

MAX
GALLO

SERIA
ROMANII
volumul 3

TITUS
MARTIRIUL EVREILOR

Max Gallo

seria

ROMANII

volumul 3

TITUS

Martiriul evreilor

editura rao

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GALLO, MAX

Titus, martiriul evreilor / Max Gallo; trad.: Vasile Savin. - București:

Editura RAO, 2010

ISBN 978-606-8251-66-0

I. Savin, Vasile (trad.)

821.133.1-31=135.1

Editura RAO

Grupul Editorial RAO

Str. Turda nr. 117-119, București, România

www.rabooks.com

www.rao.ro

MAX GALLO

LES ROMAINS

TITUS. LE MARTYRE DES JUIFS

WORLD COPYRIGHT © LIBRAIRIE ARTHÈME FAYARD, 2006

Toate drepturile rezervate

Traducere din limba franceză

VASILE SAVIN

© Editura RAO, 2007

pentru versiunea în limba română

noiembrie 2010

ISBN 978-606-8251-66-0

REPERE CRONOLOGICE

Romulus: 754–715 î. Hr.

Marius, consul: 107 î. Hr.

Sylla, consul: 88 î. Hr.

„Războaiele sclavilor conduse de Spartacus: 73–71 î. Hr. *Romanii*, vol. 1

Pompei și Crassus, consuli: 70 î. Hr.

Cezar trece Rubiconul: 49 î. Hr.

Asasinarea lui Cezar: 44 î. Hr.

Imperiul Roman Dinastia iulio-claudiană

Octavian-Augustus: 27 î. Hr.

Tiberius: 14–37

Răstignirea lui Hristos: în jurul anului 30

Caligula: 37–41

Claudius: 41–54

Nero: 54–68

Romanii, vol. 2

Galba

Otho

Vitellius: 68–69

Dinastia flaviană

Vespasian: 69–70

Titus: 79–81

Romanii, vol. 3

Domitian: 81–96

Nerva: 96–98

Dinastia Antoninilor

Traian: 98–117

Hadrian: 117–138

Antonin cel Pios: 138–161

Marc Aureliu: 161–180

Romanii, vol. 4

Commodus: 180–192

Pertinax: 193

Dinastia Severilor

Septimiu Sever: 193–211

Dioclețian: 284–304

Maximian: 306–310

Galerius: 304–311

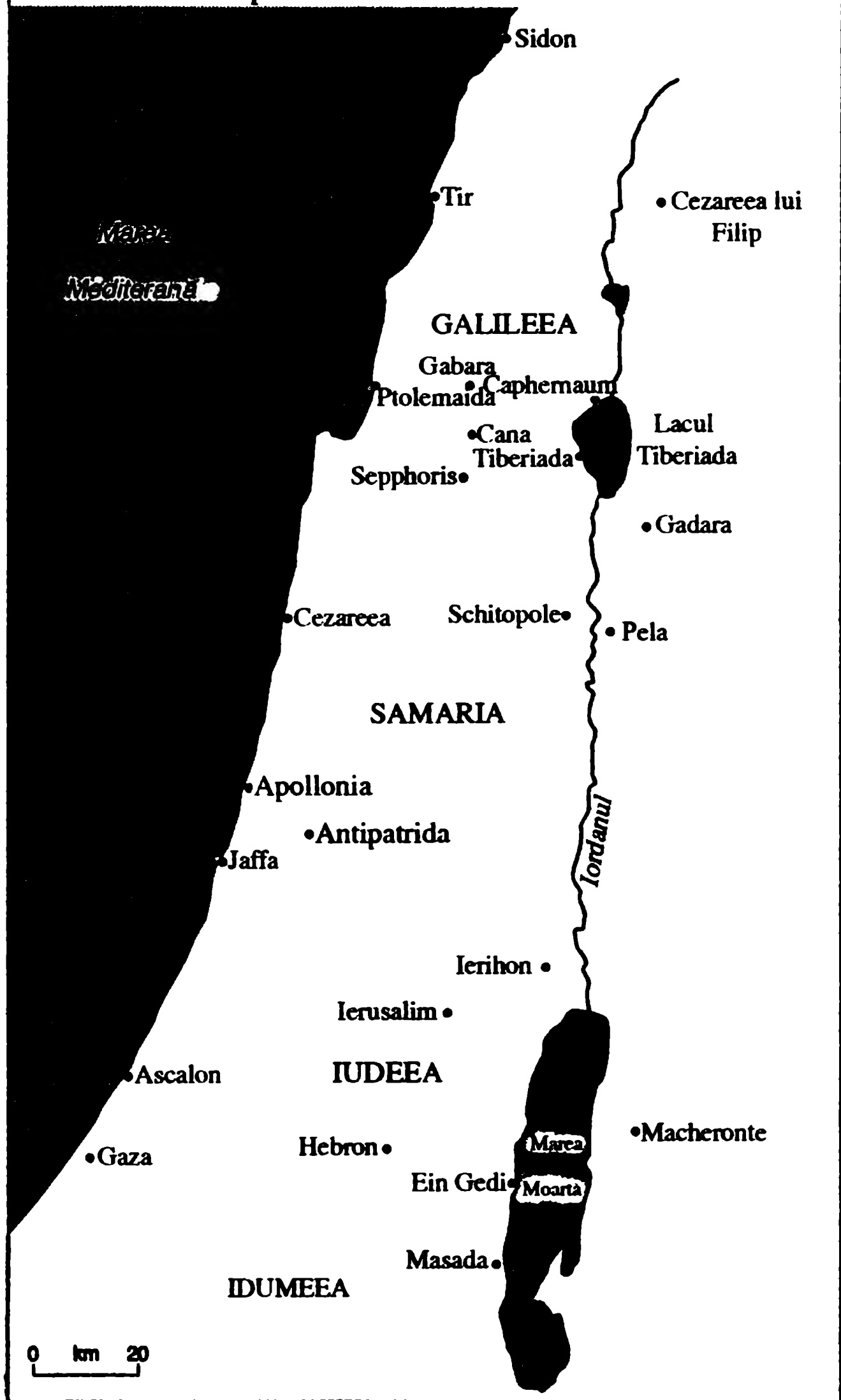
Constantiu I Chlorus: 5–306

Severus: 306–307

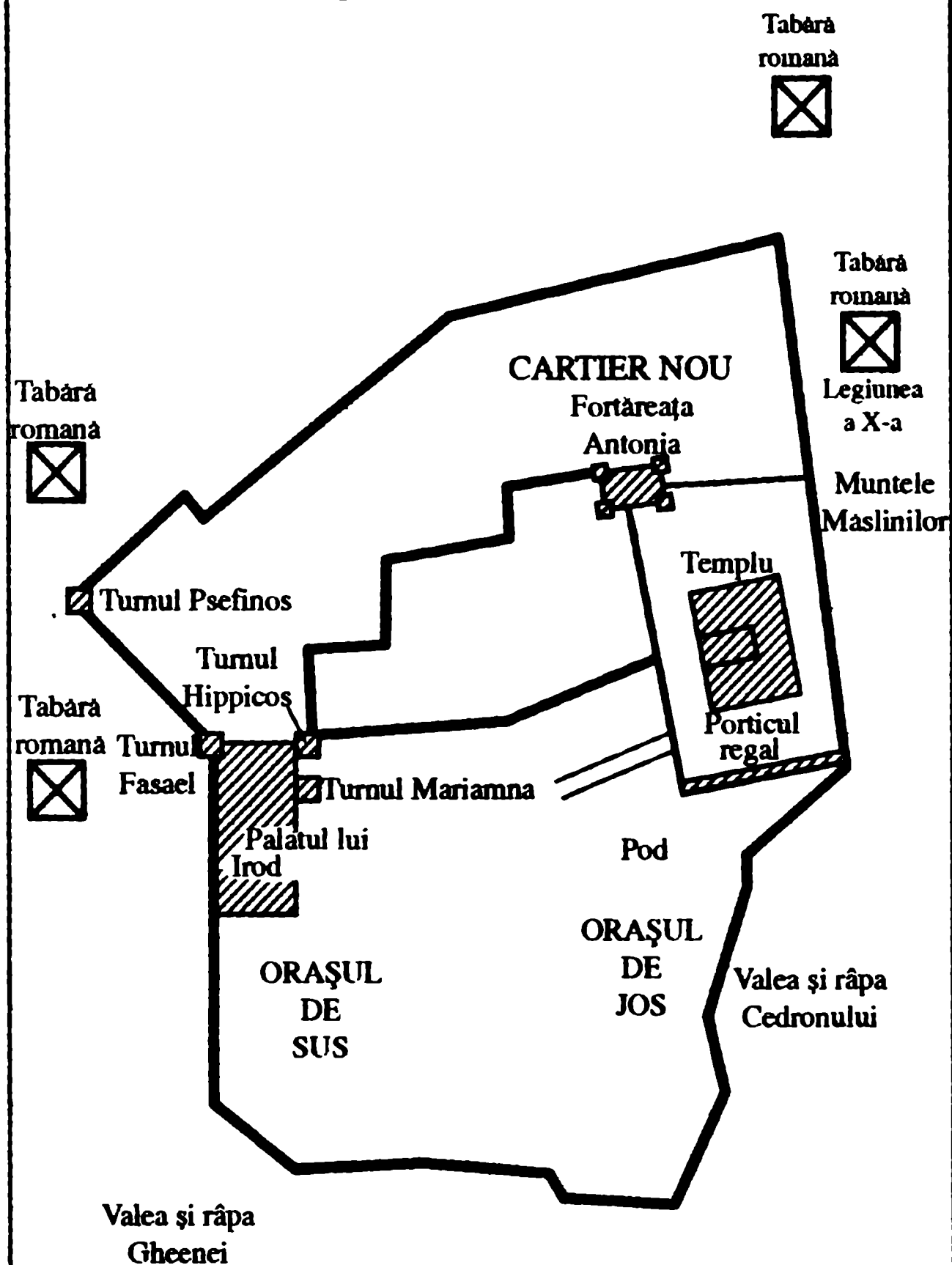
Maximinus II Daia: 307–323

Licinius: 307–323

Palestina în timpul lui Titus

Ierusalimul în timpul lui Titus

— Zid gros, de apărare

0 m 200

„Războiul dus de evrei împotriva romanilor este cel mai important, nu numai dintre cele din vremea noastră, ci probabil și dintre cele despre care au ajuns povestiri până la noi, izbucnite fie între cetăți, fie între națiuni.“

FLAVIUS IOSIF,
Războiul iudeilor

„Fără îndoială că trebuie să-i disprețuiți pe acei stăpâni care vă sunt inferiori, însă nu și aceia căroră universul le stă la picioare. Într-adevăr, ce ținut le-a scăpat romanilor în afara celor pe care căldura și frigul le fac neinteresante? Pretutindeni, Fortuna trecuse de partea lor, iar Dumnezeu, care trece de la un neam la altul dăruind fiecăruia pe rând hegemonia, se afla acum în Italia.“

FLAVIUS IOSIF,
Războiul iudeilor

„A supus poporul evreu și a distrus cetatea Ierusalimului pe care cu toții, odinioară, generali, regi și popoare, fie eșuaseră în încercarea lor de a o cuceri, fie renunțaseră să o mai cucerească.“

*Inscripție de pe arcul lui Titus
din Circus Maximus de la Roma*

PARTEA ÎNTÂI

1

Eu, Serenus, cetățean al Romei, încep aici ultima parte din *Analele vieții mele*.

Iată că au trecut aproape doi ani de la moartea împăratului Titus.

L-am slujit și am știință de ceea ce îi datorează Imperiul.

Însă fratele său, Domițian, care i-a urmat la tron, se străduiește să-i șteargă numele din memoria Romei.

Dar el este, totuși, cel pe care inscripțiile gravate pe arcele de triumf amintesc că „a supus poporul evreu și a distrus cetatea Ierusalimului pe care cu toții, odinioară, generali, regi și popoare, fie eșuaseră în încercarea lor de a o cuceri, fie renunțaseră să o mai cucerească“.

Un împărat invidios poate dispune ca aceste fraze să fie distruse.

Dar, dacă zeul căruia mă închin îmi dă voința și tăria de a duce la bun sfârșit aceste *Anale*, ele vor fi un monument închinat întru vecie oamenilor și în amintirea împăratului Titus.

Îi voi arăta viciile și greșelile, cruzimea și lașitățile, dar și probitatea, generozitatea și curajul.

Vreau să fie așezat la locul convenit între împărații Romei.

Când l-am cunoscut, era doar legatul legiunii a XV-a Apollinaris, a cărei tabără se întindea în delta Nilului, la porțile Alexandriei, orientala și maiestuoasă, vestita și savanta, cel de-al doilea oraș al Imperiului, cea pizmuită de Roma.

Pe atunci, Titus avea doar douăzeci și șapte de ani, iar eu abia cincizeci.

Nero încă mai era la domnie. Străbătea Grecia, trecând de la un teatru la un circ, declamând sau conducând un car, avid de trofee și de aclamații, visând, de asemenea, să pornească, la fel ca Alexandru, o mare expediție victorioasă spre Ind care l-ar face, pentru vremurile trecute și cele viitoare, cel mai glorios dintre împărații neamului omenesc.

Numai că în Iudeea și Galileea, evreii se răsculasera.

Era ca și cum un centurion înarmat cu cele două spade ale sale, cu pieptul mulat de platoșa aurită, ar fi primit o săgeată în picior. Nu era învins, dar nu putea înainta decât schiopătând, temându-se ca nu cumva rana să se înrăutățească, și tot piciorul, apoi întregul trup să-i putrezească.

Fiindcă rebeliunea evreilor își putea răspândi otrava în tot Orientul.

Erau prezenți în fiecare oraș.

Chiar la Roma, mai multe zeci de mii de evrei populau cartierele de pe malul drept al Tibrului.

Cei care îi urau profitau de răzvrătirea Galileei și a Iudeei împotriva Romei pentru a-i batjocori, persecuta, asasina.

La Roma erau disprețuiți și urmăriți. În Antiohia, cel de-al treilea oraș al Imperiului, erau masacrați. Din Cezareea, marele port al Galileei, erau expulzați.

Prefectul Alexandriei, Tiberiu Alexandru, un evreu apostat, lăsase să fie uciși de către locuitori și legiunile sale cincizeci de mii dintre ei.

Peste tot, ordinea din Imperiu era tulburată.

Când Nero a aflat aceste vești, mă aflam cu el în Grecia.

Am văzut cum chipul buhăit i se strâmba, iar decepția, teama și mânia schimonosindu-i trăsăturile.

Această răzvrătire a evreilor și consecințele ei îi întunecau triumful de actor, împiedicându-l să meargă în fruntea legiunilor pe urmele lui Alexandru.

S-a mâniat.

Acest popor răzvrătit trebuia redus la tăcere, trebuiau recucerite orașele din Iudeea și Galileea și era necesar să se termine odată cu acest Ierusalim orgolios unde odinioară Irod, regele evreilor, ridicase un templu, masiv ca o fortăreață, întru slăvirea zeului poporului său, nevăzutul și unicul pretins a fi mai mare decât toate divinitățile Greciei, Romei și ale Orientului.

Nero l-a însărcinat pe Vespasian să restabilească pretutindeni pacea romană.

Acest general, care luptase victorios în Britania, trebuia să ia comanda legiunilor a V-a și a X-a, să treacă strâmtoarea Helespontului și să ajungă în Galileea.

Aici i se va alătura fiul său, Titus, desemnat ca legat al legiunii a XV-a.

Într-o dimineață de iarnă, pe când hula cețoasă se spârgea, mugind, de digurile portului Passos, m-am imbarcat alături de Titus pe o triemă care pornea spre Alexandria unde ne aștepta legiunea a XV-a.

2

La început, m-am ferit de Titus.

Când am trecut pasarela triremei, printr-un semn m-a chemat la el.

Stătea la pupa, în picioare, pe platforma de comandă care, înconjurată de o balustradă, se afla deasupra punții galerei. Era înconjurat de centurioni și de tribunul Placidus pe care îl cunoșteam. Vântul le flutura mantiile și le vedeam trupurile vânoase, torsurile musculoase, mâinile zdravene ținându-se de balustradă, fiindcă tocmai se dăduse drumul la amare, iar nava începuse deja să se legene. Hula de iarnă era puternică, pătrunzând până în port, iar traversarea se anunța periculoasă în acest anotimp.

În timp ce înaintam spre platformă, i-am zărit lângă Titus pe doi tineri cu fețe spâne și capetele rase. Pe sub mantiile lor negre, purtau tunici lungi dintr-o țesătură fină, cu mâneci scurte și larg deschise la piept. Se ghicea astfel că atât trupurile, cât și fețele le erau epilate.

De fiecare dată când galera era ridicată și stătea nemișcată pe coama unui val, fără ca lopețile să reușească să se afunde în apa atât de cenușie încât părea neagră, cei doi efebi scoteau mici chicote feminine.

Mi-am adus aminte de zvonurile care, la Roma, îl descriau pe Titus drept unul dintre dezmățații crescuți la palatul imperial

și din care Nero își făcuse tovarășii de viciu. Se spunea chiar că Titus îl întrecea pe împărat în perversitate și cruzime, și că acest gust pentru desfrâu îl salvase de la moarte.

Fusese prietenul lui Britannicus, dar Nero nu a vrut să-l condamne. Iar Titus doar se îmbolnăvisese fiindcă gustase din mâncărurile otrăvite care îl aveau ca destinatar pe fratele împăratului. Britannicus murise, însă Nero a trimis grabnic câțiva medici la căpătâiul lui Titus nu pentru a-l da gata – să-i taie venele așa cum adeseori erau însărcinați să o facă –, ci pentru a-l vindeca.

Aceștia veniseră, iar Titus începuse din nou să străbată, în tovărășia lui Nero, străduțele din Roma, afundându-se în cloaca tavernelor și a lupanarelor. Și pe el suferința altora îl excita.

În schimb, Nero, căruia îi plăcea să-și schimbe partenerul, îl trimisese ca tribun pe lângă legiunile care luptau în Britania și Germania.

Aici se distinsese alături de tatăl său, Flavius Vespasian. Revenit la Roma, părăsise și mai atras de toate perversiunile. Se zicea că în fiecare noapte se folosea de mai multe tinere și tineri cărora, ca și împăratul, le impunea acuplări ciudate, amestecându-și trupul printre ale lor.

Și tocmai pe omul acesta trebuia să-l slujesc eu!

S-a apropiat de mine, cu picioarele depărtate ca să-și păstreze echilibrul, prinzând și strângându-mi îndelung brațul, strigând, ca să acopere furia vântului, că era fericit și mândru să aibă pe lângă el un filosof pentru a înfrunta un popor ce se pretindea învățat. Ruliul ne-a aruncat unul într-altul.

– Erai prietenul lui Seneca, mi-a șoptit, sprijinindu-se de mine.

Apoi, în clipa în care ne depărtam, dar fără a-mi da drumul la braț, a adăugat cu un glas batjocoritor:

– Iar tu ești viu! ~~Zeci de ani~~ Ser nus ~~ada~~ prevestire de bun-augur pentru războiul ~~de~~ împotriva evreilor.

M-a privit țintă, iar eu mi-am lăsat ochii în jos, simțindu-mă vinovat că i-am supraviețuit maestrului meu Seneca și temându-mă de bănuiala de a fi reușit asta prin trădare, devenind unul dintre delatorii lui Nero.

Dar nu i-am răspuns lui Titus.

Intensitatea privirii sale, zâmbetul, frumusețea lui mă tulburau și mă nelinișteau. Presimțeam că se folosea de ele ca de o otravă îndelung rafinată, sigur de puterea lui de seducție.

Avea un chip cu trăsături regulate și energice, pe care totuși se citea o grație aproape feminină. Părul negru îi acoperea fruntea cu bucle mărunte. Ochii adânciți, dar mari, păreau, în comparație cu pielea mată, mai albaștri decât în realitate.

Am ajuns în largul mării, iar ramele se zbăteau adesea în gol, atât de înalte erau valurile și crestele lor albe și ascuțite. Apoi, după câteva clipe, timp în care galera părea nemișcată, trirema recădea, cu puntea și platforma măturate de spumă, apa invadând vasul din adâncul căruia răsunau strigătele înnebunite ale vâslașilor, fiindcă nici unul nu ar fi supraviețuit naufragiului.

Ținându-se de balustradă, Titus stătea cu fața în vânt și trupul încordat. Așa semăna cu tatăl său, Flavius Vespasian, care, atunci când m-am prezentat în fața lui ca să fac parte din statul-major, mă făcuse să mă gândesc la un bătrân copac noduros, cu ramuri scurte, dar pe care nici un fel de vânt nu l-ar putea smulge din pământ sau rupe. Era un general de cincizeci și șapte de ani cu silueta și mersul unui centurion.

Mai tânăr cu treizeci de ani, Titus avea deja această alură: umeri largi, iar coapsele și gambele groase. Însă chipul acestui soldat, privirea sa erau ale unei ființe agere, nu doar șirete și ascunse, ca un om pe care războiul îl avertizase asupra tuturor vicleniilor omenești, ci ale unui strateg abil și chibzuit care a

trebuit să-și înfrunte dușmanii nu numai pe câmpul de luptă, ci și în sălile palatului lui Nero, unde cruzimii războiului i se adăugau perfidiile și intrigile rivalilor și curtenilor.

Acest lucru i se vedea pe fața care nu avea nimic din trăsăturile tatălui său, însă mult din cele ale mamei, Domitillia, moartă, ale cărei frumusețe și farmec mi-au fost lăudate și de care ea se folosisese din plin înainte de a se căsători cu Flavius Vespasian.

M-am gândit la această femeie văzându-l pe Titus alungit în cabina pe care o ocupa sub platformă. Cu o mișcare din cap, i-a alungat pe cei doi tineri culcați la picioarele sale ca niște câini dresați.

S-a ridicat, și-a încrucișat mâinile la ceafă, balansându-și trupul odată cu balansarea galerei.

Furtuna de iarnă care ne-a zbuciumat timp de trei zile se potolise, hula devenind tot mai domoală, valurile – mai puțin înverșunate, iar marea – adormită sub ploaia care, de când slăbise vântul, înghițise cerul și închisese orizontul.

Titus i-a urmărit cu privirea pe cei doi efebi epilați care ieșeau din cabină.

– Nu iubești plăcerea, Serenus, a spus el, și deci nici viața. Dar poate că, asemenea câtorva nebuni orientali, crezi în înviere? La Roma, delatorii pretindeau că Seneca, stoicul, devenise un discipol al lui Hristos. Faci și tu parte din această sectă evreiască?

A zâmbit, întinzându-și brațele.

– Ce știi despre evrei? Mi se spune că în templele lor slăvesc un cap de măgar, că îngrașă copiii grecilor și ai romanilor pentru a le tăia gâtul și a se ghiftui în ziua lor de sărbătoare.

Și-a dus mâna la sex, schimonosindu-se.

– Și ideea asta de a-și tăia capătul falusului, de a-și face circumcizie... așa e, nu?

S-a aplecat spre mine.

– Ești cumva circumcis, Serenus?

A râs, dându-și capul pe spate.

– Se zice, reluă el, că unii dintre discipolii lui Hristos nu sunt circumciși.

Se strâmbă cu dispreț.

– Evreii sunt ciudați. Nu-s niște barbari precum cei cu care m-am luptat în Britania și Germania. Sunt mai mândri și mai învățați ca grecii. Se cred superiori tuturor popoarelor. Și, totuși, nu au destulă inteligență pentru a înțelege – a strâns pumnul stâng – că legiunile noastre îi vor strivi ca pe o pasăre pe care aș strânge-o în mână. Le-am lăsat regele – pe Agrippa –, preoții, o regină – Berenice –, dispun după bunul plac de templele lor. Unii dintre ei au devenit cetățeni romani. Sunt cu miile la Roma. Își practică religia așa cum doresc...

– Sunt uciși, crucificați, am murmurat eu.

– Îi aperi, Serenus?

Glasul îi era mai mult încărcat de mirare și curiozitate decât de mânie.

Atunci i-am spus cele ce știam despre evrei.

Am început să-i cunosc citind *Istoria războiului sclavagist al lui Spartacus*, scrisă de strămoșul meu, Gaius Fuscus Salinator. Operă în care făcea elogiul unui om înțelept, religios și învățat, Jair Vindecătorul, născut în Iudeea și pe care îl primise în vila sa de la Capua, aceeași în care îmi scriu eu *Analele*.

De-a lungul vieții mele petrecute la Roma, aflasem că un preot evreu, Iosif Ben Matthias, o întâlnise pe Poppea, împărăteasa, despre care se spunea că se convertise la religia evreilor.

Acest Iosif îl vizitase pe Seneca, iar maestrul meu fusese puternic impresionat de cunoștințele acestui tânăr care îi citise pe greci și venise la Roma pentru a obține eliberarea preoților evrei închiși. Grație Poppee, reușise în misiunea sa. Fusese ajutat și de mimul Alityrus, pe care Nero îl admira, îl copleșea cu daruri și îl invidia.

Asistasem la mai multe reprezentații ale sale. Romanii îl aclamau, iar în loja imperială îi văzusem pe regele Iudeei, Agrippa, și pe sora sa Berenice, primiți și onorați ca niște suverani legitimi.

Dar, în Iudeea, procuratorul Gessius Florus și guvernatorul Siriei, Cessius Gallus, îi trataseră pe evrei, unul dintre cele mai vechi popoare de pe pământ, ca pe niște barbari. Florus îi umilise. Romanii îi lăsaseră să fie persecutați de sirienii și arabii din Antiohia sau Cezareea. Chiar și legionarii participaseră la prădarea bunurilor lor. Florus își băgase mâinile în comoara de la Templul din Ierusalim. Pusese să fie biciuiți și răstigniți cei care protestau, iar în piața de sus a Ierusalimului legionarii săi ucisaseră peste trei mii de evrei, dintre care unii erau cetățeni romani. Copiii fuseseră spintecați, femeile violate, și însăși regina Berenice, care îl implorase, cu picioarele goale și rasă în cap, pe Gessius Florus să ordone încetarea masacrului, fusese insultată, amenințată cu moartea și fusese nevoită să se refugieze în palatul ei sub protecția gărzilor.

Iată ce știam despre evrei.

Titus rămăsese tăcut, pe jumătate alungit în cușeta sa, fără a-și lua ochii de la mine, părând să aștepte alte mărturii.

I-am împărtășit atunci ceea ce aș fi vrut să tănuiesc: că poporul evreu, cel mai religios dintre popoare, aștepta venirea unui Mesia, un trimis al dumnezeului lor, Iahve. Iar unii dintre ei îl recunoscuseră în persoana lui Hristos, care fusese crucificat, la

cererea preoților evrei, de guvernatorul Ponțiu Pilat, sub domnia împăratului Tiberiu.

N-am spus că mă rugam lui Hristos.

Titus s-a ridicat. Mic cum era, putea sta drept în cabina scundă. Se plimba cu mâinile la spate, cu trupul ușor aplecat în spate, ceea ce făcea să i se vadă rotunjimea pântecelui. S-a oprit și s-a aplecat spre mine:

– Nero i-a destituit pe Gessius Florus și pe Cessius Gallus, a mormăit el.

Apoi s-a îndreptat, și-a încrucișat brațele și a adăugat cu voce tare:

– Reprezentanții Romei pot comite nedreptăți și crime, iar greșelile lor trebuie pedepsite. Însă Roma nu trebuie niciodată acuzată de popoarele pe care le-a învins. Roma nu poate accepta să fie judecată. Popoarele care i se ridică împotriva trebuie pedepsite. Cei care vor continua să se împotrivească vor avea soarta sclavilor lui Spartacus. O cunoști, Serenus. Și eu am citit *Istoria* scrisă de strămoșul tău. Dacă nu cer îndurare, dacă nu depun armele, evreii vor fi făcuți sclavi, alungați din regatul lor, împrăștiați. Își vor pierde pământurile, iar templele și orașele le vor fi distruse. Acesta este dreptul Romei, iar datoria noastră este de a-l face să triumfe.

Titus s-a uitat la mine, lăsându-și puțin capul pe umăr, ca pentru a fi sigur că îi înțelesesem bine vorbele, apoi, brusc, m-a apucat de braț și m-a scos din cabină spre prova galerei.

La marginea mării acum era liniște, la orizontul aurit al apusului, am zărit Alexandria.

Titus și-a înfipt adânc degetele în umărul meu.

– Roma deține toate astea! murmură el.

Am deslușit insulele Pharos și farul ei alb, apoi navele din emporiu care se aliniau de-a lungul cheiurilor Portului Mare. Am văzut domul muzeului și al bibliotecii, colonadele palatului regal și, mai încolo, în mijlocul îngrămădirii de construcții, zidurile înalte ale Marelui Circ spre care păreau să se îndrepte străzile largi ce străbăteau orașul.

Galera aluneca ușor. Vâslele păreau să se adâncească fără efort în apa ca oglinda, prin care etrava tăia o brazdă adâncă ce se lărgea până se pierdea undeva departe, lăsând în urmă doar câteva valuri pe care soarele în apus le iriza.

– Alexandru, Cezar..., a repetat de câteva ori Titus.

S-a întors către mine, lăsându-și, grele, mâinile pe umerii mei. Era mai mic decât mine, încă atât de tânăr, abia douăzeci și șapte de ani, iar eu aveam cincizeci, și totuși m-am înclinat în fața lui, l-am ascultat de parcă mi-ar fi fost frate mai mare, dominându-mă cu știința sa, cu înțelepciunea și talia sa. Era reprezentantul Romei. Purta spada puterii sale. Îi comanda pe legionari. Roma îl făcea mare.

– Orașul lui Alexandru a devenit cel al lui Cezar, a reluat Titus.

S-a îndepărtat, aplecându-se peste etravă, apoi a revenit.

– Vezi-i pe evreii din Alexandria, Serenus. Amintește-le care este voința Romei. Spune-le că vom distruge Galileea și Iudeea și că nu există decât o singură scăpare pentru poporul lor: supunerea față de Roma. Să trimită mesageri la Ierusalim, să le bage mințile în cap acestor smintiți care s-au ridicat împotriva legiunilor!

M-a bătut ușor pe umăr.

– Altfel, evreii din Iudeea și Galileea vor suferi zadarnic, fiindcă vor fi învinși și vor muri. Iar lumea își va aminti doar de victoriile lui Vespasian, Titus și de gloria Romei!

3

I-am adus la cunoștință aceste cuvinte lui Ben Zakkai, unul dintre evreii cei mai apropiați, mai influenți și mai respectați din Alexandria. Era un om înalt, slab, cu părul negru ondulat, cu pielea feței mată acoperită de un puf mărunț de barbă pornită să încărunească.

S-a uitat în ochii mei, mi-a zâmbit și mi-a spus pe un ton ostent:

– Noi, evreii, îmbătrânim repede acum și sunt mulți printre noi care nici măcar nu mai apucă să îmbătrânească!

Ne aflam încă în vestibulul locuinței sale, un palat mic aflat nu departe de sinagogă, înconjurat de palmieri, de tufe de migdali și de flori.

Fusesem surprins de frumusețea locului, de liniștea grădinii vaste unde se amestecau cântul păsărilor și susurul numeroaselor fântâni.

Ben Zakkai îmi ieșise în întâmpinare și mă frapaseră distincția sa, lentoarea gesturilor, tristețea care îi voala privirea.

S-a înclinat, apoi m-a invitat să intru. Fațadele erau acoperite de plăci mari de marmură a căror albeață era întărită de coloanele roz și negre.

În vestibul se aflau câteva mobile, apoi în celelalte camere pe care le-am traversat am zărit ici și colo siluetele unor servitori.

A zis că este bucuros să mă întâlnească. Știa că fusesem elevul, confidentul și prietenul lui Seneca; deși nu împărtășea

filosofia atât de disperată a maestrului meu, stima și chiar admira curajul omului care îndrăznise să aleagă o gândire care îl priva de speranță.

S-a oprit, întorcându-se spre mine, adăugând.

– A știut să moară curajos și demn.

Mi s-a părut ca ezită, apoi, cu același glas calm, a reluat:

– Spune-i legatului Titus că și evreii știu să moară cu noblețe.

În clipa aceea, mi s-a părut că vizita mea era inutilă. Războiul nu va înceta decât atunci când legiunile îi vor fi ucis pe toți evreii aflați la vârsta maturității și vor fi distrus toate orașele din Iudeea și Galileea. Aceasta era, de altfel, părerea lui Tiberiu Alexandru care, la puțin timp după ce trirema noastră a acostat la cheiul emporiului, în Portul Mare, s-a urcat la bord.

Fusesem impresionat de acest om cu față osoasă, ascuțită ca lama unei spade care, atunci când Titus l-a întrebat de un demitar evreu pe care l-aș fi putut întâlni spre a le transmite coreligionarilor din Ierusalim voința Romei, și-a exprimat, printr-o grimasă, disprețul și amărăciunea.

– Ben Zakkai, acesta-i omul pe care Serenus trebuie să-l vadă. Navele sale continuă să asigure transportul mărfurilor ce vin din Persia și din întregul Orient. Acestea fac escală la Tir, Ptolemaida, Cezareea, Jaffa. Caravanele sale străbat Iudeea, Samaria, Galileea, de la Marea Moartă până la lacul Tiberiada, înainte de a ajunge la Damasc și a-și continua drumul spre Persia. Ben Zakkai este mai bine informat asupra situației din Orient decât prefectul Egiptului care vă vorbește. Și probabil că știe mai multe despre războiul din Iudeea și Galileea decât procuratorul.

În vorbele sale se simțea mânie.

Tiberiu Alexandru renunțase la credința evreiască a tatălui și a strămoșilor săi care, prin donații importante, făcuseră posibilă construirea Templului din Ierusalim.

– Ben Zakkai condamnă revolta, a reluat el, însă este evreu și se mândrește cu acest lucru. În sufletul lui, înțelege și poate că și admiră răzvrătirea acestor sicari, acestor zeloți pe care rațiunea și interesul său o condamnă. Nu l-am auzit niciodată zicând vreun cuvânt împotriva lui Ioan din Gischala, Eleazar, Simon Bar Gioras și toți care ne-au atacat cohortele și masacrat legionarii cărora, totuși, le promiseseră viața. Ei au interzis ca, în conformitate cu tradiția, să se celebreze două sacrificii pe zi la Templul din Ierusalim în onoarea împăratului. Ben Zakkai este ostil oricărui război cu Roma. Ne cunoaște, ne vede puterea. Știe că tocmai săracii – cei care îi invidiază pe bogați – sunt cei care nu suportă ordinea, fiindcă nu și-au găsit locul în ea. De aceea s-au ridicat împotriva romanilor și în același timp a tuturor evreilor înstăriți care au prăvălie și atelier, a preoților, a celor puternici. Acest război pe care îl duc împotriva noastră sicarii și zeloții este tot un fel de război al sclavilor. Însă evreii nu sunt niște barbari traci. Au o religie. Cred în Iahve și tocmai de aceea revoltele lor este cu atât mai violentă. Cei pe care îi jefuiesc și-iucid sunt evrei ca și ei, venerează același zeu, așteaptă, ca și ei, pe Mesia...

Brusc, s-a întrerupt, lăsându-și fraza neterminată ca și cum ar fi regretat că a vorbit prea mult, apoi i s-a adresat lui Titus:

– Serenus trebuie să-l întâlnească pe Ben Zakkai. Dacă unii evrei ne ascultă și se predau, victoria va fi cu mult mai ușoară. Însă poporul evreu nu îi va urma. Își imaginează că zeul lor îi va aduce victoria, chiar dacă va trebui să înfrunte zece dintre legiunile noastre. Și nu se teme că moare, întrucât crede în nemurirea sufletului.

Poate că această credință în viața de apoi mi-i făcea pe evrei atât de apropiați, mă făcea să-l ascult cu un soi de dezgust pe centurionul Parus pe care Tiberiu Alexandru îl însărcinase să mă călăuzească prin oraș până la locuința lui Ben Zakkai.

Parus scuipa de fiecare dată când pronunța acest cuvânt.

– Ăsta ne-a scăpat! spunea el. Am ucis cu miile, dar el, Ben Zakkai, era protejat...

Ridica din umeri, lăsând să se înțeleagă că însuși Tiberiu Alexandru dispusese plasarea unui cordon de trupe în jurul palatului și al depozitelor lui Ben Zakkai ca să nu fie prădate.

– Aproape că în fiecare zi văd descărcându-se de pe navele sale aur, fildeș, sîdef, mirodenii, perle, pietre prețioase, mătase care vin de la capătul lumii, de dincolo de Ind, continuase Parus. Însă cei care au vrut să pună mîna pe ele au fost decapitați din ordinul prefectului Tiberiu Alexandru, iar Ben Zakkai continuă să ne privească de sus. Evreii ne disprețuiesc. Fură copii ca să le bea sîngele. Ar trebui alungați din Alexandria și din toate orașele Imperiului și făcuți sclavi care să fie trimiși în fundul minelor, fiindcă iubesc aurul!

Se opri la câțiva pași de intrarea în grădina lui Iohanan Ben Zakkai.

– E mai bogat ca prefectul Alexandriei. Și cine-i el? Un descendent al leproșilor, al acelei rase pe care o roade răul și pe care faraonii au alungat-o din Egipt întrucât strică tot ce atinge!

Auzind aceste cuvinte, am avut impresia că eram împrășcat cu noroi, că mi se afunda capul într-o cloacă.

Mă îndepărtasem de centurionul Parus. Era unul dintre acei oameni gata să se preschimbe în călăi, dintre cei pe care i-am văzut răstignindu-i pe discipolii lui Hristos, la Roma. Și tot ei erau aceia care îl flagelaseră și îl puseseră pe cruce pe Hristos.

Urmau să chinuiască poporul evreu până ce pământul Iudeei și al Galileei va fi sătul de sânge.

Cu aceste gânduri în minte am intrat în grădina lui Iohanan Ben Zakkai.

După ce am străbătut mai multe încăperi, Ben Zakkai m-a poftit să iau loc la umbra unei grădini interioare în mijlocul căreia se afla un bazin larg, pătrat, împodobit la fiecare dintre colțuri cu o gură de animal din care țâșnea un jet de apă.

Era răcoare.

Niște slujnice mi-au așezat dinainte câteva platouri încărcate cu fructe și băuturi.

El m-a îndemnat să mă servesc.

– Romanilor le place să bea și să mănânce la orice oră din zi și din noapte, mi-a zis.

Apoi, desfăcându-și brațele, a mai adăugat:

– Eu nu sunt roman.

Atitudinea sa trufașă, chiar disprețuitoare, m-a iritat.

– Romanii știu să poarte războaie, i-am replicat. Spuneți-le-o celor care își imaginează că îi vor învinge. Nici un popor nu a supus Roma. Evreii vor cunoaște soarta galilor, a germanilor, a bretonilor și a parților.

Ben Zakkai și-a plecat capul și a murmurat:

– Știu asta. Am spus-o. Regele Agrippa a spus-o, și eu o pot repeta.

S-a ridicat, m-a lăsat pentru câteva clipe singur, apoi s-a întors cu un pergament pe care l-a derulat.

A început să citească discursul pe care Agrippa l-a ținut la Ierusalim în fața preoților și a locuitorilor orașului.

– Am scris acest discurs pentru Agrippa, iar el nu a schimbat o iotă. Astăzi, eu însumi nu pot decât să-l spun așa cum l-am compus.

Stând în picioare, a început să-l lectureze și mi-l aduc perfect de bine aminte așa cum l-a spus cu o voce surdă, de parcă era gâtuit de emoție:

– „Fraților, unde vă sunt armele, unde forțele? Unde sunt flotele în stare să vă deschidă treceri în toate mărire supuse romanilor? Unde se află comorile îndestulătoare cheltuielilor pentru o faptă atât de îndrăzneță?... Îmi veți răspunde că servitutea este un lucru tare greu, dar nu credeți că ea trebuie să îi împovăreze și mai tare pe grecii care, crezând că întrec în noblețe toate celelalte popoare și întinzându-și într-atât de departe dominația, se supun fără împotrivire magistraților dați de Roma...”

Ben Zakkai s-a întrerupt și m-a întrebat:

– Nero se află tot în Grecia, așa este? Mi se dau asigurări că le-a acordat libertatea...

A oftat.

– Grecii însă le-au dat romanilor zeii lor, limba, gândirea, statuile și tragediile. Noi...

A ridicat din umeri și a reînceput să citească manuscrisul. A evocat soarta galilor și a cartaginezilor, ce anunța înfrângere și suferințe.

– „De nu puteți rezista în fața patimii războiului care vă smintește mințile, atunci sfărtecați-vă cu propriile mâini femeile și copiii și prefaceți în cenușă toată această țară frumoasă... Și să nu credeți că veți putea cere ajutor de la Dumnezeu! Cum de vă puteți gândi că are să fie de partea voastră, dat fiind că tocmai el a putut ridica Imperiul Roman la o asemenea culme a fericirii și puterii...”

Ben Zakkai s-a așezat.

– Eu am scris toate astea. Regele Agrippa le-a spus. Chiar a și adăugat: „De îmi veți urma sfatul, ne vom bucura cu toții de pace, dar, dacă veți continua să vă lăsați pradă furiei, nu sunt hotărât să mă alătur vouă în niște pericole pe care vouă vă este ușor să le evitați“.

Ben Zakkai și-a ridicat brațele, lăsându-și capul și bustul pe spate de parcă ar fi vrut să implore ori chiar să se ofere ca sacrificiu. Am fost emoționat de durerea care îi brăzda fața brusc slăbită, disperată.

S-a rugat îndelung, cu ochii închiși, abia mișcând din buze. Când și-a coborât brațele, m-a privit cu uimire, părând că mă descoperă.

M-am aplecat spre el și l-am întrebat cum i-a fost primit discursul.

– Majoritatea preoților i-au huiduit pe Agrippa și pe sora sa Berenice, apoi cei mai înverșunați dintre sicari și zeloți au început să-i bată cu pietre, iar cei doi suverani au trebuit să fugă.

Și-a dus degetele încrucișate la buze.

– Agrippa și Berenice au trebuit să-și adune trupele și au plecat la Ptolemaida unde generalul Flavius Vespasian tocmai sosise cu cele două legiuni ale sale. Roma, ca întotdeauna, își va găsi aliați în popoarele cu care se luptă.

– Ești unul dintre aceștia, Iohanan Ben Zakkai, am zis eu.

A închis din nou ochii, apoi a murmurat:

– Pentru ca poporul meu să supraviețuiască și să-și regăsească în cel mai scurt timp liniștea, pentru ca viitorul nostru să fie ferit, da, sunt unul dintre ei.

Un strigăt ascuțit a acoperit cântarea păsărilor și fântânilor. Cu părul și fața ascunse de un văl albastru, o tânără a traversat grădina cu pași repezi încât părea că aleargă, apoi s-a oprit la

marginea bazinului, încă departe de Ben Zakkai care se întorsese către ea.

– Liniște! a strigat ea. Îndrăznești să folosești acest cuvânt când deja au fost masacrați cincizeci de mii de evrei aici, în acest oraș de care ești atât de mândru, unde, spui tu, ești respectat și ascultat, și căruia dai tu asigurări că evreii cunosc gloria și prosperitatea! Dar câte mii au murit la Ierusalim, la Cezareea, în Tiberiada și în Antiohia, câte? Cunosc discursul lui Agrippa, al tău: oare moartea înseamnă pace?

În timp ce vorbea, se apropiase de Ben Zakkai.

– Urmează-ți calea, a mai spus ea ridicându-se în vârful picioarelor, fă-te ca Tiberiu Alexandru, un apostat, o slugă a Romei, sclavul lor!

S-a îndepărtat, iar mersul său rapid făcea să tresalte tunica lungă și voalul.

Ben Zakkai se ghemuise, cu umerii adunați ca și cum i-ar fi fost frig.

– Fiica mea, Leda, a șoptit el. E celălalt glas care vorbește în mine. A oftat: Leda are șaisprezece ani. Sunt tinerii care doresc războiul și îl poartă. Și mor.

M-am ridicat.

– A muri în luptă nu înseamnă nimic, i-am răspuns. Cel mai rău este să supraviețuiești ca prizonier, ca sclav al învingătorilor.

Ben Zakkai m-a urmat până în vestibul, apoi, mergând alături, am străbătut lungă alee străjuită de palmieri și de migdali, despărțind grădina de locuință.

L-am zărit pe centurionul Parus care, cu mâinile strânse pe mânerul celor două spade, cea lungă și cea scurtă, se plimba în lung și în lat, ridicând la fiecare pas nisipul de un galben-închis.

– Ferește-ți fata de soldați, am adăugat părăsindu-l.

L-am auzit mergând în urma mea, apoi m-a prins de mână, obligându-mă să mă opresc, să-l privesc.

Mi s-a părut că ochii îi erau și mai adânciți în orbitele încercănate.

– Protejeaz-o, dacă vreodată Dumnezeu ți-o va scoate în cale, mi-a zis.

Am ridicat din umeri.

Mi-a dat drumul mâinii și a șoptit:

– Ai venit în casa mea, mi-ai vorbit. Ai văzut-o pe Leda și ai auzit-o. Dumnezeul nostru, romanule, nu face nimic întâmplător. Să-ți amintești de ea, Serenus!

4

Nu am uitat-o pe Leda, fiica lui Ben Zakkai.

Am crezut chiar că o recunosc în mijlocul unui grup de evreice întâlnit nu departe de sinagogă.

Se opriseră în timp ce mă apropiam de ele, precedat de centurionul Parus. Mi s-a părut că vor să-mi interzică să mai înaintez, iar Parus și-a scos spada cea lungă. S-au dat la o parte, strigând cuvinte pe care nu le înțelegeam, ridicându-și pumnul înspre noi, iar atunci când se aflau deja departe, cele mai tinere – una dintre ele mi s-a părut a fi Leda –, aruncând cu pietre.

L-am oprit pe Parus care voia să le urmărească, să le prindă și să le vândă ca sclave, dar mai întâi, spunea el trecându-și dosul palmei peste buze, să se bucure de trupul lor.

– Evreicele sunt dolofane și au pielea moale ca găinile bine îngrășate.

Am încercat să nu-l ascult, făcând turul sinagogii, descoperind imensitatea acestui sanctuar despre care Tiberiu Alexandru mă asigurase că era cel mai mare din lume după Templul din Ierusalim, putând încăpea în el aproape o sută de mii de credincioși.

Nu părea să fi fost atacat și nici deteriorat în timpul răzvrătirilor antievreiești care devastaseră întregul cartier.

Fuseseră masacrați mii de evrei, li se jefuiseră și incendiaseră casele. Nu fuseseră reconstruite, iar zidurile lor – arse, acoperișurile – prăbușite erau ca niște răni negre și deschise ce murdăreau străzile.

Pe unele fațade, chiar am descoperit urme întunecate de sânge uscat de-al victimelor. Legionarii trebuie să-i fi ținut cu spada sau lancea lor, iar mulțimea să-i fi lapidat sau ucis cu lovituri de baston.

Seara, când în cortul lui Titus care se ridica în mijlocul taberei legiunii a XV-a, i-am descris legatului ce văzusem: evreii care se rugau în fața a ceea ce mai rămăsese din casele lor, în fața acelor ziduri pătate de sânge, Tiberiu Alexandru m-a întrerupt.

Stăteam întinși, fructe, pește și cărnuri fripte revărsându-se de pe platourile de argint care fuseseră așezate pe niște mese mici lângă patul nostru.

De-a lungul marginilor fuseseră așezate statuile zeilor, un bust al împăratului Nero, iar în jurul altarului, însemnele și vulturii legiunii a XV-a. Pământul nisipos era acoperit de mai multe covoare.

Te-ai fi crezut în cortul unui legat, înconjurat de mii de soldați, ei înșiși răspândiți în sute de corturi formând un fel de cetate, cu alei, forum, ziduri de incintă, însă în interiorul unui templu.

Toate zgomotele taberei – ordinele, chemările santinelor, sunetul goarnelor – ajungeau aici înăbușite, chiar și glasurile noastre sau sunetul țiterelor – fiindcă, uneori, Titus le cerea sclavelor să danseze – păreau a fi absorbite de lâna covoarelor și grosimea pânzei cortului.

Totuși, Tiberiu era furios. Ghicea, spunea el, că eram unul dintre acei romani pe care evreii îi atrăgeau și îi fascinau. Mă acuza de complezență față de aceștia.

– Sunt niște șobolani! Poate că într-adevăr sunt, așa cum se zice, dintr-o rasă provenită din leproși.

Titus râdea:

– Dar, dragă Tiberiu, tu ești unul dintre ei!

După o clipă de ezitare și tulburare, prefectul relua cu o voce și mai ascutită:

– Am dispus un cordon de legionari împrejurul sinagogii pentru a o apăra de jefuitorii care știu că în ea se găsesc șaptezeci și unu de scaune din aur curat și zeci de cufere pline cu monede din aur și argint. Fiindcă evreii nu ar fi apărat-o, așa cum nu și-au apărat casele sau pe cei apropiați. Au fugit. Iar acum plâng în fața rămășițelor și a sângelui morților!

M-am gândit la Leda.

– Se vor bate, și încă tare de tot, am spus. Deja au câștigat câteva victorii în fața procuratorului Florus și a guvernatorului Gallus. Cred că nu vor înceta lupta decât atunci când vor fi murit cu toții. Și cum noi nu-i putem ucide pe toți evreii, religia lor va renaște, iar poporul se va reface.

Titus s-a ridicat, invitându-ne astfel să părăsim cortul în care se strecurau cei doi efebi cu buzele vopsite în negru, iar ochii înconjurați de cearcâne albastre.

– Suntem romani, a continuat el, ne-am născut cu arma în mână. Celelalte popoare sunt menite să ni se supună. Iar dacă evreii se supun, de ce să nu-i acceptăm? În Imperiu există loc pentru toate neamurile dacă ne respectă legile, pe împărat și pe zeii noștri.

– Îi vor rămâne credincioși zeului lor, Titus, i-am răspuns eu. I-am auzit pe discipolii lui Hristos cântând în timp ce trupurile lor răstignite ardeau. Spada nu izbândește nimic împotriva celor care cred în nemurirea sufletului. Maestrul meu, Seneca, spunea: „Cine știe să moară nu mai știe să fie sclav“. Evreii știu să moară.

– Așa crezi tu, Serenus ? a răspuns Titus. Vom afla în curând.

Flavius Vespasian ne aștepta la Ptolemaida pentru a începe războiul.

Am pornit la drum chiar de a doua zi dimineată. Titus ordonase adunarea legiunii în forumul taberei, corturile fiind strânse, gropile – astupate, gata de incendiere, după obicei, pentru ca amplasamentul să nu mai poată fi folosit.

Stăteam lângă Titus, în fața cohortelor aliniate. Tribunul Placidus, în picioare la dreapta lui Titus, îi întrebase de trei ori pe soldați dacă erau gata de război. Aceștia au răspuns într-un glas, ridicând brațul drept, repetându-și strigătul atât de tare încât m-am cutremurat.

Ce puteau face acei tineri evrei, de vârsta Ledei, în fața armatei Romei, care mă înspăimânta și de care în același timp eram mândru?

Îi priveam pe acești legionari înaintând la pas. Purtau coifuri, platoșe, două spade la șolduri, sacul în spate, ducând și scuturi și sulite în căldura aceluiaș deșert ce desparte Egiptul de provincia Iudeea. Trebuia să-l traversăm, să mergem pe lângă Samaria, apoi să intrăm în Galileea și să ajungem la Ptolemaida, poarta Feniciei.

Fiecare soldat își păstra rangul. Cavalerii și pedestrașii îl înconjurau pe Titus, alături de care călăream însoțit de Placidus.

Admiram această forță omenească fără de care puternicele baliste, berbecii cei grei, catapultele nu ar fi fost decât niște încropeli din bârne și piele.

Fiecare legionar era o roțiță eficace a mașinii de luptă care era legiunea. Călăreții purtau un cuțit lung, iar în mână aveau o sulită mare, un scut lung sprijinit de oblânc. În tolba laterală, dispuneau de trei sulite cu vârful lat. Soldații erau tot atât de încărcați ca și catării aflați în urma coloanei. În afară de arme și

de sac, mai erau echipați cu un ferăstrău, un coș, o lopată și o secure, fără a uita cureaua, coasa, un lanț și merinde pentru trei zile. Mergeau tăcuți, uneori murmurau ceva strângând din buze, o melopee cadențată în același ritm cu pașii lor, ca un zgomot surd al unui imens roi de viespi pe care nimeni nu l-ar fi putut opri și care urma să cuprindă, să ia cu asalt, să pună la pământ tot ce întâlnea în cale.

Când am ajuns la frontiera Galileei, dincolo de portul Ceza-reea, i-am cerut lui Titus dreptul de a-l însoți pe tribunul Placidus care, cu vreo sută de călăreți, trebuia să pătrundă în ținut pentru a se asigura că nici o trupă evreiască nu se pregătea să ne atace coloana aflată în marș.

Am descoperit acea Galilee mănoasă, cu dealuri blânde. Nici o bucată de pământ nu era lăsată pârloagă. Colo se întindeau izlazurile, ici – livezi unde parcă se adunaseră la un loc toate soiurile de arbori fructiferi.

Pătrundeam într-un ținut care semăna cu o grădină și unde orașele și satele erau răspândite cu pricepere. Primiserăm ordin să nu le atacăm. Va veni și timpul acela, spusese Titus. Cu siguranță că Flavius Vespasian pusese la punct un plan pe care nu trebuia să-l devansăm.

Dar existau acele cătune, acei țărani care își lucrau ogorul împreună cu nevestele și copiii lor. Cine îi putea împiedica pe soldați să le dărâme porțile, să le prade casele și să le ia proviziile, să chefuiască și, pentru a termina, să-i ucidă pe bărbați și pe copii, să le violeze femeile și să-i lase în viață doar pe cei care păreau destul de viguroși, destul de frumoși și destul de tineri pentru a fi vânduți ca sclavi?

Îi puneau în lanțuri, iar ei trebuiau să meargă între cai și să alerge când aceștia o luau la trap sau la galop.

Cu o lovitură de sulită erau uciși cei care se clătinau, cu răsuflarea tăiată, cu picioarele amorțite.

Mă uitam în urmă. Le priveam trupurile abandonate care trăsau trecerea noastră.

Ne-am alăturat lui Titus în momentul în care, în fruntea legiunii a XV-a, intra în Ptolemaida.

De o parte și de alta a străzii mari ce ducea spre port și la palatul prefectului orașului, acolo unde se instalase Flavius Vespasian, o mulțime de oameni înarmați se îmbulzeau să ne aclame.

Nu văzusem niciodată, nici chiar la Roma, o asemenea viermuială. Recunoșteam însemnele și vulturii celor două legiuni, a V-a și a X-a, care sosiseră din Ahaia după ce traversaseră Helespontul, provinciile Asiei și Siriei. Erau însoțite de douăzeci și cinci de cohorte și de cinci escadroane de cavalerie. Își ridicaseră taberele la porțile orașului, și mii de soldați, de cavaleri, de prăștieri, de arcași, veniți din toate micile regate vecine, aliate cu Roma, se revărsaseră în Ptolemaida și împrejurimile sale.

Mă uitam atent la acei oameni care ne înconjurau în clipa când descălecam în fața palatului. Semănau cu niște sălbăticiuni neliniștite simțind carnea vie și vrând să se arunce în arenă.

Au încercat să ne smulgă vreo câțiva prizonieri ca să-i răstignească, să-i sfâșie, iar noi a trebuit să îndepărtăm aceste fiare.

Apoi ne-am urcat pe scări în capătul cărora ne aștepta Flavius Vespasian.

În mulțimea de tribuni, legați și centurioni care îl salutau pe Titus în momentul în care tatăl său îl strângea la piept, am observat o femeie semeată, cu părul scurt căreia un voal negru îi înfășura umerii și trupul.

A făcut câțiva pași, iar lumea s-a ferit din calea ei. Nu părea că merge, ci doar că atinge pământul.

A înclinat capul către Titus, apoi s-a dus la un grup de femei în mijlocul cărora am recunoscut-o pe liberta Cenis, soția lui Vespasian.

Mai târziu, am aflat că acea femeie căreia nu-i puteam uita silueta era regina Berenice, „regina evreică“, așa cum i se spunea, sora lui Agrippa, prezent și el la Ptolemaida.

Amândoi erau aliații Romei și i-am văzut și auzit chiar în acea seară, în sala mare a palatului, salutându-l pe Vespasian, urându-i să învingă, iar pe Agrippa anunțând că noi trupe de prăștieri, arcași, cavaleri – pe care le adunase din regatul său, în nordul Galileei, în jurul lacului Tiberiada – se aflau în marș spre Ptolemaida și gata să se așeze sub comanda lui Flavius Vespasian, în slujba Romei.

M-am gândit din nou la Leda, fiica lui Iohanan Ben Zakkai.

Cine apăra cel mai bine poporul iudeu?

Cine avea mai mare grijă de viitorul evreilor și de religia lor: cei care porniseră război împotriva Romei, cea puternică și invincibilă, sau cei care, ca Berenice și Agrippa, și Iohanan Ben Zakkai, aleseseră să-i slujească și în felul acesta să supraviețuiască?

Dar cine, atunci când începea un război, putea fi sigur că scapă de moarte?

Ce evreu – chiar regele Agrippa, și însăși regina Berenice – putea fi sigur că nu va fi umilit, învins, luat în sclavie și chiar ucis, împreună cu poporul său?

În zilele următoare, în timp ce mergeam prin oraș, înghiontit de soldați, le simțeam pofta de a prăda, de a ucide. Se înfiorau de plăcere.

Într-o dimineată, Vespasian i-a adunat pe toți de-a lungul țărmului. Formau o linie groasă neagră, făcută din piele și metal. Strălucirea armelor, a căștilor, a platoșelor îți lua ochii. Ai fi spus că această armată de șaizeci de mii de oameni tocmai apăruse din adâncurile mării și că, încă șiroind, scliffea în soare.

Mă aflu nu departe de Vespasian și de Titus, pe estrada așezată înspre mare, chiar în fața trupelor. La câțiva pași de mine, o zăream pe regina Berenice și nu mă puteam împiedica să nu o observ.

Privea drept înainte, spre orizont, părând să ignore trupele din față și pe ofițerii care o înconjurau. Își ținea brațele încrucișate. Purta brățări groase, inele la fiecare dintre degetele lungi care îi ieșeau de sub voalul alb pe care îl purta în dimineata aceea și care îi scotea în evidență tenul mat.

A stat așa, nemișcată, în timp ce trupele urlau strigătul lor de luptă, salutându-i pe Flavius Vespasian și pe Titus când, făcând un pas înainte pe estradă, și în felul acesta detașându-se, au anunțat că urmau să părăsească Ptolemaida pentru a intra în Gali-leea, să cucerească toate cetățile, dar mai întâi Jotapata, cea mai fortificată, toate târgușoarele și satele, distrugându-le dacă se împotrivesc, și devastând câmpurile. Prada va fi imensă și împărțită echitabil, ca și prizonierii. Fiecare soldat va avea partea sa de grâne, de aur, de bărbați și de femei!

Strigătele s-au ridicat și mai aprinse, auxiliarii urlând încă și mai tare ca legionarii, ca și cum ar fi vrut să facă uitat faptul că erau de prin acele locuri, din acel popor pe care urmau să-l dea pe mâna armatei romane căreia îi serveau de hăițași, de câini feroce așteptând sfârșitul vânătorii.

Soldații și-au ridicat brațul drept, cu palma întinsă. Parcă erau tot atâtea jurăminte pe care le depuneau.

Cele de a învinge, de a prăda și a ucide.

Din nou m-am gândit la Leda, fiica lui Iohanan Ben Zakkai.

Apoi am privit-o pe Berenice, încremenită în atitudinea-i disprețuitoare și suverană, spre care se îndrepta Titus.

5

M-am apropiat de Titus, nemișcat în fața reginei Berenice. Stătea cu mâinile de-a lungul trupului și i-am observat palmele late cu degete răsfirate, ca și cum s-ar fi pregătit să o prindă pe Berenice de talie sau de umeri.

I-am atins ușor încheietura mâinii.

Estrada se golise puțin câte puțin. Tribuni și legați, prefecti și centurioni, cu toții se întorseseră la legiuni, la centurii, la cohortele care de-a lungul țărmului începeau să se pună în mișcare. Urmau să traverseze Ptolemaida, să intre în Galileea, îndreptându-se spre Jotapata și Gabara – primele orașe –, apoi spre Tiberiada, pe malul lacului, în regatul lui Agrippa și al reginei Berenice.

Regina continua să-și țină mâinile încrucișate, părând a nu-l fi remarcat pe Titus care totuși era atât de aproape de ea încât trupurile, fețele păreau să li se atingă.

Într-un colț al estradei, am văzut-o pe Cenis, sclava eliberată, soția lui Vespasian, care, înconjurată de însoțitoarele sale, îi privea pe Titus și pe Berenice.

Din nou i-am atins mâna lui Titus cu vârful degetelor ca să-l avertizez. Infanteria ușoară auxiliară și arcașii însărcinați cu recunoașterea treceau prin fața tribunei, deschizând marșul, apoi legionarii romani, cu toată încărcătura de arme, urmați de cavaleri, de pionieri și, în fine, trupele de elită care îl precedau și încadrau pe generalul Flavius Vespasian și statul său major.

În fața acestui mare careu de oameni și de cai unde sclipeau armurile aurite, se vedeau înaintând catări încărcăți cu elementele demontate ale mașinilor de război, berbeci și baliste, catapulte și scorpioni. Apoi urmau tot cavaleria și infanteriștii de elită, în mijlocul cărora ar fi trebuit deja să se afle legatul Titus.

Nu se mișca. Nu auzea goarneau, cimbalele, tobele care ritmau marșul, nici strigătele trupelor care, în momentul când porneau, își înălțau armele urlând.

Titus părea să nu o vadă decât pe Berenice, întins către ea de parcă ar fi vrut să-i audă răsufarea. Și totuși regina, cu capul puțin plecat, nu-l privea, fixând orizontul.

Pentru o clipă, totuși, păru să mă remarce. Dar ochii i s-au întors repede și nu am reușit să-i prind privirea. Mi s-a părut că ochii îi sclipeau, având în centru o lucire bleu-verzuie înconjurată de un iris negru.

L-am văzut apropiindu-se pe tribunul Placidus care îmi făcea semne din ochi, invitându-mă să-l avertizez pe Titus că trebuia să meargă în rândul trupelor cât mai repede.

L-am prins pe Titus de încheietura mâinii. A tresărit, m-a izbit cu umărul, în timp ce își ținea mâna pe mânerul spadei scurte și m-am temut că iuțea și violența soldatului mă vor lovi înainte de a fi înțeles cine eram și ce voiam.

Toate astea însă s-au întâmplat atât de repede încât descrierea mea nu poate reda gestul reginei Berenice care, desfăcându-și brațele, și-a sprijinit mâna pe pieptul lui Titus spunând cu o voce înceată:

— Acum e vremea războiului. Trebuie și vei învinge, legat al Romei!

Ridicându-și brațul stâng, ea a arătat spre trupe, iar Titus a văzut că primele cohorte ale legiunii a XV-a se apropiau. În fine,

Titus s-a uitat la mine, l-a zărit pe tribunul Placidus și, după o clipă de ezitare, s-a înclinat în fața lui Berenice.

– Sunt Titus, a spus, fiul lui Flavius Vespasian. Vom restabili pacea în Iudeea, în Galileea, în regatul tău. Îți vom pedepsi poporul și îl vom supune.

– Nu-i ucide pe toți, Titus, a murmurat Berenice. Eu sunt din sângele și din credința lor.

Titus a părut descumpănit, apoi a părăsit estrada și a luat loc între cavalerii și infanteriștii de elită din legiunea a XV-a.

L-am urmat și am mers călare aproape de el.

Am intrat în Galileea și am descoperit adevărata față a războiului. Cine ar fi putut-o asculta pe regina Berenice care cerea să-i fie cruțat poporul?

El rezista. Ne umilea.

Mă aflam alături de tribunul Placidus, când ne-am apropiat de orașul Jotapata. Era ca o stâncă, ridicat pe un piton înconjurat din toate părțile de râpe atât de adânci încât nici măcar nu le puteai zări fundul. Doar partea de nord a orașului era accesibilă, însă niște metereze înalte înconjurau toată cetatea interzicând accesul.

Dar Placidus – și, mărturisesc, i-am împărtășit sentimentul – era convins că era suficient să ne facem apariția pentru ca evreii din Jotapata să ni se supună, iar cum orașul lor era cel mai puternic și cel mai fortificat din Galileea, iar apărarea sa era condusă de acel Iosif Ben Matthias, care odinioară mersese la Roma și a cărei autoritate asupra poporului era mare, înfrângerea sa va atrage capitularea tuturor insurgenților.

Am înaintat, așadar, spre Jotapata, descoperind orașul abia în ultimul moment și, dintr-odată, pe când ne pregăteam să le

cerem locuitorilor să ne deschidă porțile, niște evrei în ambuscadă la marginea cetății ne-au atacat curajoși și cu înflăcărare.

Iar noi, cetățeni ai Romei, soldați ai împăratului neamului omenesc, am fost respinși, constrânși la o luptă corp la corp, apoi ne-am retras.

Flavius Vespasian, Titus, tribunii, legații, centurionii, legionarii toți crezuseră că va fi o campanie ușoară, că evreii vor înge-nunchea așteptând să li se decidă soarta; urmau să fie uciși sau împinși în arenă spre a se ucide între ei, să fie aruncați fiarelor sau vânduți ca sclavi. Cum să nu-și fi dorit o revanșă implacabilă?

Am văzut cum legiunile și-au amenajat în grabă și cu mânie tabăra în Galileea, cum soldații au netezit terenul într-o zi și o noapte, cum au săpat șanțurile care urmau să traseze careul taberei, apoi înălțând metereze, ridicând turnuri, plasând între ele mașini de război între aleile care divizau tabăra, montând corturi, prevăzând amplasamentul forumului, cartierul meșteșugarilor.

Am văzut acest furnicar disciplinat și laborios grăbindu-se la adunare când se auzea semnalul goarnelor. Fiecare soldat voia să se răzbune pentru eșecul suferit în fața orașului, ca adevăratul război să înceapă, să ucidă, să pună mâna pe prada de război.

Simțeam nerăbdarea acestor oameni, le vedeam bucuria când Vespasian, apoi Titus, legații, tribunii, centurionii le dădeau ordine.

Mă simțeam și eu cuprins de această dorință războinică.

Am strigat entuziasmat atunci când, încă din primul asalt, soldații din legiunea a XV-a au cucerit cetatea Gabara, oraș mic situat pe drumul spre Jotapata.

Unul dintre învingători, plin de praf și de sânge, s-a prezentat dinaintea lui Flavius Vespasian și a lui Titus care l-au felicitat.

Omul abia își mai trăgea sufletul. Spunea că luptătorii evrei reușiseră să fugă, că străzile orașului erau pustii, dar că locuitorii se refugiaseră, fără îndoială, în pivnițele acelor case joase, construite pe stâncă, așezate una lângă alta.

M-am uitat la Vespasian. Aplecat spre soldat, fața sa brăzdată de riduri adânci era și mai contractată ca de obicei. Își freca încet mâinile groase care încă din adolescență mânuiseră spada și loviseră.

A spus câteva cuvinte pe care mai mult le-am ghicit decât le-am auzit.

L-am văzut pe soldat ridicându-se, cu chipul radios, și plecând în fugă spre metereze făcând gesturi largi la care legionarii îi răspunseră ridicând armele și urlând.

Au executat ordinele lui Vespasian.

Au forțat ușile caselor, i-au ucis pe toți bărbații, cruțându-i doar pe copii și pe femei.

Cele mai tinere dintre ele au fost violate; unele, pentru a scăpa de tratamentul soldătesc au alergat la metereze și s-au aruncat în șanțuri.

Am văzut murind bărbați și femei.

Și mi-am adus aminte de apelul la clemență al reginei Berenice și de cuvintele de revoltă ale Ledei, fata lui Iohanan Ben Zakkai.

Nu puteau împiedica masacrele, cuvintele nu duceau decât la moarte.

Fiindcă nimic nu-i putea opri pe soldații Romei.

Au dat foc cetății Gabara și am recunoscut acel miros de carne arsă pe care îl simțisem privind flăcările care îi devorau pe creștinii îngrămădiți pe ruguri sau ținuiți pe cruce. Acest miros fad și greșos s-a răspândit peste toată câmpia.

Legionarii au incendiat livezile, recoltele, cătunele. Îi ucideau pe toți bărbații, împingându-i pe femei și pe copii spre țarcurile unde se îngrămădeau supraviețuitorii din Gabara sortiți sclaviei.

Acesta era războiul: sânge vărsat, moarte ori slujire, case incendiate, frenezia de a ucide și a jefui.

Următoarea pradă era Jotapata, orașul lui Iosif Ben Matthias.

6

L-am văzut pe Flavius Vespasian la nord de Jotapata, la câteva sute de metri de meterezele oraşului, ridicându-şi braţul drept şi trasând în aerul fierbinte de vară deplină un pătrat şi izbind cu piciorul, dând astfel ordinul de a se amplasa acolo tabăra legiunilor.

S-a întors către Titus în apropierea căruia mă aflam.

– Evreii trebuie să ne vadă vulturii, însemnele, maşinile de asediu şi să ne audă trompetele în fiecare zi şi noapte, să ştie că suntem peste şaizeci de mii. Trebuie să-i cuprindă teroarea, trebuie să simtă moartea înainte de a-i ucide noi. Vreau să facă pe ei de frică şi să se țină cu mâinile de burtă!

Şi-a pus mâinile peste pânţece, strâmbându-se de parcă s-ar slobozi acolo, în faţa legaţilor şi a tribunilor. Ştiam cu toţii că adeseori avea colici care îl făceau să se răsucească, în timp ce chipul îi era deformat de durere.

A repetat:

– Vreau să le curgă rahatul pe picioare, să pută a rahat, să crape în rahat!

Aşa a început asedierea cetăţii Jotapata.

Teama, la început, şi-a produs efectele.

Din prima noapte, nişte oameni tremurând s-au prezentat la santinelele noastre, explicând că dezertaseră şi nu voiau să lupte împotriva romanilor.

Dezertorii au fost aduși în fața lui Flavius Vespasian și Titus. Au fost obligați să îngenuncheze și să spună ce știau.

Unii au refuzat să vorbească. Le-am auzit țipetele atunci când călăii îi jupuiau.

Alții, lac de sudoare, au vorbit despre căpetenia lor, acel Iosif Ben Matthias respectat de întreaga Galilee și de toată Iudeea și pe care îl ascultă toți locuitorii din Jotapata. Era un bărbat tânăr și educat, provenind dintr-un neam de mari preoți, care învățase de la romani arta războiului. Iosif voia să reziste până în toamnă când ploaia va inunda câmpia și va umple rezervoarele. Fiindcă deja le lipsea apa, precum și alimentele.

Pe acești dezertori amărâți Vespasian i-a doborât la pământ cu o lovitură de picior.

Nu meritau nici măcar moartea ostășească, prin spadă. Să fie lăsați să moară de sete și de foame!

S-a adresat legaților.

– Orașul acesta trebuie sugrumat, să crape ca ăștia!

A dat ordin ca Jotapata să fie înconjurat de două cercuri de pedestrași și unul de cavaleri, încât nici un locuitor să nu poată ieși din oraș.

I-a așezat lângă metereze pe arcașii arabi și prăștierii sirieni, apoi o sută șaiszeci de mașinării de asediu, iar la semnalul său săgețile, pietrele, sulile lansate de oameni sau de baliste, catapulte și scorpioni i-au lovit pe evreii de la metereze și i-au zdrobit prin piețele orașului, văzute de pe colina de nord, pe sute de locuitori strânși la distribuirea apei.

S-au auzit până în rândurile noastre țipete stridente de femeie, iar eu îmi acopeream urechile ca să nu le mai aud, să nu mi le mai imaginez.

Însă asistam și participam la lupte.

Fiindcă evreii nu numai că nu cedau și nu își deschideau porțile orașului, dar mai lansau și contraatacuri, dădeau foc la mașinile de asediu, întindeau piei de vită proaspăt tăiată pentru ca ghiulelele să alunece și să cadă fără a dărâma zidurile.

Au dat foc berbecului uriaș pe care îl duceau sute de soldați repezindu-l înainte. Au luat capul acestuia, l-au așezat pe metereze ca să ne sfideze.

Apoi au vărsat ulei încins asupra asediatorilor, iar legionarii tremurau de frică și de furie văzându-și tovarășii zvârcolindu-se de durere, fiindcă uleiul, pătrunzând sub armură, le opărea pielea.

Am citit nesiguranță în ochii lui Flavius Vespasian, iar în cei ai lui Titus, disperare, neputință, mânie.

Oare orașul acesta nu îngenunchea niciodată?

Totuși, alimentele și apa lipseau.

Cele trei centuri de trupe, ca niște curele de piele la gâtul unui condamnat, se strângeau.

Însă, de fiecare dată când se făcea o breșă în zidul de apărare, evreii o acopereau mai întâi cu trupurile lor, apoi cu alte pietre noi.

Când Vespasian a dat ordin să se ridice un terasament pentru a trece de zidurile de apărare, evreii au adăugat pământ și pietre la metereze ca să rămână tot mai înalt. Și nici un arcaș arab, nici un prăștier sirian nu i-a putut împiedica să transporte aceste materiale. Oamenii răniți erau imediat înlocuiți cu femei, acestea amestecându-se printre luptători.

Îi observam. Simțeam mirosul morții plutind deasupra cetății Jotapata și a râpelor. Probabil că în acest oraș strivit de căldura lui iulie se murea de foame și de sete, supus zi și noapte unor noi atacuri.

Însă, pentru a ne râde în nas, Iosif Ben Matthias a pus să se atârne la metereze țesături înmuiate în apă, iar acestea șiroiau ca o sfidare!

Evreii nu mureau de foame și nici de sete, ci cu arma în mână!

În fiecare zi, se avântau în afara zidurilor, atacau mașinăriile de asediu, tabăra, ucideau, incendiau, constrângeau cohortele să se retragă, punându-le pe fugă.

Iar când evreii se reîntorceau la adăpostul zidurilor, îi vedeam pe soldații noștri rușinați, umiliți, reconstruind palisadele taberei, împingând alte mașini de asediu, strângând din pumni de neputință și mânie.

Cu fața frământată, cu trupul aplecat înainte, Vespasian călărea de la un capăt la altul, ordonând să se ridice și mai mult de ziduri turnuri întărite cu fier pentru ca evreii să nu le mai poată distruge prin foc.

Într-o zi, mă aflu alături de Titus, în cortul său, și am auzit tipete, tropăituri de soldați alergând, strigând că Flavius Vespasian fusese rănit și că sosea în tabără.

Ne-am repezit afară.

O săgeată îl lovise pe Vespasian la gleznă. Sângele se uscăse. Rana era superficială, dar soldații care îl înconjurau erau neli-niștiți. Oare nu era un semn de la zei? Dovada că Iahve, acel zeu invocat de evrei, era mai puternic decât Jupiter și decât Marte?

Vespasian a refuzat să fie ajutat să descalece. A mers singur, schiopătând, dându-i deoparte pe soldații pe care îi asigura că totul este bine.

S-a urcat pe umerii a doi dintre ei și a zis cu glas tare:

– Cine mă va răzbuna?

Au strigat cu toții, ridicându-și armele.

Vespasian a mai adăugat că este nevoie de răbdare pentru ca asaltul să fie încununat de victorie. Orașul va fi distrus, lăsându-se să supraviețuiască doar copiii mai mici și femeile.

Pentru toți ceilalți, moarte!

Abia în cea de-a patruzeci și șaptea zi de asediu, când movila de pământ ridicată de soldați depășea meterezele, s-a prezentat un dezertor.

Titus l-a interogat.

Acesta încă mai era plin de praf. Noi tocmai ne întorseserăm împreună cu câteva mii de oameni dintr-o expediție în partea de sud a orașului.

Asediasem orașul Jaffa. Am văzut murind o parte dintre locuitori la picioarele zidurilor, fiindcă apărătorii, frații, părinții, soții lor refuzau să deschidă porțile de teamă să nu ne repezim noi.

Această populație, după câteva zile petrecute în râpele de la poalele zidurilor, ne-a implorat să o ajutăm cu pâine și apă. Femeile își întindeau copiii spre noi.

Iar noi am lăsat-o să agonizeze între ziduri și liniile noastre.

Apoi am dat asaltul și am cucerit Jaffa.

Fusese un măcel – doar câteva mii de copii și de femei pe care le-am cruțat mergeau în sclavie printre trupurile bărbaților uciși.

Iar acum îl ascultam pe dezertorul care stătea în genunchi, cu brațele și picioarele legate, spunându-ne că apărătorii orașului Jotapata nu erau numeroși, că erau slăbiți și că santinelele, după ce au luptat întreaga zi și o parte din noapte, dormeau la ultima veghe.

Era, așadar, momentul când romanii trebuiau să atace.

– Dacă ai mințit, zise Titus, viața îți va fi smulsă bucată cu bucată, carne și piele, ai să suferi până în ultima clipă. Iar asta ar putea dura mai multe zile!

Omul și-a lăsat capul în jos și a cerut apă.

– Ai să bei după ce vom învinge, a spus Titus.

A doua zi în zori, am înaintat spre ziduri.

Titus a fost primul care a pus piciorul pe metereze, urmat de tribunul Placidus.

Eu am fost cel de-al treilea care a mers pe zidurile de la Jotapata. Ne urma o duzină de legionari.

Santinelelor adormite li s-a tăiat gâtul.

Eu nu am ucis. M-au întrecut alții, atât erau de grăbiți.

Am deschis porțile zidurilor, și toată armata a pătruns în oraș.

Oare zeul evreilor voia să-i pedepsească? Pentru care vină?

Însă ceața din ziua aceea era groasă, înfundând zgomotele, acoperind străzile și acoperișurile ca pentru a ne ascunde cucerirea.

Iar când, în sfârșit, evreii s-au trezit, întregul oraș era cucerit.

Venise ora răzbunării și a masacrului.

Legionarii și trupele auxiliare, arabe și siriene, soldații regelui Agrippa și ai reginei Berenice au ucis, i-au împins pe locuitori spre partea de jos a orașului unde s-au strivit pe străzi și, alunecând de-a lungul pantei, au fost acoperiți și duși de valul morții ce se rostogolea din citadelă.

Soldații evrei din garda lui Iosif au rezistat într-unul dintre turnurile orașului, apoi s-au predat întinzând gâtul către romani.

Alții, refuzând să cedeze, s-au ucis între ei pentru a nu cădea vii în mâinile noastre.

Unii s-au afundat în cavernele, grotele, subteranele de care era plin subsolul orașului.

Au fost hăituiți prin astfel de locuri. Și, fiindcă un evreu ucisese un centurion – singura victimă romană a asaltului –, nimeni nu a mai fost cruțat, indiferent de vârsta victimelor.

Au supraviețuit aproape o mie de copii și femei, numărându-se peste patruzeci de mii de cadavre.

Era în ziua de 20 a lunii iulie din cel de-al treisprezecelea an al domniei lui Nero.

Fortificațiile de la Jotapata au căzut pradă focului, soldații forțându-i pe prizonieri, înainte de a-i ucide, să radă orașul de pe fața pământului.

M-am uitat la flăcările amestecate în vârtejurile de praf ce se ridicau deasupra caselor care se demolau.

Mergeam printre ruine, oprindu-mă în fața fiecărui cadavru. Soldații îl întorceau, așteptând ca, printr-un gest să le fac semn că puteau să-l abandoneze și să treacă la următorul.

Eram însoțit de acel dezertor.

Flavius Vespasian îmi dăduse sarcina să-l descopăr, mort sau viu, pe Iosif Ben Matthias.

7

Am privit cadavre timp de trei zile la rând, fără să dau de cel al lui Iosif Ben Matthias.

Am fost copleșit de vederea acestor trupuri asupra cărora m-am aplecat.

Am văzut puzderia de muște negre cu reflexe verzui de la gâturile tăiate, capetele crăpate, burțile spintecate ale femeilor, piepturile zdrobite ale bătrânilor surprinși în somn.

Simțeam că moartea este o ciumă contagioasă.

Reveneam în tabără complet dezgustat de oameni, fie ei evrei, arabi, sirieni sau cetățeni ai Romei.

Visam să mă retrag în vila mea de la Capua, aceeași în care bunicul meu, Gaius Fuscus Salinator, își sfârșise zilele.

Aveam nevoie de singurătate. Mă gândeam la Seneca, cel care a trăit în deșert, la acei evrei cărora li se zicea esenieni și care trăiau retrași în peșteri, închiși în tăcerea lor și în meditație, la acei discipoli ai lui Hristos care știau, și ei, să se izoleze pentru a se ruga.

Vespasian însă cerea să-i dau seamă de căutările mele.

Se mânia că erau zadarnice. Le explica încă o dată tribunilor, legaților, lui Titus că voia să le arate evreilor din Ierusalim trupul lui Iosif, mort sau în lanțuri. Dezertorii evrei și spionii îl asigurau că prestigiul lui Iosif era imens și că rezistența pe care o stârnise la Jotapata i-l făcuse și mai mare. Moartea sau capturarea sa ar evita bătălia pentru Ierusalim, acest oraș sacru, fortificat,

ce nu putea fi cucerit decât după un asediu îndelungat și lupte înverșunate.

– Îl vreau pe Iosif! spunea întruna Vespasian, uitându-se la mine. Desfundă pământul, cercetează cavernele, subteranele. Nu a putut să fugă din Jotapata și nici un zeu nu l-a putut ridica la cer. Găsește-l!

În cea de-a patra zi, prin ruinele orașului, în apropiere de fortăreață, am văzut îndreptându-se spre mine doi legionari care împingeau o femeie cu părul atât de lung încât îi acoperea pieptul.

De îndată ce m-a zărit, aceasta a îngenuncheat, strigând că, dacă îi cruț viața, mi-l va da pe Iosif Ben Matthias, cu care a stat ascunsă timp de trei zile.

M-am așezat lângă ea, în praf. Auzeam bâzâitul muștelor zburând de la un cadavru la altul.

– Dacă ne spui, îți asigur viața, i-am zis. Altfel, gealații te vor arde până ce vei spune tot ce știi.

Ea începu să mărturisească. Glasul îi era sacadat și gâfâit.

Am ordonat să i se dea de băut, apoi m-am aplecat spre ea și am ascultat-o.

În momentul în care cuceream orașul, Iosif sărise într-un bazin pentru apă adânc la marginea căruia se deschidea o grotă mare, ce nu putea fi văzută de cei care priveau de sus. Femeia se afla împreună cu câteva notabilități ale orașului care se retrăseseră acolo și adunaseră provizii.

Iosif se așezase lângă ea. A doua zi, i-a mărturisit că în cursul nopții a avut o inspirație care nu putea veni decât de la Dumnezeu.

Îi mărturisise femeii că se rugase la Dumnezeu. Femeia mi-a spus-o cuvânt cu cuvânt: „Fiindu-ți pe plac să pedepsești acest neam evreiesc căruia tu i-ai dat viață, iar Fortuna trece pe

de-a-ntregul de partea romanilor, fiindcă m-ai ales pe mine să anunț viitorul, mă voi preda de bunăvoie romanilor. Accept să trăiesc, dar martor îmi ești că voi părăsi această grotă nu ca un trădător, ci ca slugă a ta“.

Glasul femeii a tremurat repetându-mi această rugăciune a lui Iosif.

– Voia doar să trăiască, să scape de moarte! a strigat ea.

I-a avertizat pe tovarășii ei care s-au indignat, acuzându-l pe Iosif că refuză să moară luptând și că preferă să fie slugă decât mort, amenințându-l că îl ucid: „Vei muri ca general al evreilor, dacă o faci singur, i-au zis ei; ori ca trădător, dacă e nevoie de forță!“

– Ne-a vorbit toată ziua, a continuat femeia, pentru a ne convinge că sinuciderea este un act împotriva naturii pentru toate ființele vii și o impietate față de Dumnezeu, cel care ne-a creat. A mers de la unii la alții, repetând: „Cei cărora nebunia criminală le-a pus arma în mână împotriva lor înșiși, sufletul acestora va ajunge în cel mai întunecat colț al Hadesului, iar Dumnezeu, tatăl lor, va răsfrânge asupra urmașilor crimele părinților!“ Dar nimeni nu s-a lăsat convins. Oamenii s-au năpustit asupra lui de parcă ar fi vrut să-l omoare, însă nu au îndrăznit să-l atingă într-atât de mare încă îi era prestigiul.

Femeia și-a ascuns fața în palme, continuând să vorbească, să se vaite, regretând că nu le-a spus tovarășilor săi că Iosif se pregătea să-i înșele, să-i trădeze, când le propusese să se ucidă unii pe alții.

Acesta le-a spus: „Întrucât am hotărât să murim, atunci să tragem la sorți ordinea! Cel care trage primul număr cade de brațul celui care va avea numărul următor. În felul acesta soarta ne va atinge pe toți, la rând, fără ca nimeni să moară de propria-i mână!“

Brusc, femeia s-a ridicat, sprijinindu-se de umerii mei, urlând că Iosif obținuse ultimul număr, iar ceilalți, convinși că se va supune și el regulii alese, începuseră să se taie unul pe altul.

– Am știut, din privirea lui, că trișase, mi-a zis femeia. Urma să rămână în viață. De aceea nu am vrut să mor și am fugit.

S-a prăbușit în lacrimi, zicând:

– Trebuie să fie viu undeva prin grotă, în mijlocul cadavrelor. Probabil că nu l-a ucis pe omul pe care trebuia să-l omoare și l-a convins să supraviețuiască alături de el.

Am ajutat-o să meargă, iar ea m-a condus la rezervorul de apă.

Am strigat:

– Iosif Ben Matthias! Sunt Serenus, cavaler în slujba legatului Titus și a generalului Vespasian. Promit că îți cruț viața. Roma știe să se arate generoasă cu cei care s-au luptat vitejește cu ea. Iar tu ai fost un viteaz, Iosif. Generalul Vespasian și Titus recunosc în tine un soldat de ispravă.

După câteva clipe, l-am văzut ieșind pe Iosif Ben Matthias, generalul evreilor din Galileea.

8

Din prima privire, am știut că Iosif Ben Matthias nu era un om oarecare, una dintre acele căpetenii care, lipsite de puterea avută, învinse, sunt adeseori mai comune decât cel mai mărunț dintre sclavi.

S-a apropiat de mine cu pas măsurat și sigur, orgolios, ca un suveran care își păstrează autoritatea și întreaga demnitate.

Părea indiferent la zeflemelele, înjurăturile și amenințările proferate de soldații care se adunaseră în jurul bazinului de apă. Unii scoteau strigăte de ură, cu pumnul ridicat, amintindu-și de violența luptelor, de camarazii lor arși de uleiul încins, de răniți și de morți. Voiau să-i taie gâtul acolo în mijlocul ruinelor și al cadavrelor evreilor care îi ascultaseră ordinele. Era rândul generalului lor să moară. Iar unii soldați rânjeau, zicând că nu avusese curajul să se sinucidă asemenea luptătorilor care mai degrabă s-au ucis între ei decât să se predea.

Am transmis cu glas tare ordinele pe care le promisem de la Vespasian, de a-l duce pe Iosif Ben Matthias în tabără. Le-am spus că cine va ridica mâna asupra lui va fi decapitat.

Oamenii au încetat să-și mai agite pumnii ori spadele, dar au continuat să murmure, să ceară moartea pentru generalul evreu și ne-au escortat până la cortul lui Vespasian.

Cortul era plin de tribuni, legați, centurioni care se aplecau, se îmbrânceau ca să-l vadă mai bine pe acest inamic valoros pe care zeul său, după ce l-a ales, îl părăsise.

Eu nu-l slăbeam din ochi.

Am pus să fie înlănțuit, însă el își păstra atitudinea de om liber, ținându-și capul drept și bărbia ridicată.

Nu mi-l imaginasem atât de tânăr și ghiceam că Flavius Vespasian și Titus erau la fel de surprinși ca și mine. Iosif avea cel mult treizeci de ani. Înalt, cu fața osoasă. Părul tăiat în plete scurte, căzând peste obraji, se amesteca în barba neagră.

În ciuda lanțurilor de la mâini și de la picioare, reușise să-și încrucișeze brațele. Era senin și nu zăream la el nici o temere.

Acest om nu alesese să se predea din lașitate. Femeia care îl dăduse de gol nu-i înțeleșese motivele, ambițiile.

În ceea ce mă privește, crezusem în sinceritatea lui atunci când îmi spusese, în momentul în care, lângă bazin, soldații îl puneau în lanțuri la ordinul meu: „Nu-mi trădez poporul, îl slujesc păstrându-mi viața și supunându-mă lui Dumnezeu“.

I-am repetat, în șoaptă, aceste cuvinte lui Titus și am știut că îmi împărtășea sentimentele, că simțea stimă și milă față de acest om la fel de tânăr ca și el, care fusese ales de poporul său, luptase eroic și care, fiindcă Fortuna este schimbătoare, iar țelul zeilor – tainic, nu mai era decât un om învins și înlănțuit, dar rămas mândru în încercarea prin care trecea. Pe figura ofițerilor care se înghesuiau sub cortul lui Flavius Vespasian, am citit aceleași sentimente.

Soldații însă pe aleile taberei, în forum, continuau să ceară moartea pentru generalul evreu.

Flavius Vespasian ezita. Titus s-a aplecat spre tatăl său, vorbindu-i îndelung. Vespasian l-a ascultat, apoi, dintr-odată, făcând un pas spre Iosif care continua să-și țină capul sus, a declarat:

– Ai luptat împotriva Romei. Ea te-a învins, așa cum își învinge întotdeauna dușmanii. Orașul ți-a fost distrus, iar poporul – pedepsit. Tu, care ai fost generalul acestui popor pe care nebunia l-a împins să se răzvrătească, tu ești prizonierul Romei, iar ca dovadă a victoriei mele, te voi trimite împăratului Nero.

L-am văzut pe Iosif Ben Matthias cum tresare.

– Vreau să-ți vorbesc între patru ochi, a spus.

Cu un gest, Vespasian le-a dat ordin ofițerilor să evacueze cortul, apoi, întorcându-se spre Titus și spre mine, ne-a oprit lângă el.

L-am observat pe Iosif Ben Matthias în timp ce îi mulțumea că îi acceptase cererea. Vorbea fără să ezite, ca și cum nu ar fi fost surprins de răspunsul lui Vespasian, de parcă nu era acel învins înlănțuit, ci ambasadorul unui mare popor pe care însăși Roma trebuia să-l respecte.

Totuși, chiar înainte de a continua, am știut că nu vorbea ca un trimis al unui imperiu de pe lumea aceasta, ci ca reprezentant al zeului său.

– Tu, Flavius Vespasian, a reluat el, crezi că ai în mine un prizonier de război, și nimic mai mult. În realitate însă vin la tine ca sol aducător de vești mari.

S-a întrerupt în timp ce Vespasian se apleca spre el, chipul exprimându-i curiozitatea.

– De nu aș fi fost trimis de Dumnezeu, a continuat Iosif, crezi că eu, care cunosc legea evreilor și în ce fel, conform ei, se cuvine să moară generalii, crezi că aș fi în fața ta, în lanțuri, dar viu?

L-am văzut pe Vespasian făcând o grimasă ca și cum, brusc, Iosif l-ar fi decepționat încercând să se justifice că a ales viața în

locul morții. M-am temut că în clipa aceea îl va împinge pe prizonier afară din cort. Dar Iosif a continuat:

– Mă trimiți lui Nero? La ce bun? Crezi că aceia care trebuie să-i urmeze lui Nero se vor menține la putere? Vor fi alungați. Vor muri, iar tu vei fi Cezarul. Tu, apoi fiul tău, Titus aici de față.

A tăcut, ca și cum le-ar fi lăsat lui Vespasian și Titus timp să își dea seama de importanța profeției sale făcute în numele zeului său.

– Iar acum, a adăugat în sfârșit, pune să mi se strângă și mai tare lanțurile și păstrează-mă pentru tine. Fiindcă tu ești stăpânul absolut nu numai al persoanei mele, Cezare, ci și al pământului, al mării și al întregii seminții umane.

Se exprimase cu atâta vigoare și solemnitate încât nu m-am îndoit de profeția lui după ce a spus:

– În privința mea, cer să fiu pedepsit și să fiu păzit și mai bine dacă sunt găsit vinovat de ușurătate față de cuvântul lui Dumnezeu.

Vespasian și Titus păreau a fi subjugăți și, fără ca măcar să mai reflectez, amintindu-mi de acuzațiile femeii care îl denunțase, l-am interpellat pe Iosif: oare profeția nu era mijlocul de a-și salva pielea, de a scăpa de soarta învinsului? Căci, dacă zeul său îi vorbea, îi revela viitorul, de ce nu i-a prezis că Jotapata va fi învinsă și distrusă după un asediu de patruzeci și șapte de zile?

Nici măcar nu s-a ostenit să mă privească, nu fără dispreț. El anunțase într-adevăr înfrângerea. Chiar precizase că va veni după patruzeci și șapte de zile, dar nici unul dintre locuitorii cetății nu voise să-l creadă. Le mai spusese și că majoritatea vor pieri și că el, generalul lor, va fi prins viu de către romani.

– În fiare și sub pază bună! a zis atunci Vespasian încredințându-mi-l pe Iosif Ben Matthias.

Am știut că îi dăduse ordin lui Titus să-i interogheze pe cei câțiva supraviețuitori evrei spre a se asigura că Iosif îi avertizase într-adevăr de înfrângerea care îi aștepta.

Aceștia au confirmat profețiile spuse de generalul lor.

Atunci Flavius Vespasian a cerut ca, rămânând totuși în lanțuri, Iosif Ben Matthias să fie tratat cu bunătate și grijă.

9

În zilele care au urmat, am înțeles că Flavius Vespasian credea în profetia lui Iosif Ben Matthias și visa să ajungă împăratul neamului omenesc.

Prezicerile lui Iosif îl metamorfozaseră atât pe el, cât și pe soția sa Cenis. La Cezareea, au intrat în palatul lui Agrippa și a surorii sale Berenice ca suverani care fac o vizită regelui și reginei unui mic regat aliat.

Îl cunoscusem pe Vespasian ca fiind un general care avea șiretenia unui țăran. Tot tăcut și prudent, stând ca o felină la pândă. Cenis, sclava eliberată, se purta deja ca o regină disprețuitoare față de Berenice, a cărei frumusețe îi orbea pe cei care se apropiau de ea.

Titus o urma pas cu pas, de parcă ar fi fost vrăjit de această siluetă ale cărei voaluri bleu sau roz, albe mai rar lăsau să i se ghicească șoldurile largi, talia marcată, sânii rotunzi. Pentru romanul care eram, ea avea atracția femeilor din Orient cu pulpe puternice între care ai pofti să te afunzi.

Știam că Titus încerca aceleași dorințe, însă Berenice se juca întotdeauna cu el, ferindu-se când el ridica mâinile să o apuce, neîndrăznind să se agațe de ea așa cum face un soldat cu femeile unui popor învins.

Eu mă pierdeam în palatul din Cezareea, dus de Mara, una dintre însoțitoarele reginei Berenice ale cărei tinerețe și profil mi-o aminteau pe Leda, fiica lui Iohanan Ben Zakkai.

Cum eu pronunțam acest nume, Mara se miră: Berenice, mi-a explicat ea, fusese de mai multe ori la Alexandria. Îi întâlnise pe prefectul Tiberiu Alexandru și pe acest Ben Zakkai, cel mai bogat dintre evreii din Egipt.

Astfel, Fortuna țesea în jurul meu niște fire pe care speram într-o zi, fără să știu nici când și nici cum, să le strâng în mâna mea așa cum prinzi ceafa unei femei pe care o ții sub tine.

Adeseori, revenind în marile săli ale palatului, întinzându-mă lângă mesele pregătite pentru banchetele pe care le ofereau regele Agrippa și regina Berenice, mă încerca stânjeneala.

Mă gândeam la miile de morți – peste cincizeci de mii căzuți pentru a-și apăra orașele Jotapata și Jaffa –, la acele femei și copii sortiți să ajungă slugi, la cele și la cei cărora li se tăiasse gâtul sau fuseseră spintecați după lupte pentru că, la Roma, un popor rebel trebuie pedepsit.

Mă uitam la Berenice în timp ce stătea culcată lângă Titus, la Agrippa care se ploconea în fața lui Vespasian și a soției sale, Cenis.

Totuși, regele și regina erau evrei, asemenea lui Tiberiu Alexandru și Ben Zakkai, însă își părăsiseră neamul, invocând înțelepciunea și pe zeul lor.

Este acesta un destin nobil?

Uneori, îl bănuiam pe Iosif ca fiind cel mai abil dintre mincinoși, cel mai priceput dintre zicătorii de profeții care, pentru a-și salva viața, îi promisese lui Vespasian imperiul, iar acest bătrân și bun general încărunit îi oferea prizonierului veșminte, mâncăruri rafinate și tacâmuri de preț.

Iar când grecii din Cezareea, care îi urau pe evrei, îi cereau lui Vespasian capul lui Iosif, defilându-i prin față și insistând ca generalul evreu să fie judecat și răstignit – iar dacă romanii

refuzau să o facă, atunci să li-l dea lor, grecilor –, Vespasian tăcea, prefăcându-se că nu vede și nu aude nimic.

Iosif era cel care îi revelase ambiția, viitorul. Trebuia, așadar, să trăiască.

În schimb, toți ceilalți evrei puteau și trebuiau să fie uciși.

În fața portului Joppa unde se refugiaseră numeroși evrei, crezându-se la adăpost pe navele lor, am văzut ridicându-se vântul dinspre nord, zdrobind vasele, iar soldații noștri, cu arma în mână, așteptând pe țărm spre a-i tăia pe cei neînghițiți de valuri.

Nu după mult timp, marea se înroși de sânge, iar coasta – de cadavre.

Și, cu toate astea, câteva zile mai târziu, în palatul de la Cezareea, regina Berenice îl atingea cu voalurile și trupul său pe Titus care se întorcea de la Jaffa.

Petrecuse doar puțin timp în Cezareea, fiind însărcinat de tatăl său să cucerească orașele Taricheea și Tiberiada, aflate pe malul lacului Genezaret.

Evreii se adunaseră pe câmpie, în afara orașului, contând pe numărul lor pentru a-i zdrobi pe cei șase sute de cavaleri care îl înconjurau pe Titus.

Eram unul dintre ei și am văzut dinainte-mi, la mică distanță, această mare de oameni înarmați care înaintau spre noi strigând. Atunci, Titus s-a urcat pe o stâncă și ni s-a adresat:

– Romani, căci așa este drept să-mi încep cuvântul amin-tindu-vă rasa pentru a ști cine sunteți și cu cine urmează să ne luptăm. Până azi, nimic nu i-a scăpat brațului nostru, totuși, trebuie să recunoaștem că până acum evreii nu s-au descurajat să lupte... Priviți-i – a arătat cu mâna mulțimea din depărtare –, sunt atât de numeroși! Războaiele sunt câștigate, totuși, de curaj, chiar

cu efective restrânse, iar nu de număr... Evreii se bat pentru libertate și pentru patria lor, dar ce este mai important pentru noi ca gloria și voința?

Pe măsură ce vorbea, fremătam la unison cu ceilalți cavaleri, iar la final ne-am repezit cu toții și i-am doborât pe evrei, și când câmpia a fost complet acoperită de trupurile ucise, supraviețuitoarii s-au împrăștiat și au fugit în oraș.

Atunci, Titus a strigat:

– Acum e momentul! Ce mai așteptăm noi, camarazi de arme, dacă divinitatea ni-i dă pe evrei...? Primiți victoria ce vi se oferă!

A pornit în goană spre ziduri, le-a ocolit, intrând în lac, iar noi l-am urmat în orașul Tiberiada unde a fost mare măcel.

Cei scăpați se urcaseră în ambarcațiuni îndepărtându-se de malurile lacului.

Însă Titus, apoi și Vespasian care ni se alăturase au pus de s-au construit plute pe care s-au urcat legionarii. Și în curând lacul a fost la rândul său înroșit de sânge și acoperit de cadavre.

Eu nu mai luam parte la lupte. Beția luptei și a sângelui încetase să mă mai prindă.

Vedeam tot acest roșu, toate aceste trupuri. Mă gândeam la palatul lui Agrippa și al reginei Berenice, la aurul și la tapițeria de mătase, la covoarele, la banchetele somptuoase, la femeile care se ofereau, la Berenice pe care Titus urma să o întâlnească.

Îmi era greață de parcă aş fi băut.

Și mi-a fost rușine când l-am auzit pe Vespasian ordonând executarea bătrânilor și a celor care nu puteau lupta în război.

Am auzit țipetele nefericiților cărora li se tăia gâtul.

L-am văzut pe Vespasian trecând printre prizonieri și alegând chiar el șase mii de tineri robuști. Îi trimitea lui Nero: vor

participa la lucrările de săpare a istmului Corint. Ceilalți, aproape treizeci de mii, au fost vânduți, afară de cei aparținători regatului lui Agrippa.

Pe aceștia, i-a oferit regelui despre care am aflat că i-a vândut la rândul său.

M-am gândit la discipolii lui Hristos. Mi-au dat asigurarea că, în conformitate cu credința lor, orice om – fie el evreu, cetățean roman ori sclav – purta în sine o scânteie sacră venită de la Dumnezeu.

Iar Hristos fusese crucificat tot așa cum fuseseră răstigniți și sclavii răzvrătiți ai lui Spartacus.

Apoi a înviat pentru că și cel mai umil dintre oameni se poate mântui.

Cum să scapi de oroarea războiului, a servituții, fără să crezi în Hristos?

M-am rugat acestui zeu care triumfa asupra morții.

Eu care, de luni întregi, mășăluiam printre cadavre, eu care am văzut sângele înroșind marea și lacul, eu aveam nevoie de speranța pe care Hristos le-o aducea oamenilor.

Voiam să cred că toți cei cărora le-am văzut trupurile martirizate, în timp ce singura lor vină era că aparțineau unui popor învins, vor renaște într-o zi.

Numai Hristos, singur, contrar tuturor acestor divinități cărora li se înălțau statui în orașele Imperiului, în taberele legiunilor, nu cerea sacrificiu.

Nu era nevoie să fie ucis în fața lui nici om, nici copil, nici animal. Și, pentru a face parte dintre credincioșii săi, nu mai era necesar să fii circumcis.

Cel care nu era circumcis putea să se roage lui Hristos.

I-am cerut să-i învie pe toți morții.

I-am cerut iertare, fiindcă participasem la aceste bătălii.

Astfel, m-am izolat mai multe zile, de parcă aveam nevoie să scot din mine tot ceea ce văzusem și făcusem la Jotapata, Taricheea și Tiberiada.

Într-o dimineață, un curier mi-a adus un ordin de la Flavius Vespasian.

Trebuia să mă duc la împăratul Nero spre a-i anunța victoriile câștigate de legiunile sale și apropiata sosire a navelor încărcate cu șase mii de sclavi evrei: prada oferită de generalul Flavius Vespasian împăratului său.

Urma, așadar, să fiu din nou pe lângă cel pe care discipolii lui Hristos îl numeau Fiara sau Antihristul.

PARTEA A DOUA

10

Văzusem în Galileea masacrele care însoțeau războiul, dar uitasem cruzimea, ambiția și invidia, viciul, perversiunile, delațiunea, lașitatea și teama care impregnau, ca tot atâtea otrăvuri mortale, curtea lui Nero.

Le-am întâlnit imediat ce am revenit în palatul din Corint unde se afla reședința împăratului.

Pretorienii aflați de gardă, cu spada pe jumătate scoasă din teacă, mă priveau. Centurionii lor, niște germani cu ochi de gheață, m-au chestionat. Și știam că era suficient o privire de-a lui Nero sau a comandantului pretoriului, Tigellin, ca să fiu ucis. În fine, am fost lăsat să pătrund în sălile mari unde alergau libertii lui Nero, Epafrodit, Phaon, soția sa, Statilia Messalina, și administratoarea plăcerilor, Calvina Crispinilla.

M-au înconjurat.

Soseam din Iudeea. De ce se prelungea războiul? Erau evreii mai viteji ca soldații Romei?

Au încercat să mă neliniștească.

Nero bănuia anturajul lui Flavius Vespasian și al lui Titus de conspirație împotriva sa. Nu fusesem eu prietenul lui Seneca? Este adevărat că Flavius Vespasian îl trata ca pe un oaspete de seamă pe acel general evreu care luptase împotriva legiunilor romane și le ținuse în șah timp de aproape două luni la Jotapata? Și că Titus era amantul reginei Berenice? De ce să te războiești

cu evreii, să-i învingi, dacă le ascuți profețiile, dacă îți aduci în pat evreice, dacă le respecti zeul, dacă, așa cum făcuse Titus, le lauzi curajul, pretinzând că luptă pentru libertatea și patria lor?

Mi s-a șoptit:

– Nero se ferește de Vespasian, de Titus și de tine, Serenus.

Împăratul constituise o legiune de uriași formată din soldați de peste doi metri, pe care o numise „Falanga lui Alexandru“, însă Vespasian și Titus, prelungind războiul din Galileea și Iudeea, îl împiedicau să-și pună în aplicare marele său plan către Ind.

Mi se repeta întruna că Nero nu era omul care să accepte să i se opună cineva proiectelor sale.

Voiau să mă sperie, să facă din mine un delator.

Întrebau despre acel general evreu – Iosif –, care fusese primit odinioară de Poppea, căruia Nero însuși îi acordase favoruri, eliberându-i pe rabini. Așadar, acest Iosif îi promisese lui Flavius Vespasian Imperiul? Și care era, la urma urmei, jocul lui Berenice? Doreau evreii să cucerească puterea la Roma?

Începea să mă cuprindă teama.

Descopeream că spionii forfoteau în jurul lui Vespasian și al lui Titus, că zvonurile, acuzațiile și calomniile infestau anturajul lui Nero.

I-am recunoscut pe Sporus și pe Pythagoras care se dedau împreună cu el la tot soiul de perversiuni, unul „soție“, celălalt, soț al împăratului. Și am văzut, atingându-i cu trupurile lor parfumate și netede, niște tineri greci despre care nu puteai spune dacă sunt fete sau băieți. Eu însă știam că, pentru Nero, aceasta avea puțină importanță.

Fiarei îi plăcea să se tăvălească în troaca viciilor, și în fiecare noapte trebuiau inventate altele noi, pentru ca împăratul să poată atinge acea juisare extremă despre care spunea că îi inspiră arta.

M-am apropiat de Nero.

Stătea întins, cu fruntea încinsă de o coroană olimpică făcută din frunze de măslin și de laur. Ciupea coadele țiterei sale, cântând cu un glas duios ce părea că nu-i aparține, într-atât fața și trupul îi erau de greoaie, buhăite și urâte.

Își puse smaraldul la ochiul drept, apoi la cel stâng și mă privi atent:

– Vespasian te trimite?

Am răspuns că îi aduc împăratului neamului omenesc, din partea generalului legiunilor sale, anunțul victoriilor din Galileea și Iudeea și un convoi de șase mii de sclavi pentru străpungerea istmului Corint despre care Flavius Vespasian știa că este unul dintre grandioasele proiecte ale împăratului.

Fața lui Nero se arată dezgustată.

– Șase mii de sclavi..., și câți evrei a cruțat?

A închis ochii, spunând că se voia împiedicarea lui de a uni Roma cu Orientul, de a merge mai departe decât Alexandru cel Mare, dar că era protejatul zeilor și că toți cei care i se împotrivesc vor pieri.

Mă așteptam să le spună pretorienilor săi germani să mă ia și să-mi taie gâtul.

Mi se spusese că de la sosirea lui din Grecia, cu mai bine de un an în urmă, Nero ordonase în fiecare zi omoruri sau îi constrânsese pe cetățeni ai Romei la sinucidere.

Am lăsat capul în jos, dar, brusc, a început să cânte.

L-am privit.

Părea a fi căzut pradă unei emoții sincere, recitând cu o voce tremurătoare:

Soție, mamă și tată, cu toții îmi ordonă să mor

apoi, pe un ton mai ușor, acest vers ale cărui sonorități mă emoționau:

Mișcându-se străluce gâtul porumbiței din Citera

Cu siguranță că a observat că eram sensibil la glasul și la versurile sale. S-a aplecat și m-a întrebat:

– Cunoști vreun artist mai mare decât mine?

Ce puteam face?

M-am lansat în elogii. I-am vorbit de glasul său celest, de inspirația divină, i-am spus că este Hercule și Apollo totodată. Și am strigat:

– O glas sfințit! Ferice de cel care te poate auzi!

A zâmbit în timp ce libertii, soții și soțiile sale, junii săi efebi îl aclamau, preluându-mi cuvintele, strigând:

– Vivat olimpiantul! Vivat Nero-Hercule! Vivat Nero-Apollo!

A ridicat încet mâna, dând din cap, zicând că nu merită toate aceste elogii, apoi, dintr-odată, împăunându-se și aplecându-se spre mine, mi-a spus că a câștigat o mie opt sute opt coroane de când sosise în Grecia. Acum era constrâns să se întoarcă în Italia, iar cetățenii Romei vor înțelege în sfârșit ce artist era el.

A părăsit palatul, iar curtenii săi m-au înconjurat. Ce-mi spusese împăratul?

Erau ca niște șacali prudenți și avizi vrând să-mi smulgă o confidență, un secret.

M-am ferit. Erau mai respingători decât muștele acelea negre cu reflexe verzui potopind cadavrele.

Dar eram viu. Scăpasem de la moarte.

La puțin timp după aceea, Nero m-a poftit să iau loc la tribuna așezată în centrul stadionului unde grecii se adunaseră ca să-l salute pe împărat înaintea plecării spre Italia.

Era o zi ploioasă, cu scurte limpeziri pe care vântul venit din nordul Ahaiei le mătura.

Nero a cântat, a declamat și la fiecare vers, la fiecare ciupitură a coardelor țiteriei, *Augustiani*, cohorta sa de câteva sute de tineri însărcinați să-l însoțească și să-i aplaude talentul, îl aclamau, iar spectatorii se ridicau adăugând strigătele lor.

Apoi au sunat trompetele, iar Nero a înaintat spre mijlocul scenei care prelungea tribuna.

A ridicat brațul, iar când liniștea s-a restabilit, a anunțat că Grecia înceta să mai fie o provincie obligată să plătească impozit și că devenea o națiune liberă.

Îi mulțumea astfel pământului zeilor pentru faptul de a-l fi consfințit pe el, Nero, cel mai mare artist din toate timpurile, egalul divinităților din Olimp.

A schițat un pas de dans în timp ce pe gradene mulțimea se ridica în picioare.

S-a întors către tribună. L-am aclamat la fel ca toți cei care mă înconjurau.

Și mi-a fost rușine.

Am continuat să fiu laș.

L-am aclamat pe Nero la Neapole atunci când carul său, tras de patru cai albi, a intrat în oraș printr-o breșă ce-i fusese deschisă în zidul cetății.

Era împăratul seminției omenești, stăpânul tuturor orașelor, de la Apus până la Răsărit, și nici unul dintre ele nu-i putea sta în cale. Pe drumul spre Roma, s-au spart, de asemenea, zidurile de la Antium și Alba pentru ca împărătescul car să poată pătrunde în fiecare dintre aceste cetăți.

Iar mulțimea să-l aclame.

Cânta. Juca, purtând mereu pe frunte coroana olimpică, înconjurat de sclavi care îi duceau celelalte coroane sau pancarte unde erau înscrise numele celor învinși, titlul pieselor interpretate, lista orașelor grecești care îi rezervaseră un triumf și îl salutaseră ca pe un zeu.

Augustiani încadrau carul, îl aplaudau în cadență, urmând un ritm precis, strigând de fiecare dată: „Vivat Nero-Hercule! Vivat Nero-Apollo! Vivat olimpiantul, August, August!”

Pretorienii îi loveau de moarte pe spectatorii care nu manifestau destul entuziasm sau care încercau să se îndepărteze.

Și mi-a fost rușine, de la Neapole până la Roma, de faptul că mă pretam, ca un sclav care vrea să-și salveze viața, acestei puneri în scenă grotești și crude.

Căci de-a lungul viei Appia cădeau victime pentru a se celebra trecerea împăratului Nero!

A intrat în Roma înfășurat într-o largă mantie semănată cu stele de aur.

Urca pe carul triumfător al lui Augustus. L-a așezat lângă el pe muzicianul Diodor.

Pământul era acoperit de flori de șofran și s-au răspândit parfumuri pentru ca mirosurile fetide care împuteau aerul Romei să fie mascate pentru o vreme.

Delegațiile au înaintat, aducând ofrande zeului Nero. I s-au depus la picioare păsări multicolore, pietre rare, țesături aurite.

Apoi cortegiul s-a pus din nou în mișcare, îndreptându-se spre templul lui Apollo la Palatin pentru că pe zeul acesta îl incarna și îl onora Nero. Și abia după aceea ne-am îndreptat spre templul lui Jupiter, la Capitoliu.

În sala mare, Nero începu să cânte, să-și facă auzită țitera, în timp ce în jur i se depuneau cele o mie opt sute opt coroane câștigate în Grecia, iar *Augustiani* aplaudau.

Mi-a fost rușine de acest triumf grotesc.

Așadar, pentru acest om se produceau masacrele în Galileea și Iudeea, pentru el erau schingiuiți evreii și se trimiteau la moarte legiunile Imperiului?

Oare când va înceta acest regim care dura deja de paisprezece ani? În fiecare zi, niște oameni erau uciși, niște femei – otrăvite, copii – înăbușiți, un tată, un frate, o soră, o soție – asasinați, și atâția alții – constrânși să se sinucidă, încât fiecare – eu ca și ceilalți – trăia sub teroare.

Iar unii, ca să scape de teamă, se sinucideau.

La Neapole, am zărit prima speranță.

Se zvonea că Vindex, un gal, legat imperial de rang pretorian, guvernator al Lyonului, se ridicase împotriva lui Nero, organizând miliții și spunând că împăratul este un actor amărât, un prost cântăreț din țiteră, că trebuia alungat acest histrion, acest uzurpator, acest ucigaș de mamă.

Am pândit fața lui Nero, dar, timp de mai multe zile, nu mi s-a părut că ar da vreo atenție acestor zvonuri care îi cuprindeau treptat anturajul ce stătea la pândă.

La Roma, mi s-a șoptit că Galba, guvernatorul provinciei spaniole Tarraconeza, își ridicase legiunile împotriva lui Nero cu scopul, zicea el, „de a restaura gloria și demnitatea Romei“.

M-am gândit la prezicerea lui Iosif Ben Matthias și am început să cred că, într-adevăr, într-o zi, pe căi necunoscute mie, Vespasian și Titus vor domni peste Imperiul lumii.

Ei nu se comparaseră niciodată cu zeii, însă erau mai buni niște simpli muritori, împărați, decât un suveran grotesc și sângheros ce se pretindea a fi incarnarea lui Hercule și Apollo.

Și care nu era decât un laș pe care l-a cuprins spaima și panica atunci când Galba și trupele sale s-au răzvrătit!

L-am văzut prăbușindu-se dintr-odată, pierzându-și cunoștința și am dorit ca moartea să-l ia.

Dar și-a revenit și a început să urle, sfâșiindu-și veșmintele, izbindu-se cu capul de ziduri, jeluindu-se întruna că s-a terminat cu el, că nenorocul său era cel mai mare din câte îi loviseră pe înaintașii săi. Abia împlinise treizeci și unu de ani, pierzând puterea supremă încă în viață fiind, în plină tinerețe și când Grecia, patria zeilor, tocmai îi recunoscuse talentele și îl încoronase drept cel mai mare artist al universului!

Apoi, spunând aceste cuvinte, a părut să uite de revolte și a început să cânte, să declame, să se entuziasmeze de funcționarea orgilor hidraulice, un model cu totul nou.

Și m-am gândit că zeii în care credea încă îi mai erau favorabili, întrucât legiunile Germaniei Superioare, comandate de legatul Virginius Rufus, îi zdrobiseră la Vesontio¹ pe cei douăzeci de mii de milițieni ai lui Vindex, iar acesta s-a sinucis după înfrângere.

Virginius Rufus se întorcea acum în provincia sa din Germania Superioară, refuzând să se alăture trupelor răzvrătite ale lui Galba.

Eram copleșit. După expresia senatorilor și a cavalerilor printre care mă mișcam, ghiceam că îmi împărtășeau sentimentele. Speraseră că Nero va fi, în sfârșit, alungat, pedepsit.

Teama însă îi reducea la tăcere. Lăsau capul în jos, continuând, ca și mine, să-l aclame pe împărat, temându-se să nu înceapă proiectele puse în seama lui.

Se zvonea că vrea să trimită asasini pe la toți guvernatorii de provincii pentru ca apoi să pună în locul lor niște oameni fideli.

Pregătea un mare festin la care toți senatorii vor fi invitați și obligați să mănânce bucate și băuturi otrăvite.

Va pune să fie masacrați toți galii din Roma, toți cetățenii exilați.

Și se îndoia mai mult ca niciodată de fidelitatea lui Vespasian, a lui Titus și a lui Tiberiu Alexandru.

Și eu figuram printre suspecti, eu, prietenul lui Seneca, venit din Galileea.

¹ Actualul Besançon. (n.a.)

Se mai spunea că visa să dea foc Romei și să dea drumul miilor de fiare sălbatice asupra populației ca să nu poată să se lupte cu flăcările.

Apoi anunța – eram în rândurile asistenței – că va trece în fruntea armatelor și va merge în provinciile rebele, Galia și Spania.

Perora, spunând că ordonase să se radă pletele femeilor care îl însoțeau. Ele vor fi amazoanele sale, înarmate cu securi și scuturi.

– Imediat ce voi atinge pământul provinciilor, mă voi prezenta fără arme în fața soldaților, clama el cu o voce ascuțită, exaltată. Mă voi mulțumi să vărs lacrimi, atunci revoltații vor fi cuprinși de remușcare și, a doua zi, plin de bucurie, în mijlocul veseliei generale, voi cânta un imn închinat victoriei pe care trebuie să-l compun încă de pe acum...

Omul acesta era nebun.

Cum să i te mai supui când cerea o nouă contribuție în aur și argint, când la Roma lipseau grânele, când navele care soseau de la Alexandria nu erau încărcate cu grâu, ci cu nisip pentru luptătorii de la Curte!

Mergând pe străzile Romei, am simțit plebea fremătând de mânie.

Am văzut, legat de o statuie a împăratului, un sac și câteva cuvinte scrise pe soclu: *Ai meritat sacul*. Moartea rușinoasă.

În câteva zile, zidurile s-au umplut de inscripții amenințătoare. *Abia acum începe adevărata luptă! S-a terminat cu vremea concursurilor de cântat, a venit vremea războiului! Fugi, dacă poți!* zicea una.

Mai departe cineva adăugase: *Tot cântând, ai trezit cocoșii!*

Pretutindeni citeai *Vindex*, cuvântul care înseamnă răzbunare.

Am fost sigur că aceasta înainta cu pași repezi, implacabilă și înarmată.

12

În aceste luni de primăvară din cel de-al paisprezecelea an de domnie, am văzut cum se apropie de Nero moartea răzbunătoare.

Pe măsură ce umbra i se tot întindea, invadând treptat sălile palatului imperial, curtenii, libertii, soții și soțiile lui Nero, complicii și tovarășii în ale desfrânării și crimei, dar și pretorienii îl părăseau.

Mă uitam la fața lui străbătută de ticuri. Trupul îi tremura, apoi, brusc, s-a înfuriat.

A rupt scrisoarea prin care era anunțat că Macer, legatul legiunii romane din Africa, îi trimisese înapoi consulul, respingându-i astfel autoritatea.

Împăratul s-a ridicat dintr-o săritură, a răsturnat masa și a izbit de pământ cele două cupe frumos cizelate din care îi plăcea să bea și pe care le numea „homerice“, întrucât pe ele erau reprezentate scene din Homer.

Apoi, mergând cu pas greoi și capul căzut în piept, a chemat-o pe bătrâna Locusta, vrăjitoarea cu otrăvurile, cerându-i o otravă pe care a încuiat-o într-o cutie de aur.

Brusc, a strâns pumnii, i-a agitat în aer, spunând că va strânge o flotă la Ostia, că va fugi din Italia în Alexandria după ce va fi obținut de la popor numirea ca prefect al acestei provincii.

A rămas visător o clipă, cu ochii închiși, apoi i-a întrebat pe centurioni și pe tribunii din garda pretoriană dacă erau gata să-l însoțească.

Aceștia se fereau, părăseau sala, iar unul dintre ei a spus cu dispreț acest vers din Virgiliu:

E o atât de mare nefericire de a înceta să trăiești?

Nero a privit în jur, pierdut.

L-a chemat pe Tigellin, comandantul pretoriului, șeful delatorilor și al asasinilor, marele executor, omul care îi tortura el însuși pe dușmanii suveranului, suspectii, obligându-i în același timp să scrie un testament în favoarea sa.

Dar Tigellin dispăruse, refugiindu-se la proprietățile sale, abandonând puterea în mâinile comandantului secund al pretoriului, Nymfidius Sabinus, om cu o statură ca de gârbov și căruia nu reușeai să-i prinzi privirea.

Sabinus îi denunțase lui Nero zeci de cetățeni, iar acum mărturisea că luase legătura cu Icelus, libertul lui Galba.

Se știa că le dădea sume mari pretorienilor, spunându-le mereu că Nero îi disprețuiește. Cum de puteau ei, gărzile împăratului, cei mai buni soldați ai Romei să nu mai formeze escorta imperială? Să fie înlocuiți de bărbații-femei, cu trupul epilat și chipul boit? Cum de puteau să se supună unui împărat care se afișa alături de Sporus, „soția“ lui, machiat în așa fel încât să semene cu defuncta Poppea, și legănându-și șoldurile ca o târfă de lupanar?

Rușinea îi va acoperi. Or, ei au forța spadei. Puteau alege un nou împărat – de ce nu chiar pe acest Galba, un soldat care voia să-i redea Romei gloria și demnitatea?

Sabinus le împărțea pretorienilor în fiecare zi alți bani de aur și argint. Iar aceștia părăseau posturile de pază, lăsând palatul fără apărare.

Soldații care vegheau la ușile camerei împăratului se retrăseseră, furând tot ce se putea: bijuterii, busturi, blănuri, chiar și cuverturi.

Se mersese până într-acolo încât dispăruse chiar și cutia de aur ce conținea otrava pe care Nero și-o pusese lângă pat.

Nu am fost martor la cele ce au urmat, dar doicile lui Nero, Egloge și Alexandra, două bătrâne care îl iubeau de parcă le era fiu, și Acte, sclava eliberată, metresa despre care se spunea că sigur crede în Hristos și care, deși împăratul o respinsese, îi arăta dragoste și compasiune, mi-au povestit ultimele sale ore. În noaptea de 8 iunie, el a aflat că pretorienii, în cazarma lor, îl proclamară pe Galba împărat, iar Senatul îl declarase pe el, Nero, inamic public, condamnându-l să fie pedepsit după vechile cutume.

Le întrebase pe doici și pe Acte, apoi pe cei trei liberiți care rămăseseră lângă el, care era această pedeapsă. Unul dintre ei, Phaon, după ce a ezitat și i-a întrebat din priviri pe Sporus și pe Epafrudit, a descris chinul la care ar fi supus dacă era prins de viu.

Îl vor dezbrăca de tot. Va fi prins cu capul într-o furcă și va fi bătut cu vergi până moare, apoi trupul îi va fi târât cu un cârlig și aruncat în Tibru.

Nero urlase de groază, spunând că se va arunca singur în fluviu, apoi, după ce a alergat câteva sute de pași pe străzile pustii, s-a întors plin de sudoare, implorând cele câteva persoane care se mai aflau în palat să-l caute pe gladiatorul Spiculus, un mirmilon, unul dintre cei mai abili luptători în jocurile de la Roma, pe care îl felicitase și îl încoronase de mai multe ori în amfiteatru.

El, Spiculus, va ști să-l ucidă.

Dar cum să-l găsești?

Sclavii plecați în căutarea lui spre a-i transmite mesajul lui Nero se întorceau spunând că Spiculus părăsise Roma. Dar probabil că nici unul nu ieșise din palat, nemaitemându-se de acum

de acest împărat care se smiorcăia cerându-le apropiaților să-l ucidă. Însă toți se dădeau deoparte.

– Așadar, nu am nici prieteni, nici dușmani, declarase el.

Faon îl apucase de braț, șoptindu-i că trebuia să fugă cât mai repede. Se oferea să-l primească pe Nero în casa lui, aflată la paisprezece borne militare, între via Nomentana și via Salaria.

Pornesc.

Nero are doar câteva haine pe el.

S-a dus vremea când umbla cu mantia de purpură plină de stele de aur. Nici o coroană nu-i încinge fruntea. Nu-i decât un fugar călare pe un cal pe care un pretorian l-ar refuza. Animalul face o săritură ca să nu dea peste un cadavru ce duhnește întins în mijlocul drumului. Batista cu care Nero își ascunde fața alunecă. Niște trecători îl recunosc pe împărat și îl interpelează.

Nu sunt departe de cazarma pretorienilor.

Se aud soldații strigând numele lui Galba.

Se dau pinteni cailor.

Există temerea ca locuința lui Phaon să fie deja înconjurată de pretorienii.

Fugarii se strecoară prin tufișuri. Țepii îi zgârie. Se ascund în stufăriș.

Nero bea apă călâie dintr-o baltă, el care, în cupele „home-rică” voia ca apa ce i se servea să fie răcită cu zăpadă adusă zilnic din Apenini.

E îndemnat să se ascundă într-o gaură. Nero ezită:

– Ce destin, să mergi de viu sub pământ!

Uneori, cei din grup au impresia că este actorul care joacă un rol, adresându-se acelei plebe care l-a aclamat atât de mult. Zice:

– Cel care odinioară era mândru de suita sa numeroasă acum mai are în jurul său doar trei liberti!

Și probabil Phaon l-a predat.

Sunt ultimele ore. Nero plânge, se schimonosește, geme, apoi, brusc, zice pe un ton grav, în fața gropii pe care a comandat-o.

– Ce artist piere odată cu mine!

Se învâрте în jurul gropii, scoate de la centură două pumnale cărora le încearcă pe rând ascuțișul, apoi le bagă repede în teacă.

– Încă nu a sosit ceasul, spune el.

Se plânge. Nu vrea nimeni să-l încurajeze, sinucigându-se?

Oamenii se feresc.

Plânge, îi cere lui Sporus să înceapă bocetele și plânsetele. Spune că vrea să i se ardă cadavrul ca să nu-i fie capul expus insultelor și apoi scuipat.

Apoi pare că vrea să fugă, își răsucește mâinile, se prăbușește și murmură:

– Purtarea mea este nedemnă, dezonorantă. Este un lucru nedemn de Nero, da, nedemn! E nevoie de sânge rece în astfel de momente. Hai, trezește-te, Nero!

Doicile și Acte se apropie.

Ele îl anunță că garda pretoriană e pe drum cu misiunea de a-l aduce viu pentru a fi schingiuit, așa cum cere tradiția antică.

– Trebuie să mi se ardă tot trupul, repetă el.

Se aud călăreții intrând în grădină.

Nero murmură un vers din Homer:

Galopul cailor cu iute pas îmi sună în urechi.

Apoi își înfige un pumnal în gât, dar atât de stângaci, atât de încet, încât Epafrodit trebuie să apese cu toată puterea.

Sângele țâșnește.

Nero încă mai respiră când un centurion pătrunde grabnic în încăpere și încearcă să-i astupe rana cu mantia, să-i oprească sângele, voind să-l facă pe împăratul dezamăgit să creadă că vine să-l salveze.

– Prea târziu, spune Nero.

Apoi adaugă într-o ultimă suflare:

– Iată unde a ajuns fidelitatea.

Ochii par să-i iasă din orbite și se holbează în așa hal încât martorii se îndepărtează înspăimântați.

Apoi femeile îi înfășoară cadavrul în cearșafuri albe, brodate cu fir de aur.

PARTEA A TREIA

13

Am văzut populația Romei răsturnând statuile lui Nero și spărgându-le cu maiul.

Traversând Câmpul lui Marte, am întâlnit bande urlând și urmărind bărbați și femei cu privirea pierdută, cu chipurile schimonosite de frică.

L-am recunoscut atunci pe gladiatorul Spiculus.

Venea către mine, fugind din calea haitei. Țipa că nu este un delator, ci luptase în arenă pentru popor și împărat. Nu fusese nici curteanul și nici amantul lui Nero.

Oamenii-câini, oamenii feroce care lătrau pe urmele lui se apropiau, agitând măciuci ghintuite. Își trăsese ră pe cap, până la sprâncene, bonete frigiene, simbol al libertății redobândite.

Spiculus găfăia. Se întorcea către mulțime strigând:

- M-ați văzut! M-ați aclamat! Sunt doar un mirmilon.
- Ai ucis pentru el, ai fost în slujba Fiarei! urlau ceilalți.

Ajungând aproape de mine, s-a împiedicat. A întins mâna.

Ne-am încrucișat privirile. M-am dat înapoi.

Sălbăticiunile, câinii l-au făcut fărâme, apoi i-au aruncat rămășițele, bucăți de carne însângерată printre resturile din piatră ale statuiilor lui Nero.

M-au aduimecat. M-au atins. Au ridicat ghioaga.

Am spus că eram cavalerul Serenus, prietenul lui Seneca, acel înțelept pe care Nero l-a constrâns să se sinucidă. Mă întorceam din exil.

S-au uitat atenți la mine, apoi un glas a strigat:

– Uite, acolo, o târfă a lui Nero, acolo!

Iar haita s-a îndepărtat.

I-am văzut prinzând trupul unei femei, aruncându-l în aer și primindu-l în vârful pumnalelor și al spadelor, apoi sfărtecându-l.

Un glas din apropiere a murmurat:

– Mi-e teamă că în curând Nero va fi regretat.

Nici măcar nu am vrut să-i zăresc chipul bărbatului care șoptise cuvintele astea, poate pentru a-mi întinde o capcană sau pentru că ghicise ceea ce gândeam și eu.

Se scurseseră doar câteva ore de la moartea tiranului.

Dar deja aflasem că Nymfidius Sabinus – comandantul pretoriului, omul care îi cumpărase pe pretorienii, organizase și voise sfârșitul lui Nero, care trimisese solie la Galba și-l proclamase pe acest bătrân și nobil soldat, care era fără îndoială și cel mai bogat din tot Imperiul – visa acum să se așeze pe tronul imperial.

Printre bandele care brăzdau cartierele Romei, îi ghicisem pe haidamacii lui care nu aveau numai în grijă să le taie gâtul delatorilor, tovarășilor de desfrâu ai lui Nero, dar și celor care ar fi putut să i se împotrivească lui, lui Sabinus.

Oare am fost cruțat probabil fiindcă eram trimisul lui Vespasian și al lui Titus, iar aceștia, aflați în fruntea armatelor din Iudeea și Egipt, se puteau opune trupelor lui Galba și celor ale lui Vitellius, unele în Spania, celelalte în Germania?

În timp ce mergeam pe străzile Romei, am simțit, așadar, în această dimineată duhoarea războiului civil, acea răsufare urâtă a morții.

Plutea pe colina grădinilor, acolo unde ardea trupul lui Nero.

Rugul fusese ridicat la câțiva pași de mormântul familiei Domitius unde Acte, concubina umilită și alungată, dar credincioasă, obținuse de la Sabinus permisiunea de a-l îngropa pe împăratul decăzut.

Le-am văzut pe Acte și pe doicile Egloge și Alexandra, îngenucheate, adunând cenușa tiranului apoi vărsând-o într-un sarcofag de profir la capul căruia se înălța un altar din marmură de Luna, orașul din Etruria, celebru pentru carierele sale. Balustrada care înconjura sarcofagul era din piatră de Thasos.

Stăteam retras.

Îl văzusem pe Nero născându-se. Voiam să-l văd luând calea împărăției întunecate și nepătrunse a morților.

Aveam certitudinea că dispariția sa pecetluia sfârșitul unei etape din viața mea marcată de domnia sa de paisprezece ani.

M-am apropiat de Acte și de doici.

De ce îl plâneau aceste femei pe cel numit Fiara, iar cei care credeau în noua religie îi ziceau Antihrist?

Acte a ridicat ochii. Am citit în ei compasiune, dar și, spre totala mea uimire, seninătate, ca și cum nu disperarea o copleșea, ci liniștea.

Aș fi vrut să-i pun întrebări, dar doicile au fost cele care mi-au spus, cu glas cuprins de emoție:

– Era copilașul nostru! Copilul nostru. A trăit cum a putut, cum a văzut că se trăiește în jurul lui. Știa că, dacă nu ucidea, el va fi cel ucis. S-a apărat. Apoi au repetat: Un copil.

Am tăcut. Dacă le-aș fi amintit de trupurile creștinilor răstigniți pe cruce servind ca niște torțe pentru luminarea petrecerilor date de Nero în grădinile sale, nu m-ar fi luat în seamă.

Dar cine m-ar fi ascultat dinaintea acestui mormânt, pe această colină unde o mulțime emoționată începea să se adune,

înclinându-se în fața locului unde era amplasat rugul, purtând buchete de flori și depunându-le pe sarcofag?

Auzeam cuvinte, reconstituiaam fraze, auzeam bocete. Împăratul iubea plebea, îi ajuta pe cetățenii cei mai săraci. Le dădea grâne și vin.

Le oferea jocuri în fiecare zi. Se amesteca printre cei mai amărâți. Vorbea cu ei. Intra în tavernele lor. Cânta pentru ei. Voia ca plebea să-l iubească.

Cei care îl uciseseră erau cei hărăziți de soartă, cămătarii, cei care furau din dări, care se îmbogățeau pe timp de foamete speculând prețul grâului.

S-a auzit un glas strigând:

– Întoarce-te, Nero, printre ai tăi!

Iar alții au răspuns:

– Nero este viu.

– Nu pe el l-au ucis.

– A fugit.

– Se va întoarce cu legiunile din Asia, cea a uriașilor.

– A fost rănit, dar rana i-a fost pansată.

Brusc, mulțimea s-a dat la o parte și l-am văzut pe Nymfidius Sabinus înaintând, și mai aplecat ca de obicei, părând să nu privească decât pământul, dar apropiindu-se cu un pas hotărât spre sarcofag, oprindu-se în fața unei femei care purta voaluri lungi, negre.

A apucat-o de braț, obligând-o să se întoarcă spre el.

L-am recunoscut pe Sporus, cu fața fardată pe care lacrimile trasaseră două dungi negre care îi împărțeau obrazii.

Cu un gest scurt, Sabinus a dat deoparte unul dintre văluri, lăsând astfel să apară chipul fardat care făcea din Sporus cel scopit imaginea Poppeei, soția recreată de Nero.

Sabinus l-a luat cu el, pretorienii croindu-i drum prin mulțimea care murmură: „E Poppea, Poppea, soția lui Nero...”

O voce, fără îndoială cea a unui partizan al lui Sabinus, unul dintre acei oameni pe care toți cei care dețineau puterea îi plăteau ca să aplaude, a sărit:

– Vivat noul Nero, vivat Sabinus-Nero și soția sa Poppea!

Am închis ochii în acel moment.

Întotdeauna Fiara renaște din propria cenușă.

14

Nu eram singurul care se temea de venirea unei noi Fiare.

În forum, am auzit un om, urcat pe o bornă, anunțând cu o voce stridentă că se apropia de Roma un purceluș cu gheare de uliu. Acesta și le va înfige în trupurile oamenilor. Va sfâșia Imperiul și va distruge orașele.

– Ascultați, ascultați, pământul fierbe, tremură de mânie!

Iar eu simțeam cum pământul vibra sub picioarele mele.

Niște *insulae* se prăbușiseră în mai multe cartiere. Fulgerul lovise în templul Cezarilor. O pădure plantată pentru a sărbători dinastia născută din Cezar și din Augustus pierise; toți copacii fuseseră doborâți. Nu va mai exista împărat care să iasă din această stirpe, iar statuile tuturor Augustilor, adunate în templu, se spărseseră, iar capetele li se rostogoleau pe pământ.

Care va fi noul împărat?

Acest Galba care părăsise Spania, dar nu părea grăbit să ajungă la Roma?

Era bătrân. Avea peste șaptezeci și trei de ani. Nu era frumos. Iar lumea își amintea deja de Nero ca de un împărat juvenil, mort la treizeci și unu de ani.

Oare trebuia ca Roma să fie guvernată după el, împăratul-Apollo, de un om mărunț și pleșuv cu trupul diform, având pe partea dreaptă o excrescență de carne atât de voluminoasă încât nu o putea ține decât cu o feșă?

Un împărat cărunt, bolnav de gută, cu mâinile și picioarele strâmbe încât nu putea să-și tragă o pereche de încălțăminte sau să desfășoare un manuscris?

Un zgârcit care nu le va plăti niciodată pretorienilor ceea ce libertii și Sabinus le promiseseră?

Un desfrânat care nu avea cutezanța lui Nero îndrăznind să-l ia pe Sporus sau pe Pythagoras spre a le fi bărbat și femeie?

Galba se prezenta ca respectând uzanțele, refuzând să fie femeie, și totuși alegându-și masculi viguroși și în puterea vârstei. Primul dintre aceștia era Icelus pe care îl eliberase și care era epilat, cu o piele netedă și parfumată. La fel era și cu ceilalți doi liberti care împărțeau patul cu el. Se spunea că Vinius și Laco erau niște prădători neîndoielnic mai răi decât Tigellin. Ei îl protejaseră pe fostul delator și comandant al pretoriului lui Nero în schimbul unor cufere pline cu monede de aur.

Trecând prin cartierele cele mai sărace din Roma, am constatat că aici lumea îl regreta deja pe Nero.

După câteva zile, unele dintre statuile doborâte ale împăratului defunct fuseseră reșezate pe soclul lor. În jurul lor începeau să se țină adunări, să se facă sacrificii.

Un pic mai departe de aceste grupuri unde se tot spunea că Nero supraviețuise, că urma să reapară, am văzut oameni cu privirea fixă și femei cu părul acoperit de văluri albastre. Am recunoscut pe unii dintre cei care, pe colina grădinilor, apoi în fața mormântului, se apropiaseră de Acte, o consolaseră, apoi se îndepărtaseră, evitând mulțimea, părând temătoare.

L-am interpellat pe un om care, îmbrăcat într-o togă albă, stătea nemișcat.

– Ești un discipol al lui Hristos, i-am zis.

M-a privit îndelung.

– Numele meu este Toranius, a răspuns el.

– Te-am văzut lângă Acte, privind cum arde trupul lui Nero. Ai văzut-o pe Acte adunându-i cenușa. Ce faci aici împreună cu ai tăi? Îi regreți moartea? Uiți că ți-a schingiuit frații întru credință?

Mi-a pus o mână pe umăr și m-a dus într-o încăpere întunecată situată într-o clădire pe jumătate prăbușită.

– Pământul tremură de mânie, a spus el.

L-am recunoscut atunci pe omul care, cocoțat pe o bornă anunțase cu un glas ascutit mânia pământului.

– Lumea se va sfârși, a spus el. Fiara a murit, Antihristul a fost pedepsit de Dumnezeu, dar deja apar alți purceluși. Războiul este peste tot. În Galia, în Iudeea și în Galileea. Oamenii sunt răstigniți, măcelăriți. Sunt dați fiarelor sălbatice.

Glasul începuse să-i tremure.

– Ascultă ce spune Hristos, Dumnezeul nostru: „Vor fi războaie. Neamurile se vor ridica împotriva neamurilor, împărățiile contra împărățiilor. Vor fi cutremure, foamete, tot felul de molieme și din toate părțile, iar pe cer se vor arăta mari semne. Acesta este începutul durerilor“.

Ridicase glasul și, în încăperea întunecată, bărbații și femeile care îl urmaseră repetau aceste cuvinte:

– Începutul durerilor... Să ne rugăm lui Hristos care a pedepsit Fiara, să ne rugăm pentru ca să aibă parte de înviere trupurile celor martirizați, ale celor care vor cădea dacă noi încercări, un nou purceluș cu gheare de uliu ne lovesc. Să ne rugăm pentru ca învierea să ne dea viața și liniștea veșnice. Să ne rugăm lui Hristos.

Apoi a scandat:

– Maranatha! Maranatha! Domnul nostru vine! Domnul nostru vine!

I-am părăsit pe creștini emoționat, repetând aproape fără să vreau: „Maranatha! Maranatha!“

Dar ceea ce vedeam eu apropiindu-se nu era „Domnul nostru“, ci Galba, un împărat a cărui uzurpare se pregătea deja.

În fiecare zi, Sabinus mergea la cazarma pretorienilor.

Doar el, spunea, își va ține promisiunile făcute: va da cele șapte mii cinci sute de drahme pe care fiecare soldat trebuia să le primească pentru că l-au ales pe Galba.

Oamenii îl ascultau, dar nu-l respectau. Se zicea că era doar fiul unui gladiator, un libert care fusese în slujba lui Nero, unul dintre delatorii cei mai perversi.

L-am auzit pe un centurion zicându-le pretorienilor:

– Puteam invoca motivele noastre împotriva lui Nero, dar acum, pentru a-l trăda pe Galba, avem oare să-i reproșăm uciderea unei mame, asasinarea unei soții, rușinea de a vedea un împărat urcându-se pe scenă și jucând tragedii? Trebuie să i-l preferăm lui Galba, care a fost guvernator, consul, născut dintr-o familie nobilă, a cărui bogăție este nemăsurată, care are cele mai mari depozite de grâne din Italia, pe acest Sabinus care l-a trădat pe Nero după i-a fost tovarăș de crime și desfrâu, și care ne va trăda când ne va veni rândul?

În ziua aceea, le-am scris lui Vespasian și Titus că pământul Romei, de la căderea lui Nero, este zguduit de cutremure atât de puternice încât vor trebui mai multe luni, mai multe războaie pentru a se reinstala calmul.

Nu puteau să aibă încredere în pretorienii – care se vindeau celui care dă mai mult: lui Nero, Sabinus sau Galba, iar mâine, fără îndoială, lui Vitellius, care comanda în Germania și pe care soldații săi l-au și ales deja împărat, sau lui Otho, acest desfrânat care se căsătorise odinioară cu Poppea la porunca lui Nero. Soț

menit să fie amabil, acesta facilitase întâlnirile dintre femeia sa și împărat, dar, poate, îndrăgostit de noua sa soție, gelos pe Nero, s-a revoltat de îndată și a scăpat cu viață doar pentru că era prieten cu Seneca.

Era pe vremea când Seneca era ascultat de Nero.

Otho fusese exilat, iar acum se întorcea la Roma alături de Galba și deja se zvonea că era rivalul acestuia, care refuzase să-l adopte și să-și facă din el urmaș.

Le-am scris lui Vespasian și Titus că trebuiau să se ferească să recunoască autoritatea vreunuia dintre acești oameni – Galba, Otho, Vitellius – care pretindeau să conducă Imperiul. Degeaba pretorienii sau soldații lor, aclamându-i, i-au ales împărați, nimeni nu putea ști care dintre ei va câștiga.

Astfel, tocmai s-a descoperit trupul lui Sabinus ucis în camera unui soldat. Cadavrul i-a fost târât în mijlocul taberei pretorienilor. A fost înconjurat cu un gard, iar a doua zi toți cei care voiau puteau să-l vadă și să simtă acel miros de carne în putrefacție.

Lasă-i pe acești ambițioși să se omoare între ei și să putrezească, i-am scris lui Vespasian.

15

Cel dintâi trup ce urma să putrezească a fost cel al lui Galba, acest bătrân diform, crud și zgârcit, desfrânat și supus libertilor cu care împărțea patul.

Trebuie să-l numesc împărat, deși nu a reușit niciodată să adune în jurul său niște partizani, să-i facă să tacă pe pretorienii care își cereau drepturile și cărora a avut lipsa de tact să le răspundă: „Eu am obiceiul să înrolez soldați, nu să-i cumpăr“.

Pretorienii așteptau să fie plătiți, iar cum Galba refuza să o facă, îl înjurau, unelteau, încă ezitau să-l ucidă, neștiind cu cine să-l înlocuiască.

Într-o zi, în amfiteatru, în timp ce tribunii militari și centurionii se rugau, după obicei, pentru fericirea împăratului Galba, mulțimea soldaților, în mijlocul cărora mă aflu, a început să protesteze, apoi, oficianții continuându-și rugăciunile, pretorienii strigară: „...dacă Galba este demn de asta!“

În clipa aceea, am știut că Galba era condamnat.

Am vrut să părăsesc Roma, să merg în întâmpinarea lui Titus, despre care un curier mă anunțase că se îmbarcase la Cezareea pentru a veni, în numele lui Vespasian și al legiunilor din Iudeea, să-l salute pe noul împărat.

M-am dus pe malul drept al Tibrului, în cartierul evreiesc unde, mi se spunea, se putea găsi o trecere pe una dintre acele

nave, proprietate a unor negustori bogați, care plecau de mai multe ori pe săptămână spre Alexandria.

Am fost surprins de veselia ce domnea pe străzile înguste. Lumea se felicita pentru moartea lui Nero. Evreii, ca și discipolii lui Hristos, credeau că Dumnezeu îl pedepsise pe împăratul care dăduse ordin legiunilor sale – cele ale lui Vespasian, Titus și Tiberiu Alexandru – să reprime revolta orașelor din Galileea, acele legiuni care se pregăteau – se temeau ei – să distrugă Ierusalimul.

La Alexandria tocmai sosise o solie a evreilor pentru a încerca să oprească masacrele zecilor de mii de oameni al căror martor fusesem.

Am fost escortat la Ben Zakkai, care conducea grupul de oameni, și imediat am recunoscut acea siluetă slabă, acea față emancipată pe care încă o mai cizela o barbă grizonantă. Am căutat-o cu privirea, în casa în care m-a primit, pe fiica sa Leda a cărei amintire mă ținea adeseori treaz. Am îndrăznit să-l întreprup, întrebând de ea, și i-am văzut chipul crispându-i-se. Cu o voce gătuită mi-a spus că Leda se alăturase acelor nebuni de zeloți și de sicari care credeau că puteau smulge de la Roma libertatea pentru poporul lor. Era cu aceștia la Ierusalim.

– E nevoie de pace, a murmurat.

Cunoștea profeția lui Iosif Ben Matthias, dar, a adăugat el imediat, un evreu nu avea cum să citească viitorul pentru romani. Numai Dumnezeu alegea, iar Iosif a vrut probabil pur și simplu să-și scape pielea.

– Nero a murit, i-am răspuns.

I-am vorbit și mai încet.

– Cine poate crede că Galba va reuși să domnească? Omul acela nu poate fi împăratul seminției umane.

– Mai sunt Otho, Vitellius și alții, a obiectat el.

– Și de ce nu Vespasian și Titus? Poate că Iosif Ben Matthias a auzit glasul zeului vostru.

Și-a desfăcut brațele anunțându-mă că evreii din Alexandria și toți cei pe care nebunia încă nu-i orbise, care își păstrasera cât de cât rațiunea, îl vor recunoaște pe împăratul pe care îl vor alege cetățenii Romei.

Fața i s-a luminat de un zâmbet obosit.

– Unii dintre noi sunt cetățeni romani. Eu sunt.

– Îl cinstiți pe împărat? l-am întrebat eu.

A lăsat capul în jos.

– Facem sacrificii în cinstea lui.

M-am gândit că fiica sa Leda era romană și am fost fericit. Apoi mi-am amintit de soarta rezervată locuitorilor din Jotapata sau din Tiberiada, de soarta femeilor pe care soldații le violau și le spintecau ori le vindeau ca sclave după ce abuzau de ele.

– Trebuie să mă întorc în Galileea, am zis.

S-a uitat lung la mine, apoi mi-a propus să mă imbarc pe nava care va duce solia evreilor la Alexandria. După care îmi va fi mai ușor să ajung în Cezareea.

– Dacă Ierusalimul nu se supune, am reluat eu, va trebui să-l cucerim, și ce va mai rămâne din el după lupte?

S-a ridicat.

– Ierusalimul este un oraș sfânt, a murmurat el. Nu ne distrugeți Templul.

A fost rândul meu să deschid brațele în semn de neputință și de supunere în fața fatalității, a alegerii divine.

Ben Zakkai mi-a luat mâinile și mi le-a strâns foarte tare.

– Salvați vieți, a spus el, vă implor! Fiecare viață este templul lui Dumnezeu.

Atitudinea, glasul, apăsarea degetelor sale osoase m-au răscol-
lit. Se gândea la Leda.

Am bâiguit câteva cuvinte înainte de a-i mulțumi pentru pro-
punere: voi pleca împreună cu el la Alexandria.

16

Mă grăbeam să fug de Roma.

Moartea dădea târcoale pe acolo. Se răspândea sângele războiului civil.

Nu voiam să fiu nevoit să aleg între Galba, Otho și Vitellius. Cu fiecare zi ce trecea, credeam tot mai mult că profeția lui Iosif Ben Matthias se putea realiza, că Vespasian, apoi Titus vor deveni împărații neamului omenesc.

Îi repetam lui Ben Zakkai că eram grăbit să pornesc spre Alexandria înainte ca pretorienii și flota unuia sau altuia dintre rivali să ne interzică să mai ieșim din portul Ostia și să ne înghită mlaștina însângerată ce devenise Roma.

Ben Zakkai mă asculta.

Îi admiram calmul, chiar și tăcerea pe care nu o întrerupeau decât câteva cuvinte de înțelepciune prin care îmi cerea să am răbdare.

– Dumnezeu hotăra întotdeauna, murmură el.

Regăseam la el stăpânirea maestrului meu Seneca, acel aparent fatalism care nu era, de fapt, decât luciditate.

Ben Zakkai mă făcea să mă gândesc și la acei creștini pe care îi văzusem, la acel Toranius pe care îl întâlneam în Forum unde îi avertiza pe romani de pericolele care îi amenințau și căruia îi admirasem curajul și credința.

Când i-am împărtășit gândurile, comparațiile ce mi se impuneau, Ben Zakkai mi-a răspuns doar atât:

– Sunt frați toți cei care cred în nemurirea sufletului, cei care știu că viața nu-i decât o scurtă trecere, iar trupul – un înveliș muritor de care sufletul se desprinde pentru a trece în eternitatea divină.

Vorbise cu glas scăzut, stând jos, cu mâinile și picioarele încrucișate, cu trupul nemișcat de-ai fi zis că este al unei statui. Chiar și buzele mi s-au părut nemișcate, și totuși, când am evocat reînvierea trupurilor în care credeau creștinii, cel al lui Hristos revenind astfel la viață, mi-a spus că fiecare își poate alege felul de a visa și să se consoleze că nu-i decât un muritor din care doar sufletul va supraviețui.

– Dumnezeu îi dă fiecăruia speranța pe care o merită, a murmurat el.

Nu i-am putut vedea fața ascunsă în penumbră.

Apoi am vorbit despre plecarea pe care el voia să o mai întârzie, pentru că dorea să-l întâlnească pe cel care urma să-i succedă lui Galba, fiindcă și Ben Zakkai credea în căderea și moartea bătrânului care se imagina domnind.

Străbătând Roma, simțeam cât se poate de limpede că puterea se destrămase deja.

Fiecare acționa după bunul plac, fără a respecta legile sau uzanțele. Cruzimea era singura regulă.

Libertii lui Galba – Icelus, Vinius, Laco – furau, ucideau știind că stăpânul lor va fi în curând alungat. Sclavii nu mai respectau nimic, jefuind, îmbătându-se, apucând cu aviditate tot ce le era la îndemână. Pretorienii și soldații erau prea ocupați să se înfrunte și să-și aleagă un nou împărat ca să le pese de dezordinea care însângera orașul și, în curând, toate provinciile Imperiului.

Trupele din Germania îl desemnaseră ca împărat pe generalul lor, Vitellius, unul dintre cei mai depravați și mai corupți curteni ai lui Nero, delator și juisor.

La Roma, pretorienii îl aclamaseră pe Otho, și el un apropiat al lui Nero, împărțind cu împăratul defunct viciile cele mai extravagante, trupurile cele mai desfrânate, începând cu cel al Poppei. Dar era dorit ca împărat tocmai pentru că plebea își amintea de Nero, de împărțeala grânelor, de jocurile oferite.

Cât îl privește pe bătrânul Galba, el își imagina că încă mai domnea, în timp ce, de fapt, era disprețuit pentru că la neputință se adăuga josnicia.

Aflasem că plătise asasini care să meargă în Galileea ca să-i ucidă pe Vespasian și pe Titus de care se temea să nu-i devină rivali. Dar, ajunși în Cezareea, ucigașii s-au predat singuri spre a obține grația lui Vespasian și îl denunțaseră pe împărat.

Se mai știa, de asemenea, că Galba, în momentul sosirii sale la Roma, masacraseră sute de vâslași din flota de la Misenum pe care Nero promisese că o va constitui în legiune. Când aceștia au cerut ca noul împărat să respecte cuvântul predecesorului său, Galba a pus cavaleria pretoriană să-i ucidă.

Dar aceasta, ca toate unitățile pretoriene, nu îi mai era credincioasă. Galba era de acum lipsit de apărare.

Otho dăduse fiecărui soldat zece mii de sesterți și le mai promisese alți cincizeci de mii dacă îl scăpau de bătrân.

Când, la idele din ianuarie, la numai șase luni de la desemnarea ca împărat, Galba înaintase în Forum, asasinii așteptau un om rămas singur.

Am asistat asemenea altor mii de romani la uciderea lui Galba.

A sosit în litieră, foarte aproape de ceea ce se numește lacul Curtius și care este doar un puț săpat în mijlocul Forumului, dar prin care, se spune, se ajunge la divinitățile infernului.

Mulțimea s-a apropiat de litieră și a început să o zgâlțâie.

Nu mai era decât o biată barcă zbuciumată de furtună. S-a smuls emblema imperială.

Imediat, am auzit tropăitul cailor. Cavaleria pretoriană apăruse la marginea Forumului. Mulțimea s-a dat deoparte, a ocupat porticurile, locurile înalte pentru a asista la spectacol. Iar eu nu am fost decât unul dintre acei romani care i-au văzut pe cavaleri aruncându-și sulile asupra litierei.

Galba a ieșit, cu trupul deja plin de răni. L-am văzut ridicându-și capul și oferindu-și gâtul unui centurion.

Mai târziu, s-a zis că ar fi strigat: „Faceți-o, dacă lucrul acesta este mai bun pentru poporul roman!“

Cade. I se taie capul. Este înfipt într-o sulă lungă. Este arătat mulțimii care urlă. Lumea aleargă cu lancea șiroind de sânge. I se duce capul la Otho. Apoi sunt aliniate în fața noului împărat capetele liberților lui Galba: Icelus, Vinius, Laco.

Soldații își înmoaie spadele în sângele celor uciși, alții mâinile. Își arată palmele, degetele însângerate, lama înroșită către Otho, și se cer recompense pentru aceste omoruri, pentru această alegere la tronul imperial.

Senatul se reunește, depune jurământ lui Otho.

În răstimp, capetele lui Galba și ale liberților săi sunt pângărite și mutilate.

Cea a lui Vinius îi este vândută fiicei sale pentru două mii cinci sute de drahme.

Pe cea a lui Galba o dau sclavilor unui libert al lui Nero pe care Galba pusese să fie asasinat. Iar sclavii se joacă cu ea, o

agită, o dau de-a rostogolul, strigând batjocoritori: „Galba, zeu al Iubirii, bucură-te de tinerețea ta!”

Într-adevăr, bătrânul pretindea că sexul său era la fel de ascuțit și de tare ca o lance de tânăr soldat!

Apoi este aruncat în locul numit Sessorium, unde sunt lăsate în seama animalelor de pradă, câinilor și vulturilor trupurile celor condamnați de Cezar.

I-am spus lui Ben Zakkai că între Vespasian și tronul imperial nu mai rămâneau, acum când capul lui Galba fusese aruncat animalelor, decât cadavrele lui Otho și Vitellius.

Legiunile fiecăruia dintre acești împărați – unul mai legitim decât altul, întrucât Vitellius nu primise jurământul senatorilor, dar și unul, și celălalt la fel de desfrânați – se pregăteau de luptă.

S-au întâlnit între Verona și Cremona, la locul numit Bedriac. Sângele războiului civil a curs ca un torent. Optzeci de mii de cadavre ale soldaților romani au acoperit pământul Galiei Cisalpine.

Otho, învins, și-a potrivit pumnalul în pământ, l-a ținut drept cu ambele mâini, apoi s-a lăsat să cadă în ascuțișul lui, suferind doar preț de un vaiet. Așa au spus cei care i-au văzut trupul plin de sânge. Dar cine știe ce se petrece cu adevărat în clipa morții?

Soldații săi l-au plâns, i-au sărutat cadavrul, unii și-au luat zilele de disperare în fața rugului pe care îi ardea trupul.

Toți cei care au supraviețuit și s-au retras din calea legiunilor victorioase i-au jurat o ură necruțătoare învingătorului lui Otho, acest Vitellius, noul împărat care mășăluia spre Roma.

Trebuia să părăsesc orașul cât mai repede.

L-am convins pe Ben Zakkai că Vitellius desfrânatul, generalul legiunilor din Germania, delatorul aflat în slujba lui Nero, nu putea aduce poporului din Iudeea decât și mai mult război și nefericiri.

Vespasian era, desigur, un general nemilos, însă Iosif Ben Matthias îl văzuse împărat. Iar Titus era amantul reginei evreice, Berenice. Agrippa și alți evrei făceau parte din anturajul lui Vespasian. El și Titus vor mai salva, probabil, ce se mai putea din poporul evreu.

– Ierusalimul? a murmurat Ben Zakkai.

– Chiar dacă Ierusalimul este distrus.

A lăsat capul în jos.

– Vom pleca, a spus el.

Am ieșit din portul Ostia în momentul în care legiunile lui Vitellius intrau în Roma și începeau să o prade.

Îmi aduc aminte de fiecare moment al acestei traversări.

M-am alăturat lui Ben Zakkai imediat ce am ajuns în larg. Stătea la proră, ținându-se cu mâinile de două frânghii, și, cu brațele astfel ridicate și întinse, semăna cu un răstignit.

M-am așezat lângă el, apropiindu-mi mâinile de ale sale. Trupurile ni se atingeau, se sprijineau unul de celălalt. Fața îi era îndreptată spre cer. Vântul îi arunca părul în spate, iar profilul său osos era regulat, viguros. Acest om firav se arăta a fi în același timp puternic și plin de voință.

În momentul în care ne-am imbarcat la Ostia, am descoperit un grup de bărbați, femei și copii stând jos, înghesuiți unii într-alții pe punte. Majoritatea își ascundeau fața, unii cu fruntea rezemată de genunchi, cu brațele ținându-și picioarele, ceilalți cu capul plecat înfășurat în vâluri.

L-am întrebat din priviri pe Ben Zakkai.

– Poporul meu este mândru, a murmurat el întinzând mâna și arătând acele trupuri îngrămădite, ghemuite. L-ați făcut sclav. E învins.

Făcuse câțiva pași, oprindu-se în fața unuia sau altuia dintre acești evrei pe care tocmai îi răscumpăraseră de la niște negustori care soseau din Galileea și Iudeea cu navele încărcate cu sclavi.

– Cei pe care nu i-ați masacrat i-ați pus în lanțuri, i-ați pângărit! a mai adăugat el.

La Roma, prețul sclavilor evrei se prăbușise. Erau atât de mulți încât comunitatea evreiască nu putuse să-i răscumpere pe toți.

Ben Zakkai îi alesese pe cei mai tineri.

– La Alexandria, spusese el, când va sufla vântul dinspre nord, vor recunoaște parfumurile Idumeei, Iudeei, Samariei și Galileei. Vor fi la câteva zile de mers de Ierusalim.

După ce a spus aceste cuvinte, s-a îndreptat spre proră, eu urmându-l când coasta Italiei mai era doar o dungă neagră subțire subliniind orizontul. Căpitanul navei îmi dăduse asigurări că beneficiind de acest vânt din est vom ajunge la Alexandria în șase-șapte zile.

La început, Ben Zakkai m-a ignorat.

Tăcea, apoi, dintr-odată, ca și cum reluam o discuție abia întreruptă, mi-a spus:

– Mă rog lui Dumnezeu ca profeția lui Iosif Ben Matthias să se împlinească, și Vespasian să fie desemnat împărat al Romei. El a trăit printre oamenii poporului meu. I-a schingiuit și i-a învins. Dar nici el și nici Titus nu ne-au disprețuit. Ne-au recunoscut ca un popor de oameni viteji, un popor care luptă – Titus a spus-o, după cum știți – pentru patrie și libertatea sa. În fine, s-a întors spre mine: Când ajung în Alexandria, mă voi duce cu un grup de oameni la guvernatorul Egiptului. Îl cunosc pe Tiberiu Alexandru. S-a născut evreu, chiar dacă și-a renegat, și-a uitat originile. Ne știe influența și ne cunoaște bogățiile. Îi voi spune că legiunile trebuie să se pronunțe pentru Vespasian și să refuze să-l urmeze pe Vitellius.

Cu o clipă înainte de a părăsi Ostia, am aflat că trupele lui Vitellius transformaseră deja Roma într-o imensă tabără militară.

Fiecare casă era plină de soldați înarmați. Veneau de pe pământurile friguroase, aspre și sărace ale Germaniei. Descopereau aurul și argintul primei cetăți a lumii. Dețineau forța. Cu o mână pe spadă, iar cu alta luând cu aviditate toate acele bunuri pe care Roma le avea din belșug.

Cât despre Vitellius, el începuse să dea banchete, să se îmbete, să se ghiftuiască: mic dejun, dineu, orgie se succedau în aceeași zi. Nici abundența meselor nu-l făcea să se dea înapoi. I se serviseră deja două mii de pești, șapte mii de păsări, bucate în care se amestecau ficat de scară – acel pește din mările calde –, creier de fazan și de păun, limbi de flamingo, lapți de murenă. Înghițea toate astea, apoi vomă.

Și, cu ochii împăienjeniți de beție, poruncea moartea unuia sau altuia. Apoi, lacom și crud, asista la schingiuri.

– Vespasian trebuie să fie împărat, a repetat Ben Zakkai.

S-a aplecat spre mine, cu capul lăsat pe umăr, și din nou m-am gândit la acei crucificați pe care moartea îi lua și cărora brusc le cade capul. Mi-a zis:

– Veți cuceri Ierusalimul, veți distruge Templul.

Glasul exprima suferință.

Apoi s-a ridicat, sfidând din nou valurile, unele abătându-se chiar asupra punții, acoperindu-ne de spumă și pulbere de apă.

– Dar poporul meu va supraviețui dacă Vespasian, apoi Titus ajung împărați ai Romei. Legiunile romane vor fi spart pietrele, vor fi dărâmat zidurile de apărare, turnuri și case, însă credința noastră va dăinui.

Și-a lăsat trupul în jos, sprijinindu-se doar de brațele întinse, încă și mai slabe.

– Voi sunteți pedeapsa pe care ne-o dă Dumnezeu pentru greșelile pe care le-am făcut, a adăugat el. Vrea să ne pedepsească

pentru că ne-am dezbinat, schingiuit, ucis între noi, trădat unii pe alții.

Mi l-am amintit pe Toranius, creștinul, și acuzațiile pe care le adusese preoților evrei, răspunzători, după părerea lui, de moartea lui Hristos și răstignit întrucât a fost denunțat romanilor de către evrei.

– Zeul acesta, Hristos... am murmurat eu.

– Unul dintre ai noștri, un fiu al popoarelor noastre, a răspuns Ben Zakkai. Unul dintre cei care au căzut victime războaielor fratricide. Cain l-a ucis pe Abel. Erau frați. E nenorocirea, blestemul care ne amenință. Dar atâția alții ca Hristos au fost victime ale smintelii noastre!

A vorbit cu un glas exaltat pe care nu i-l auzisem niciodată.

Fiica lui se alăturase zeloților în Ierusalim, mi-a spus el. Îi cunoștea pe acest Eleazar, pe acest Ioan din Gischala care se aflau în fruntea lor, chiar dacă erau rivali. Erau niște oameni curajoși, dar cruzi și niște stricați.

– Zeloții jefuiesc, asasinează, fură bogății, le violează pe femei, a zis cu glas apăsător Ben Zakkai. Își devorează morții stropiți cu sânge. Iau fără nici o rușine moravurile femeilor. Își aranjează părul cu grijă, poartă veșminte femeiești, se dau cu parfum din belșug și își fac ochii ca să arate mai frumos. Au pasiunile, iubirile, neobrăzarea femeilor. Dar la această depravare, ei adaugă cruzimea. Ucid. Masacrează.

Ben Zakkai s-a ridicat, cu trupul arcuit, cu degetele încleștate pe cordaje.

– Se tăvălesc în Ierusalim ca într-un lupanar și pângăresc toată cetatea cu faptele lor spurcate! a spus el hotărât.

Apoi a tăcut îndelung, probabil pentru a se ruga.

Când a început din nou să vorbească, a fost pentru a-l denunța pe acest Simon Bar Giora, la fel de crud ca Eleazar și Ioan din Gischala, dar rival al lor. Zeloții ocupau Templul, trupele lui Simon – partea de jos și de sus a orașului, ai cărui locuitori le-au deschis ușile, neînțelegând și nici măcar imaginându-și că vor trebui să suporte violențele și crimele celor pe care îi cheamau în ajutor pentru a-i apăra de zeloți.

– Oamenii lui Simon Bar Giora fură și le siluiesc pe femei. Le retează mâinile. Și toți acești evrei se sfâșie, se ucid între ei fără să le pese de legiunile romane. Iată de ce ne-a pedepsit Dumnezeu. Toate orașele noastre, exceptând Herodionul, Masada și Macherontele, sunt în mâinile voastre. Am aflat că Hebronul, orașul lui Avraam, strămoșul nostru, orașul pe care fiii acestuia l-au părăsit pentru a merge în Egipt, a fost ars din temelii de un tribun militar al lui Vespasian. A masacrat toată populația. Ne mai rămâne doar Ierusalimul. Dar cum ar putea el scăpa de pedeapsa lui Dumnezeu când se scaldă în crimă, desfrâu și trădare?

Brusc, m-a strâns în brațe.

– Fiica mea, Leda, este la Ierusalim, ți-am spus, Serenus. Salveaz-o, dacă o vrea Dumnezeu!

Apoi s-a prins din nou de corzi, cu brațele depărtate, asemenea unui răstignit.

18

L-am văzut pe Ben Zakkai îndepărtându-se.

În clipa în care am vrut să-l urmez în portul Alexandria, cel aflat în fața insulei Pharos, am fost oprit de tribunul care venise să mă întâmpine.

– Lasă-l pe acest evreu să se ducă, mi-a spus. Te așteaptă Tiberiu Alexandru.

Am protestat, dar Ben Zakkai a surâs cu un aer obosit, adunându-i în jurul său pe sclavii evrei pe care îi cumpăraseră la Roma.

– Sunt cetățean roman, a murmurat el privindu-l pe tribun. Dar sunt evreu. Dar probabil că pentru tine și pentru Tiberiu nu sunt un roman adevărat.

M-a tras câțiva pași mai la o parte.

– Numai Dumnezeu cântărește și cunoaște valoarea unui om, a adăugat el. Cei care îl uită sunt niște oameni mărunți.

Mi-a strâns mâna.

– Mă interesează ce crezi despre mine, Serenus. Ești cavaler roman, un adevărat roman, apropiat de Vespasian și de Titus, dar ceea ce contează este că simt cum se naște credința în tine. Dumnezeu încolțește în sufletul tău, Dumnezeu va fi în tine!

– Cred în Hristos, am spus. Nu este zeul tău, Ben Zakkai.

– Dumnezeu e Dumnezeu, s-a limitat el să spună.

Apoi s-a îndreptat spre străzile largi și drepte care se deschideau la capătul cheiului.

A mers cu pași mari, cu legănări ample de brațe, părând că vrea în felul acesta să o ia la fugă. Sclavii săi evrei se grăbeau în urma lui, formând o trupă zgomotoasă și grăbită. Își regăseau pământul din Orient și acel vânt al deșertului acru, uscat, care sufla atât de adesea în Iudeea, în Idumeea, în Galileea. Se întorseră acasă.

– I-ai ales pe evrei ca să te aducă până la noi, mi-a zis Tiberiu Alexandru în timp ce mă primea în palatul său.

M-a privit îndelung cu ochii săi afundați, două sclipiri negre pe fața-i îngustă și osoasă.

Primise chiar în dimineața aceea un curier de la Roma, plecat din Ostia după mine.

Mi-a arătat tăblițele și rulourile manuscrise care povesteau ultimele evenimente.

Senatul îl recunoscuse pe Vitellius, iar acesta adusese sacrificii pentru sufletul lui Nero, organizase festivități care le aminteau pe cele ale împăratului histrion. Plebea îi aclamase pe cântăreții din țiteră și pe condamnații aruncați fiarelor.

Tiberiu Alexandru a împins cu un gest mânios tăblițe și rulourile. Câteva manuscrise au căzut, iar el le-a îndepărtat cu vârful piciorului.

– Îl cunosc pe Vitellius, a comentat el. Uită-te la burta lui, la buzele lui și vei ști cine este. El nu mănâncă, ci înghite: gura lui este un canal de scurgere. Este mai corupt și mai laș decât Nero. Dacă domnește, toți dușmanii Romei, cei pe care i-am învins și supus, își vor înălța capul. Iar evreii tăi, Serenus, vor fi primii care o vor face, apoi galii, germanii, parții. Iar noi nu vom cuceri nicio dată Ierusalimul, ci vom fi alungați din Iudeea și din Galileea.

S-a oprit, apropiindu-se de mine.

– Ce dorește Vespasian? Îl cunoști. Soldații cred în el. Dacă vrea el, ei îl vor aclama. Prevestirile îi sunt favorabile.

Tiberiu Alexandru a început să măsoare în lung și în lat încăperea care începea să se întunece.

– Pe câmpul de luptă de la Bedriac, a spus el, înainte ca armatele lui Otho și ale lui Vitellius să se războiască, s-au înfruntat timp îndelungat doi vulturi sub ochii soldaților. Unul dintre ei a fost învins, dar a venit un al treilea și l-a alungat pe învingător. Acest vultur cu aripi imense venea dinspre soare-răsare.

Tiberiu a adăugat că soldații din Orient, cei ai legiunii din Egipt, dar și cei din Siria, Iudeea sau de pe malurile Dunării se temeau ca nu cumva Vespasian să-i înlocuiască la un moment dat cu trupele din Germania, și ca ei înșiși să fie cumva transferați pe malurile Rinului.

– Ei preferă femeile de aici, a adăugat el fără să i se lumineze chipul de cel mai mic zâmbet. Dacă Vespasian vrea...

S-a întrerupt și m-a întrebat:

– Ce știi despre dorința lui?

Am vorbit despre profeția lui Iosif Ben Matthias, capturat după căderea orașului Jotapata pe care îl apăraseră cu talent și eroism.

– A prevestit căderea lui Nero, succesiunea împăraților. Doi au murit deja. Încă de pe când domnea Nero, a spus că vor fi trei succesori, apoi l-am auzit repetând: „Salvatorul va veni din Iudeea“. Vespasian l-a ascultat și îl tratează mai mult ca musafir decât ca prizonier.

– Nu-mi plac preoții evrei, a pufnit Tiberiu Alexandru. Sunt niște șerpi. Îi farmecă pe cei pe care vor să-i piardă. Acesta căuta să-și salveze viața. L-a flatat pe Vespasian. Însă pentru a fi împărat, trebuie să vrei cu adevărat, și nu să te mulțumești cu profeția unui evreu. Te întreb, Serenus: Vespasian va ști să vrea?

– Dacă soldații vor, am murmurat eu. Și, deci, dacă tu vrei acest lucru, Tiberiu.

Tiberiu s-a îndepărtat de parcă ar fi vrut să-și ascundă chipul. Mă miram de propria-mi îndrăzneală, de cuvintele ce-mi ieșeau din gură.

Am spus că, dacă una dintre legiuni, și mai întâi cea din Egipt, se va pronunța în favoarea lui Vespasian, vor urma toate celelalte: din Iudeea, din Siria și de la Dunăre. Dar trebuia să înceapă cineva.

– Tu știi, Tiberiu, cât de important este Egiptul.. Fără grâul din valea Nilului, Roma moare de foame.

Au intrat câțiva sclavi aducând lămpi, torțe, sfeșnice. Tiberiu Alexandru a ieșit din umbră.

– Am să le vorbesc soldaților, a murmurat el, abia mișcându-și buzele, cu maxilarele încleștate.

A dat ordine. Voia ca o triremă să fie gata de plecare încă de-a doua zi dimineața.

– Vei pleca în Cezareea. Îi vei spune lui Vespasian că soldații din legiunea egipteană îl aleg pe 1 iulie ca împărat.

Așadar, lui Vespasian îi rămâneau șapte zile pentru a-i convoca pe tribunii celorlalte legiuni și a-i pofti să facă la fel.

– Spune-i să nu se îndoiască de mine, Serenus. Eu nu sunt un profet evreu, ci prefect al Romei. Fac legământ că voi acționa așa cum ți-am spus.

A întins brațul.

Am șoptit vorbele lui Iosif Ben Matthias:

– Salvatorul va veni din Iudeea.

Și mi-am adus aminte de Toranius, creștinul, care spusese aceeași frază pentru a anunța nu venirea unui nou împărat, ci pe aceea a zeului său Hristos, răstignit și reînviat în Iudeea.

19

M-am așezat lângă Iosif Ben Matthias la capătul digului din portul Cezareea.

Stătea cu capul plecat, cu bărbia în piept și trupul ghemuit. Ai fi zis că e un bătrân, sătul să se mai țină drept. S-a întors spre mine. Fața îi era lividă, privirea – pierdută. Eram stupefiat. Nu-l mai recunoșteam pe omul mândru și sigur pe el pe care-l întâlnisem din momentul sosirii mele în Cezareea, cu trei zile mai înainte.

Este acel Iosif care mă primise în palatul lui Vespasian.

Tribunii și centurionii care se îngrămădeau în anticameră se dăduseră la o parte pentru a-l lăsa să treacă.

Fusesem surprins de deferența cu care îl salutau. Acest om luptase împotriva lor, opunându-le rezistență săptămâni de-a rândul și le opărise soldații cu ulei încins. Era prizonierul lor. Iar el înainta printre ei cu un aer suveran.

Îl urmau niște sclavi, ducându-i lanțurile lungi pe care încă le mai purta la mâini și la picioare. Mulțimea uitase legăturile pe care el le afișa ca pe o podoabă.

Se oprise dinaintea mea, își încrucișase brațele, așteptase câteva clipe, ca pentru a le lăsa martorilor întâlnirii noastre timp să se apropie pentru a ne auzi cuvintele.

M-a salutat ridicând puțin palma deschisă.

– Vii din Egipt, Serenus. Mi se spune – zâmbi cu suficiență – că l-ai întâlnit pe prefectul Tiberiu Alexandru. Știu că soldații din legiunea sa refuză să recunoască autoritatea lui Vitellius. Confirmi? Pe 1 iulie, Tiberiu va face ca numele lui Vespasian să fie aclamat de cohorte. Iată ce mi s-a raportat chiar în dimineața aceasta.

Privise în jur, iar tonul vocii sale, suficiența, pretenția sa mă iritaseră.

– Întrucât știi, îi răspunsesem eu, este inutil să mă întrebi, iar eu să-ți răspund.

Îmi lăsase impresia că nu mă auzea.

– Am primit un curier de la prietenul tău Iohanan Ben Zakkai, care este și al meu. Acest mesaj a sosit cu câteva ore înaintea ta. Ben Zakkai a fost primit cu solia sa de către prefectul Tiberiu.

Se întorsese către centurioni și tribuni.

– Știți de ce un roman, un prefect al Imperiului, un soldat al Romei nu poate accepta să i se supună lui Vitellius? Acest om lipsit de virtute se bucură că este război civil. Descoperind cele optzeci de mii de cadavre care împânzeau pământul la Bedriac, după bătălia dintre legiunile din Germania și cele ale lui Otho, a îndrăznit să spună: „Cadavrul unui dușman miroase întotdeauna frumos, dar mai ales dacă este al unui compatriot“. Este acesta cuvântul unui împărat? V-o spune un general al evreilor, care v-a fost dușman îndârjit, dar loial, fiindcă soarta poporului său este legată de destinul și gloria Romei: Vitellius nu poate fi împăratul seminției omenești. Dumnezeu mi-a spus: „Salvatorul va veni din Iudeea!“

Tribunii și centurionii își înălțaseră armele, scandaseră numele lui Vespasian, lovind cu piciorul podeaua de marmură. Și mi se păruse că întreg palatul tremura.

La puțin timp după aceea, apăruse Vespasian, urmat de soția sa, Cenis. Acesta îi ceruse lui Titus să ia loc lângă el pe estrada care ocupa o întreagă latură a sălii.

La câțiva pași de Titus, lângă estradă, o zărisem pe Berenice, cu părul său negru strâns într-o diademă de perle. Adeseori, făcea să lunece vălurile, își ridica brațele goale, aranjându-și ușor suvițele cu vârful degetelor. Datorită acestor mișcări, îi ghiceai subsuorile și forma sânilor.

Titus nu o slăbea din ochi, părând să uite că se afla pe estradă, la dreapta tatălui său, observat de mulțimea de oameni înarmați.

Tribunul Placidus mă împinsese către estradă zicând:

– Cavalerul Serenus a sosit din Alexandria. Prefectul Tiberiu și legiunea sa îți cer să accepți destinul pe care zeii și soldații tăi ți-l oferă. Fii împăratul nostru, Vespasian!

Vespasian mă privise îndelung în timp ce numele îi era repetat, ritmat, urlat.

Nu mă întrebam, dar confirmasem, dând de mai multe ori din cap, cuvintele tribunului Placidus, și cu siguranță că Iosif Ben Matthias îl prevenise deja asupra hotărârii lui Tiberiu Alexandru.

Câțiva centurioni se apropiaseră de estradă, întrebându-l pe Vespasian și agitându-și spadele.

Aceștia reprezentau legiunile din Iudeea și din Galileea, pe cele din Siria și de la Dunăre.

Niciodată, spuneau ei, nu vor accepta să depună jurământ pentru Vitellius. Cereau insistent ca Vespasian să se supună voinței zeilor și a legiunilor.

Erau gata să-i ofere viața lor, dar dacă refuza...

– Te vom ucide, l-au amenințat ei, apoi ne vom lua viața pe cadavrul tău. Astfel, viețile noastre și sângele se vor uni. Vrei să fie în viață sau în moarte? Alege să ne fii împărat, Vespasian!

L-am observat pe Vespasian. Strângea din dinți. Fruntea îi era brăzdată. Se încrunta. Ai fi zis că suferea sau se stăpânea, făcând un efort epuizant.

Dar trupul său încremenit, cu picioarele desfăcute, era ca un bloc de piatră cât de cât curățat, asemenea unei statui pe care sculptorul tocmai o începuse.

Împăratul Flavius Vespasian se desprindea în fața mea de trupul generalului Vespasian.

A ridicat mâna cu palma deschisă, cu brațul întins, și era ca și cum doar prin acest gest strivea toate trupurile, strângea și sufoca toate gâturile.

– Trebuie să ascult de glasul legiunilor mele și al zeilor, a spus el.

Aceste câteva cuvinte mi s-au părut să facă liniștea încă și mai adâncă și să-i încremenească pe soldați.

Apoi, în momentul în care Vespasian cobora brațul, au izbucnit strigătele și aclamațiile.

Am fost înconjurat, sărbătorit, înghiontit, apoi tribunul Placidus m-a luat și m-a condus într-o încăpere unde se aflau Vespasian, sclava eliberată și soție Cenis, Titus, Agrippa, Berenice și tribunii din diferitele legiuni care tocmai îl desemnaseră împărat.

Vespasian s-a îndreptat spre Iosif Ben Matthias, poftindu-l să-l urmeze în mijlocul încăperii.

Toată lumea s-a strâns în jurul lor. Mă aflu în cercul al doilea, nu departe de Berenice și de însoțitoarea sa Mara, căreia îi recunoșteam sub văluri formele și al cărei parfum mă îmbăta.

În acel moment, în timp ce eram actorul și martorul unui eveniment care va marca istoria Romei, am avut sentimentul că trupul unei femei, plăcerea pe care o dădea, bucuria pe care această juisare o aducea însemnau mai mult decât posesia unui imperiu.

Poate că viciile, perversitățile, cruzimea, dezmățul în care se tăvăleau împărații veneau din decepția lor, din amărăciunea de a descoperi că, imaginându-se stăpânii lumii, nu posedau nimic, că erau mult mai săraci decât un tânăr sclav cu falusul sculat de dorință.

Vespasian a pus mâna pe umărul lui Ben Matthias.

– Acest om, a început el arătând lanțurile care strângeau mâinile și gleznele lui Iosif, este încă pus în fiare. A fost unul dintre dușmanii noștri cei mai îndârjiți. Unul dintre arcașii săi chiar m-a rănit. Și fiecare dintre voi știe că mulți dintre ostașii noștri cei mai buni au murit în asediul orașului Jotapata pe care l-a apărat îndelung.

Vespasian a făcut câțiva pași, oprindu-se în fața tribunilor, apoi în fața lui Berenice:

– Curajul său este demn de respectul nostru. Roma știe să recunoască valoarea inamicilor ei, care îi devin adesea aliați. Iar Iosif Ben Matthias, general al evreilor, preot de primă clasă sacerdotală la Templul din Ierusalim, este unul dintre ei. Din ziua în care s-a predat, nu a încetat să-mi prezică ascensiunea la demnitatea imperială. Nero încă mai trăia. El a îndrăznit să spună cu glas

tare ceea ce îl anunța zeul său. Astăzi, profeția s-a împlinit. Am acceptat alegerea zeilor și a legiunilor. Dar este șocant că omul care mi-a anunțat cel dintâi acest destin încă mai este prizonier de război și pus în lanțuri. Dau ordin să-i fie scoase lanțurile.

Iosif și-a înclinat capul și fără îndoială că se pregătea să-i mulțumească lui Vespasian când Titus înaintă:

– Tată, dreptatea cere ca Iosif să fie eliberat de această umilință în același timp cu fiarele. Trebuie să dai ordin nu numai să fie eliberat de lanțurile sale, dar și, conform anticei tradiții, să fie sfârâmate, pentru ca să se știe că nimeni, niciodată, să nu se folosească de ele împotriva sa.

Vespasian și-a dat acordul, iar un soldat a rupt lanțurile cu câteva lovituri de ghioagă.

Iosif Ben Matthias și-a arătat încheieturile mâinilor către Vespasian, cu palmele întoarse și deschise.

– Aș putea purta numele de familie al împăratului, dat fiind că acum îți datorez viața și libertatea? a întrebat el.

– Salve, Flavius Iosif! i-a răspuns Vespasian.

L-am urmărit pe Iosif pe când traversa sălile palatului unde soldații stăteau pe lângă notabilii și locuitorii cei mai bogați din oraș.

Eram uimit că Iosif pleca astfel în loc să rămână alături de Vespasian și de Titus, de Berenice și Agrippa.

L-am văzut profitând, pentru a se da deoparte, de sosirea lui Mucius, guvernatorul Siriei care, înconjurat de centurioni, îl anunțase pe Vespasian că toate cohortele și toate orașele din provincia sa depuseseră jurământ noului împărat, și că el, Mucius, era gata să ia comanda trupelor și să meargă în Italia pentru a-i alunga din Roma pe Vitellius și pe soldații săi.

Nimeni nu părea să fi remarcat plecarea lui Iosif.

Acesta trase versase orașul străbătut de cortegii de soldați care strigau numele lui Vespasian. Fusesse oprit, înconjurat, amenințat și insultat: „Ești un evreu!“ i se strigase. Câțiva centurioni îl protejaseră, împingându-i pe soldați. Îi auzisem sfătuindu-l pe Iosif să revină la palat. Străzile din Cezareea nu vor fi niciodată sigure pentru un evreu, adăugaseră ei.

Dar Iosif își continuase drumul până în port.

Cheiurile erau pustii. Câțiva soldați păzeau triremele care, a doua zi, îi vor duce la Alexandria pe Vespasian, Titus, Berenice și Agrippa. Iosif trebuia să facă parte din grup, iar eu mă gândeam să-i însoțesc.

Cine deținea grâнарul Nilului deținea Roma. Vespasian știa asta.

Iosif intrase pe dig și se așezase la capătul lui, cu fața spre marea la fel de netedă ca o oglindă.

Cerul înstelat se reflecta în ea, iar lumina densă și grea a nopții se spărgea în cioburi sclipitoare.

M-am așezat lângă Iosif, iar tristețea din privirea sa m-a mirat și emoționat totodată.

– Salvatorul a venit din Iudeea așa cum te anunțase zeul tău și cum ai prezis, i-am spus. Tu, învinsul, l-ai ales pe cel pe care îl voiai învingător. Iată-te, Flavius Iosif, protejat de împărat. Triumfi!

Am arătat spre marea pustie. Orașul și palatele sale, torțele și rumoarea, petrecerile se aflau în urma noastră. Briza mării le îndepărta, lăsându-ne doar zgomotele slabe și regulate ale resacului.

– De trei zile te tot observ, am continuat. Te-am văzut sigur pe tine ca un suveran, om liber, și nu prizonier care se teme pentru soarta lui. Și te găsesc aici, singur, palid, de parcă dispararea te-ar fi copleșit, ca și cum te-ai întreba dacă nu ar trebui să te arunci de pe stâncile astea.

– Știi tu că la Ierusalim zeloții și sicarii i-au închis pe tata și pe membrii familiei mele? Mi-am trădat poporul, repetă el. Și poate așa voi fi judecat până la sfârșitul lumii.

Am tăcut.

Mi se întâmplase să mă gândesc că Iosif alesese mai degrabă să supraviețuiască și să evite cu orice preț să fie dat pe mâna călăilor lui Nero.

– Oare crezi că nu știu că mulți romani și poate că și tu, Sere-nus, au fost de acord cu zeloții? Sunt flatat de oameni, mi se înclină pentru că Vespasian și Titus mă protejează.

– Tu ești Flavius Iosif acum.

A ridicat din umeri.

– Numele familiei imperiale îmi va fi scut și nimeni nu va îndrăzni să mă atace atât timp cât vor domni Flavienii. Dar i-ai văzut și auzit pe soldați pe străzile din Cezareea? Pentru ei, pentru greci, eu nu sunt decât un evreu, ba mai mult, unul care și-a trădat poporul. Ei disprețuiesc acest popor, iar pe mine cu atât mai mult.

– Hai să ne întoarcem, i-am zis. Măine plecăm în zori.

A ezitat. I-am întins mâna ca să-l ajut să se ridice.

Mi-a păstrat palma într-a sa și am stat așa în picioare cu fața spre mare.

– Nu vreau să-mi dispară poporul, a spus. Nu vreau să fie uitată credința în Dumnezeuul nostru, să nu se știe nimic despre

istoria noastră, mai mare decât a tuturor neamurilor omenești. Îi cunosc pe romani. Ei îi masacrează pe toți cei care li se împotrivesc. Ne vor transforma orașele în câmpuri de piatră. Ne vor distruge Templul și orașul dacă nesăbuiții care sunt acum acolo refuză să se predea. Îi cunosc pe Eleazar, pe Ioan din Gischala și Simon Bar Giora. Se vor bate așa cum m-am bătut eu la Jotapata. Și iată care este rezultatul! Am trădat, da, în aparență, dar pentru ca să existe un evreu care să-și poată transmite credința, tradițiile și să povestească acest război care nu se va sfârși decât cu distrugerea orașelor și împrăștierea poporului nostru. Știu asta.

– Ți-a spus-o zeul tău?

– Nu am avut nevoie de Dumnezeu ca s-o știu. Este destul să fii om. Ascultă-l pe Titus, ascultă-i pe tribunii militari. Ascultă-l pe Vespasian. Pacea romană cere supunere. Cei care se împotrivesc vor fi uciși sau făcuți sclavi.

– Tu ai rezistat, Iosif, și iată-te liber, purtând numele de familie al împăratului.

– Sunt sclav, Serenus. Am ales să trăiesc cu prețul demnității mele.

Mi-a strâns mâna și mi-am amintit de degetele osoase ale lui Ben Zakkai prinse de încheietura mâinii mele.

Nici el și nici Iosif nu erau niște sclavi ori niște învinși. I-am spus-o. Mi-a dat drumul la mână și m-a urmat.

– Există cei care aleg să lupte până la moarte, a murmurat el, și cei care, ca mine sau ca Ben Zakkai, aleg să trăiască. Poate că noi suntem niște trădători, Serenus, însă fără supraviețuitori care să le amintească lupta, morții sunt inutili.

Eu vreau ca fiecare evreu pe care romanii îlucid să învie în scrierile mele. În felul acesta poporul meu va supraviețui, își va

menține tradițiile, își va păstra credința și va rămâne alesul lui Dumnezeu.

Ne-am îndreptat spre palatul lui Vespasian în timp ce zorii se ridicau deasupra pământului Iudeei.

20

Am crezut că nu voi mai vedea vreodată cerul Iudeei.

Trăiam ascuns într-o pivniță a unei cocioabe de pe malul drept al Tibrului, în cartierul evreiesc.

În loc să plec din Cezareea spre Alexandria, am ajuns la Roma din ordinul lui Vespasian.

Trebuia să-l întâlnesc pe fratele împăratului, Flavius Sabinus, care era prefect al orașului.

Vespasian voia să evite războiul civil și spera ca fratele său să fie destul de abil pentru a-l convinge pe Vitellius să abdice. Trebuia speriat cel care încă mai era împărat și anunțat că trupele lui Mucius părăsiseră Siria și mărșăluiau spre Italia. Că legiunile lui Antonius Primus, venind din provinciile Dunării, pătrunseseră în Galia Cisalpină. Însă Flavius Sabinus îi putea, de asemenea, promite viața lui Vitellius și o recompensă de o sută de mii de sesterți.

Vespasian a adăugat strâmbându-se:

– Cred că atât îi va fi destul acestui bețivan. Nu vreau ca măcar un singur cetățean al Romei să-și riște viața pentru alungarea lui Vitellius. Trebuie să cadă ca fructul putred, așa cum și este.

Împăratul m-a îmbrățișat, iar Titus m-a strâns și el la piept. Și unul, și celălalt mi-au mulțumit că am acceptat.

– Nu-i voi uita pe cei care m-au slujit cu loialitate și curaj, mi-a mai spus Vespasian.

Ce puteam face decât să mă înclin și să plec la Roma.

Imediat ce am intrat în oraș, am recunoscut duhoarea de moarte care stricase ultimele săptămâni ale domniei lui Nero.

Cadavre sfâșiate de câinii vagabonzi zăceau pe pavele. Lumea trecea peste ele părând că nu le vede.

Am auzit strigătele plebei care, în Marele Circ, îl aplauda pe Vitellius. Împăratul îi oferea ca hrană fiarelor sălbatice pe suspecții desemnați de delatorii săi. Mulțimea aclama, îi jura fidelitate, cerându-i să reziste în fața armatelor lui Vespasian despre care se știa deja la Roma că se apropiau de Cremona și că urmau să întâlnească trupele regulate.

Vitellius îi invita pe tinerii romani să se înroleze. Oferea recompense, asigurându-i că după victorie soldații săi vor fi tratați ca veterani, fiecare obținând o parte din pradă și, pentru cei care doreau, proprietatea asupra unui pământ în provinciile care se ridicaseră împotriva împăratului: Iudeea, Siria, Moesia.

Am așteptat să vină noaptea pentru a mă strecura în palatul lui Flavius Sabinus. Prin jur se învârteau câțiva ucigași și delatori. I-am ocolit, trecând prin grădini, surprins că pot pătrunde în clădire fără dificultate și să ajung până în sala unde se aflau Flavius Sabinus și fiul cel mic al lui Vespasian, Domițian.

Benchetuiau, întinși pe paturile lor, păziți de câteva gărzi, fără ca măcar să mi se remarce prezența, mirându-se doar când m-am proșărit în fața lor și am zis, arătând spre noapte și spre chiparoșii bătuți de vânt:

– Nu simțiți, nu auziți? Vă pândește moartea! Flavius Sabinus, ești fratele noului împărat, iar tu, Domițian, fiul său. Sunteți înconjurați de ucigașii și delatorii lui Vitellius și nimeni nu vă protejează. Flavius Sabinus, la tine se poate intra după bunul

plac; am făcut-o fără ca vreun veghetor de-al tău să mi-o interzică. Împăratul Vespasian are nevoie de voi vii!

Flavius Sabinus m-a ascultat zâmbind. Și-a trimis invitații, păstrându-l doar pe Domițian și invitându-mă să împart cu el mâncărurile pe care sclavii continuau să le pună pe micile mese din marmură și fildeș.

I-am transmis dorințele lui Vespasian: trebuia împiedicat războiul civil, scuturat copacul ca să se desprindă – repetasem expresia lui Vespasian – „fructul cel putred“.

– Cade, cade, a murmurat Flavius Sabinus. Vitellius este gata să abdice.

I-am amintit aclamațiile plebei, bandele de soldați și de ucigași întâlnite în oraș, delatorii pe care îi recunoscusem, fiindcă unii spionaseră deja în favoarea lui Nero.

– Un animal rănit devine turbat de frică și de furie, am spus. Flavius Sabinus a ridicat din umeri.

Nu-l cunoșteam pe Vitellius, m-a certat el. Acesta nu era nici taur și nici leu, ci un porc sau mai exact o scroafă. Avea fața umflată și înroșită a bețivilor, intestinele păreau că vor să facă să-i plesnească burdihanul pe care trebuia să și-l țină cu amândouă mâinile. Devora și înghițea de parcă ar fi vrut să crape în bucăți sau mai degrabă să astupe frica înghițind tot ce-i era sub ochi, băgând în gură cu ambele mâini.

– Gărzile mele, Serenus, vor fi suficiente pentru a-i împrăștia pe acești tineri recruți care s-au înscris în armata lui doar pentru răsplata cu care i-a atras. Plebea îi va aclama pe Vespasian și pe fiul său Domițian atunci când i-o voi cere. Ai încredere, Serenus.

M-a bătut ușor pe braț cu condescendență, invitându-mă să rămân la el.

I-am refuzat ospitalitatea.

Cu fața acoperită de o pulpană a tunicii și cu capul plecat am părăsit cartierul Palatinului, Capitoliului, templelor și Senatului pentru a merge pe malul celălalt al Tibrului în cartierul evreiesc.

L-am regăsit pe Toranius, discipolul lui Hristos, iar el m-a primit în pivnița unde se adunau în fiecare noapte vreo douăzeci de credincioși.

Era toamnă, iar în curând venea iarna.

Tremuram. Mă gândeam la cerul și la pământul Iudeei, la zeul salvator, Hristos, la împăratul salvator, Vespasian.

Ascultam – și repetam – rugăciunile credincioșilor întru Hristos.

Aceștia îngenuncheaseră în fața unui altar înălțat lângă un perete al pivniței.

Toranius, în picioare, oficia, ridicând mâinile, cu palmele deschise, trasând cu o mișcare a degetelor o cruce pe care credincioșii o reproduceau cu un gest lent și ținându-și capul plecat.

Apoi Toranius vorbea, anunțând sfârșitul lumii.

Pământul s-a cutremurat din nou, spunea el. Un fum negru ieșea din măruntaiele lumii. Pietre fierbinți și cenușă țâșneau din pământul crăpat. În curând, toți oamenii vor fi judecați. Morții vor învia asemenea lui Hristos răstignitul.

Atunci va începe viața veșnică.

Într-o noapte, pe când dormeam, lungit lângă câțiva credincioși care, după rugăciune, dormeau în pivnița lui Toranius, au răsunat niște țipete care se auzeau tot mai tare. Lumea urla că Roma fusese incendiată de Vitellius.

Am ieșit.

Cerul de deasupra Capitoliului era luminat de luciri roșietice.

M-am amestecat în mulțime.

În ajun îl văzusem pe Flavius Sabinus.

Mă asigurase că Vitellius tocmai aflate despre înfrângerea trupelor sale și de intrarea în Cremona a soldaților lui Vespasian care prădaseră orașul, ucigându-i pe toți locuitorii și pe negustorii străini care se aflau acolo. Abdicase imediat, acceptând târgul propus de Vespasian și primind o sută de mii de sesterți.

Hotărâse să sărbătorească sau să uite de abdicare printr-un banchet uriaș, apoi să părăsească orașul însoțit de bucătarul și brutarul său.

Mă îndoisem de cuvântul lui Vitellius.

Numai moartea, prin pumnal sau otravă, îi smulge pe împărați de pe tron.

Îl părăsisem pe Flavius Sabinus recomandându-i prudență și sugerându-i să se retragă cu gărzile sale și cu Domițian în afara Romei și să aștepte trupele victorioase ale lui Antonius Primus și ale lui Mucius.

Iar acum vedeam flăcările cuprinzând Templul lui Jupiter, vâlvătaia iluminând tot Capitoliul în jurul căruia se îngrămădea mulțimea. Îi vedeam pe soldații lui Vitellius înconjurând clădirea, alimentând incendiul, aruncând trunchiuri de copaci, paie, strigând că Flavius Sabinus cu gărzile și cu fiul lui Vespasian care se refugiaseră acolo vor fi arși ca niște trădători pe un rug și că în felul acesta vor fi răzbunați morții din Cremona.

Iar mulțimea striga din nou numele lui Vitellius.

M-am îndepărtat. Am traversat unul dintre podurile Tibrului. Am îngenuncheat pentru prima dată în fața altarului ridicat în pîvnîța lui Toranius pentru a-l slăvi pe Hristos, acest zeu nou al suferinței și al smereniei.

Au trecut ore în șir, apoi alte strigăte m-au făcut din nou să părăsesc acel loc întunecat unde îmi găseam liniștea.

Mulțimea alerga spre Forum, iar eu am urmat-o.

Trupele lui Antonius Primus tocmai intraseră în Roma. Niște soldați îl descoperiseră pe Vitellius machiat, îmbrăcat în zdrențe, beat și ghițuit, ascuns în cabina portarului de la unul dintre palatele imperiale.

L-am văzut, așa cum mai văzusem deja atîția oameni puternici, umilit și apoi mort.

Plebea care îl aclamase cu câteva ore mai înainte îl insulta, îl scuipa în ochi, îi smulgea veșmintele, apoi bucăți de carne.

Un soldat îi trăgea capul pe spate și am văzut fața roșie și ochii bulbucați ai lui Vitellius.

Un alt soldat puneă un pumnal sub bărbia tiranului căzut, obligându-l, dacă nu voia să-și taie singur gâtul, să nu aplece capul.

Îl loveau. Era acuzat că este un incendiator. Din ordinul său fusese ars Templul lui Jupiter și ucis prefectul orașului, iar acum plebea striga „Vivat Vespasian imperator!“, și era aclamat Domițian care reușise să scape din incendiu.

Lumea râdea de burdihanul lui Vitellius și de moaca lui. Îi dădeau pumni și picioare cu nemiluita.

Era același om care pînă ieri fusese aclamat, iar acum pumnalele și unghiile începeau să-l ciopârțească pentru ca agonia să-i fie mai lungă, și suferința mai mare. Mulțimea îl linșa.

Am văzut acest trup cu burtă imensă căzând, iar cei care îl făceau bucăți nu erau niște câini, ci niște oameni.

Apoi l-au târât până la Tibru cu un cârlig.

După soldații lui Antonius Primus, prin Roma s-au răspândit cei ai lui Vespasian, salvatorul venit din Iudeea.

Au ucis, iar cadavrele partizanilor lui Vitellius s-au înmulțit în Forum, pe străzi, încât chiar și câinii le disprețuiau, ocolind această carne de care erau ghiftuiți.

L-am văzut pe Domițian. L-am întâlnit pe Antonius Primus.

Le-am cerut să oprească acest masacru.

Primus a negat, dând din cap: răzbunarea era una dintre prăzile oferite soldaților învingători. Aceștia pierduseră mii de camarazi la Cremona. Jefuirea aceluia oraș și masacrarea locuitorilor săi nu le fuseseră de ajuns.

Așa că la Roma, ucideau pe cine doreau.

Intrau în case. Tăiau gâturi. Violau. Spintecau. Prădau.

I-am amintit că împăratul Flavius Vespasian dorise ca învingerea lui Vitellius să nu fie însoțită de vreun masacru.

– După victorie, a mormăit Antonius Primus, soldații sunt niște fiare turbate. Vai de cel care vrea să le îmblânzească!

Au reușit să o facă trupele lui Mucius, dar pe străzi, prin piețe și prin casele din Roma se numărau deja peste cincizeci de mii de cadavre.

Când am traversat unul dintre podurile de peste Tibru, am văzut, ca atât de adesea altădată, pe vremea domniei lui Nero, trupuri prin ierburile și stufărișul de pe marginea fluviului ori agățate de stâlpii podului.

Am mers cu pas grăbit pe străduțele cartierului evreiesc ca să nu văd ușile dărâmate, mobilele rupte și aruncate pe pavele, ca să nu aud bocetele femeilor.

Însă morții fuseseră deja îngropați.

În pivnița casei lui Toranius ei încă se mai aflau acolo, iar sângele li se amestecase.

Soldații trebuie să-i fi surprins în timpul rugăciunii, fiindcă majoritatea stăteau în genunchi, iar spada se abătuse asupra grumazului lor.

Numai Toranius era în picioare, ținut de zid, cu brațele desfăcute, cu o sulită înfiptă în gât, iar două pumnale îi străpungeau palmele.

Crucificat.

Vespasian nu era salvatorul care venea din Iudeea.

Un împărat nu-i salvează pe oameni. El îi înarmează pentru a ucide.

Salvatorul nu agita spada. El era un muritor, ca oricare om. Și învia fiindcă era și Dumnezeu. Iar cei care credeau în el vor fi asemenea lui: salvați.

Am îngenuncheat și m-am rugat lui Hristos.

PARTEA A PATRA

21

Am părăsit Roma unde trăiam laolaltă cu moartea.

Nu-i putusem împiedica pe niște sclavi, pe care îi însoțeau un centurion și trei soldați, să arunce într-un căruț, așa cum se face cu leșurile unor animale, trupurile lui Toranius și ale credincioșilor săi cu ceafa despicață de spade.

Eram indignat. Invocasem numele lui Mucius și Antonius Primus, însă centurionul mă împinsese cu brutalitate.

Mi-a zis că nu aveam loc unde să fac niște morminte. Și, întrucât eram cetățean roman, cum aș fi putut cinsti rămășițele infame ale acestor evrei care continuau să refuze legea Romei în Iudeea și chiar și aici, în capitala Imperiului?

Arătase siluetele grăbite care se strecurau pe străzile aceluia cartier evreiesc unde, spunea centurionul, respirai mirosul de sânge de la sacrificiile umane pe care le practica evreii, fiind renumiți pentru asta.

Îi replicasem că Toranius era un discipol al lui Hristos, un nou zeu pe care evreii refuzau să-l recunoască.

– Creștinii se trag din evrei! a zis el. Vlăstarul trebuie tăiat, iar rădăcina smulsă. Ferește-te, cavaliere!

Văzusem căruțul depărtându-se hurducăind, escortat de soldați.

Trupul lui Toranius era cel mai mare, brațele sale lungi ieșind din căruț, mâinile târându-se pe pavele.

De pe toate străzile, din Forum și Câmpul lui Marte, din rămășițele Templului lui Jupiter fuseseră ridicate cadavrele, iar mirosul morții era înlocuit treptat de parfumurile plăcerii.

Soldații lui Mucius făceau să domnească ordinea. Cei ai lui Antonius Primus fuseseră cantonați în afara orașului. Când li se dădea voie să meargă în oraș, nu mai era pentru a ucide, ci pentru a se aduna în fața lupanarelor și în taverne unde plăteau cu rodul jafurilor și al crimelor comise.

Am rătăcit pe aceste străduțe zgomotoase. Nu reușeam să uit trupul ținut al lui Toranius. L-am întrebat pe zeul atotputernic.

Ce ai făcut tu, Hristoase?

De ce ai lăsat să fie schingiuiți cei care ți-au fost credincioși? Dorești moartea alor tăi pentru ca să cunoască învierea?

Îmi aminteam cuvintele lui Seneca pe care mi le spusese într-o zi când îl întrebam despre atitudinea zeilor.

„Ei stau pe băncile din amfiteatre, îmi răspunsese el. Noi suntem gladiatorii lor. Se uită la luptele noastre. Ridică sau apleacă degetul cel mare, după cum le vine. Aceștia sunt zeii, Serenus. Însă taina rămâne, căci nu cunoaștem nici regulile luptei pe care ne-o impun, nici felul în care îi aleg pe învingători. Cel căruia noi îi salutăm triumful poate că este cel pe care ei îl condamnă. Totul rămâne neclar și nesigur, Serenus. Aceasta ne este condiția.“

Când un curier mi-a transmis ordinul de a mă întoarce din nou la armata care se aduna în Cezareea și a cărei comandă împăratul Vespasian i-o încredințase lui Titus, am avut impresia că o mână care mi-o apuca pe a mea mă ajuta să mă smulg din mlaștina aceasta în care mă afundam.

Împăratul, îmi scria Titus, mi-a încredințat misiunea de a supune Ierusalimul legii de la Roma. El îmi laudă meritele tale.

*Ai fost deja martorul unor evenimente care au schimbat destinul Romei. Erai alături de noi la cucerirea Galileei. Te-am văzut luptând plin de curaj. Și ești prietenul lui Flavius Iosif și al prefec-
tului Tiberiu Alexandru, ce se află în Cezareea, în statul meu
major. Vreau să fii lângă mine. Vei dobândi glorie. Fiindcă
Roma își va aminti de cei care vor fi supus acest Ierusalim, mai
orgolios decât Cartagina.*

Astfel, am regăsit cerul Orientului și pământul Iudeei.

Și am mers din nou până la capătul digului care închide por-
tul Cezareei.

22

La capătul digului Cezareei, nu am mai văzut marea netedă de care îmi aminteam.

Suprafața apei și chiar orizontul erau mascate de nave atât de numeroase încât uneori se ciocneau. Așteptau să intre în port, să tragă la chei și să-i debarce pe soldații pe care îi transportau.

– A început vânătoarea, a murmurat Flavius Iosif pe care îl regăsisem și cu care pășeam de-a lungul digului apoi pe străzile aglomerate ale Cezareei.

Iosif se oprea adeseori. Fața i se schimbase. Nu mai regăseam nici o urmă de îndoială sau de disperare. Mânia, poate amărăciunea, dar și determinarea îl aspriseră. Bărbia și pomeții i se accentuaseră, ca și maxilarele, adăugând:

– Îi urăsc pe tâlharii din Ierusalim, pe acești smintiți care s-au ridicat împotriva Romei, care au făcut o pradă din poporul meu, femei, copii, bătrâni, preoți, din toți cei pe care nesăbuița nu i-a orbit. Acum ei își împart prada: ție, Eleazar, un pic, și ție Simon Bar Giora, iar tu, Ioan din Gischala, ia restul!

Își îndrepta degetul spre mine, apoi se întorcea.

Enumera originea soldaților care treceau și care se uitau la noi cu dispreț și sfidare. Fără îndoială că recunoșteau în Flavius Iosif unul dintre acei evrei care, deși cetățeni romani, păstrasera veșmintele austere ale poporului lor, un fel de tunică lungă de culoare închisă.

Contemplam această defilare a tuturor națiunilor din Imperiu.

Infanteriștii celor patru legiuni romane mergeau câte șase în rând. Apoi veneau trupele auxiliare, arcașii arabi, prăștierii din Capadocia, din Cilicia, din Frigia și din Asia. Macedonenii erau înalți de statură și alcătuiau garda personală a regelui lor. Sirienii înaintau precedându-i pe soldații lui Agrippa și Berenice.

– Dar acești tâlhari, Ioan din Gischala, Eleazar, Simon Bar Giora, acești zeloți, sicari au făcut, de asemenea, din poporul meu marea pradă a tuturor celor care îi invidiază pe evrei de peste o mie de ani. Acești arabi, sirieni, macedoneni, frigieni nu se află aici doar pentru a-i arăta lui Titus, fiu de împărat, că sunt niște aliați fideli ai Romei, ci pentru că vor să-i ucidă pe evrei. Ne urăsc, Serenus. Se tem de credința noastră de nezdruccinat. Ei presimt că nu ne pot distruge. Chiar dacă Ierusalimul devine din nou un câmp de ruine, Roma – al doilea Babilon, iar Titus – un al doilea Nabucodonosor, învingător al evreilor, distrugătorul primului Templu, ei bine, cuvintele profeților noștri ne vor menține în viață, iar Ierusalimul va renaște. Dar mai întâi trebuie – și-a strâns pumnii agitându-i în fața mea – alungați nebunii, hoții. Știi că au dat foc depozitelor unde se afla atâta grâu încât Ierusalimul ar fi rezistat unui asediu de mai mulți ani? Se ucid între ei. Îi torturează și îi masacrează pe cei bănușiți că vor să trateze cu Titus. Se tem că poporul îmi va urma exemplul, și atunci îl terorizează. Au ucis mai mulți evrei decât romani!

Cu un glas pe care emoția îl făcea să tremure, a repetat profețiile lui Ieremia, care avertizase că ridicarea împotriva lui Nabucodonosor nu putea duce decât la distrugerea Ierusalimului:

– „Orașul acesta va cădea negreșit în puterea armatei regelui Babilonului care îl va cuceri prin puterea sa. Rezistând prin forța armelor, nu veți face nimic altceva decât să muriți. Slujiți-l mai

bine pe regele Babilonului și veți trăi! De ce să ajungă acest oraș o grămadă de ruine?”

Iar asta reîncepea! Prin sângele evreiesc pe care l-au făcut să curgă, tâlharii de azi au pângărit Orașul Sfânt, Templul, iar asta Dumnezeu nu le-o va ierta!

– Mai ascultă, Serenus, a continuat Flavius Iosif. Trimișii mei le-au amintit această profeție a lui Ieremia preoților de la Templu. Îi cunosc. Am fost unul de-al lor. Ca și mine, nu ignorau nimic din istoria noastră. Dar vor avea ei, oare, curajul să se împotrivească acestor nelegiuți, lui Ioan, Eleazar și Simon? Vor ști ei să spună poporului, așa cum a făcut-o Ieremia: „Cine va rămâne în cetatea aceasta acela va muri de sabie și de foamete, și de ciumă; iar cine va ieși și se va preda Caldeilor, care vă împresoară, acela va trăi și va fi luat ca pradă”?

Apoi a repetat de mai multe ori:

– Nu l-au ascultat pe Ieremia, nu mă vor asculta nici pe mine. Sângele pe care l-au vărsat le întunecă privirea. Dumnezeu vrea să-i piardă, poporul va suferi, iar Templul va fi distrus!

Nu am vrut să cred lugubra profeție a lui Flavius Iosif.

Mă gândeam la Leda, fiica lui Ben Zakkai, și părea imposibil ca fata aceasta, hotărâtă să lupte împotriva romanilor, să-i urmeze pe zeloți și pe sicari, să nu fi auzit glasul lui Ieremia și al lui Flavius Iosif, să nu vrea să-și salveze poporul de la masacru și Templul de la distrugere. Îmi imaginam că erau cu zecile de mii ca ea cei care îi vor obliga pe Ioan din Gischala, Simon Bar Giora, Eleazar să deschidă porțile orașului și să se supună legii romane.

Mi se părea că și Titus spera asta.

Îl vedeam atingând cu vârful degetelor trupul lui Berenice așa cum îți apropii mâna de o divinitate puternică de care îți este

teamă și pe care o venerezi. Era destul să te uiți la el ca să-ți dai seama că o adora pe regina evreică. După spusele Marei, însoțitoarea sa, pe care am regăsit-o primitoare la Cezareea, chiar îi promisese lui Berenice să nu se atingă de Templul din Ierusalim.

I-am spus lui Flavius Iosif cele împărtășite de Mara.

M-a ascultat cu capul plecat, apoi cu ochii închiși a murmurat abia mișcând buzele, de parcă descifra un text care s-ar fi derulat încet în fața lui:

– Nu există decât o singură cale de salvare. Iar divinitatea se reconciliază ușor cu cei care se mărturisesc și se căiesc. Însă aceste inimi de piatră nu vor depune niciodată armele, când tocmai aceasta este singura soluție. Sunt indiferenți la suferința poporului și la frumusețea sacră a Templului. Au uitat că fiecare dintre ofrandele pe care le conține este actul de credință al unei națiuni! Cine ar dori ca flăcările să devoreze toate acestea? Cine dorește să dispară? Ce merită să fie păstrat?

A deschis ochii și m-a privit fix.

– Sunt niște inimi uscate și mai nesimțitoare ca piatra. Au răspândit sângele în Templu. L-au pângărit. Se vor afunda în nebunia războiului. Iar Templul va fi distrus. Oamenii înarmați devin nebuni. Le place moartea. Le place focul. Aleargă spre prăpastie. Pentru a-i reține, este nevoie de disciplina legiunilor, de duritatea implacabilă a Romei. Cea a soldaților dresați să se supună căpeteniei lor...

Mi-am adus aminte de trupul lui Toranius și de cele cincizeci de mii de victime ale soldaților lui Antonius Primus.

Or, Roma era oraș roman.

De ce vor fi în stare acești oameni, care îi urăsc pe evrei, în momentul când vor intra în Ierusalim?

Am călărit în mijlocul lor atunci când armata s-a pus în mișcare.

Eram cel puțin optzeci de mii, și topirea în această masă omească îți dădea un soi de beție.

Avangarda noastră era compusă din trupe ale regilor aliați și din toate contingentele auxiliare, arabi, sirieni, macedoneni, frigieni, toți niște jefuitori și ucigași, vrăjmașii înveterați ai evreilor. Veneau apoi pionierii și cei care măsurau suprafețele necesare taberelor. După aceea, bagajele ofițerilor și trupele care asigurau paza. În fine, urma Titus, înconjurat de soldații de elită și de lăncieri, apoi cavalerii legiunilor și mașinile de asediu, berbecii, catapultele, balistele și scorpionii, mai apoi tribunii, comandanții, însemnele grupate în jurul vulturului și precedați de gorniști. Grosul coloanei venea în șiruri de câte șase, apoi scutierii și cei cărora îți era chiar teamă să le întâlnești privirea atât erau de cruzi, cei al căror mers era la fel de suplu ca al sălbăticiunilor, mercenarii veniți din tot Orientul pentru a-i ucide pe evrei, a prăda și a distruge Ierusalimul.

Când am văzut această trupă defilând, apoi întinzând tabăra nu departe de Ierusalim în valea Spinilor, în apropiere de orașelul cu numele de Colina lui Saul, m-am temut ca nu cumva să se adeverească profeția lui Flavius Iosif.

Mi-am imaginat soarta sutelor de mii de evrei care fugiseră din Galileea, Samaria, Iudeea pentru a se refugia în Orașul Sfânt, în jurul Templului, sub paza lui Dumnezeu.

Dar dacă Dumnezeu îi părăsea?

Auzeam glasul lui Flavius Iosif repetând apăsător cuvintele profetului Ieremia pe care și le însușea: „Poporul acesta va umple străzile Ierusalimului, victimă a sabiei și a foametei; nimeni nu-i va înmormânta, nici pe ei, nici pe femeile lor, nici pe fiii,

nici pe fiicele lor“. Sau altele: „Cadavrele vor zăcea pe sol asemenea băligarului, cum stau în urma culegătorului spice împrăștiate pe care nimeni nu le adună“.

Și, printre ele, Leda Ben Zakkai.

Teama m-a gătit.

Când Titus a adunat șase sute de cavaleri de elită pentru a merge în recunoașterea orașului și împrejurimilor sale, am cerut să merg cu ei.

Și am pornit în goană spre Ierusalim.

23

Am văzut zidurile, turnurile, fortărețele Ierusalimului și am tremurat.

Uneau cerul cu pământul și închideau orizontul.

Se înălțau deasupra râpelor, treceau peste coline, luând forma acestora, sclipind în soare de parcă fiecare bloc de piatră ar fi fost o oglindă.

M-am uitat la Titus. Stătea singur înaintea trupei. Caii fornăiau.

Chipul îi era impasibil, însă trupul țeapăn, încordat, iar calul său, ca și cum ar fi simțit anxietatea sau nerăbdarea călărețului, se cabra, năvălaș, vrând să se dea înapoi. Degeaba Titus îl apucase de coamă, trăgând cu ambele mâini, vrând să-l stăpânească, acesta se opunea, dădea din copite.

Așa vor fi luptele.

Va trebui să trecem râpele Gheenei și ale Cedronului pentru a ajunge la prima incintă, cea mai recentă, de la care vedeam temelia, niște blocuri enorme de piatră legate între ele cu plumb topit și cărora li se șlefuiseră suprafețele pentru ca nici un asediator să nu se poată agăța de asperități și să ajungă pe coama zidului. Dar chiar dacă ajungeai, mai trebuiau cucerite turnurile. Am numărat vreo sută șaizeci.

Cunoșteam denumirile celor mai puternice.

Flavius Iosif îmi descrisese de atâtea ori acest oraș, „cel mai sfânt dintre bijuteriile seminției omenești“, zicea el, încât puteam recunoaște, în ciuda distanței la care ne aflam, celelalte două metereze care veneau să se sprijine de zidurile imense al Templului, apărat de fortăreața Antonia și de cele patru turnuri de la colțuri. Acestea se prelungeau până la palatul regelui Irod, el însuși flancat de trei turnuri, Fasael, Hippicos și Mariamna. Dar cel mai amenințător, turnul Psefinos, forma unul dintre unghiurile primei incinte; octogonal, acesta se înălța atât de sus încât, din vârful lui, dacă îi dădeam crezare lui Flavius Iosif, vedeai până departe, spre vest, valurile Mediteranei, iar la sud, pe cele de nisip din deșertul Arabiei.

Nici un soldat din trupă nu vorbea. Se auzeau doar suflarea cailor, râcâitul copitelor.

Fiecare dintre acești oameni își imagina ca și mine mormanele de cadavre care vor fi îngrămadite în râpe și peste care va trebui să sărim pentru a încerca un nou asalt. Erau trei ziduri de apărare de escaladat, de cucerit, o sută șaiszeci și patru de turnuri, fortăreața Antonia de distrus, palatul lui Irod de ocupat și de trecut de zidurile Templului. Atunci se vor afla în fața portalurilor Templului acoperite de aur și argint.

Și, în mijlocul Templului, vor descoperi Sanctuarul la care se ajungea parcurgând douăsprezece trepte.

Cu o voce gătită de emoție, mânie și disperare, Flavius Iosif îmi descrisese portalul și zidul Sanctuarului acoperit complet de aur, cu viță-de-vie tot din aur și struguri de talia unui om. Apoi veneau ușile din aur în fața cărora era întins un voal din material babilonian brodat cu zambile, în foarte fin, material stacojiu și purpură.

La capătul câtor zile de lupte, după câte mii de soldați uciși, locuitori masacrați pe străduțele, prin numeroasele subterane care făceau din colină un adevărat mușuroi de termite, vor ajunge în fața acestui Sfânt al Sfinților?

Și cine îi va putea opri? Cine le va putea interzice să ia din cuferele adânci monede din aur și argint provenite de la toate națiile și din toate timpurile?

Cum va putea glasul lui Titus să domine mugetele soldaților ajunși, în sfârșit, învingători?

Câți evrei vor mai supraviețui acestei bătălii?

Mi-am dat seama și i-am împărtășit disperarea lui Flavius Iosif când am văzut Ierusalimul pe care apusul soarelui îl colora cu sânge.

M-am apropiat de Titus. Nu purta nici cască și nici platoșă. Pe sub cămașă, i-am văzut gâtul și pieptul gol.

Am strigat că trebuie să se îndepărteze de metereze. Evreii erau niște arcași redutabili. Își mai amintea oare că unul dintre ei îl rănisese pe Vespasian în timpul asediului de la Jotapata?

Titus s-a întors spre mine. Am ghicit că ezita să mai continue recunoașterea.

A întins mâna, arătându-mi meterezele și turlele în vârful cărora nu se zărea nici o siluetă. Grădinile și livezile ce se întindeau dinaintea primei incinte păreau și ele abandonate, formând o tablă de șah liniștită compusă din mici parcele mărginite de garduri vii și de palisade.

Titus mi-a zâmbit: ce risca?

M-am gândit că orașul era cu atât mai amenințător cu cât părea pustiu, gata să se predea.

– Stă la pândă, i-am mai strigat o dată. Își ascunde ghearele.

Și am făcut calul să se dea înapoi ca și cum aș fi putut în felul acesta să-l antrenez și pe Titus.

El însă a ridicat și mai apoi și-a lăsat brațul în jos, dând ordin de înaintare, iar noi am intrat printre gardurile vii și pomii încărcăți cu fructe, îndreptându-ne spre turnul cel înalt, Psefinos, care se înălța, octogonal, la colțul primei incinte, dominând întregul peisaj.

Brusc, o mulțime de oameni păru că iese din pământ, apărând de după garduri, năvălind spre noi, aruncând cu sulițe, trăgând atâtea săgeți încât păreau un nor negru, ca un stol de păsări ale morții.

Trupa noastră era dezbinată. Unii au întors caii și au fugit. Ceilalți, printre care și eu, ne-am strâns în jurul lui Titus care îi înfrunta, cu spada ridicată dând piteni calului împotriva evreilor cu atâta îndrăzneală încât rândurile acestora se deschideau, iar noi ne repezeam în urma lui în această breșă.

Am văzut sau am crezut că văd printre evrei femei tinere. Și m-am gândit că Leda Ben Zakkai era, fără îndoială, una dintre ele.

Însă în spatele nostru, rândurile evreilor se închideau, săgețile lor ne izbeau în spate și îi vedeam pe unii cavaleri în apropiere culcându-se pe gâtul calului, agățați de coamă cu câte o săgeată înfiptă în umăr sau în spate. Eu nu-l scăpam pe Titus din ochi; săgeți și sulițe zburau șuierând pe lângă el, fără a-l atinge de-adevăratelea de parcă un zeu oprea sau îndepărta orice.

Am galopat îndelung, urmăriți de strigătele de triumf și sudălmile evreilor.

Câștigaseră prima angajare în luptă, punându-i pe fugă pe cavalerii de elită.

Îl umiliseră pe Titus, fiu de împărat, care comanda optzeci de mii de oameni veniți din toate provinciile Imperiului.

Când ne-am oprit în vârful Muntelui Scopus, acolo unde două legiuni începuseră să amenajeze împreună o singură tabără, iar o a treia se instala la mică distanță, se făcuse noapte.

Însă la orizont, luminile Ierusalimului și imensa lucire care învăluia Templul ne sfidau.

Toată noaptea am văzut lămpile arzând în cortul lui Titus.

Iar trompetele au răsunat încă din zori.

Am mers călare pe lângă prima incintă, însă ținându-ne la distanță, urmați de legiunea a X-a căreia Titus i-a ordonat să-și ridice tabăra pe Muntele Măslinilor, la răsărit de oraș, despărțită de el prin râpa adâncă a Cedronului.

Legionarii și-au lepădat armele și au început să netezească terenul în vârful muntelui, să traseze alei și să ridice palisade.

Mă aflam lângă Titus când au izbucnit strigătele.

Era o mulțime încă și mai deasă, mai hotărâtă, urlând și mai tare ca în ajun.

Traversase râpa Cedronului la adăpostul întunericului, apoi a urcat panta Muntelui Măslinilor și i-a luat prin surprindere pe soldații ocupați cu lucrările de terasament.

Am alergat lângă Titus, cu spada pregătită pentru a respinge atacul. M-am rugat lui Hristos să îi îndepărteze de mine pe acești luptători evrei pe care Flavius Iosif îi trata de hoți, de nebuni și de criminali.

Însă nu vedeam în fața mea decât tineri hotărâți să moară pentru salvarea cetății lor.

Și, încă o dată, am zărit sau am crezut că zăresc printre ei femei, una dintre ele putând fi Leda.

Ne-au obligat să dăm înapoi. L-au încercuit pe Titus preț de câteva clipe, dar am reușit să-i respingem.

Era ora când soarele ajungea în înaltul cerului. Căldura lui îmi ardea pielea jupuită, lac de sudoare.

Oare vom reuși să cucerim această Cetate Sfântă, apărată cu atât curaj și viclenie?

Nu va fi a noastră decât atunci când îi vom extermina toți apărătorii. Îi auzeam chiuind de bucurie, bătând în scuturi spre a-și ritma dansurile.

Își băteau joc de soldații noștri care fugiseră. De cealaltă parte a orașului, îi atrăseseră spre incintă făcându-i să creadă că erau gata să se predea, să deschidă porțile. Legionarii se repeziseră, neascultând ordinele centurionilor. Și fuseseră masacrați.

Supraviețuitorilor le era rușine că nu își ascultaseră ofițerii și că fuseseră învinși.

Am auzit cum îi mustra Titus, stând în picioare pe podiumul ridicat în forumul taberei de pe muntele Scopus.

Le vorbea stând cu brațele încrucișate, cu casca pe cap, cu platoșa de aur scânteind în soare.

– Evreii, spunea el, luptă cu forța disperării. Sunt curajoși și vicleni. Ambuscadele lor sunt pregătite cu grijă, iar strategiile le sunt încununate de succes ca urmare a faptului că toți sunt ascultători. Voi, soldați ai Romei – a întins brațul spre ei – a căror disciplină, docilitate față de căpeteniile voastre au făcut din Fortuna sclavul vostru, astăzi luptați fără șef, nu vă supuneți ordine lor, fugiți. Sunteți învinși și umiliți. Ce va spune tatăl meu, împăratul, când va afla conduita voastră și consecințele ei? Și-a încrucișat din nou brațele, reluând:

Regulamentul legiunilor noastre prevede pedeapsa capitală pentru cei care au comis și cea mai mică nesupunere față de disciplină.

Oamenii au lăsat capul în jos, oferindu-și grumazul.

M-am alăturat ofițerilor care îl înconjurau pe Titus și care îi cereau îndurare pentru soldații lor: să le asculte implorarea! Trebuia să îi ierte pe unii în numele supunerii tuturor.

I-am zis atunci:

– De ce să le oferim moartea, Titus? Ea, în fiecare oră, va lovi cu mult mai mulți oameni decât ai putea tu condamna vreodată! Lasă-l pe zeul Războiului să aleagă și să pedepsească!

Am fost doar un glas printre atâtea altele, dar contam deja pe cei mai bătrâni dintre sfătuitoarii lui Titus, iar eu îl slujisem pe Vespasian, tatăl său, cu credință. Eram prietenul lui Flavius Iosif cu care el se sfătuia și îl asculta. Iar Iosif îmi întări spusele.

– Singurii pe care trebuie să-i pedepsim, a spus el, sunt criminalii și tâlharii care pângăresc Ierusalimul și îmi duc poporul la nenorocire.

– Asediul va fi îndelungat, s-a limitat Titus să mormăie. Evreii sunt valoroși. Dar noi vom învinge. Strategia noastră, prudența și curajul nostru vor fi mai puternice decât vitejia lor. Noi suntem romani și am cucerit lumea!

S-a întors atunci către Flavius Iosif.

– Nu-ți vei mai recunoaște țara, Iosife. Privește pentru ultima oară acești copaci, aceste grădini, aceste livezi. Nu vor mai exista decât în amintirea ta.

I-am văzut pe soldați înarmați cu unelte și securi începând să doboare copacii din livezi și pe cei de pe coline.

Acopereau pâraiele, nivelau terenul, culcau palisadele, smulgeau gardurile-vii, desprindeau cu instrumentele lor de fier stâncile, apoi spărgându-le cu baroasele, strivind tot ce se mai ridica între incinta Ierusalimului și taberele legiunilor.

Apoi Titus a pus să se ridice corturile taberei sale în fața turnului octogonal Psefinos, în punctul cel mai înalt din Ierusalim.

De acolo, putea să vadă întregul oraș.

Nimic nu se mai afla dincolo de zidurile de apărare, poate doar muștele care formau pe cadavrele amestecate ale evreilor și ale romanilor un fel de mazăgă neagră.

24

Am mers prin ceea ce devenise în câteva zile un fel de deșert de piatră unde putrezeau cadavrele luptătorilor.

Îl urmam pe Flavius Iosif.

Roiuri de muște ne împresurau, iar mirosul de moarte ne făcea greață.

Am vrut să-l opresc pe Iosif.

Îi zăream pe evrei care, de pe creasta primei incinte, ne pândeau. În curând, ne puteau lovi cu săgețile, cu sulile și pietrele din praștiile lor. Loveau departe, ochind corect. Unii, ascunși în spatele porților, se pregăteau probabil să sară și să ne atragă în oraș.

Flavius Iosif trebuia neapărat să se oprească. L-am prins de braț, însă el a continuat să înainteze spre zidul de apărare.

Știam că se întâlnise în cursul nopții cu un grup de evrei care reușiseră să fugă din Ierusalim. Erau oameni sperați care îi blestemau pe zeloți, pe sicari, pe idumeeni, pe netrebnicii de Eleazar, Ioan din Gischala, Simon Bar Giora care, de când orașul era asediat de legiuni, încetaseră să se mai ucidă între ei. Însă lucrurile se înrăutățiseră și mai tare: furia acestor smintiți se întorsese împotriva locuitorilor pe care îi bănuiau că vor să trateze cu Titus. Oamenii sunt terorizați, jefuiți, acuzați că sunt discipolii lui Flavius Iosif, acel trădător trecut în slujba romanilor. Îi ucideau pe

cei mai bogați și le aruncau trupurile peste zidul de apărare, în râpele Cedronului și Gheenei.

Iosif îi ascultase cu pumnii strânși și remarcasem că umerii și picioarele îi tremurau.

Îmi spusese:

– Părinții și prietenii îmi sunt poate acolo, pradă acestor mâncători de stârvuri. Vreau să-i îngrop.

Acum mergea către ei, iar eu mă pornisem după el.

Primele săgeți au căzut în fața noastră. Din nou, l-am apucat de braț.

– O să ne ucidă! i-am șoptit.

A clătinat din cap.

– Sunt evreu ca și ei. Nu vreau decât să-i îngrop pe ai mei.

– Nu te vor asculta, te urăsc!

S-a oprit și a strigat:

– Lăsați-mă să le dau morților liniștea ce li se cuvine!

I-au răspuns prin urlete, iar o ploaie de pietre a făcut să sară praful în jurul nostru.

– Suntem cu toții fiii lui Iahve, a reluat Flavius Iosif.

Au râs și au bătut în scuturile lor.

Am ghicit ce repetau întruna: „Nu ești decât un porc, fiu de porc! Blestemat să fii, Iosif Ben Matthias, și odată cu tine toți ai tăi, morți sau vii!”

Am vrut să-l opresc pe Iosif, să-l oblig să se dea înapoi, dar am avut impresia că mi se smulgea brațul stâng, că umărul îmi era cuprins de o arsură care îmi cuprindea ceafa și întregul spate. Brațul îmi atârna inert.

O piatră mă lovise la umăr, iar durerea a devenit dintr-odată atât de ascutită încât am căzut; brațul îmi devenise atât de greu încât mă trăgea la pământ.

Am văzut chipul lui Flavius Iosif apropiindu-se de al meu. Mi s-a părut ascuns în spatele un vâl gros, cenușiu.

Iosif m-a ajutat să mă ridic și am părăsit deșertul de pietre, urmăriți de săgeți și de strigăte.

Ne-am întors în tabăra lui Titus. Am fost îngrijit și au fost suficiente câteva ore ca să mă pot folosi din nou de braț, iar usturimea care îmi ardea umărul și spatele să se potolească.

– Numai moartea va șterge ura pe care ne-o poartă, a murmurat Iosif. Sunt peste treizeci de mii. Va trebui să fie uciși. Însă ei vor dori să ia în moarte odată cu ei întregul popor al Ierusalimului.

Când am ieșit din cort, două zile mai târziu, am văzut terasamentele construite de soldați. Se ridicau până la înălțimea primei incinte.

În deșertul de piatră fuseseră dispuse mașinile de asediu. Iar balistele, scorpionii, catapultele începuseră să-și arunce ghiulelele de piatră care treceau șuierând pe deasupra primei incinte și striveau casele din orașul cel nou, care în curând fu acoperit de un nor gros de praf.

Câți morți erau sub acoperișurile și zidurile prăbușite?

Pentru mine, toate aceste victime necunoscute aveau chipul Ledei și nu mă puteam bucura ca tribunul Placidus care îmi spunea că se luase hotărârea să se vopsească ghiulelele în negru pentru ca evreii să fie surprinși, zdrobiți de aceste ghiulele ale morții care se confundau cu întunericul nopții.

– Ne vor deschide porțile, zicea Placidus.

I-am replicat că deși berbecii noștri ar sparge zidul, evreii ar ridica unul nou cu trupurile lor, că nu vor capitula niciodată, ci vor prefera să moară decât să se supună. Or, așa ceva ducea, după cum se știa, tot la moarte.

– Ascultă-i! mi-a zis Placidus.

Am auzit strigătele de groază ale locuitorilor. Prima incintă era zguduită de berbecii care loveau la baza zidului. Apoi, dintr-odată, strigătele de panică fură înlocuite de urlete, și am văzut puzderie de luptători ieșind din cetate și repezindu-se spre terasamente, escaladând trupurile celor care căzuseră pentru a ajunge la soldații care, protejați de scuturi, împingeau berbecii, încărcau mașinile de asalt cu ghiulele. Evreii erau atât de iuți încât soldații dădeau înapoi, părăsindu-și postul în pofida centurionilor și a lui Titus care, cu spada în mână, lupta, conducea contraatacurile.

Așa e războiul: am vrut să particip la aceste lupte, să-mi țin locul. Placidus mă părăsise și îl zăream în primele rânduri, apoi, brusc, s-a lăsat liniștea. Evreii se retrăseseră.

Placidus s-a întors lângă mine, cu platoșa acoperită de praf și de sânge.

– Sunt curajoși, a zis el. Dar nu au spor împotriva legiunilor noastre. Ori mor, ori se supun.

Totuși, urmă un nou val. De data aceasta, evreii purtau torțe pe care le-au aruncat peste mașinile de asalt, iar focul prinse în aerul uscat și fierbinte.

Soldații noștri se retraseră în debandadă. Vitejia și îndrăzneala evreiască băteau disciplina romană.

M-am repezit, iar o săgeată mi-a pătruns în coapsă obligându-mă să îngenunchez.

M-am gândit în clipa aceea că Dumnezeu nu voia ca eu să ucid, că mă constrângea să-l rog în genunchi.

Am făcut-o în momentul în care Titus îi ataca pe evrei în fruntea cavalerilor de elită ai legiunilor.

Ai fi zis că secera trupurile cu spada, când au căzut douăsprezece tăiate de lamă. Evreii s-au dat înapoi, reintrând în cetate.

Atunci l-am văzut pe Titus apropiindu-se de cei câțiva prizonieri evrei, majoritatea răniți, înconjurați de legionarii gata să le taie gâtul.

Titus a întins brațul către unul dintre acești evrei, cel mai mare, mai mândru.

A dat un ordin către un centurion.

Acesta l-a apucat pe prizonier în timp ce tâmplarii confecționau în grabă o cruce.

Am închis ochii.

Când i-am redeschis, evreul era ținut pe cruce cu fața către zidurile de apărare.

25

Am stat în genunchi, nu departe de trupul acestui evreu crucificat.

Am auzit strigătele de furie și de ură ce se ridicau dintre ziduri.

I-am văzut pe oamenii aceia înghesuindu-se în fața crucii, agitându-și armele sau ridicându-și pumnul.

Moartea nutrea răzbunarea care dădea naștere morții.

M-am ridicat.

Sângele de la rană mi se uscaser și am mers șchiopătând până la Titus. Voiam să-i spun ceea ce simțeam, să-i spun că un alt evreu, acum vreo opt lustri, fusese și el crucificat pe acest pământ al Iudeei, poate doar la câteva sute de pași de crucea pe care tocmai o înălțase.

Iar acest evreu, Hristos, înviase.

Și poate că așa se va întâmpla cu toți oamenii uciși pe nedrept, iar discipolii lor vor forma o cohortă de neînvins.

Titus m-a zărit și a venit spre mine.

Mi-a pus mâna pe umăr, și-a plecat capul și a văzut sângele de pe coapsă.

– Te vom răzbuna, Serenus, a zis el. Pentru fiecare picătură de sânge roman vom face să curgă torente de sânge evreiesc.

Am dat să răspund, însă deja se întorsese, își ridicase brațul, iar loviturile surde ale berbecilor ce loveau prima incintă au răsunat ca tunetul.

Unul dintre berbeci era împins de o sută de oameni care se apărau de săgeți și pietre punându-și scuturile deasupra capetelor.

Acest berbec era numit Învingătorul, fiindcă nimic nu-i rezista. De fiecare dată când masa lui enormă izbea prima incintă, zidul se clătina.

Ghiceam că, de cealaltă parte, evreii încercau să-l sprijine.

Atunci am văzut înaintând acele turnuri de asediu montate pe roți, întărite cu fier și mai înalte decât incinta. Arcașii și prăștierii îi puteau lovi pe evreii care lucrau la susținerea zidului.

Brusc, într-un nor de praf, o parte a primei incinte s-a prăbușit, iar soldații noștri au năvălit în interiorul orașului.

Era în ziua de 25 a lunii lui mai. Primul zid tocmai căzuse.

Am intrat în Ierusalim alături de Titus și de Flavius Iosif. Luptătorii evrei și populația se refugiaseră în spatele celui de-al doilea meterez care se sprijinea de unul dintre turnurile fortăreței Antonia, care domina și apăra Templul.

Titus se așezase printre dărâmături.

În jurul lui, legionarii rădeau casele acestui cartier al orașului nou și deja puseseră la pământ prima incintă. Ierusalimul avea această rană deschisă într-o coastă.

Evreii însă nu se dădeau bătuți. Săgețile pe care le trăgeau de la al doilea meterez cădeau la câțiva pași de Titus care nu se mișca, uitându-se fix la turnul Antonia. Părea că nici măcar nu-i vedea pe evreii care apăreau de la porțile zidului încercând să ne împingă afară din oraș.

Era însă prea târziu: agonia părea să fi început. Știam că va fi îndelungată și cruntă.

– Evreii știu ce înseamnă să înduri nefericirea, a murmurat Titus întorcându-se spre Flavius Iosif.

Se auzeau loviturile și strigătele uneia dintre acele lupte ce aveau loc zi și noapte la baza celui de-al doilea zid.

– Ce speră, de se bat astfel? a reluat Titus.

– Frica le nutrește curajul și îndrăzneala, a murmurat Iosif.

– Pentru cât timp?

Atunci, Titus s-a ridicat și a început să dea ordine pentru pregătirea asaltului asupra celui de-al doilea zid.

Trupele noastre l-au cucerit la cinci zile după primul.

Am descoperit străduțele acestor cartiere care se credeau la adăpost în spatele zidului.

Flavius Iosif se oprea la fiecare pas, recunoscând ba o casă, ba o dugheană, spunea numele unui negustor de lână, al unui fierar, al unui țesător. Și de fiecare dată aveam impresia că spunea o orăție funebră.

Repetă cu o voce plină de teamă: „Unde sunt ei?”

Câțiva au înaintat cu mâinile deschise.

Titus li s-a adresat. Nu voia să dea foc nici unei case. Nu va aresta nici un locuitor al Ierusalimului care se va supune legilor Romei. Va lăsa pe fiecare popor să-și slăvească și să se roage la zeul său după cum voia. Se angaja să respecte Templul.

Cât îi privește pe luptători, aceștia vor putea părăsi orașul spre a se evita distrugerea lui, iar poporul să nu mai aibă parte și de alte lupte.

Unii soldați înaintaseră pe străduțe însoțiți de niște evrei care repetau propunerile lui Titus.

Și, dintr-odată, s-au auzit din nou strigăte și zăngănit de arme.

De pe acoperișuri, din subterane, din casele ce păreau părăsite au țâșnit evrei care i-au atacat pe soldați, ucigându-i și spintecându-i pe evreii care se predaseră.

Cartierul devenise ca o capcană din care soldații nu puteau să fugă, breșa deschisă în cel de-al doilea zid fiind prea strâmtă pentru a permite trecerea tuturor. Aceștia se repezeau la ea, se izbeau, cădeau, iar evreii îi măcelăreau.

L-am văzut pe Titus trecând din nou în fruntea cohortelor care se străduiau să reziste atacului pentru ca tovarășii lor să poată părăsi acest labirint sângeros.

Când a scăpat și ultimul dintre ei, au răsunat strigătele de mândrie ale evreilor.

Apoi au început să arunce niște trupuri de pe metereze. Erau ale evreilor care veniseră la Titus, care acceptaseră să se predea și le transmiseseră propunerile.

– Îi vor ucide pe toți cei care nu luptă, a anunțat Iosif.

S-a întors spre Titus, zicând:

– Cucerește acest oraș cât poți de repede!

A trebuit să ne batem trei zile pentru a trece din nou de-al doilea zid și să cucerim cartierul din care ne alungaseră evreii.

Dar nimeni nu a mai venit spre noi cu brațele deschise.

Și, cu un gest, Titus a dat ordin să se jefuiască și să se dărâme casele. Iar soldații s-au repezit ucigându-i pe cei câțiva evrei care se ascunseseră în cele mai îndepărtate unghere ale locuinței lor.

Răzbunarea a ars tot cartierul. Vântul împingea valuri de fum negru spre turnul Antonia și Templu, spre palatul lui Irod, turnurile acestuia și ultimul zid.

– În război, făcu Titus o observație, mila este întotdeauna dăunătoare. Evreii au crezut că vorbele mele însemnau mărturisirea și semnul slăbiciunii mele.

S-a apropiat de mine.

– Ai fost prietenul lui Seneca, Serenus, a reluat el. Îi cunosc scrierile și citesc în ochii tăi ceea ce simți.

A întins brațul spre ultimul meterez. Deja acolo se duceau lupte. Berbecii loveau la temelia zidului.

Am văzut cum se clatină blocurile de piatră, cum se prăbușesc, deschizându-se o breșă.

Titus a făcut câțiva pași, iar eu l-am urmat.

Niște soldați se grăbeau peste dărâmături, căutând să treacă în incintă, să pătrundă în acest cartier care se întindea până la zidurile Templului și la turnurile fortăreței Antonia.

Evreii însă făcuseră un zid din trupuri pentru a astupa breșa care dintr-odată se prăbuși peste asediatori.

I-am văzut pe soldații noștri acoperiți de cadavre în timp ce evreii țâșneau, afundându-și lăncile în cărnurile moarte și vii. Apoi s-au retras, iar la poala zidului nu mai rămăseseră decât movile de morți.

– Crezi că îmi place să văd asta? a oftat Titus. Cum poți gândi – căci uneori o faci – că mi-ar plăcea războiul? M-am luptat de atâtea ori încât îi cunosc toate schimbările și îmi imaginez sfârșitul: moartea atâtor oameni, suferința și sclavia pentru supraviețuitori, iar victoria, a noastră.

Cu o lovitură de picior a îndepărtat cadavrul unui evreu pe jumătate acoperit de molozul unei case.

– Aș vrea să înțeleagă că vor fi învinși, că nu există alt destin pentru vrăjmașii Romei. Aș vrea să deschidă porțile orașului. Și aș lăsa în picioare zidurile Templului lor, aș interzice jaful. Asta aș vrea, Serenus, și asta încă mai sper. Dar înțelepciunea este

prima victimă a războiului. Trebuie să fii crud, atunci când lupți, dacă vrei să învingi. Fiindcă dușmanul are mai puțină priză asupra cruzimii.

M-a privit îndelung.

Auzeam din nou bubuitul ritmic al berbecilor.

– Iată, Serenus, de ce voi mai înălța cruci, a încheiat el.

26

I-am văzut pe tâmplarii legiunilor doborând ultimii copaci, curățându-i de crengi pentru a face cruci.

După câteva zile, erau atât de multe încât, întinse și adunate unele lângă altele, acopereau mai multe coline.

Nu mai rămânea decât să se ținuiască trupurile și să se înalțe în fața celui de-al treilea zid, cel al Templului.

Am trecut printre prizonierii care așteptau, ghemuiți, cu fruntea pe genunchi, cu picioarele adunate și cu mâinile legate împreună cu gleznelor.

Brusc, berbecii au încetat să mai izbească și nu s-au mai auzit decât țipetele păsărilor venite să sfâșie cadavrele îngrămădite în râpele Cedronului și ale Gheenei.

Flavius Iosif a fost cel care l-a determinat pe Titus să mai dea o ultimă șansă rațiunii?

Pentru ca înțelepciunea, în loc să se nască din spaima de schingiuire, să se impună, poate, în fața spectacolului forței invincibile a Romei.

Am sperat că evreii care se îngrămădeau pe metereze, pe coama zidurilor, pe turnuri, iar printre ei, toate femeile, copiii, acei bătrâni care nu voiseră războiul, dar de care aveau parte ar putea impune pacea, întrucât înfrângerea era ineluctabilă.

Vedeau trupurile ordonate în fața lui Titus ca pentru o paradă triumfală. Legatul hotărâse să le plătească soldaților solda în fața orașului pentru ca toți evreii să își poată da seama de puterea și disciplina romane.

Am privit cu ochii unui evreu aceste mii de pedestrași care înaintau, acoperiți cu platoșele lor. Îi urmau cavalerii, conducându-și caii bogat împodobiți. Fiecare om își avea arma scoasă din teacă, iar sclipirea soarelui pe lame era orbitoare.

Pământul tremura sub pasul acestor zeci de mii de oameni mergând în șiruri de câte șase, oprindu-se, dar continuând să bată pasul pe loc, în timp ce tribunii și centurionii dădeau fiecăruia solda.

Tobele băteau, trompetele sunau.

Iar mulțimea evreilor pe metereze rămânea tăcută și încremenită.

Li se va impune, oare, acestor mii de luptători evrei, oamenilor lui Eleazar, Ioan din Gischala și Simon Bar Giora rațiunea și înțelepciunea?

Dacă aș fi fost unul dintre ei...

Dar nu mi-am dus gândul până la capăt.

Însă, cum orele și zilele treceau, de-a lungul cărora soldații benchetuiiau în fața acestor evrei flămânzi, apoi nopțile în care s-a băut în jurul focurilor, am știut că luptătorii nu vor deschide porțile, că mai bine ar muri cu arma în mână decât să fie legați de mâini și de picioare ca un vânat pe care te pregătești să-l înjunghii.

În cea de-a cincea zi, Titus a dat ordin ca fiecare legiune să se întoarcă la locul ei de luptă. A cerut să se înceapă lucrări de terasament astfel încât mașinile de asediu să fie plasate la înălțimea celui de-al treilea zid, spre a zgudui fortăreața Antonia și cele patru turnuri ale sale.

După aceea vor urma atacul, măcelul, distrugerea Cetății Sfinte și cea a Templului.

Mi-am amintit de profeția lui Ieremia pe care Flavius Iosif mi-o repetase:

„Voi sfărâma cetatea aceasta, așa cum am sfărâmat vasul olarului, care nu mai poate fi făcut la loc. Nu va mai fi decât o grămadă de ruine și o vizuină de șacali“.

I-am apucat mâinile lui Flavius Iosif.

– Încearcă să împiedici masacrul! Este poporul tău, Iosif. E nevinovat!

Iosif s-a desprins smucindu-se, apoi, cu dinții încleștați, a murmurat:

– „Blestemată fie ziua în care m-am născut! Pentru ce am ieșit eu din pântecele mamei ca să văd suferință și durere?“ Iată ce spunea Ieremia. Iată ce gândesc eu, Serenus.

Dar s-a îndreptat cu pași mari spre Titus.

L-am văzut pe Titus aplecându-se spre Flavius Iosif. Îl asculta, cu mâinile la spate și cu bărbia în piept, pliurile gâtului îi înconjurau partea de jos a feței, iar expresia și atitudinea trupului trădau ezitarea și îndoiala.

După câteva clipe, s-a îndreptat, a pus mâna stângă pe umărul lui Flavius, în timp ce ridica dreapta, arătând spre zid și am ghicit că spunea: „Mergi, mai încearcă o dată“.

M-am îndreptat spre Iosif, hotărât să-l urmez de-a lungul zidurilor. M-am rugat ca glasul să-i fie ascultat de sufletele cele mai pornite de ură, cele mai hotărâte, cele mai ferme ale luptătorilor evrei.

Să își deschidă sufletul și mintea în fața argumentelor și implorărilor lui Flavius Iosif, ca rațiunea să-i lumineze! Ca iubirea lor de neam să-i îndrume!

Mă gândeam la Leda, la toate acele femei, copii, la acel popor devorat acum de foame.

În fiecare zi, câțiva evrei reușeau să se strecoare afară din oraș.

Ochii le sclipeau pe fețele trase. Trupurile le erau scheletice. Spuneau că grâul și orzul erau tot mai puține și mai prețioase ca diamantele. Bogații își ofereau întreaga avere pentru un pumn de grâu pe care îl mâncau crud, atât de mult se temeau ca nu cumva sicarii ori zeloții, oamenii înarmați să nu-i ucidă ca să li-l ia.

Delatorii bântuiau pe străduțe, le arătau bandelor de ucigași casele din care se ridica vreun fum care dovedea probabil că se aprinsese vreun cuptor, că acolo se putea găsi un pic de hrană.

Oamenii înarmați o luau, îi ucideau pe cei care li se împotriveau. Îi denunțau ca voind să dezerteze, să meargă la Flavius Iosif, să se predea lui Titus.

În Ierusalim nu mai exista nici respect, nici milă, nici fraternitate.

Combatanții care dispuneau de forță și erau hotărâți să moară își arogaseră dreptul de a jefui, de a pune mâna pe toată hrana, de a-i ucide pe cei bogați și pe cei grași, pe cei care nu luau parte la bătălii. Nu aveau importanță motivele, vârsta sau boala! Toți cei care nu-și expuneau viața pe metereze, în lupta corp la corp, erau suspecti și meritau să piară.

– Sunt niște inimi împietrite, inimi fără simțire, a spus Flavius Iosif. Nu mă vor asculta.

– Vorbește-le, vorbește-le! Dacă măcar unul singur te-ar asculta...

– Îi vor tăia gâtul.

Totuși, Flavius Iosif a înaintat spre ziduri, iar eu l-am urmat.

Glasul îi tremura, între implorări și mânie:

– Cruțați-vă viața și pe cea a poporului! Cruțați patria și Templul! striga el.

De dincolo de ultimul zid, evreii îi răspundeau cu insulte și sarcasm, iar când, vrând să se facă auzit, se apropia prea mult de incintă, săgețile și pietrele șuierau în jurul nostru și ne retrăgeam sub ploaia de măscări.

– Veți fi învinși! le striga el atunci. Forța romanilor este irezistibilă. Și de ce anume vă temeți? Romanii respectă întotdeauna cultul vrăjmașilor lor. Nu vor distruge Templul. Nu vor

prăda obiectele sacre. Strămoșii noștri le-au acceptat dominația. Și de atunci, l-am putut slăvi pe Iahve.

Ridica brațele, invocându-și zeul.

– Ascultați-mă! Dumnezeu, care trece de la un neam la altul dând fiecăruia hegemonia pe rând, se află acum în Italia. O lege bine stabilită, la fel de puternică la fiarele sălbatice, cât și în rândul oamenilor, vrea cedarea în fața celui mai puternic, iar hegemonia să aparțină celor care au superioritatea armelor. Ei o au pentru că Dumnezeu le-a dat-o. Cea mai mare parte a orașului nostru se află deja în mâinile lui Titus. Două ziduri au căzut. Cât va putea rezista cel de-al treilea? Romanii îl vor cuceri și îl vor distruge. Iar dacă vor lua orașul cu asalt, nu vor cruța pe nimeni. Nu uitați că Fortuna i-a ales pe ei! Amintiți-vă că vă luptați nu numai cu romanii, ci și cu Dumnezeu care le-a dat lor hegemonia!

Aceste vorbe pe care Flavius Iosif le rostea apăsător, în timp ce mergea de-a lungul zidurilor, îi înfuriau pe evrei. Pietrele erau uneori aruncate cu atâta forță încât ricoșau de pământ, uneori se crăpau, iar așchiile țiuiau în jurul nostru. De mai multe ori n-am putut să nu mă protejez ducându-mi brațul în fața ochilor.

Flavius Iosif părea exaltat de această ploaie de pietre ori de săgeți.

Striga tot mai tare, tot mai pornit:

– O, inimi de piatră, aruncați-vă armele în fața unei patrii aflate deja în ruină! Să vă fie rușine! Priviți în spatele vostru frumusețea pe care o trădați: ce Cetate Sfântă! ce Templu! Vreți ca acestea să fie distruse? Fie-vă milă de familiile voastre!

A mai făcut câțiva pași.

– Știu că în mijlocul acestor pericole, în mâinile voastre mi se află mama, soția, neamul meu, care are noblețe și casa a cărei glorie vine din străbuni, și pot părea ca unul care vă sfătuiește pentru a le salva...

Glasul i s-a frânt, iar când a reînceput să vorbească era răgușit și mai ascutit.

– Ucideti-i! a strigat. Luați sângele meu ca preț al salvării voastre!

S-a bătut cu pumnul în piept urlând:

– Și eu sunt gata să mor, dacă moartea mea poate să vă facă să redeveniți înțelepți, cu judecată!

Răspunsul a fost doar un potop de pietre, cel mai aprig și mai dens de care am avut parte vreodată.

M-am retras, încercând să-l trag pe Flavius Iosif, însă el se încăpățâna și continua să urle: „Sunt gata să mor!”

Și dintr-odată i-am văzut capul căzând, sângele șiroindu-i pe față, și, înainte de a putea să-l prind de subsuori, trupul i s-a prăbușit.

Am ingenuncheat lângă el.

I-am văzut rana de pe frunte, fără îndoială provocată de o așchie. Tăietura era lungă și adâncă, sângele țâșnea de un roșu-aprins. Ochii îi erau închiși, trupul inert, fără cunoștință, și am crezut că murise.

Am auzit în față strigătele de bucurie, urletele de triumf. I-am văzut pe metereze pe evrei agitându-și sulițele și spadele. Apoi, mai multe zeci dintre ei au țâșnit dintr-unul din turnurile fortăreței Antonia.

I-au respins pe pedestrașii romani ocupați cu ridicarea terasamentelor. Alergau spre noi cu arma ridicată, vrând să pună mâna pe trupul lui Flavius Iosif ca să-l târască înăuntru, să-l expună și să-l profaneze.

L-am tras spre tabăra legiunilor cât de repede am putut. Apoi au sărit câțiva soldați pentru a potoli asaltul evreilor. Un escadron de cavalerie le-a venit în sprijin, iar evreii s-au întors în turn, în timp ce, pe ultima incintă și pe toate turnurile, de la fortăreața

Antonia și de la palatul lui Irod, continuau să bată în scuturi cu armele, scandând: „Trădătorul a murit!“ Și îi mulțumeau zeului lor care îl condamnase pe Iosif Ben Matthias, devenit Flavius Iosif, acest roman slugă a împăratului Vespasian și a fiului acestuia, Titus.

Trupul lui Iosif s-a încordat de parcă ar fi auzit insultele, acele acuzații de trădare, ca și cum revenea la viață doar pentru a le răspunde, pentru a nu lăsa victoria în mâinile acestor tâlhari, zeloți ori sicari, pentru a nu lăsa poporul să creadă că Dumnezeu îl condamnase.

Că el este cel care urma calea lui Dumnezeu; el nu se ridica împotriva celor cărora Preaînaltul le dăduse întreaga tărie și toată puterea asupra seminției umane.

Și-a recăpătat cunoștința. A putut să se ridice atunci când Titus a intrat în cort.

Chirurgii tocmai terminau de spălat fața lui Iosif. Sângele se uscaseră deja pe rană, acoperită cu un unguent, și mai era doar o linie neagră, piezișă, pe frunte.

– Te-ai adresat sufletelor lor, i-a spus Titus aplecându-se spre Flavius Iosif. Le-ai auzit strigătele de bucurie când au crezut că te-au ucis?

S-a îndepărtat.

– Tu ești în viață, iar ei vor muri!

28

I-am văzut pe evreii din Ierusalim murind și era de parcă fiecare dintre ei mi-o aminteau pe Leda, fiica lui Ben Zakkai, zărită la Alexandria cu luni în urmă, dar atât de prezentă în mintea mea.

În fiecare zi, mai multe sute se strecurau afară dintre ziduri încercând să adune legume sălbatice și să taie iarbă. Soldații noștri îi pândeau.

Unii se predau imediat, dar cei mai mulți luptau. Cei care nu erau uciși erau împiedicați ca un animal vânat.

Unii povesteau ce suportau în oraș.

Zeloții și sicarii, „tâlharii“, cum le zicea Flavius Iosif, îi amenințau cu torturi groaznice pentru a mărturisi că ascundeau hrană. Li se băgau în anus plante spinoase sau bețe ascuțite, iar ei își arătau ascunzătorile. Li se lua mâna de orz sau bucata de carne uscată păstrată pentru copii. Aceștia plângeau, înfometați, mușcându-și pumnii.

Atunci, acești oameni disperați săreau zidul și după o luptă scurtă soldații noștri îi cetluiau.

Nu implorau iertare. Nu își ridicau capul când Titus trecea printre ei.

– Trebuie să moară, decreta acesta.

Erau prea mulți ca să fie ținuți prizonieri. Iar schingiuirea lor trebuia să-i îngrozească pe cei care, pe metereze sau în turnuri, se încăpățâneau să opună rezistență.

Călăii îi biciuiau, îi torturau, apoi în crucificau, ținându-i cu capul în jos sau în poziții neașteptate.

Lumea râdea văzând aceste trupuri răsucite și suferinde. Apoi crucile erau întoarse cu fața spre ziduri.

Nu mai era loc pentru cruci și nici cruci pentru trupuri.

Eu știam că, departe de a-i descuraja pe luptătorii evrei, aceste schingiuri îi înfierbântau.

Le auzeam strigătele de ură, chemările la răzbunare.

Titus se enerva, ordona ca prizonierilor să li se taie mâinile, să fie catapultați spre ziduri sau aruncați în râpele Cedronului și Gheenei.

Niciodată nu mi-aș fi imaginat un asemenea spectacol al morții, o asemenea dezlănțuire de suferințe.

Apărătorilor adunați în turnuri și pe metereze Titus le striga că aceasta le va fi soarta dacă nu încetează lupta.

Le oferea o a doua șansă de a salva ce mai rămânea din Cetea Sfântă. Se angaja să nu distrugă Templul. Făcea legământ. Evreii care îl înconjurau, Flavius Iosif, Berenice, regele Agrippa erau, adăuga el, garanții sincerității cuvântului său.

Din înaltul meterezelor venea o ploaie de insulte.

Combatanții jurau să lupte până la moarte, să le facă românilor cât mai mult rău posibil.

– Mai bine moartea decât sclavia! Mai bine să mori în luptă decât biciuit sau pe cruce! strigau ei.

Titus a repetat:

– Nu voi sfărâma nici măcar o singură piatră din Templul zeului vostru. V-o promit eu, Titus!

– Dumnezeu îl va salva! au urlat ei. Dumnezeu este aliatul nostru! Patria noastră este universul, iar universul este pentru Dumnezeu un templu mai bun decât Templul!

L-am văzut pe Titus lăsându-și capul în jos.

S-a întors spre centurionii și tribunii legiunilor și le-a ordonat să mai ridice o pădure de cruci, să termine cât mai repede terasamentele, să așeze în fața turnurilor mașinile de asediu, să împingă turnurile de asalt și să înceapă să arunce ghiulele în ziduri.

Câți evrei crucificați?

Peste cinci sute în fiecare zi, în timp ce balistele, scorpionii, catapultele își trimiteau pietrele asupra fortăreței Antonia.

Dar, dintr-odată, pământul s-a prăbușit sub mașinile de asediu, iar din pământ au țâșnit flăcări.

Evreii săpaseră galerii, apoi le incendiaseră, iar focul cuprindea acum catapultele, turnurile de asalt, în timp ce luptătorii țâșneau dindărătul zidurilor de apărare și ne atacau soldații cu atâta îndrăzneală, cu un asemenea curaj încât pedestrașii se retrăgeau până la marginea taberei în ciuda ordinelor date de centurioni și de tribuni.

A fost o confuzie generală.

L-am văzut pe Titus asmuțindu-i pe soldați, antrenându-i în contraatacuri. Apoi praful și fumul incendiilor i-au înghițit pe evrei și pe soldații noștri într-o noapte plină de urlete.

Când vântul s-a ridicat, am descoperit marginile taberei acoperite de cadavre. Rămășițele arse ale mașinilor zăceau pe terasamentele prăbușite.

Toată munca de câteva zile se spulberase.

Am întâlnit centurioni epuizați, cu trupul negru de fum și de sânge.

Le-am citit descumpănirea în ochi.

Evreii îi umiliseră din nou, constrângându-i să fugă, apoi se întorseseră iar în turnurile lor, între ziduri, de unde aruncau insulte, strigau „victorie“, mulțumind zeului lor.

Și nimeni nu le răspundea.

Am ghicit descurajarea și îndoiala pedestrașilor obișnuiți să învingă și pe care niște asediați înfomețați reușeau să-i țină în șah.

Oare disperarea și credința erau mai puternice decât disciplina? Această Cetate Sfântă a evreilor va rezista oare în fața celui mai mare imperiu al seminției umane?

Era zeul evreilor mai puternic decât Jupiter?

Am constatat că zeul căruia mă rugam, cel care fusese răstignit, îi lăsa pe oameni – evrei și romani – să meargă până la capătul luptei și al nebuniei lor.

29

În zilele acelea, sub implacabilul soare de vară al Iudeei, la marginea râpelor Cedronului și Gheenei, am aflat că omul este cel mai crud dintre ființe.

Am ascultat povestirile dezertorilor care fugeau, tot mai mulți, dintr-un oraș unde cadavrele celor morți de foame erau îngrămădite pe străduțe, pe terasele caselor. „Tâlharii“ îi despuiau de bijuterii, coliere, veșminte, apoi, deseori, își încercau vârful spadei pe aceste trupuri, unele încă în viață.

Nu le mai îngropa nimeni. Se umpleau casele cu ele și se astupau toate ieșirile, însă mirosul de putrefacție se răspândea, impregnându-se și în pietre.

L-am respirat la marginea râpelor unde continuau să fie aruncate majoritatea cadavrelor, unde puroiul se scurgea din trupurile acoperite de muște.

L-am însoțit pe Titus care mășăluia, de-a lungul acestor râpe pe zidul pe care îl comandase și care fusese ridicat în trei zile pentru a închide orașul, și a-i împiedica pe evreii care voiau să se predea, cât și pe cei care voiau să atace, să ajungă la pozițiile romane.

Titus se oprea, se apleca, privea aceste mormane de morți, apoi se întorcea spre Flavius Iosif și ridica mâinile spre cer.

L-am auzit pe el, Titus, care comanda optzeci de mii de oameni având drept de viață și de moarte asupra fiecăruia, el, fiul lui Vespasian, jeluindu-se și gemând.

– Dumnezeu mi-e martor că nu am vrut asta. Tu știi ce anume doream pentru Ierusalim și poporul tău, Iosif, dar de ce nu au ascultat ce le spuneam tu și eu? De ce?

– Titus, Dumnezeu îmi pedepsește poporul, a oftat Iosif. Sufărința pe care ne-o dă ne va face mai curați, ne va apropia de el. Tu ai să-i învingi pe acești câini care îmi sfărtecă poporul. Ești mâna aleasă de Dumnezeu pentru a pedepsi. Dar cântărește bine această pedeapsă, Titus, fii drept!

Cine poate fi, în război?

Titus continua să-i răstignească pe oameni cu sutele. Iar celor pe care îi cruța ordona să li se taie mâinile.

Acestea erau regulile admise. Iar eu care citisem povestea războiului dus de sclavii lui Spartacus, scris de strămoșul meu Gaius Fuscus Salinator, eu care îmi aminteam de cele șase mii de cruci înălțate de-a lungul viei Appia, de la Capua la Roma, nu puteam să mă mir.

Soldații legiunilor aplicau în mod crud legea romană. Însă, în jurul lor, ca niște prădători, ca niște șacali, trupele auxiliare arabe și siriene, mercenarii veniți din toate provinciile vecine cu Iudeea ucideau, torturau cu poftă și plăcere, se hrăneau cu suferința victimelor.

Surprinseseră un evreu îngenuncheat care zgândărea în excrementele sale de unde scotea monede de aur.

Imediat s-a răspândit zvonul printre mercenari, auxiliari și legionari. Evreii, se zicea, înainte de a fugi din oraș, înghițeau monede de aur mai puțin scumpe și mai multe ca boabele de orz sau de grâu. Sperau, odată ieșiți din oraș și dacă scapă de soldații noștri, să le regăsească în rahatul lor.

Din acel moment, vai de evreii pe care șacalii îi pândeau la câțiva pași de ziduri, pe marginea râpelor!

Au fost două mii spintecați într-o singură noapte.

L-am văzut pe Titus copleșit, rușinat. L-am văzut ezitând, gândindu-se să înconjoare trupele auxiliare și pe mercenari, pentru a-i decima cu lovituri de sulițe. Însă avea nevoie de acești oameni.

I-a convocat pe toți ofițerii, inclusiv cei de la legiuni, căci fuseseră surprinși și câțiva romani căutând prin burta evreilor.

– Rușine pentru armatele noastre! a strigat el. Ele nu sunt făcute pentru a spinteca trupuri spre a căuta aur murdărit, ci pentru glorie. Romanii nu sunt niște păsări care se hrănesc cu leșuri. Ei luptă fără ură. Nu pentru pradă, ci pentru victoria și puterea Romei!

Nu voia, a continuat el, ca arabii și sirienii să dea frâu liber patimii lor, cruzimii de asasini și urii față de evrei.

– O moarte tot atât de crudă ca aceea pe care o dau le va fi aplicată și lor! a amenințat Titus.

Însă cine poate reține brațul asasinului pe un câmp de bătălie?

În fiecare dimineață, se găseau evrei spintecați. Soldații îi pândiseră, îi ucisese, băgându-și mâinile în măruntaiele lor, cel mai adesea în zadar.

Doar câteva cadavre printre mai multe zeci de mii (șase sute de mii, asigura Flavius Iosif, care îi întrebase pe fugari și stabilise această contabilitate funebră), care vor avea parte de un mormânt demn de o ființă umană.

Privind în jurul meu aceste coline goale unde orice fir de vegetație fusese distrus, mă gândeam că de jur împrejurul Ierusalimului noi transformaserăm pășunea într-un mare osuar.

Îl traversam, mergând alături de Flavius Iosif.

Acesta plângea, amintindu-și de frumusețea locurilor, a arborilor și a florilor, târgurile unde se zbenguiau copii, scârțâitul carelor pe poteci, cântecele și rugăciunile.

Apoi stătea nemișcat, se întorcea, contempla Ierusalimul.

Chipul său prindea viață, durerea și disperarea se risipeau încet-încet.

– Nimic nu ne poate ucide, murmura el. Suntem poporul vieții eterne fiindcă suntem poporul ales de Dumnezeu.

Îl simțeam mândru de a fi evreu, însuflețit de voința de a-și apăra zeul, poporul, credința.

Condamna nebunia-sacrilegiu care îi dusesese pe „tâlhari“ să sfideze Roma, Imperiul ales de Dumnezeu.

Erau acei zeloți, acei sicari, erau ei, trădătorii, și nu el cel care purta patronimul împăratului Romei, Flavius Vespasian. Acești „tâlhari“, a căror operă malefică urma să ducă la distrugerea Ierusalimului și probabil chiar la cea a Templului, vor fi pedepsiți, exterminați.

Dar, Flavius Iosif era sigur, poporul evreu din Ierusalim va renaște în splendoarea sa divină.

În Iudeea, a adăugat el, iarba crește întotdeauna din nou printre pietre.

30

L-am întrebat pe Flavius Iosif.

Stătea ghemuit, cum stau adesea nomazii.

Cu spatele curbat, cu mâinile împreunate în fața gurii, se legăna înainte și înapoi și părea că nu mă aude.

Se ruga, desigur, cu ochii închiși, din nou copleșit de povestirile câtorva fugari pe care tocmai le auziserăm. Obținuse de la Titus ca oamenii aceia să nu fie dați pe mâna călăilor.

Era vorba despre preoți care îl recunoscuseră pe Iosif Ben Matthias, care îi strânseseră mâinile, care îi mulțumiseră lui Dumnezeu că au putut scăpa de ucigașii de zeloți și de spintecătorii care continuau să caute în măruntaiele prizonierilor, în ciuda pedepselor promise de Titus.

Oamenii aceia, cu pielea cenușie, cu fața uscată, povestiseră cum Ioan din Gischala prădase proviziile sacre din Templu, un pic de vin și de ulei pe care preoții le păstrau pentru arderile rituale. Deoarece, exceptându-i pe „tâlhari“, toată populația orașului murea de foame.

– Căutăm prin canale, murmurase unul dintre ei. Prin baliga veche de vacă măcar câteva boabe, câteva resturi din care să ne hrănim. Altădată, întorceam capul ca să nu vedem aceste excremente, iar azi sunt comori pe care ni le disputăm.

Titus ascultase implorările lui Flavius Iosif și le permisese preoților să meargă în orașul de coastă Jaffa unde rabinii

adunaseră câțiva învățăcei pentru a se ruga, a studia Legea, învățămintele și Tora.

Flavius Iosif s-a ridicat, în sfârșit, și l-am întrebat din nou câte vieți vor trebui să treacă, să se succedă pentru ca vlăstarul verde al speranței să-și croiască un drum în acest sol pietros, murdărit de puroiul și sângele cadavrelor, în acest peisaj pârjolit unde nu se mai ridica decât o pădure de cruci, acest oraș cuprins de duhoarea morții și menit, dacă zeul său nu intervenea, distrugerii.

Iosif m-a apucat de braț și am mers de-a lungul zidului de apărare și al terasamentelor pe care Titus pusese să fie ridicate pentru a înăbuși orașul înainte de a-i ataca ultimul zid de apărare.

Mașinile de asediu, turnurile pe roți, scorpionii, balistele, catapultele erau în acțiune, iar vâjâitul ghiulelelor sfâșia aerul fierbinte, amestecând sunetul lor ascuțit cu bubuiturile surde și grave ale berbecilor ce loveau ultima incintă.

– Evreii rezistă, a murmurat Iosif. Zeloții au folosit fermitatea noastră sufletească, încrederea în avantajul lor, dar chiar și acești tâlhari exprimă calitățile poporului nostru. Nici răzvrătirea, nici foamea, nici războiul nu ne vor face să pierim.

Mi-a strâns încheietura mâinii, cu antebrațul lipit de al meu.

– Chiar dacă pământul Iudeei fuge de sub picioarele noastre, ne vor rămâne Legea, credința, Tora. Cuvintele rugăciunii vor fi patria noastră. Fiecare dintre noi va fi o Cetate Sfântă și un templu pentru Dumnezeu.

– În cât timp va renaște aici viața? am repetat eu arătând orașul, incinta la baza căreia se dădeau lupte.

Evreii încercaseră încă o dată să dea foc mașinilor de asediu, dar soldații noștri, atenți, îi respinseseră.

– Dumnezeu hotărăște momentul, Serenus. Pentru un om de credință și un popor credincios și fidel, timpul nu este decât o succesiune de rugăciuni în așteptarea lui Mesia.

– Hristos, pentru cei care cred în acest zeu? am zis eu.

– Sunt fiii nerăbdători ai poporului nostru, a murmurat Flavius Iosif. Au intrat în păcat, în sacrilegiu. Iar Dumnezeu i-a părăsit, deși sunt copiii poporului ales.

Deodată, cu mare zgomot și un nor de praf, s-a prăbușit o bucată din zidul ultimei incinte, iar soldații noștri s-au repezit în breșă.

– Dumnezeu v-a părăsit și el! am zis.

Flavius Iosif a dat din cap.

– Dumnezeu nu-i părăsește decât pe cei care îl părăsesc pe el, îl batjocoresc, pângăresc Templul și uită Legea.

În acel moment, i-am văzut pe legionari dând înapoi, abandonând breșa, iar eu m-am apropiat de centurionii și tribunii care, cu arma în mână, cu platoșa acoperită de pământ și de sânge, se adunaseră în jurul lui Titus.

Îi explicau că, în spatele incintei dărâmate descoperiseră un al doilea zid mai puțin înalt, dar care li se părea imposibil de cucerit. Turnurile pe roți, berbecii nu puteau ajunge până acolo. Breșa din primul zid era prea strâmtă, iar asediatorii nu se puteau strecura decât vreo câțiva, devenind astfel niște ținte ușor de atins pentru numeroșii evrei adunați pe coama celui de-al doilea zid.

L-am văzut pe Titus apropiindu-se de tribuni și centurioni, uitându-se în ochii unora și altora, apoi așezându-se în centrul cercului pe care aceștia îl formau în jurul lui.

A ridicat spada.

– Escaladarea zidului este grea, a declarat el cu voce înceată. Dar zeii sunt de partea noastră. Foamea, revolta, asediul, zidurile

care cad, ce înseamnă toate astea dacă nu că mânia zeilor s-a abătut asupra evreilor și că ne ajută?

S-a întrerupt, apoi s-a apropiat din nou de tribuni și centurioni. Poate că, atacând acest meterez, vom muri. Poate, a repetat el. Apoi, dându-se înapoi, a zis cu glas tare: Dacă moartea nu este glorioasă, sufletul este condamnat să stea cu trupul în mormânt! Există vreun viteaz printre voi care să nu știe că sufletele pe care o armă le eliberează de carne în cursul unei bătălii sunt primite de cel mai pur dintre elementele universului, eterul?! Ele iau loc printre stele, iar combatanții căzuți în felul acesta devin duhuri bune, eroi binevoitori care le apar descendenților și îi protejează. Acele suflete sunt nemuritoare.

A schimbat tonul, chipul său exprimând dispreț.

– Dar, a reluat el, sufletele care au ars în trupuri bolnave, oricât ar fi ele de fără pete și fără murdării, se afundă într-o uitare adâncă. Ele mor odată cu trupul cărora le este înveliș. Unora, glorioase, nemurirea, celorlalte, uitarea. Azi, trebuie să alegem!

A arătat înspre breșă. În penumbră, am ghicit cel de-al doilea zid și siluetele evreilor care îl păzeau.

– Cel care va deschide drumul, a adăugat Titus, voi roși dacă nu-l voi face demn de invidie pentru recompensele pe care i le voi da! Dacă supraviețuiește, îi va comanda pe cei care acum îi sunt egali, iar prețul vitejiei îi va însoți, de asemenea, pe cei care vor cădea și-i va proclama preafericiți!

L-am văzut pe tribunul Placidus ieșind din rând, strângându-și pumnul pe piept în dreptul inimii și zicând:

– Cezar, mă ofer cu bucurie și mă urc primul pe metereze. Doresc ca Fortuna să-mi însoțească forța și voința. Totuși, dacă destinul vede cu ochi rău ceea ce fac eu, să știi că nu voi fi surprins de eșec, dar am ales în mod deliberat să mor pentru tine.

O duzină de oameni s-au strâns în jurul lui Placidus și, cu arma ridicată, au intrat în breșă.

L-am zărit pe Placidus sărind pe zid, respingând atacurile evreilor. Săgețile care îl vizau alunecau pe scutul lui, apoi s-a clătinat, și o haită s-a aruncat asupra lui scoțând strigăte de victorie.

Abia peste două zile, noaptea, vreo douăzeci de soldați au reușit să ucidă luându-le prin surprindere pe santinelele evreiești epuizate de luptă.

Am auzit sunând goarnele care anunțau că zidul, ultima incintă, era cucerit, că acum se putea ataca fortăreața Antonia, putea fi distrusă și se putea ajunge la Templu.

Nimic nu mai putea împiedica legiunile noastre să cucerim și să distrugem Ierusalimul.

Luptele care s-ar fi dat, masacrele care ar fi urmat nu ar fi putut schimba nimic din soarta orașului.

L-am însoțit pe Flavius Iosif la poalele fortăreței Antonia. Titus îi ceruse să-i roage pentru ultima oară pe Ioan din Gischala, Simon Bar Giora și Eleazar să înceteze lupta sau, dacă voiau să o continue, să părăsească orașul cu armele și oamenii lor și să înfrunte legiunile romane în afara Ierusalimului, pentru ca Templul să fie ferit, iar populația – refugiată în orașul de sus, salvată.

Eram în cea de-a șaptesprezecea zi a lunii lui august, ziua Sacrificiului neîntrerupt, când preoții taie miei în cinstea lui Dumnezeu. Dar unde erau mieii?

Flavius Iosif s-a apropiat cât se poate de mult de turnuri.

– Vă rog, voi cei care ați ales calea războiului, să ascultați și să acceptați propunerile lui Titus. Flăcările ating deja zidurile Templului. El trebuie salvat. Trebuie reîncepute sacrificiile izbăvitoare pe care i le datorăm lui Dumnezeu...

Evreii au proferat injurii și au aruncat pietre și săgeți.

Iosif și-a plecat capul. Plângea în hohote și gemea.

– Cel care vă roagă este un compatriot. Este unul dintre evreii care vă jură că promisiunile lui Titus vor fi respectate! Puteți părăsi orașul ca să vă bateți dacă țineți neapărat, însă Templul va fi salvat.

– Orașul îi aparține lui Dumnezeu, a replicat o voce, probabil a lui Ioan din Gischala. Templul nu va fi cucerit niciodată și niciodată distrus! Iar dacă va fi, Dumnezeu va face din întregul univers templul nostru.

– Orașul și Templul sunt pline de cadavre, a murmurat Flavius Iosif. Iar profeții au spus că Ierusalimul va fi distrus atunci când evreii vor începe să ucidă alți evrei. Acest lucru s-a îndeplinit. Dumnezeu a fost răbdător, dar îi va lăsa pe romani să purifice Templul prin foc și să radă acest oraș plin de murdării. Serenus, Dumnezeu este alături de romani.

M-am uitat la turnurile fortăreței Antonia, la zidurile Templului și la cele ale palatului lui Irod, flancate și ele de turnuri. Am zărit, de pe terasamente, acoperișurile în trepte ale caselor din orașul de sus.

Acolo încă se mai înghesuiau zeci de mii de locuitori alături de cadavre, râcâind pământul în căutarea unui bob, a unui rest uitat.

Și chiar în acea zi de 17 a lunii lui august, un preot care reușise să fugă din cetate s-a prăbușit în fața lui Iosif și a povestit cum o femeie cu numele de Maria își omorâse cu mâinile ei copilul, apoi îl fripsese. Mâncase deja jumătate din el când, atrași de fumul criminal, tâlharii o amenințaseră că o vor ucide dacă nu le spune unde își ține rezerva de hrană, ea le arătase resturile din copil și strigase: „Eu am făcut asta! Mâncați, fiindcă și eu am

mâncat cu poftă! Nu vă arătați mai slabi ca o femeie, nici mai compătimitori decât o mamă!“

Preotul s-a întins cu fața la pământ și brațele în cruce. Hohotea, iar Flavius Iosif l-a ridicat, l-a strâns la piept, împărtășindu-i disperarea.

Câțiva soldați se apropiaseră și auziseră povestirea preotului. Unii arătau compasiune pentru suferințele evreilor, însă majoritatea arătau ură, dorință de a îngropa sub dărâmăturile orașului acest popor care își devora propriii copii.

M-am gândit la Leda, la aceste victorii succesive, la războiul care dădea naștere la atâta nebunie și ură.

M-am rugat lui Hristos, zeul care suferise pe cruce asemenea celui mai umil dintre oameni.

Însă în jurul meu nu auzeam decât glasuri care blestemau, care arătau graba de a sfârși odată cu acest popor, cu orașul și Templul său.

L-am văzut pe Titus aplecându-se asupra preotului, cerându-i să-i povestească încă o dată ceea ce știa. Apoi s-a depărtat, a rămas un moment singur înainte de a se întoarce la noi și a se adresa soldaților:

– Iau ca martori zeii patriei mele și divinitatea, oricare ar fi ea, care a vegheat asupra acestui loc, a spus el. Îmi iau ca martor armata și pe evreii care s-au refugiat la mine. Nu eu am vrut să pângăresc acest oraș, continuând luptele până ce mamele înfometate devin mai feroce ca lupoalicele. Nu am nici o vină pentru aceste crime, fiindcă am oferit pacea, iertarea. Însă unii dintre evrei au preferat revolta în locul concordiei și și-au antrenat poporul în această prăpastie. În fond, acolo unde se află, există această

mamă care se hrănește cu carnea copilului ei. Dar pe acest oraș unde se petrec crime atât de monstruoase nu-l voi mai lăsa sub soare. Zeii ne vor ajuta să îngropăm sub ruine până și amintirea acestei fapte neomenești.

Nu am uitat fapta barbară a acelei mame înnebunite.

Însă am văzut atâtea altele, în aceste luni de august și septembrie, încât memoria mi se sufocă. Copilul fript și devorat de cea care îl purtase în pânțece, îl iubise, îl hrănise cu laptele ei nu a fost decât una dintre crimele monstruoase cărora acest război din Iudeea, această cucerire a Ierusalimului le-a dat naștere. Nu mai era vremea milei, ci cea a urii și masacrului, a incendiului cuprinzând Templul, a flăcărilor învăluind trupurile, a spadelor curmând vieți.

Am asistat la asta zi de zi.

Când Titus le-a ordonat soldaților să radă de pe fața pământului fortăreața Antonia cucerită în cele din urmă, când l-am văzut alegând din fiecare centurie treizeci dintre cei mai buni soldați și încredințând fiecare grup de câte o mie către unui tribun, am știut că așa va fi.

A fost timpul luptelor corp la corp în întuneric, fiindcă ziua însăși era întunecată într-atât praful care se ridica din ruine și fumul care se înălța de la focuri erau de groase.

A fost timpul strigătelor în orașul dat focului.

Soldații urlau strigătele de război, rebelii încercuiți de flăcări și de armate urlau, populația din orașul de sus era o turmă înnebunită care se repezea la legionari crezând că fug de ei și care gemeau în momentul în care, sulile, lăncile, spadele se abăteau asupra lor, fie că erau copii, femei sau bătrâni.

Am mers printre mormanele de cadavre. M-am temut că voi recunoaște printre ele pe cel al Ledei.

Erau atât de numeroase încât acopereau pământul, iar soldații, pentru a-i urmări pe fugari, trebuiau să calce pe ele de parcă ar fi fost moloz.

Mă aflam alături de Titus și de Flavius Iosif. Fața lui Titus exprima hotărâre și disperare totodată. Când se întorcea spre Iosif, privirea îi spunea: „Nu am vrut asta, dar trebuie să accept să merg până la capăt“.

Iosif plângea.

Asistasem împreună cu el la întâlnirea generalilor pe care Titus îi convocase în cortul său.

Aceștia stăteau umăr lângă umăr, cu torsul lipit de platoșa din aur și casca până la ochi.

Titus se afla jos, în mijlocul cortului.

Îi întrebese pe Tiberiu Alexandru, șeful său de stat-major, apoi pe generali, prietenul său Fronton, care comanda cele două legiuni ale Alexandriei și lângă care stătea procuratorul Iudeei, Marc Antoniu Iulian.

Fiecăruia îi pusese aceeași întrebare: ce soartă să rezerve Templului din Ierusalim, locuinței sacre în care evreii își slăveau zeul, acestui palat divin, una dintre bijuteriile neamului omenesc? Trebuia comis un act de sacrilegiu distrugându-l?

Se întorsese spre Flavius Iosif, dar nu-l întrebese.

Generalii ezitaseră.

– Focul, răspunsese Tiberiu Alexandru.

Oare nu transformaseră evreii Templul într-o fortăreață? Așadar, trebuia aplicată legea războiului, fiindcă evreii nu vor înceta niciodată să se revolte atât timp cât Templul va exista ca

loc de adunare, venind din toate colțurile țării și chiar din toate provinciile Imperiului.

– Focul, repetase unul dintre generali. Flăcările trebuie să-i distrugă pentru totdeauna.

Titus se ridicase.

– Nu mă voi răzbuna pe oameni folosindu-mă de lucruri neînsuflețite, conchise el. Nu voi face scrum un monument de o asemenea frumusețe. Zeii, oricare ar fi ei, trebuie respectați. Acest templu va fi unul dintre ornamentele Imperiului. Nu va arde.

Cu toate acestea, am văzut flăcările ridicându-se, grinzile căzând, porțile din argint și aur topindu-se, podoabele luând foc.

Se zicea că un soldat aruncase o torță în Templu în cursul bătăliei, iar cei din jur făcuseră la fel, atât de mare le erau ura și voința de a învinge, de a rade, în sfârșit, acest oraș răzvrătit de pe fața pământului și pe acești evrei care îndrăzneau să continue lupta.

Or, flăcările îi alungau pe evrei, îi aduceau la disperare, îi devorau. Victoria se năștea din foc.

Am văzut evrei aruncându-se în foc, încercând să înăbușe flăcările.

Le-am auzit plânsetele când înțelegeau că Sanctuarul, apoi clădirile din jur și, printre ele, cele care adăposteau comoara acestui neam, monedele prețioase, veșmintele de cult, sfeșnicele urmau să fie distruse, iar zeul lor lăsa incendiul să se propage.

Însă fiecare dintre soldați era antrenat de o beție ucigașă.

Toți înaintau, luau resturi care ardeau și le aruncau în încăperile care încă nu se aprinseseră.

Ardeau portalurile acoperite de metale prețioase și porticurile pe care se refugiaseră o mulțime de femei și de copii, ascultându-i pe preoții care le dăduseră asigurări că în aceste locuri sfinte aveau să fie protejați.

Acum mii și mii erau cuprinși de flăcări.

L-am văzut pe Titus, cu capul descoperit, fără platoșă, sosind în fugă în Sanctuar, urlând că incendiul trebuie oprit, iar acel loc sacru – salvat.

Însă nici un soldat nu părea să-l audă.

Mă aflam lângă el, în mijlocul generalilor când le-a dat ordin centurionilor să lovească în legionarii care ațâtau incendiul.

Soldații însă nu păreau să simtă loviturile date de centurioni. Păreau să nu-i vadă nici pe Titus, nici pe tribuni. Continuau să arunce bucățile de lemn aprins. Voiau să pătrundă în acest Sanctuar pentru a-i ucide pe acei evrei care îi învinseseră de atâtea ori și care continuau să lupte în mijlocul flăcărilor.

Nu le păsa de ordinele lui Titus. Înțelegeau doar că trebuie să continue să dea foc și să ucidă. Iar soldații care tot veneau îi împingeau pe cei din fața lor încât unii cădeau în flăcări, arzând la un loc cu evreii de ale căror trupuri erau pline treptele Sanctuarului.

Soldații incendiau. Ucideau. Jefuiau prin subteranele Templului. Se deschideau cuferele pline cu monede, fiecare legionar luând cu sacul.

Niciodată soldații nu puseseră mâna pe o asemenea pradă. După luni bune de luptă, pe 29 august, au urmat o zi și o noapte în care nimic nu a rezistat: nici zidurile, nici porțile înalte, nici locurile sacre, nici disciplina.

Oricare evreu, indiferent cine ar fi fost, era ucis.

Orice clădire, arsă.

Nimeni nu-i putea opri pe acești oameni dezlănțuiți și l-am văzut atunci pe Titus renunțând să-i mai facă să se supună ordinelor.

Am intrat în suita sa și, împreună cu tribunii, în Sfântul Sfinților pe care flăcările încă nu-l atinseseră.

Era o sală mică, pătrată, goală, întunecoasă, o prăpastie fără fund în care liniștea era apăsătoare de parcă strigătele nu ajunseseră până acolo.

Dar nu a durat decât o clipă.

Urletele au pătruns odată cu fumul, și atunci am ieșit.

Nimic nu era cruțat de flăcări, iar sângele se prelingea din leșurile adunate.

Titus s-a oprit. A privit drept în fața lui orașul de sus unde se refugiaseră evreii care supraviețuiseră și unde deja se reluau luptele. Trebuia cucerită fiecare stradă, fiecare casă și cele trei turnuri – Hippicos, Fasael și Mariamna – care apărau palatul lui Irod.

Iar măcelul trebuia să continue.

Titus a lăsat capul în jos în timp ce soldații aduceau însemnele legiunii în curtea Templului. Își agățaseră la brâu și la gât saci cu monede luate din cuferele Templului. Se clătinau, atât erau de încărcăți. Obiectele jefuite, între care un imens sfeșnic cu șapte brațe, se aflau îngrămădite într-un colț al curții sub paza centurionilor.

Brusc, toți ridicară spada, scandând aceste două cuvinte: „Titus imperator!”

Titus și-a întins brațul, i-a salutat pe soldați în timp ce le arăta orașul, palatul lui Irod, în depărtare, acele turnuri care încă se mai aflau în mâinile rebelilor.

Apoi s-a întors spre Flavius Iosif și i-am văzut fața cu trăsături adânci, nu cea a unui general victorios, ci a unui om grav, îngrijorat că evenimentele iau altă turnură imposibil de controlat.

Cu capul afundat între umeri, Flavius Iosif stătea gârbovit, cu ochii ațintiți la flăcările care tocmai ardeau ultimele rămășițe din Templu și din comorile sale.

– Ziua aceasta, a murmurat el, este aniversarea celei când Nabucodonosor, regele Babilonului, distrugea Templul.

Vocea i-a fost acoperită de aclamațiile soldaților și de strigătele lor: „Titus imperator!“

– Dumnezeu hotărăște în privința vieții și a morții, a adăugat el când s-a restabilit liniștea și când nu s-au mai auzit trosnetele flăcărilor, zgomotul zidurilor care se prăbușeau.

Din aceste ruine învăluite de fum, am văzut deodată apărând un grup de preoți cu fețele și veșmintele murdare.

Soldații îi împingeau spre Titus lovindu-i cu latul spadei și hampa sulitelor. Fuseseră găsiți în Sanctuar, spuneau ei, refugiați pe coama unuia dintre ultimele ziduri rămase în picioare. Flăcările îi alungaseră de acolo.

Preoții îl recunoscuseră pe Flavius Iosif și îl implorau din priviri.

Titus a înaintat, așezându-se între preoți și el.

– Timpul iertării a trecut, a decretat el.

A arătat flăcările și ruinele Sanctuarului.

– Templul, Templul vostru a fost distrus. Erați preoți. De ce ați dori să supraviețuiți morții sale, voi care nu ați știut să-l cruțați?

A făcut un gest, cu brațul întins și degetul mare în jos, iar soldații i-au luat și i-au dus pe preoți.

Am văzut sângele țâșnind din gâtul lor, iar trupurile decapitate încă zbătându-se pe dale.

Titus l-a privit îndelung pe Flavius Iosif care a plecat capul.

Nu numai zeii decid asupra vieții și morții.

32

Am crezut totuși, timp de câteva ore, că zeii și Titus, zeloții și sicarii renunțaseră să mai sloboadă moartea asupra zecilor de mii de evrei care se refugiaseră în orașul de sus, de cealaltă parte a Xistului, acel pârau care împarte Ierusalimul.

Peste el era un pod, însă nimeni nu îndrăznea să se aventureze.

Pe malul unde erau Templul și orașul de jos, soldații noștri pândeau.

Pe partea dinspre orașul de sus, sicarii și zeloții îi ucideau cu pietre pe cei care încercau să treacă podul, să dezerteze.

Iar la piciorul podului, la pilonii de susținere, se tot adunau cadavrele celor care fuseseră aruncați în râu.

În cea de-a doua zi a lui septembrie, am văzut totuși un om înaintând pe pod.

Purta o haină lungă, de preot, și își ținea brațele ridicate. Mergea cu pas încet, sigur, iar soldații ghemuiți lângă ruinele din jurul meu s-au ridicat. Dacă zeloții și sicarii îl lăsau pe acest om să se apropie, însemna că era, fără îndoială, trimisul lor. Omul s-a oprit la mijlocul podului.

A strigat că Simon Bar Giora și Ioan din Gischala voiau să audă din gura lui Titus – și de la nimeni altul, a urlat el – propunerile pe care romanii erau dispuși să le facă pentru ca războiul să înceteze.

Am mulțumit cerului când l-am văzut pe Titus, înconjurat de tribuni și de centurioni, apropiindu-se de intrarea pe pod.

Soldații se îngrămădeau în jurul lui. Le auzeam murmurul. Erau ca niște fiare ținute în frâu, mârâind că nu pot încă să se arunce asupra prăzii.

Am tremurat. Încă mai erau însetați de sânge.

Titus însă a ridicat mâna, obligându-i să tacă. A arătat spre orașul de sus și spre mulțimea care se apropia de pod, în fruntea căreia mergeau Ioan din Gischala și Simon Bar Giora, cu zeloții și sicarii lor.

– Sunt ca peștii în năvod. Terasamentele și zidul pe care l-am ridicat îi încercuiesc. Nu vor scăpa de moarte dacă așa hotărâm noi. Nu ne rămâne decât să lovim. Sunt atât de mulți încât fiecare lovitură de-a noastră va doborî mai mulți. Și vom vedea pământul acoperindu-se de sânge, așa cum pescarii văd marea înroșindu-se. Nu le mai rămâne decât să tragă plasa și să adune peștii.

A făcut un pas spre soldați.

– Însă ne vor trebui mai multe zile ca să-i ucidem pe toți. Iar cadavrele nu-i vor hrăni decât pe șacali, pe hiene și pe vulturi. Dacă, azi, evreii aruncă armele, îi vom alege pe cei care trebuie să moară aici, cei care vor lupta în amfiteatre pentru plăcerea plebei și cei care vor deveni sclavii noștri și pe care îi vom vinde în folosul nostru. Iată de ce, întrucât vor în sfârșit să ne asculte, le vom vorbi. Să nu se arunce nici o săgeată, nici o sulită, nici o piatră. Îl voi uide cu mâna mea pe cel care nu se va supune acestui ordin sau pe cel care va striga vreo insultă. Suntem legiunile Romei. Disciplina este forța noastră.

Tăcerea și nemișcarea au încremenit această mulțime de oameni înarmați stând pe ruinele Templului și ale orașului de jos.

Pe celălalt mal al râului Xist, mulțimea a tăcut și ea, iar Ioan din Gischala și Simon Bar Giora au înaintat spre mijlocul podului, la întâlnirea cu Titus.

Mi-am imaginat că zelotul și sicarul își vor recunoaște înfrângerea. Templul nu mai era decât o grămadă de ruine. Trupele lor nu puteau să scape din orașul de sus. Nu aveau de ales decât între continuarea revoltei și moarte. Nu numai a combatanților, dar și cea a tuturor supraviețuitorilor, femei, copii, bătrâni care stăteau nemișcați pe malul Xistului, sperând că luptele vor lua sfârșit.

Deodată, s-a auzit glasul lui Titus.

De la primele cuvinte, am știut că nu va fi ascultat, că Bar Giora și Ioan din Gischala vor prefera să moară decât să fie umiliți ori schingiuiți. Doriseră aceste convorbiri doar pentru a se convinge și a convinge mulțimea supraviețuitorilor că nu exista o altă ieșire decât să moară în luptă.

– Ei, evreilor, v-ați săturat acum de nenorocirile patriei voastre? clama Titus cu o voce disprețuitoare, cea a învingătorului care vrea nu numai să-și impună legea, dar să-l și oblige pe învins să recunoască faptul că a greșit revoltându-se și rezistând, că trebuie să depună armele și să întindă gâtul, să mărturisească faptul că revolta sa a fost un act de nesăbuință. Ați refuzat să vedeți puterea noastră și slăbiciunea voastră, a continuat el, v-ați lăsat pradă nebuniei, cauzând în felul acesta pierderea poporului vostru, a Templului vostru, a orașului vostru, iar în curând veți pieri pe bună dreptate!

Am simțit frământarea soldaților care se aflau lângă mine.

– Cine v-a orbit? Cine v-a dat această încredere? Numărul vostru? a întrebat Titus. O foarte mică parte a armatei romane a fost destul pentru a vă ține în șah. Fidelitatea aliaților voștri? Dar ce națiune, ce popor i-ar putea prefera pe evrei Romei? Forța

voastră fizică? Germanii sunt sclavii noștri, și ce sunteți voi în comparație cu ei? Tăria meterezelor voastre? Nu au rezistat mașinilor noastre de asediu! În fapt, ceea ce v-a făcut să vă ridicați împotriva a fost tocmai bunătatea romanilor. V-am permis să ocupați acest pământ, am pus în fruntea voastră regi din neamul vostru! Ne-ați respins propunerile de pace! Ați vrut să-i ucideți pe evreii cumpătați care sunt lângă mine! L-ați alungat pe regele vostru, pe Agrippa, pe regina Berenice. Am vrut să vă protejiez Sanctuarul. Iar acum uitați-vă în jur! Poporul vostru nu-i decât cadavre! Sanctuarul vostru, ruine! Orașul este la bunul meu plac! Viețile voastre sunt în mâinile mele!

Ascultați-mă. Vă vorbesc pentru ultima oară. Nu vreau să rivalizez în nebunie cu voi! Dacă vă aruncați armele și vă dați pe mâna noastră, vă acord viața ca un bun stăpân al casei, pedepsindu-l pe cel nesupus și păstrând restul pentru mine!

I-am văzut pe zeloți și pe sicari începând să se dea înapoi, iar când au părăsit podul, au strigat că voiau să li se permită ieșirea din oraș împreună cu femeile, copiii lor și cu armele. Se vor retrage în deșert, iar el, Titus, va fi stăpân peste oraș.

Titus și-a schimonosit chipul. Evreii se aflau în plasă și vorbeau ca oameni liberi, punând condiții.

– Nu voi cruța pe nimeni! a strigat Titus. Voi aplica legile războiului.

Soldații au urlat.

De pe malul celălalt, mulțimea s-a retras, alergând pe străduțe, ascunzându-se prin case.

– Ucideți, incendiați, prădați! a strigat atunci Titus.

Iar soldații s-au repezit pe pod.

Am pătruns alături de ei în orașul de sus pe care flăcările îl devorau deja.

Oamenii se luptau. Ucideau. Călcau cadavrele în picioare. După câteva ore, zeloții și sicarii abandonaseră turnurile unde ar mai fi putut rezista.

Se repezeau la soldați cu mâinile goale pentru ca moartea să vină mai repede. Dispăreau prin case unde soldații descopereau intrări în subterane. Aruncau în ele torțe și smoală aprinsă. Se auzeau țipete. Vedeai cum apar din pământ bărbați, femei, copii cuprinși de flăcări.

Se ucidea.

Soldații prădau, violau, înfigeau emblemele pe vârful turnurilor, cântau, băteau din palme.

Simțeam că erau ghiftuiți de omoruri și de sânge.

M-am apropiat de Flavius Iosif care rătăcea prin mijlocul flăcărilor. Pășea peste cadavrele poporului său. Plângea, repetând că în acest război pieriseră cel puțin un milion de oameni. În acest război pe care îl condamnase și încercase să-l întrerupă și care nu lăsase în urmă decât ruine, suferință și moarte.

Ne-am dus amândoi lângă Titus care străbătea, aclamat de soldați, ruinele Ierusalimului.

Niște centurioni tocmai îl anunțaseră că Ioan din Gischala și Simon Bar Giora fuseseră prinși.

Ioan reușise să părăsească Ierusalimul printr-o subterană, dar într-un sat vecin, o patrulă de soldați îl arestase. Nu se apăruse.

Simon Bar Giora ieșise și el dintr-o subterană, însă în mijlocul ruinelor Templului. Crezuse că romanii vor fi cuprinși de panică văzându-l machiat, înfășurat într-un lințoliu, părând că se întoarce din împărăția morților. Însă un centurion îl amenințase cu spada, iar Simon Bar Giora își strigase numele ca să scape cu viață.

Am văzut o mutră de dispreț și dezgust pe fața lui Flavius Iosif. Acești doi conducători, acești doi tâlhari preferaseră să trăiască prizonieri, să fie târați pe străzile Romei și uciși în ziua triumfului lui Titus decât să moară cu arma în mână.

– Cine este trădător? Cine e laș? a murmurat el, întors spre mine.

Apoi i-a cerut lui Titus să-i cruțe pe ceilalți supraviețuitori care nu luptaseră.

Titus a șovăit.

Mergea încet printre ruine, oprindu-se în fața imenselor blocuri de piatră care serveau ca temelie zidurilor și turnurilor.

– În acest război, noi îi avem pe zei de partea noastră, a spus el. Brațele soldaților noștri, mașinile de asediu, berbecii noștri nu ar fi fost suficienți ca să mișcăm aceste ziduri și turnuri. Zeii sunt aceia care le-au răsturnat.

– Fii generos, Titus, a repetat Flavius Iosif. Zeii tăi pot fi!

I-a arătat pe supraviețuitorii care stăteau cu capul în pământ în mijlocul ruinelor, așteptând să vină cineva să-i ucidă.

Dar soldații deja o făceau cu gesturi de oameni sătui, obosiți să tot omoare oameni ca niște măcelari tăind animale.

– Ucideți-i pe oamenii înarmați și pe cei care se opun, a decretat Titus.

M-am rugat ca Leda Ben Zakkai să fie în acea mulțime de prizonieri cruțați și împinși în curtea Templului.

Acolo, soldații îi separau pe cei slabi, pe bătrâni, copii și tineri viguroși care puteau fi vânduți ca sclavi sau împinși în arenă spre a servi drept pradă sălbăticiunilor sau gladiatorilor.

Am asistat la acest triaj crud între cei care urmau să moară imediat și cei sortiți sclaviei sau la o moarte amânată, odată cu sărbătorirea triumfului lui Titus în cursul jocurilor din amfiteatre.

I-am cerut centurionului care comanda paza să mă lase să mă uit la prizonierii tineri.

Femeile fuseseră adunate deoparte, iar soldații le miroseau, trăgând pe una sau pe alta în afara grupului, ducând-o printre ruine.

Adeseori, se întorceau singuri, după ce le spintecaseră pe femeile pe care le pângăriseră.

M-am rugat ca Leda Ben Zakkai să nu fi cunoscut o asemenea soartă.

Am dorit ca foamea să o fi ucis.

Mă temeam și speram în același timp să fie în viață.

Așadar, mă opream în fața fiecăreia dintre captive. Eram obligat să le forțez, luându-le de păr, să-și ridice capul și să-mi arate chipul lor.

Era în 28 septembrie.

Ierusalimul nu mai era decât un câmp de ruine, o imensă groapă comună care continua să ardă și în care încă mai erau uciși cei pe care nimeni nu voia nici să-i mai păstreze, nici să-i hrănească și nici să-i lase liberi.

Tocmai în ziua aceea, pe când soarele încă mai era în înaltul cerului, strălucind și arzând în inima verii, am recunoscut-o, ghemuită pe pământul Iudeei, printre dărâmăturile Sanctuarului, printre femeile cetluite, pe Leda Ben Zakkai.

PARTEA A CINCEA

33

Am văzut fiarele care încercuiau gleznele Ledei Ben Zakkai.

Am văzut funia care îi lega mâinile și îi strângea gâtul.

I-am văzut fața murdară, pomeții juliți, buzele tumefiate și ne-am încrucișat privirile doar o clipă, fiindcă ea și-o retrăsese, închizând pleoapele de parcă s-ar fi temut să nu-mi amintesc de acea lucire de revoltă neîmblânzită pe care o zărisem când o obligasem să-și ridice capul trăgând-o de păr.

I-am dat drumul, iar ea a lăsat să-i cadă bărbia în piept.

Dacă voia să scape, trebuia să fie un animal supus.

Am ezitat, dar ispita a fost prea mare.

Am luat-o pe Leda de umeri ca să o ajut să se ridice în picioare. Cu o mișcare bruscă, s-a smucit, rămânând ghemuită, cu spatele curbat, cu brațele așezate pe pulpele strânse, iar mâinile legate sprijinindu-se pe genunchi.

M-am dat un pas înapoi.

– Pe aceea o vrei? m-a întrebat centurionul care mă însoțea având un bici din piele împletită.

Obținusem de la Titus dreptul să-mi aleg dintre prizonieri pe cei pe care doream să-i iau sau să-i eliberez.

Știam că Titus fusese darnic cu tribunii și cu cei apropiați.

Flavius Iosif putuse să salveze de la sclavie sau moarte mai multe zeci de evrei pe care îi recunoscuse în mulțimea de captivi

din care soldații alegeau în fiecare zi sute de victime pe care le ucideau, le torturau sau le răstigneau.

Și îl mai văzusem pe Iosif implorându-l pe Titus, cerându-i iertarea pentru trei preoți care tocmai fuseseră crucificați și care studiaseră cu el, în aceeași sală, textele sfinte.

– Cruță-le viața, Titus, sunt oameni de credință și de pace. Dumnezeu îți va mulțumi, implorase el.

Titus acceptase.

Cele trei trupuri sfâșiate de loviturile de bici au fost date jos. Doi dintre cei schingiuiți au murit în timp ce erau duși la cortul lui Flavius Iosif. Pe al treilea l-a vegheat timp de mai multe zile și spuseseră împreună rugăciuni, mulțumindu-i zeului lor pentru generozitatea sa, cerându-i să nu-și mai pedepsească poporul, asigurându-l de credința lor și luându-și angajamentul să-i ducă mai departe cuvintele, să facă din fiecare evreu un templu viu, să repete în fiecă loc: „Ascultă, Israel, Cel Veșnic este Dumnezeuul tău, cel Veșnic este Unul!“

Astfel, va supraviețui poporul evreu, pe care niște smintiți îl antrenaseră în război. O treime din întreaga populație a Iudeei fusese astfel sacrificată, iar Sanctuarul, după ce a fost pângărit, nu mai era decât ruine.

„Dar tu ești Cel Veșnic, și Templul tău este universul, iar tu te vei întoarce aici în pământul Iudeei.“

Iar zeul evreilor, probabil pentru a-l răsplăti pe Flavius Iosif pentru voința sa de a salva pietrele credinței, de a perpetua cuvintele rugăciunii în timp ce zidurile Templului fuseseră doborâte, făcuse să apară dintr-o subterană, acolo unde zeloții îl încarcaseră, Matthias, însuși fratele lui Iosif, iar cei doi bărbați petrecuseră noaptea îmbrățișați, rugându-se și plângând.

Și eu însumi mă rugasem pentru a fi salvată această tânără numită Leda Ben Zakkai.

*

O căutasem, iar acum se afla dinaintea mea, cu veșmintele rupte și pielea zgâriată.

– Asta? repetase centurionul.

Și, înainte de a putea spune vreun cuvânt sau de a face cel mai mic gest, îi sfichiuse spatele cu biciul.

I-am prins brațul care se înălța din nou, l-am ținut privind la Leda care se ridica, păstrând pleoapele închise, și i-am descoperit sânii grei, șoldurile largi, oasele care ieșeau, părând gata ca la cea mai mică mișcare să-i străpungă pielea.

– Nu ai ales rău, cavalerie, a zis centurionul atingând cu biciul sânii Ledei.

I-am îndepărtat violent mâna. A râs.

– Crezi că ești primul?

A râs disprețuitor.

– Dacă voiai fecioare, trebuia să treci zidul odată cu noi! Alea – zise arătând cu biciul spre femeile ghemuite – au gustat deja din soldatul Romei!

A tras-o pe Leda de funie. Ea s-a clătinat, a căzut pe mine, iar eu am prins-o, trupul meu transpirat lipindu-se de pielea ei, iar mâinile oprindu-mi-se pe sânii goi.

– Dar poate că ai ales-o pe singura pe care soldații noștri nu au avut-o, cine știe? Poți să continui să-ți imaginezi, cavalerie, că zeii ți-au dăruit un fruct încă verde. Poți, dacă așa ceva îți convine!

Cu o lovitură de spadă, a tăiat funia care o lega pe Leda de gât în șir cu alte captive.

În acea clipă, mi-am dat seama că Leda se sufoca, strangulată de funia care se întinsese, celelalte femei rămânând jos, neavând nici forța și nici voința de a se ridica pentru ca legătura să nu le sufocă.

– Pune-o mai întâi să se spele, a zis centurionul depărtându-se.
Eu continuam să o țin pe Leda lipită de mine.

Am suferit că trebuia să mă despart de ea și, după ce am făcut un pas înapoi, am avut poftă să o apuc din nou, să-i acopăr sânii cu mâinile mele.

De mult nu mai atinsesem trupul unei femei.

Am prins-o de braț. Am ajutat-o să meargă în timp ce fiarele o împiedicau.

Conducând-o, i-am spus încet că o văzusem, cu mult timp în urmă, la Alexandria, în casa tatălui ei, Iohanan Ben Zakkai, și că acesta mă implorase să o caut, să o salvez și că sperasem, în toate aceste luni de asediu, să reușesc.

Și, cu ajutorul lui Dumnezeu, ea era aici, vie.

S-a întors către mine, cu ochii larg deschiși. M-a ținut cu privirea, exprimând cu atâta intensitate ura și disprețul încât mai întâi am lăsat capul în jos, apoi am împins-o brutal, punându-mi mâinile pe umeri ca să înainteze mai repede.

A căzut în genunchi și, văzându-i trupul pe jumătate gol aplecat în fața mea, parcă m-a ars ceva, dorința de a o supune și poseda.

34

Am lăsat dorința să-și impună legea ei.

Am dat ordin la două sclave să spele trupul Ledei Ben Zak-kai, apoi m-am bucurat de el cât am putut.

Ea închidea ochii, ținându-și buzele strânse. Desfăcea brațele ca și cum aș fi vrut să o răstignesc.

Și adesea m-am gândit că o chinuiam.

Atunci, mă ridicam și străbăteam cortul sau, când am fost la Cezareea lui Filip sau la Antiohia, sau la Berit, camera palatului unde eram instalat.

Ea stătea întinsă, goală, nemișcată, cu mâinile atingând pământul de o parte și de alta a patului.

Mă apropiam. O apucam de umeri, o zgâlțâiam.

Ceea ce mă irita cel mai mult erau tăcerea ei, ochii închiși, indiferența cu care suporta mângâierile, mușcăturile mele.

Era ca moartă, iar eu nu ajungeam niciodată să mă satur de ea.

Am încercat să o fac să sufere ca să tresară, să se încordeze, să strige. Însă degeaba dinții mei își lăsau urmele pe partea interioară a pulpelor, și chiar stropi de sânge. Părea că nu simte nimic.

Îi spuneam că se înșală, că, dacă nu aș fi ales-o, și presupunând că ar mai fi în viață, în acest moment ar fi dată soldaților sau împinsă într-un amfiteatru, sau că ar mai merge în fiare, cu celelalte fete captive spre Egipt sau, dacă zeul ei ar proteja-o, ar deveni o sclavă în casa cuiva. Iar același zeu, dacă o ignora sau voia să o pedepsească, ar da-o pe mâna soldaților ca să-și facă

poftele cu ea, apoi să o arunce câinilor. Doar dacă, asemenea tinerilor viguroși, n-ar fi destinată muncilor grele din deltă.

Iată lucrurile de care o cruțasem, eu cel pe care ea nu-l privea, căruia nu-i vorbea, căruia îi abandona un trup inert.

Nu voiam să-i leg mâinile sau gleznele atunci când plecam din cort.

O avertizasem: putea să încerce să fugă, dar soldații continuau să caute prin ruinele și subteranele Ierusalimului. În fiecare zi, dădeau peste insurgenți care se ascunseseră pe acolo. Îi torturau ca să spună unde sunt ascunse comorile Templului și cuferele depuse în Sanctuar de familiile bogate. După care le tăiau gâtul.

Va cunoaște această soartă sau, după ce o vor fi siluit, o vor spinteca sau o vor arunca de vie într-una dintre râpele unde putrezeau cadavre.

Putea, așadar, să plece din cort. Poate va reuși chiar să iasă din tabără, dar nu va putea niciodată să se îndepărteze de ruinele Ierusalimului și să ajungă la orașele Hebron, Herodion, Macheronte și Masada unde se zicea că se adunaseră niște zeloți și sicari cu dorința de a continua lupta – aflasem că atacau cohorte romane și caravanele negustorilor în valea Iordanului și deșertul Iudeei.

Îi spuneam toate acestea Ledei Ben Zakkai, sperând să surprind o tresărire a trupului, o privire, o expresie; ea însă privea în gol. Iar când mă întorceam seara la cort, după o zi de absență, o regăseam ghemuită de parcă ar fi fost pusă în lanțuri toată ziua.

Atunci mă opream în fața ei și aveam impresia că trupul meu se acoperea de murdărie, că pielea mi se impregna de excremente, cuprinzându-mi tot trupul. Deveneam la fel de urât mirositor ca o hienă sau un șacal, la fel de jigărit ca un câine vagabond. Și la fel de crud ca acei soldați care spintecaseră evrei ca să caute în măruntaiele lor monedele pe care probabil le înghițiseră.

Și eu, în felul meu, căutam aur în măruntaiele Ledei Ben Zakkai.

Mă sufocam, cuprins de greață.

Părăseam din nou cortul.

Erau zile de victorie. Soldații mergeau în grupuri, încărcăți cu prada, cu spada în mână, mereu atenți. Pe sub ruine mocnea focul, iar uneori mai țâșneau flăcări, încercuind patrulare care cereau zadarnic ajutor.

Trebuiau, de asemenea, eliberate subteranele și canalele de scurgere, scoși locuitorii și rebelii care se ascundeau acolo, luate comorile care se găseau acolo.

Ucideau. Mii de prizonieri erau lăsați să moară, foamea și setea doborându-i, însă unii refuzau mâncarea pe care câțiva soldați, cuprinși de milă, le-o aduceau.

Într-o curte a Sanctuarului, un spațiu înconjurat de ruine, fuseseră grupați șapte sute dintre cei mai frumoși tineri care trebuiau să meargă la Roma ca să defileze, în lanțuri, prin fața plebei, în cadrul triumfului care va celebra victoria împăratului Vespasian și a fiului său în Iudeea, de acum captivă.

Capii rebeliunii nu mai erau decât două trupuri legate, menite și ele să ia parte la triumful de la Roma.

I-am văzut pe Simon Bar Giora și Ioan din Gischala legați cu lanțuri atât de grele încât abia își puteau mișca umerii și capul. Erau parte umană dintr-o pradă care se tot aduna, păzită de soldați.

L-am văzut pe Flavius Iosif plângând zărind veșmintele sacerdotale, țesăturile sfinte, cărțile și acel imens sfeșnic cu șapte brațe, simbol al uniunii poporului evreu cu zeul său, care va fi de acum expus într-un templu din Roma pentru ca fiecare cetățean să știe că nimic, nici măcar zeul unic al evreilor nu putea proteja de puterea romană un popor răzvrătit

Această putere o vedeam desfășurată în fața mea, incarnată de soldații legiunilor reunite dinaintea tribunei unde mă aflam

alături de Flavius Iosif, la câțiva pași de Titus care, înconjurat de ofițerii săi, urma să împartă, celor mai valoroși, recompensele.

În acea clipă, m-am simțit mândru că sunt roman.

M-am întors către Flavius Iosif, încercând să ghicesc ce simțea, el care fusese unul dintre capii militari, unul dintre preoții acestui popor căruia i se sărbătorea zdrobirea, pedepsirea.

Și deja se băteau monede reprezentând Iudeea captivă și înălțuită sub un palmier, păzită de un soldat roman.

Titus a mulțumit trupelor pentru ascultarea de care dăduseră dovadă, de răbdarea, tenacitatea și curajul lor.

Când a terminat, tribunii au început să citească numele legionarilor căroră Titus urma să le dea o coroană sau un colier de aur, lănci mici sau însemne din argint, monede de aur și de argint, veșminte și alte obiecte din pradă.

I-am văzut pe oamenii aceștia înarmați înaintând. Primind recompensa, păreau emoționați de căldura cu care Titus îi primea.

Apoi acesta a înălțat câteva rugi și a coborât în mijlocul aclamațiilor.

Se ridicaseră altare, în apropierea căroră stăteau zeci de vite ce trebuiau sacrificate întru cinstirea zeilor.

Titus și-a scos spada și i s-a adus primul animal căruia i-a retezat gâtul. Animalul s-a prăbușit, iar sângele a țâșnit pe veșminte. Așa a doborât toate animalele, apoi le-a oferit armatei pentru ca victoria să fie sărbătorită cu demnitate.

Am participat la aceste sărbători care au ținut trei zile.

Eram roman, învingător, mă bucuram de Leda Ben Zakkai când mă întorceam la cort pe la miezul nopții, oarecum amețit.

Într-o dimineață, trezindu-mă, l-am văzut pe Flavius Iosif.

Se uita la Leda ghemuită la piciorul patului. Ea avea ochii deschiși și am citit în privirea ei o asemenea disperare încât mi-a fost rușine că fac parte dintr-un popor învingător.

L-am scos pe Iosif din cort.

– Numai Dumnezeu știe cât valorează omul, a murmurat el. Nu te judec, iar tu să faci la fel.

Aflasem că Titus îi oferise în schimbul terenurilor pe care familia sa le avea în Ierusalim un domeniu întins în câmpia Iudeei.

Lumea din anturajul lui Titus șușotea. Se mai aflase că va călători împreună cu ei. Că Titus urma să întreprindă un periplu pentru a vizita orașele din Cezareea Maritimă și Cezareea lui Filip, Berit și Antiohia, iar unii se mirau că învingătorul iudeilor se înconjura de evrei ca Iosif, Agrippa și chiar Tiberiu Alexandru. Se mai spunea și că este sub influența concubinei sale, regina Berenice. Și iată că acum îi dădea acestui evreu, Flavius Iosif, pământuri ce făceau parte dintr-o provincie pe care o cuceriseră cu atâta trudă!

– Știi despre pământuri? m-a întrebat Iosif.

Nu a așteptat răspunsul. A recitat:

– „Că așa zice Domnul: «După cum am adus asupra poporului acestuia acest mare rău, așa voi aduce asupra lor tot binele pe care l-am rostit pentru ei. Și vor cumpăra țarină în țara aceasta răvășită... Din nou se vor auzi în orașele Iudeei și pe străzile Ierusalimului, devastate, fără oameni, fără locuitori, fără vite, strigăte de veselie și de bucurie, glasul logodnicului și al logodnicei... Căci îi voi aduce pe exilații din acest pământ așa cum erau odinioară», spune Domnul“.

M-am uitat la el. Flavius Iosif părea liniștit, senin.

– Așa vorbea Ieremia, profetul nostru. Iar eu zic la fel, a adăugat el.

M-am gândit că aparținea unui popor care, și învins, rămânea indestructibil.

35

Totuși, am văzut în iarna aceea, în lunile care au urmat distrugerii Templului, curgând sânge în fiecare zi.

Părăsisem ruinele Ierusalimului odată cu legiunile, călărind lângă Titus spre Cezareea Maritimă și Cezareea lui Filip, Berit și Antiohia.

Când întorceam capul, zăream, mergând în lanțuri, biciuite, miile de prizonieri evrei al căror supliciu Titus voia să-l ofere populațiilor din aceste orașe care înălțau arcuri de triumf pentru a-l primi și a-i sărbători victoria.

Îl priveam în ascuns pe Flavius Iosif care se afla nu departe de mine, dar care nu întorcea capul niciodată, ca și cum ar fi refuzat să vadă trupurile bărbaților și femeilor poporului său martirizate, părăsite în deșert, agonizând, lăsate pradă hienelor și șacalilor.

Părea nesimțitor la strigătele de ură și la pietrele care se abăteau asupra prizonierilor atunci când intram în oraș. Sirienii și grecii care le populau îi cereau lui Titus să-i scape de evrei, ca Roma, marea, glorioasă, puternica Romă să profite de victoria sa pentru a sfârși o dată pentru totdeauna cu poporul invidiat și detestat.

I-am auzit pe locuitorii Antiohiei cerând dreptul de a-i expulza pe evrei, cei pe care nu-i uciseseră încă, și să spargă tăblițele de bronz pe care erau gravate drepturile pe care Roma le acordase evreilor. Această mulțime furioasă cerea cu tărie ca evreii să nu mai fie decât niște fire de nisip duse de vânt, constrânși să renunțe la ritualurile lor, la sabat, la zeul lor.

Titus a ascultat aceste blesteme, aceste dorințe, acuzații, apoi a ridicat mâna și a cerut liniște.

– Patria evreilor, unde ar trebui să fie trimiși, a fost distrusă, și nici un alt teritoriu nu-i va putea primi.

Refuza, așadar, să fie alungați din Cezareea, din Berit sau din Antiohia, însă îi oferea populațiilor dezamăgite pe acești prizonieri evrei ale căror trupuri deja însângerate erau împinse în arenă.

Nu am dorit să știu dacă Flavius Iosif stătea printre tribunii care îl înconjurau pe Titus pe gradenele amfiteatrului unuia sau altuia dintre orașe.

Însă îmi amintesc de acele mii de evrei dați fiarelor sălbatice, în Cezareea lui Filip, pe 24 octombrie, ziua de naștere a lui Domițian, fratele mai tânăr al lui Titus.

Mai aud și acum strigătele și aclamațiile mulțimii care se ridica de fiecare dată când o sălbăticiune, cu o lovitură de gheară, sfâșia trupul unui evreu.

La Berit, pe 27 decembrie, ziua de naștere a lui Vespasian, am văzut mii de prizonieri obligați să se lupte între ei, să se ucidă, apoi supraviețuitorii aruncați în flăcări și lumina trupurilor lor transformate în torțe luminând noaptea înghețată.

Călăii inventau în fiecare zi noi și noi chinuri. Pe unul îl jupuia, pe altul îl făceau bucăți, îi constrângeau pe prizonieri să se acupleze între ei, apoi să se devoreze.

Am închis ochii de mai multe ori. Iar când reveneam acasă la Leda nu mai îndrăzneam să o ating, ca și cum aș fi înțeles, în sfârșit, că, vrând să o iubesc, să o supun dorinței mele, nu fusesem decât unul dintre acei călăi care îl chinuia în felul său pe un învins.

Îi vorbeam știind că nu mă va privi, că nu-mi va răspunde, căci, de când o luasem, nu scosese nici un cuvânt. Iar mutismul

ei mă scotea din minți. Uneori, mă aruncam asupra ei gata să o lovesc, renunțând abia în ultima clipă și alegând să abuzez de ea furios, desfăcându-i picioarele și pătrunzând-o fără ca această posedare brutală să mă satisfacă.

Ridicându-mă, o amenințam că o dau soldaților sau că o vând laniștilor care căutau pentru spectacolele lor femei tinere al căror trup gol, oferit sălbăticiunilor, incita mulțimea.

Dar am păstrat-o, și nu rezistam mult timp dorinței.

Mă apropiam de ea. O apucam de bărbie. Îi ridicam fața. Eram iritat de ochii pe care îi ținea mereu închiși, de buzele strânse. Îi povesteam ceea ce văzusem în amfiteatre. O amenințam, o obligam să se ridice, o trânteam pe pat.

Eram călăul ei. O chinuiam.

Urlam că sunt roman, că ea era învinsă, că eram cavaler, că ea îmi era sclavă.

Și părăseam camera sau cortul, gătit de un geamăt căruia nu-i înțelegeam rațiunea de a fi.

Mi s-a întâmplat de multe ori să îngenunchez, să mă întind pe nisip, să mă rog acelui zeu care cunoscuse chinul, cel pe care îl trădam folosindu-mă de trupul Ledei, cel care mi se părea că înțelege prin ce încercare treceam și care îmi reținea brațul când eram tentat să o lovesc, poate chiar să oucid – căci, ce însemna o viață, pe acest pământ al Iudeei unde Titus sacrifică atâtea mii în fiecare zi, fără cruzime, pentru a mulțumi într-un fel orașelor din Siria, soldaților din trupele auxiliare care îi fuseseră aliați în război?

Așa fusese de la începuturile lumii.

Oare nu se va schimba niciodată?

Oare religia suferinței și a milosteniei pe care discipolii lui Hristos crucificatul încercau să o răspândească nu va domni niciodată în inimile oamenilor?

36

L-am întrebat pe Flavius Iosif despre acest nou zeu ivit din poporul său.

Stătea jos în fața mea, dinaintea cortului ridicat nu departe de cel al lui Titus, în tabăra legiunii a X-a căreia ne alăturaserăm după aceste peregrinări prin Siria, de la Eufrat la mare.

În fața noastră, la poalele Muntelui Măslinilor unde fusese instalată tabăra, zăream câmpul în ruine. Pietre, unele mai mari ca altele, aminteau de amplasamentul fortăreței Antonia, a turnurilor sale și desenau perimetrul a ceea ce fusese Sanctuarul poporului evreu.

Am arătat spre colinele goale care înconjurau ruinele.

Ici și colo încă se mai înălțau cruci; trupuri uscate și sfărțate încă mai atârnau în cuie.

– Zeul Hristos..., am început eu.

Cu un gest al mâinii, Flavius Iosif m-a întrerupt:

– Cel Veșnic Dumnezeuul nostru este Unul, a spus el apăsător.

Mi-am amintit de cuvintele lui Titus.

Era în timpul asediului. Ne aflam lângă el în timp ce din ordinul său tâmplarii pregăteau sute de cruci pe care soldații urmau să le înfigă și să le așeze cu fața spre zidurile de apărare.

Printre prizonierii pe care se pregăteau să-i răstignească, unii strigaseră că vor învia ca zeul lor Hristos, că îl vor întâlni în pacea eternă. Evreii care urmau să aibă parte de aceleași chinuri

se depărtaseră de ei. Între discipolii lui Hristos și frații lor întru suferință, între aceste două ramuri ale aceleiași popor pe care proximitatea morții ar fi trebuit să-i adune se petrecuse un schimb de acuzații, unii imputând pornirilor altora nenorocirea care îi lovea pe toți.

Iar Titus spusese, privind curios și cu dispreț pe acei oameni care urmau a fi ținuiți pe cruce:

– Aceste superstiții funeste sunt dușmanii Romei. Evreii și discipolii lui Hristos au un suflet rebel. Refuză să ne recunoască zeii și divinitatea împăratului. Cei care cred într-un zeu unic sunt dușmanii Imperiului și vor ca acesta să se sfărâme. Noi, romanii, îi primim pe toți zeii, în afară de cei care îi exclud pe ceilalți. Or, tocmai astfel este zeul unic al evreilor și creștinilor. Aceste două superstiții, deși contrare, provin din același izvor. Creștinii se trag din evrei. Odată rădăcina smulsă, vlăstarul va pieri.

– Cel Veșnic este Unul, a murmurat încă o dată Flavius Iosif. Hristos nu este decât un rabin printre rabinii pe care nesăbuința și vanitatea i-au orbit. În aceste vremuri tulburi, pentru că Templul a fost pângărit și distrus, există oameni care îi repetă cuvintele și își imaginează că el este Mesia. Însă Titus se înșală, Serenus. Vlăstarul e o nuia uscată, iar arborele credinței noastre își înfige rădăcinile în străfundul universului. Cel Veșnic este Dumnezeuul nostru, Cel Veșnic este Unul. Titus însuși presimte asta.

Iosif își coborâse vocea pentru a pronunța ultimele cuvinte.

Se zicea că Titus se gândește să se însoare cu Berenice și că, odată ajuns să fie cu această regină evreică, se va supune probabil zeului evreilor. Întrucât va pleca peste câteva zile, lumea voia să știe dacă va fi însoțit de Berenice și cum își va primi împăratul Vespasian fiul având lângă el o regină din Orient, aparținând poporului și religiei pe care Roma tocmai le învinsese.

În momentul în care, sosind în Cezareea, regăsisem ruinele Ierusalimului, îl auzisem pe Titus blestemându-i pe tâlhari, pe smintiții care declanșaseră războiul împotriva Romei, constrângându-l în felul acesta să distrugă acel oraș, acel Templu, acel loc de bogății și de splendori care strălucea și pentru gloria Imperiului și care, la capătul unui război al cărui final fusese de la început cert, nu mai era decât dezolare.

Titus se înfuriase, cerând să fie imbarcați imediat Ioan din Gischala, Simon Bar Giora și cei șapte sute de prizonieri aleși pentru frumusețea lor spre a ajunge cât mai repede în Italia. Vor defila în fața poporului Romei în ziua celebrării triumfului armatelor romane în Iudeea.

– *Judaea capta*, Iudeea captivă, repetase el.

Leda era captiva mea, dar mă despărțisem de ea în momentul în care, împreună cu Titus, părăseam Ierusalimul pentru Alexandria.

Trebuia să călătorim prin deșertul Iudeei, iar Leda ar fi fost obligată să meargă între prizoniere și sclave.

O încredințasem așadar unor negustori care mergeau la Alexandria pe mare.

Mă mai temusem și că sicarii și zeloții care se refugiaseră în cetățile fortificate Herodion, Macheronte, Hebron și Massada vor încerca să ne atace ariergarda, cu care mergeau prizonierii. Dar am traversat Iudeea apoi Sinaiul fără greutate, iar la Memphis, Titus a oferit jocuri. Încă o dată am văzut prizonieri sfâșiați, rupți de fiare sau obligați să se lupte între ei.

În momentul în care se pregătea să meargă la gradene, Titus, cu un gest lent și un zâmbet binevoitor, i-a arătat lui Flavius Iosif că putea să nu asiste la acest spectacol. Iosif s-a înclinat și, în timp ce în jurul lui tribunii îl priveau cu dispreț, s-a îndepărtat.

A trebuit să-l urmez pe Titus în amfiteatru. Spectacolul, în această arenă mică, mi s-a părut încă și mai crud.

Era ceva ca un soi de intimitate infamantă între noi, poporul care aplauda, și aceste ființe care urmau să moară.

– Este adunarea celor răi, mi-a zis Flavius Iosif când l-am reîntâlnit. Suntem singurul popor din Imperiu care refuză această idolatrie sângeroasă, iar crima zeloților și a sicarilor împotriva credinței noastre este de a fi pângărit Templul cu sânge omenesc, de a-și fi ucis frații, de a fi uitat învățătura Legii noastre care dorește să nu fie jertfit omul, ci animalul. Au făcut sacrilegiu. Suntem un popor care frecventează lăcașurile de cult și sinagogile, nu amfiteatrele și circurile.

Îl ascultam pe Flavius Iosif fără să mă plictisesc, deseori surprins sau derutat de cuvintele sale.

El spunea în același timp că Dumnezeu îi alesese pe romani și le dăruise victoria, și că poporul evreu le era superior tuturor celorlalte, că religia zeului său nu putea fi comparată cu alta, că era unică, așa cum Cel Veșnic este Unul.

La Alexandria, l-am simțit febril, nerăbdător să ajungă la Roma, inima Imperiului seminției omenești.

Îl vedeam, îl auzeam flatându-l pe Titus, iar la Memphis mi s-a părut mulțumit să-l vadă pe Titus punându-și diadema pe cap. Îl asigura că viitorul îi rezerva cea mai înaltă dintre demnități, că îi va succede tatălui său, împăratul Vespasian.

Titus a fost cel care l-a întrerupt și care, întorcându-se spre tribuni, scoțându-și diadema, a spus din nou că el este servitorul credincios al împăratului, fiul său supus. Mergea la Roma pentru a participa la triumf și va ocupa funcțiile pe care împăratul și Senatul i le vor atribui.

Am lăudat prudența lui Titus. Legiunile lui Vespasian se băteau cu cele ale germanilor, galilor, sciților. Provinciile Imperiului, frontierele Rinului erau amenințate. Popoarele cele mai rebele voiseră să profite de războiul din Iudeea și de războiul civil dintre Otho, Galba și Vitellius pentru a încerca să-și recapete libertatea.

Trebuia, așadar, restabilită ordinea și evitată orice divizare. Acest lucru, Titus îl înțelese.

M-am neliniștit totuși când, în luna mai, atunci când vânturile de iarnă încetaseră să mai agite marea, l-am văzut îmbarcându-se pe o triemă însoțit de Berenice.

Va accepta Roma o regină evreică, soție sau simplă concubină a fiului succesorului desemnat de împărat?

Eu nu eram decât un cavaler. Pe pasarela navei ce trebuia să mă ducă la Roma, am împins-o pe Leda Ben Zakkai căreia pusem să i se lege mâinile și să i se împiedice picioarele, ordonând să nu i se strângă nodurile prea tare.

37

Nu mă interesasem niciodată de soarta prizonierilor și sclavilor de pe navele Romei. Or, eu mă imbarcam cu Leda, o sclavă evreică, pe o galерă imperială.

Abia trecusem pasarela că centurionul comandant al galerei înaintă spre mine.

Cu capătul biciului îi arată Ledei tambuchiul deschis pe care îl păzeau doi soldați înarmați cu câte o bătă zdravănă.

Am apucat funia care lega mâinile Ledei și am tras-o spre mine. L-am împins pe centurion, strigând că sunt cavaler al Romei, că aparțineam statului-major al imperatorului Titus și că acea femeie rămânea lângă mine pe punte pe toată durata drumului.

Am pus mâna pe garda spadei.

Centurionul a ezitat.

– O evreică a bombănit el, o sclavă, o captivă?

– Este persoana pe care eu am eliberat-o, am ripostat.

Mi-am scos spada din teacă, am tăiat legăturile Ledei și am aruncat departe, în apele negre ale portului Alexandria, funiile care o împiedicaseră.

Mi-am pus mâna pe umărul Ledei și am condus-o spre proră, sfidându-i din priviri pe marinari, soldați, centurioni, cei o sută de oameni care, ca și mine, mergeau la Roma.

Alături de mine, cu ochii larg deschiși, Leda se uita ținută la acea prăpastie care se deschidea, în punte, peste vâslași și peste calele învăluite în penumbră, scufundându-se treptat în întuneric.

I-am văzut pe vâslași pe băncile lor.

Am auzit gemetele prizonierilor evrei pe care soldații îi forțau să se înghesuie unii peste alții în culoarele strâmte.

La fiecare șuierat de bici, trupul Ledei tresărea de parcă șfichiul biciului care ardea spatele, umerii, picioarele și coapsele vâsleșilor și ale prizonierilor ar fi lovit-o pe ea.

Când a făcut un pas spre tambuchi, am oprit-o, temându-mă să nu cadă sau să nu se arunce ca să se alăture alor săi aflați în suferință, în loc să rămână lângă mine, în aerul acela cald care, odată cu crepusculul, bătea din deșert spre mare.

S-a dat ordin să se ridice pânza, iar nava s-a depărtat de pământ în timp ce darabana vâsleșilor începea să bată, ritmul devenind din ce în ce mai rapid, bătaia surdă a maiului pe pielea tobei acoperind respirațiile sacadate ale vâsleșilor, jeluirea prizonierilor ale căror trupuri mi le imaginam amestecate ca ale peștilor în plasa scoasă din apă.

Am strâns mâna Ledei Ben Zakkai.

– Te-am eliberat, i-am spus. Ești liberă. Vei fi cetățeană a Romei.

Și-a smuls mâna întorcându-se spre mine, trebuind să-i înfrunt privirea.

Nu a fost nevoie de nimic ca să aud cuvintele pe care le rostea printre buzele disprețuitoare.

Spunea:

– Voi fi liberă după ce te voi ucide, când voi fi din nou în patria mea, când Iudeea nu va mai fi captivă, iar zidurile

Sanctuarului vor fi din nou înălțate, când preoții vor putea săvârși din nou după ritualul nostru arderile spre a-l cinsti pe Dumnezeu cel Veșnic, Dumnezeu Unul.

Am prins-o de braț, undeva deasupra cotului. Degetele și unghiile mele i s-au înfipt în carne. Nu s-a zbatut. Nu a lăsat ochii în jos când i-am răspuns:

– Zeul tău te-a părăsit, i-a lăsat pe romani să-ți învingă poporul și să-ți distrugă Templul, fiindcă tu și ai tăi l-ați pângărit. I-ați ucis pe ai voștri. Din vina voastră, femeile și-au pierdut mințile devorându-și propriii copii! Atunci zeul vostru v-a aruncat în fundul calei, mi te-a dat mie și, dacă aș vrea, te-aș trimite printre ai tăi sau te-aș arunca peste bord.

O țineam zdravăn, fiindcă tot trupul îi tremura, și m-am gândit că este în stare, pentru a scăpa de mine, să-și strige libertatea și curajul, să sară în tambuchi sau să se arunce în mare.

– Ai să vezi Roma, cea numită Orașul forte, vei descoperi cetatea puternică pe care zeii au ales-o drept capitală a seminției omenești, vei asista la triumful învingătorilor poporului tău.

S-a încordat, încercând să-și elibereze brațul din strânsoarea mea, și, nereușind, m-a scuipat în ochi.

38

Dacă stau să-mi amintesc, mi se pare că nu i-am dat nicio-dată drumul de mână.

Am obligat-o să meargă alături de mine pe străzile Romei în ziua aceea când se celebra triumful împăratului Vespasian și al fiului său, Titus, asupra evreilor din Iudeea.

Leda își lăsa ochii în jos ca să nu vadă sutele de prizonieri cărora le-ar fi putut recunoaște chipurile și care fuseseră îmbrăcați în veșminte frumoase ca să nu se observe rănilor făcute de chinurile la care le-au fost supuse trupurile.

În mijlocul acestor oameni cu fețe cenușii, i-am zărit pe Ioan din Gischala și pe Simon Bar Giora. Acestuia din urmă trebuia să i se taie gâtul în apropiere de Forum la sfârșitul defilării triumfale. Era deja gol, cu o funie prinsă de grumaz.

Acesta însă nu era decât începutul, adunarea pe Câmpul lui Marte a cohortelor și centuriilor care urmau să participe la ceremonii după ce Vespasian și Titus, îmbrăcați în mătase și încoronați cu lauri, cu capul acoperit de o parte a tunicii lor, vor fi spus rugăciuni și săvârșit sacrificiile în cinstea zeilor Romei.

Am purtat-o pe Leda prin mulțimea care invadase străzile Romei și care saluta cortegiul, succesiunea spectacolelor, a carelor pe care fusese îngrămadită prada din Iudeea. Am zărit masa de aur, sfeșnicul de aur cu cele șapte brațe, țesăturile brodate, stofele cele mai rare. Veneau apoi animale de toate felurile, împodobite,

iar paznicii lor costumați în veșminte vopsite în purpură și învrăstăte cu fir de aur.

Defilau bogăția și forța.

Eram surprins și în același timp amețit de atâta splendoare.

Vedeam înaintând decoruri înalte cât patru etaje reprezentând toate scenele din războiul cu Iudeea, bătăliile, asediul orașelor, incendierea și distrugerea Templului, și chiar supliciile, acea pădure de cruci înălțată în fața zidurilor Ierusalimului.

O mulțime nenumărată îi aclama pe Vespasian și pe Titus, fiecare stând în picioare pe câte un car, iar fiul cel mic, Domițian, călare pe un cal alb se învârtea în jurul lor.

Am strâns-o de braț pe Leda. De mai multe ori, cu un soi de furie, i-am luat chiar bărbia în mâna stângă, forțând-o să își ridice capul ca să vadă prada de război, statuile zeilor, decorurile înalte, coloanele de prizonieri.

Voiam să își dea seama de puterea noastră, să admită că revolta împotriva Romei a fost o nebunie, că Flavius Iosif avusese dreptate condamându-i pe Simon Bar Giora, că noi stăteam alături de Titus înconjurat de Berenice, Tiberiu Alexandru, Agrippa și de mulți alți evrei, iar că celălalt urma să fie ucis, îngenuncheat în fața templului lui Jupiter Capitolinul.

Speram să-mi fie recunoscătoare pentru că am eliberat-o, că am făcut-o astfel cetățeană a Romei, capitala Imperiului invincibil, cel mai glorios dintre toate cele ale seminției umane.

I i-am arătat în mulțime pe sclavii evrei puși în lanțuri, dintre care unii începuseră să sape la fundația unui mare amfiteatru a cărui construcție o hotărâse împăratul Vespasian și care va putea primi mai multe zeci de mii de spectatori.

I-am arătat alți prizonieri care treceau, striviți de încărcătură, ei care fuseseră probabil niște savanți cititori al Torei. Aceștia erau insultați, forțați să vadă scenele reprezentând distrugerea Sanctuarului. Râdeau de lacrimile lor când descopereau, în prada de război, obiectele cele mai sacre ale cultului lor, evreicele prizoniere obligate de stăpânii lor să se prostitueze.

De la cucerirea Ierusalimului și recucerirea Iudeei, se aduseră atâția prizonieri evrei pe piețele de sclavi din Roma încât valoarea lor se prăbușise și erau vânduți pe câteva drahme lanștilor care, în circurile din toate orașele Imperiului, îi dădeau fiarelor sau îi obligau să se ucidă între ei.

Leda însă, imediat ce-mi trăgeam mâna de sub bărbia ei, lăsa să-i cadă capul în piept.

Refuza să vadă, însă era obligată să audă țipetele mulțimii când cortegiul se oprea în fața templului lui Jupiter Capitolinul.

Îi descriam ce zăream: pe Simon Bar Gioras pe care soldații îl smulgeau din grupul de prizonieri, biciuindu-l până la locul schingiurii. Iar mulțimea tăcuse încât s-au auzit șuieratul biciului, gemetele schingiuitului pe care îl forțau, în Forum, să îngenuncheze, apoi spada unui centurion tăindu-i capul. Un vestitor a anunțat că asupra generalului vrăjmaș se abătuse pedeapsa, iar capul îi fusese retezat.

S-a auzit atunci un val de aclamații, în timp ce Vespasian și Titus începeau sacrificiile, înjunghiind tauri, lăsând sângele să țâșnească și băgându-și mâinile în el pentru a căpăta forță.

Brusc, aceste mâini înroșite, aceste tunici de purpură au format dinaintea ochilor mei un fel de vâl însângerat.

M-am clătinat. Am avut impresia că, dacă nu m-aș fi sprijinit de brațul Ledei Ben Zakkai, m-aș fi prăbușit.

A fost doar o clipă de slăbiciune în cursul căreia uitasem unde mă aflu, temându-mă să nu cad în una dintre acele râpe, a Cedronului sau a Gheenei, care înconjurau Ierusalimul și unde văzusem adunându-se și putrezind atâtea cadavre.

Acea duhoare a morții, acel puroi care se răspândea, câinii vagabonzi care se băteau pe o ciozvârtă de carne cu hienele, cu șacalii, cu păsările de pradă, iată ce anume adusesese acest triumf, această acumulare de pradă, acest desfrâu de bogăție și de frumusețe.

Am redeschis ochii.

Vespasian și Titus înălțau rugăciunile ritualice către zeii Romei.

Nu mai erau și ai mei.

Am luat-o pe Leda, plecând și murmurând, pentru ea și pentru mine:

– Cel Veșnic este Unul.

39

Aproape în fiecare zi, i-am repetat Ledei că și eu, la fel ca ea, credeam într-un zeu unic.

Stând jos, pe pământ, la piciorul patului, cu brațele strângându-și genunchii, cu părul lung ca un vâl gros acoperindu-i fruntea, părea că nu mă aude.

Dar eu continuam să-i vorbesc.

Speram că vorbele pe care le spuneam o vor face să se deschidă, că trupul i se va îndrepta, brațele i se vor desface, că își va da părul deoparte, lăsându-mă să-i văd fața, ochii, că se va ridica și se va apropia de mine.

Îi spuneam că zeul evreilor era atât de asemănător cu cel al discipolilor lui Hristos încât eu, care nu mai credeam în divinitățile Romei, le confundam.

Iar Flavius Iosif, prietenul meu, care fusese unul dintre preoții Templului, părea că îmi împărtășește această convingere. Agrippa și cu Berenice, evrei ca și el, care celebrau aici la Roma sărbătorile evreiești, îi respectau, și ei, pe creștini. Nu era Pavel, cetățean roman, schingiuit pe vremea lui Nero, un discipol al lui Hristos, trimisul lui Dumnezeu, Dumnezeu el însuși răstignit, evreu și el?

Voiam să o conving că eram apropiați.

Nu o eliberasem eu?

Evocam amintirea lui Seneca, maestrul meu. Casa în care locuiam fusese a lui.

Îi arătam Ledei grădina, chiparoșii lângă care Seneca îmi vorbise adeseori despre nemurirea sufletului. Aceasta era credința mea. Și trebuia să devină acum și a Ledei. Văzusem – și ea, și eu – cruzimea și moartea devorându-i pe atâția nevinovați. Străzile și râpele Ierusalimului, pământul Galileei și al Iudeei musteau de atâta sânge. Doar nemurirea sufletului și învierea îți permiteau să crezi că oamenii nu erau mai răi ca hienele, că nu erau meniți pentru totdeauna să bată cuie în palmele schingiuiților sau să sufere pe cruce ori, și mai rău, să-și devoreze copiii ca să nu moară de foame.

Cuvintele mele însă se pierdeau în tăcerea Ledei, iar glasul meu, pe care emoția îl făcuse să tremure, se lăsa dus de mânie.

Voiam ca Leda să-mi răspundă. O zgâlțâiam, o ținuiam de pat. Îi puneam antebrațul pe gât ca să se sufocă, sperând în felul acesta să o constrâng să își deschidă gura, să țipe, să mă roage să o cruț.

Măcar așa i-aș fi auzit sunetul vocii.

Știam însă că nu va ceda.

Atunci, o tratam din nou ca pe o sclavă, ca pe o prizonieră. Îi înhățam trupul inert. Voiam să o scot din mutism. Abuzam de ea, apoi îl chemam pe Telos, un sclav pe care îl însărcinasem să o slujească și să o supravegheze. Răspundea de ea cu viața.

Redevenisem un cavaler roman.

Părăseam locuința unde cunoscusem, lângă Seneca, zile de prietenie și dulceață a înțelepciunii. Îi regăseam pe romani și Roma.

Mă întâlneam cu Flavius Iosif pe care ambiția îl schimba.

Mergea în fiecare zi la Palatin. Lăuda meritele lui Vespasian. Împăratul hotărâse ridicarea unui templu închinat păcii la marginea forumurilor imperiale. Mii de sclavi, dintre care un număr mare erau evrei, lucrau deja la construirea lui.

– Va fi cel mai frumos, cel mai mândru dintre toate monumentele omenești, comenta Iosif.

Împăratul se gândea să adune aici toate capodoperele picturii și sculpturii universale, pentru ca oamenii care voiau să le admire să nu mai aibă de mers prin provinciile Imperiului, Grecia, Asia, Egipt. Acest templu de la Roma va constitui arca tuturor creațiilor seminției umane. Se vor pune aici vasele de aur ale Templului din Ierusalim.

Îl ascultam și îl observam pe Flavius Iosif.

Ce devenise omul care, citându-i pe profeții religiei sale, mă convinsese că într-o zi poporul evreu va reconstrui Templul?

Iosif părea să-și fi uitat pământul. Era fericit că Vespasian alesese să depună în palatul său vălurile purpurii din Sanctuarul evreiesc și sulurile Torei.

– Aici este inima seminției umane, îmi repeta el. Dumnezeu a vrut-o, Dumnezeu a ales-o.

Îl însoțeam pe Iosif până la palatul unde locuia regina Berenice, în apropierea Câmpului lui Marte.

Aici făcea ea dreptate. Aici îl primea pe fratele ei, regele Agrippa, căruia Vespasian îi atribuisese funcția de pretor. Tiberiu Alexandru venea și el adeseori: Vespasian îl numise tribun și pusese să i se ridice o statuie fostului prefect al Egiptului în Forum.

Acești evrei erau invitați aproape zilnic de Vespasian și Titus.

Mă gândeam la Leda Ben Zakkai, prizoniera mea, la Simon Bar Giora, care fusese decapitat.

Ascultam cu spaimă spunându-se că legiunile legatului Lucilius Bassus continuau lupta în Iudeea împotriva zeloților și sicarilor care încă mai rezistau în orașele Hebron, Herodion, Macheronte și care ocupau fortăreața Massada.

Niciodată nu i-am auzit pe regina Berenice, pe fratele ei Agrippa, pe Tiberiu Alexandru sau pe Flavius Iosif evocând suferințele acestor ultimi luptători evrei.

Nu o scăpam din ochi pe Berenice într-atât era de fascinantă frumusețea ei.

Se juca delicat cu numeroasele inele și brățări. Brațele sale lungi apăreau din voalurile bleu ca doi șerpi ale căror mișcări lente sugerau dansul unor trupuri lascive.

Uneori, când sosea vreun curier din Iudeea și anunța căderea Herodionului, apoi cea a orașului Macheronte, îi dădea acestuia una dintre bijuteriile sale sau unul dintre văluri, iar soldatul încă plin de praf, care galopase din porturile Ostia sau Puteoli, se înclina în fața reginei evreice așa cum ar face-o un sclav.

El știa că, la Roma, Berenice era admirată, că femeile de magistrați, de senatori îi imitau modul de a se îmbrăca, de a merge, se certau pentru cumpărarea uneia dintre bijuteriile sale sau a unei tunici.

Era flatată, în speranța unei invitații la palatul ei, fiindcă se știa că Titus, succesorul desemnat de împărat, era atât de îndrăgostit de ea încât a pus să fie asasinat, la ieșirea de la un banchet, generalul Coecina, bănuir că îi caută favorurile și probabil de a le fi obținut.

Totuși, atunci când mergeam la Palatin, surprindeam, în anturajul împăratului Vespasian, cuvinte disprețuitoare la adresa acestei evreice despre care se credea că întreține relații incestuoase cu fratele ei Agrippa, că exercita asupra lui Titus o influență pe cât de nemăsurată pe atât de nefastă. Roma nu va accepta niciodată ca soția viitorului împărat să fie regina unui popor învins. Nu va mai exista o nouă Cleopatră, ziceau ei, și se știa ce soartă îi rezervaseră lui Cezar magistrații Romei când s-au temut ca nu cumva să domnească, în calitate de soț al Cleopatrei, ca un monarh oriental.

Flavius Iosif înțelesese, fără îndoială, asta – poate chiar invidia influența reginei Berenice asupra lui Titus –, el fiind cel mai puțin lingușitor dintre cei familiari reginei.

Dar, ca și ea, ca toți acești evrei puternici, el se felicita de succesele legiunilor lui Lucilius Bassus în Iudeea.

Sperau că împăratul îi va acorda acestui legat triumful roman și titlul de imperator.

Oare nu Bassus masacraseră mii de evrei care reușiseră să fugă din Macheronte după ce orașul se predase? Cât privește femeile și copiii, aceștia fuseseră făcuți sclavi.

Legiunile încercuiseră mai apoi o pădure din apropierea văii Iordanului. Acolo, în pădurea aceea bătrână și deasă se refugiaseră zeloții și sicarii, cei care supraviețuiseră asediului Ierusalimului. Bassus îi urmărise ca la vânătoare. A pus să fie tăiați arborii, soldații săi înaintau umăr la umăr pe măsură ce se elibera spațiul, evreii se retrăgeau, cercul cohortelor îi înăbușea treptat și inexorabil. La final, nu au avut de ales decât să se lase uciși sau să se repeadă către acel zid de metal și de piele, în vârfurile lăncilor sau spadelor, și nu a supraviețuit nici unul. Fuseseră peste trei mii.

Nici Berenice, nici Agrippa, nici Flavius Iosif și nici Tiberiu Alexandru nu au tresărit aflând despre acest nou masacru.

L-am auzit pe Tiberiu Alexandru regretând că citadela Masada nu căzuse deja și, temându-se că fiind situată în vârful unui piton stâncos, o va face inexpugnabilă.

O vizitase demult, înainte de a cădea în mâinile sicarilor.

Cetatea domina deșertul Iudeei. Regele Irod o înconjurase cu ziduri și mai groase decât cele ale Ierusalimului. Pusese să se sape bazine și adăposturi unde să adune destulă apă și hrană ca să reziste unui asediu îndelungat. Eventualii asediatori s-ar vedea neputincioși, obligați să-și așeze tabăra în deșertul Iudeei și dominați de acest pinten stâncos la fel de mare ca un platou. Irod

amenajase locuințe și un palat luxos. Între ziduri se afla un teren irigat cultivabil, iar seceta i-ar coplesi doar pe asediatori.

„Dar cine ar putea rezista Romei?” zisese Flavius Iosif.

Imperiul era alesul lui Dumnezeu. Armatele sale vor fi victorioase din clipa în care va hotărî să-i vină de hac Massadei.

Trebuia ca această fortăreață să cadă, fiindcă nu mai era vremea alierii națiunilor cu Roma, ci a dispariției lor.

Era bine ca Vespasian să fi creat pe pământul Iudeei, la Emaus, o colonie pentru opt sute de veterani.

Era corect ca acea contribuție anuală pe care evreii o dădeau la Templul din Ierusalim să se verse într-o casierie specială, Fiscus judaicus. În felul acesta, fiecare evreu trebuia să alimenteze tezaurul templului lui Jupiter Capitolinul cu câte două drahme pe cap de persoană.

– Însă cel care crede în Dumnezeul nostru se poate ruga în templul personal care este sufletul său, adăugase Flavius Iosif. Dacă vremurile nu mai sunt pentru națiuni sunt, de acum, pentru fiecare cetățean.

M-a privit, adăugând:

– Poți chiar să alegi, Serenus, să te rogi lui Hristos și să crezi în învierea lui.

Nu mi-au plăcut nici cuvintele și nici zâmbetul ironic, aproape disprețuitor.

Am regretat zilele în care Iosif plângea văzând ruinele Ierusalimului, din ce în ce mai multe, și crucile ce se înălțau, când căuta să se asigure de viitorul poporului său și de credința sa.

Dar nu-l mai cita pe profetul Ieremia.

Devenise un evreu roman satisfăcut de posibilitatea de a celebra sărbătorile religiei sale, dar care renunțase la ideea de a face să trăiască într-o patrie un popor reunit.

M-am gândit că Flavius Iosif și Tiberiu Alexandru, la fel ca regele Agrippa și regina Berenice, erau cetățeni ai Imperiului înainte de a fi evrei.

Mă întorceam acasă în grabă, dornic să o regăsesc pe Leda Ben Zakkai al cărei comportament, în acele momente, îl înțelegeam. Mutismul ei era felul de a-și afirma fidelitatea față de poporul său.

Eu îi oferisem prilejul să fie cetățeană a Romei.

Ea voia să fie liberă și evreică.

Oare am fost surprins când, în penumbra camerei, m-am lovit de trupul lui Telos?

În realitate, știuseseam întotdeauna că, într-un fel sau altul, prin moarte sau fugă, liniște sau pasivitate, Leda îmi va scăpa. Și, de altfel, niciodată nu o posedasem cu adevărat.

Sclavii au adus lămpi și lumânări.

Telos primise o lovitură de pumnal în dreptul inimii.

Rana era doar o tăietură îngustă care abia dacă sângerase, însă lama ascuțită era lungă, iar vârful ei îi luase viața sclavului meu.

M-am uitat la trupul său, cu pumnalul încă în piept.

Mă miram că Leda nu m-a ucis în decursul atâtor nopți petrecute lângă ea.

Oare îmi dovedise în felul acesta recunoștința de a o fi făcut să nu aibă parte de soarta celorlalți prizonieri?

Mi-am imaginat-o, singură în Roma, înfruntând toate pericolele care o amenințau pe o femeie în această mulțime unde oricine era oricând gata să-i dea poalele peste cap sau să asasineze.

Dar m-am gândit și că era destul de puternică, destul de hotărâtă. Însuflețită de o credință atât de vie, indestructibilă, va reuși să supraviețuiască, să ajungă pe pământul ei ca să lupte în continuare.

Am închis ochii. Am văzut-o stând drept, sfidând Roma pe meterezele de la Massada.

PARTEA A ȘASEA

40

Am mers la Massada.

Nădăjduisem că Leda reușise să ajungă în această ultimă fortăreață evreiască al cărei nume nimeni nu îndrăznea să-l pronunțe în fața împăratului sau a lui Titus.

De fiecare dată când vreun curier al guvernatorului Iudeei, Flavius Silva, intra în palat, Vespasian îl primea de îndată.

Toți pândeau reacțiile împăratului. Titus îi citea, fără grabă, depeșele.

Cele câteva sute de sicari comandați de Eleazar Ben Jair încă mai rezistau. Rampa de acces a cărei construcție o ordonase Flavius Silva pornind de la un promontoriu încă nu se terminase. Așadar, nu s-au putut apropia de zidurile incintei mașinile de asediu, catapultele și berbecii. Sicarii dăduseră mai multe lovituri. Flavius Silva cerea întăriri cu câteva cohorte și un nou contingent de sclavi evrei.

Vespasian se înfură: Silva dispunea deja de zece mii de oameni și de cinci mii de sclavi. Nu era destul pentru a termina cu evreii care erau mai puțin de o mie?

Se întorcea spre Flavius Iosif și spre Tiberiu Alexandru care cunoșteau locurile. Și unul, și celălalt aminteau că Massada se înălța în plin deșert, că trupele romane își așezaseră tabăra la poalele acestui piton, că aprovizionarea lor cu apă și hrană trebuia făcută zilnic din oaza Ein Gedi, aflată la mai multe ore de mers, într-o atmosferă înăbușitoare, la marginea acelei mări deasupra

căreia plutea în permanență o pâclă de culoare galbenă, ca de sulf.

Se vedea după figură că lui Vespasian nu-i făcea plăcere, fața fiindu-i și mai contractată ca de obicei. Ai fi zis că întregul trup suferea. Își strivea burta cu mâinile sale groase de soldat. Apoi, cu un gest, dădea drumul curierului, ridica din umeri, spunea în șoaptă că se terminase, că acești sicari vor crăpa de foame și de sete, fiindcă Flavius Silva ridicase în jurul pitonului un zid de asediu.

Însă Flavius Iosif se apropia de împărat, șoptindu-i că regele Irod pusese să se sape în inima acestei fortărețe bazine care puteau să adune suficientă apă pentru a potoli setea a sute de oameni timp de luni sau poate chiar ani de zile. Iar climatul uscat, aerul curat trebuie să fi conservat rezervele alimentare intacte.

Vespasian se enerva, clătina din cap, apoi părăsea sala, dar, în clipa ieșirii, spunea:

– Să nu mi se mai vorbească despre Massada, niciodată, până în ziua când nu va mai fi decât o grămadă de ruine sub care vor fi îngropați acești evrei!

Leda era, cu siguranță, printre ei. O visasem de mai multe ori. Îmi apăruse de mai multe ori în vârful unui munte pe care încercam să-l escaladez. În jurul meu se rostogoleau pietre, făcând ca ascensiunea mea să fie periculoasă. Apucam pe o cărare întortocheată, blocată de stânci, iar când încercam să mă strecor printre ele, mă loveam de zidul incintei și eram ținta arcașilor, a prăștiilor evrei.

Când, într-o zi, Flavius Iosif și Tiberiu Alexandru au evocat această cărare zisă a Șarpelui, singura cale de acces la Massada, imediat m-am gândit la cărarea pe care o urmam în visele mele.

M-am decis atunci să plec în Iudeea.

Am văzut Massada.

Nu-mi imaginasem o fortăreață naturală atât de puternică. Un fel de bloc de piatră cu muchii ascuțite ridicat în mijlocul deșertului.

Umbra sa și masivitatea striveau tabăra romană.

M-am urcat pe promontoriul de pietre albe care, pe muchia unei prăpăstii, se apropia de zidul de incintă. Mii de sclavi evrei biciuiți de legionari transportau pământ ca să o lărgască, să o înalțe și să o prelungească destul de mult pentru a o transforma în rampă de acces.

Am rămas doar câteva clipe la capătul ei.

Atmosfera era atât de uscată încât buzele și pielea crăpau. Vântul din deșert bătea și aveam impresia că mii de ace mă pătrundeau, că nisipul fierbinte îmi umplea gura.

Am revenit în tabără. Era atât de cald sub cort încât preferam să stau afară în dreptunghiul micuț pe care îl făcea pe solul plin de pietre.

Am vrut să beau, însă apa adusă de sclavii evrei din oaza Ein Gedi era atât de sărată, atât de caldă încât am scuipat-o. Totuși, căldura era atât de puternică, setea atât de intensă încât am luat din nou plosca, udându-mi fața și buzele, dar mi s-a părut că pe piele mi se formează niște solzi duri, ca niște cruste alburii, așa cum văzusem pe malurile Mării Moarte.

– Măine, mi-a zis Flavius Silva, așezându-se lângă mine, voi da ordin să fie împinse mașinile de asediu pe rampa de acces.

Parcă vorbea cu sine, cu mâinile încrucișate, coatele sprijinite pe genunchi și bustul aplecat înainte.

– Evreii ăștia au crezut că voi renunța, a continuat el. Nici măcar nu ne mai atacă, într-atât sunt de convinși că nu vom ajunge niciodată să ne aruncăm ghiulelele asupra zidurilor sau să

le zdruncinăm cu berbecii. Nu cunosc ei încăpățânarea soldaților Romei.

– Dacă incendiază mașinile..., am început eu.

M-am întrerupt, așa de iritată și de ostilă era privirea lui Flavius Silva.

– Eram la Ierusalim, am mai zis eu încet. Am văzut berbecii, turnurile, balistele și scorpionii distruse de evrei. I-am văzut chiar și pe soldații noștri retrăgându-se.

S-a ridicat.

– De ce ați venit până aici? Vă place Iudeea? Războiul? Dar nu sunteți soldat. Poate că vă plac evreii? Mi s-a spus că ați ales o femeie dintre prizoniere. E aici?

A rânjit.

– Nimeni, Serenus, mă auziți, nu voi lăsa pe nimeni să iasă viu din ruinele Massadei!

41

Mi-am adus aminte de vorbele lui Flavius Silva când am văzut două femei, de care se țineau agățați niște copii, ieșind din pământ în timp ce flăcările, după luni de asediu și de lupte, răvășeau fortăreața Massada.

Cu brațele desfăcute și copiii între ele, cele două femei au înaintat spre noi. Erau ciufulite și strigau niște cuvinte pe care, în vuietul incendiului, al zidurilor care se prăbușeau, nu le înțelegeam.

Eram în rândul întâi de soldați, alături de centurion.

În ajun, torțele, săgețile unse cu catran și aprinse incendiaseră grinzile care susțineau cel de-al doilea zid.

Ne trebuiseră zeci de zile pentru a deschide o breșă în primul zid și ca al doilea să înceapă să se clatine. Acesta însă era făcut din pământ, iar berbecii, în loc să-l crape, îl întăreau, tasând pământul.

Atunci a dat ordin Flavius Silva să se încarce catapultele, scorpionii, balistele cu ghiulele de cârpe impregnate cu smoală, apoi să se aprindă săgețile și să încerce astfel să incendieze incinta și odată cu ea și fortăreața. Vântul însă sufla împotriva noastră, iar flăcările, în loc să devasteze Massada, începeau să ardă mașinile de asediu.

În pofida strigătelor centurionilor și tribunilor, soldații se retrăgeau, murmurau că zeii aleseseră să-i protejeze pe evrei, că această fortăreață nu poate fi ocupată, că trebuia să se renunțe la cucerirea ei, să se părăsească deșertul Iudeei unde atâția oameni căzuseră – și erau suficiente doar câteva zile pentru ca leșurile

lor devorate să devină o grămadă de oase albe ce se confundau cu pietrele.

Dar, dintr-odată, la căderea nopții, vântul se schimbase, suflând în rafale către fortăreață, ducând focul până în centru și devorând grinzile care susțineau zidurile.

– Zeii sunt cu noi! sări în sus de bucurie Flavius Silva, iar soldații au scos strigătul de luptă.

Dar Silva, trecând printre ei, îi opri. Asaltul va fi dat în zori. Trebuia să lase incendiul acestei mâni divine să răvășească Masada și să-i ardă pe apărători.

Toată noaptea am privit vâlvătaia, am ascultat trosnetul grinzilor, bubuitul pietrelor care crăpau în bucăți.

Apoi, când zorile violacee au cuprins orizontul, soldații s-au pus în mișcare, bătând în scuturi cu hampa lăncilor, iar tobele, goarnele, strigătele de război ritmau marșul pe această rampă de acces care ducea până la flăcările încă puternice. În apropiere de mine, centurionul dădea ordine, apoi comanda oprirea, temându-se să nu vadă sărind din flăcări luptători așa cum fusese deseori cazul la Ierusalim.

Dar în fața noastră nu erau decât pietre crăpate și înnegrite, ziduri prăbușite, pământul din zid împrăștiat și, în pofida vuietului produs de foc, acea senzație de tăcere adâncă.

Atunci au apărut cele două femei și copiii din pământ, apropiindu-se.

I-am împins pe soldați, l-am dat deoparte pe centurionul care încerca să mă rețină, punându-mă în gardă în privința stratagemelor, a perfidiilor combatanților evrei. Eram sigur că Leda Ben Zakkai supraviețuise din nou, că era acea femeie căreia mi se părea că îi recunosc silueta, părul. Cealaltă era greoaie și bătrână, își frângea brațele deasupra capului, urla cu un glas ascuțit, jeluitor. M-am oprit la câțiva pași când am descoperit fața tinerii femei.

Am strigat:

– Unde ești, Leda Ben Zakkai?

Cele două femei s-au privit. I-au tras lângă ele pe cei cinci copii.

Soldații le-au înconjurat. Ele erau ca două femei înnebunite care își apără odraslele. Dar nici un soldat nu a ridicat arma. Fascinați, ei descopereau, pe măsură ce vântul din zori risipea fumul și stingea flăcările, ruinele pustii ale fortăreței.

Liniștea creștea, ne învăluia, făcându-ne să ne zgribulim. Am înaintat spre locul de unde ieșiseră cele două femei. Am văzut acea gaură în pământ, un fel de puț la care ducea un apeduct subteran ce, fără nici o îndoială, lega între ele bazinele cu apă.

M-am întors spre femeile care se țineau de umăr, cu copiii strânși între ele.

Centurionul l-a împins către mine pe sclavul evreu care ne servea de interpret.

– Unde sunt luptătorii, ceilalți locuitori ai fortăreței? am întrebat eu.

Sclavul a tradus, iar femeia tânără, cea pe care o crezusem, sperasem că este Leda Ben Zakkai, a făcut un pas spre mine. Cu o voce înfundată a început să vorbească.

Nu-mi puteam desprinde ochii de fața ei încremenită unde se mișcau doar buzele, privirea rămânându-i fixă, ațintită spre mine, străpungându-mă.

M-am întors spre sclav și l-am văzut că plângea.

Tânăra se întrerupsese, iar bărbatul a tradus.

– Aseară, Eleazar Ben Jair i-a adunat pe cei mai curajoși dintre tovarășii mei într-una dintre sălile palatului, după ce vântul s-a schimbat, iar incendiul pornise să ardă cel de-al doilea zid. A zis: „Pârjolul care se îndrepta către romani nu s-a întors brusc asupra noastră de la sine. Dumnezeu, care ne iubea odinioară, a condamnat poporul evreu. Dacă ar fi rămas binevoitor sau cel puțin nu

atât de ostil, nu ar fi privit cu indiferență pierderea unui număr atât de mare de oameni, nici nu și-ar fi abandonat cetatea lui cea mai sfântă pentru ca incendiul să o distrugă, să ne fie murdărit și făcut praf și pulbere Sanctuarul. Acum e rândul nostru. Suntem pedepsiți pentru toate crimele pe care, în nesăbuința noastră, am îndrăznit să le comitem împotriva compatrioților noștri. Însă noi nu avem parte de pedepsirea acestor crime de către mâna celor mai înverșunați dușmani ai noștri, romanii, ci de cea a lui Dumnezeu, ucigându-ne între noi. Fie ca femeile noastre să moară fără să fi avut parte de siluiri, copiii noștri fără să fie sclavi și, după asta, să ne facem acest generos serviciu unii altora păstrându-ne libertatea ca pe un lințoliu de preț. Dar, mai înainte, să ne distrugem prin incendiere toate bunurile noastre, ale fortăreței: va fi o mare supărare pentru romani, sunt sigur, de a nu fi putut pune mâna pe noi și de a fi fost frustrați de profit. Să lăsăm doar proviziile, fiindcă vor arăta că nu am fost învinși de foame, ci că, în conformitate cu hotărârea noastră, am preferat să murim decât să ajungem sclavi. Fiindcă moartea este aceea care îi dă sufletului libertatea și îi permite să plece pentru a se așeza acolo unde îi este locul și unde va fi ferit de orice întristare! Să murim fără a fi fost sclavii dușmanului și, ca oameni liberi, să părăsim această viață împreună cu femeile și copiii noștri! Iată ce ne impun legile noastre, iată ce ne roagă copiii și femeile noastre! Iată nevoia ce ne vine de la Dumnezeu, iar contrariul acestora este ceea ce își doresc romanii: teama să nu moară vreunul dintre noi înainte de a cuceri citadela. Să ne grăbim, așadar, să le lăsăm, în locul bucuriei capturării noastre pe care o speră, stupoarea în fața morții noastre și admirația în fața cutezanței noastre!“

Femeia și-a reluat povestirea, continuând să mă privească, oprindu-se la fiecare frază ca și cum ar fi dorit ca interpretul să nu uite vreunul dintre cuvintele care descriau cum fiecare bărbat și-a ucis femeia și copiii, apoi cum s-au tras la sorți cei zece

oameni care erau însărcinați să-i ucidă pe ceilalți, cum aceștia s-au culcat alături de femeile și copiii lor morți, cum și-au oferit gâtul. Apoi, dintre cei zece executori fusese ales unul ca să-i taie pe ceilalți nouă înainte de a se sinucide.

– Ea și cu mine am dorit să ne salvăm copiii și ne-am ascuns în apeductul subteran, a explicat ea.

Femeia s-a dat înapoi, s-a lipit de tovarășa ei, strângându-și copiii în jurul lor.

Am intrat împreună cu soldații în palat și am văzut acea mulțime de oameni uciși, întinși unul lângă altul.

Nu am avut curajul sau nebunia să mă aplec asupra fiecărui chip de femeie.

Dacă Leda Ben Zakkai reușise să ajungă la Massada, atunci se afla printre morți. Trupul ei trebuia să rămână printre ei și să fie, ca și aceste femei, băgat în pământ sau acoperit de aceste ruine.

Dacă era vie, în Iudeea sau oriunde, departe de Roma, numai Dumnezeu putea hotărî ca drumurile noastre să se încrucișeze din nou.

M-am întors în tabără.

Aici domnea liniștea ca după o înfrângere.

Am intrat în cortul lui Flavius Silva. Era întins pe cușetă, cu mâinile sub cap. S-a ridicat.

– Disprețul acesta față de moarte, a murmurat el, curajul acesta...

Pe chip, i-a trecut un zâmbet obosit.

– Împăratul nu-mi va acorda triumful. De altfel, ce prizonieri voi putea eu face să defileze la Roma? Două femei și cinci copii!

A rânjit cu dispreț, apoi a ridicat din umeri.

– Evreii tăi, a bombănit el, ia-ți-i!

Și s-a lăsat să cadă pe pat.

Am părăsit tabăra romană împreună cu cei care deveniseră evreii „mei“. Am mers călare lângă căruța în care cele două femei și cei cinci copii stăteau întinși, nemișcați, înghesuiți unul într-altul, cu fața băgată în vălurile negre, încât ai fi zis că sunt niște cadavre ce urmau să fie aruncate într-o groapă.

Deseori, m-am temut ca nu cumva soldații care mergeau în jurul căruței să nu-i răstoarne și să-i lase în nisip pe acești evrei, neînțelegând că i-am smuls din sclavie sau chiar de la moarte.

Dar eu eram Serenus, cavaler roman, un apropiat al împăratului și al lui Titus, iar Flavius Silva însuși, totuși guvernatorul Iudeei, trebuise să accepte să mă alătur cu echipajul meu de cohortele sale care, odată Massada distrusă, se înapoiau în Alexandria.

Obținusem chiar ca sclavul evreu care tradusese povestea tinerei femei să-mi fie vândut.

Se numea Anan, ținea hățurile căruței și spunea rugăciuni, legănându-se înainte și înapoi, părând a nu înțelege insultele pe care i le adresau soldații și nici amenințările pe care le proferau. I se zicea că e carne pentru șacali. La Alexandria, îl vor împinge în arenă și se va vedea atunci dacă rugăciunile sale în grecește, în ebraică, în latină, în aramaică vor fi suficiente pentru a îndepărta fiarele sălbatice și a evita să-și simtă oasele sfărâmându-se în colții leilor.

Mă uitam la spatele său brăzdat de loviturile de bici pe care le primise pe durata asediului. Câți au mai supraviețuit dintre cei cinci mii de sclavi care căraseră pământ, pietre, apă și hrană?

Vreo sută dintre ei mergeau în spatele coloanei, încărcăți ca niște animale de povară, loviți ca și ele, iar unii se prăbușeau, fiind împinși cu piciorul de paznicii lor la marginea drumului fără a li se acorda grația de a fi uciși de o lovitură de lance. Urmau să agonizeze lent, sfâșiați de șacalii și hienele ale căror siluete fugare le zăream pe culmea dealurilor printre care șerpuia drumul.

Apoi orizontul s-a deschis, drumul s-a lărgit, ținându-se de-a lungul țărmului mării la fel de cenușie ca și nisipul.

Intram în deltă și am recunoscut satele egiptene, acea adunătură de cuburi galbene printre care alergau câinii. Cohorțele au ajuns la tabăra legiunii, iar noi ne-am continuat drumul până la poarta Canopic, călărind încet prin acel cartier cu locuințe albe și mari, înconjugate de grădini.

Am regăsit-o pe cea a lui Ben Zakkai, ascunsă după tufele mari de migdali dominate, nonșalant, de palmierii legănați de briza mării.

Imediat, ne-au înconjurat o duzină de sclavi înarmați cu bâte și lănci.

Am înaintat în timp ce, în căruță, cele două femei și copiii se ridicau. Anan, care coborâse, a fost înconjurat de sclavii amenințatori, agitându-și armele. Am strigat, și atunci Ben Zakkai a ieșit din casă.

L-am recunoscut după glas, după intensitatea privirii, însă chipul i se ucuse, trupul îi era așa de gârbovit încât m-am temut că mă înșelasem.

A venit către mine cu brațele întinse și arăta atâta disperare încât am știut imediat că fiica îi murise.

M-a prins de mâini.

– Mi-a vorbit despre tine, a murmurat el.

Eram atât de emoționat încât nu i-am putut răspunde, arătându-i-le pe cele două femei, copiii și pe Anan.

– Primește-i, i-am zis. Sunt niște supraviețuitori.

A lăsat capul în jos.

– Leda a venit, a reluat el de parcă nu m-ar fi auzit. Am crezut că era salvată. Apoi au sosit sicarii care fugiseră din Iudeea. Au vrut să ne atragă într-o nouă nebunie. I-au tăiat pe cei care nu se lăsau. Dacă nu m-au ucis este pentru că Leda m-a protejat plecând cu ei. A pierit alături de ei. Dar Dumnezeu nu i-a dat parte și de chinuri.

M-a dus în locuința sa și am intrat în acele încăperi răcoroase și întunecate, așa cum regăsești niște amintiri.

Ne-am așezat în curtea interioară, pe marginea fântânii.

– I-au torturat în mii de feluri pe prizonieri, a continuat Ben Zakkai. I-au mutilat, i-au ars. Le-au cerut să-l recunoască pe împărat ca stăpân. Dar nici măcar unul dintre ei nu a deschis gura.

Și-a sprijinit capul în mâini.

– Nebunie, fidelitate, forță de caracter: fiecare alege explicația pe care o vrea, dar au preferat să moară în tăcere. Trupurile lor păreau nesimțitoare, iar unii zâmbeau de parcă în ei era numai bucurie. Serenus, i-am mulțumit lui Dumnezeu că a ferit-o pe Leda de astfel de suferințe.

S-a gârbovit și mai mult, ascunzându-și fața în palme.

– Copiii, a murmurat el, chiar și copiii au fost supuși la torturi, și nici unul dintre ei nu a vrut să-i spună „stăpân“ împăratului.

Forța voinței lor, cea a credinței lor era mai mare decât slăbiciunea trupurilor.

S-a îndreptat.

– Cine și-a trădat poporul, credința? Oamenii aceia, copiii, femeile acelea? Erau oare ei nebuni? Sau eu, noi care ne-am înclinat în fața Cezarului suntem renegații, apostatii, adevărații trădători?

– La Massada..., am început eu.

M-a oprit scuturând din cap. Știa.

– Dumnezeu, Legea noastră condamnă sinuciderea, a murmurat el. Dar această moarte aleasă, pentru a nu da trupul tău inamicului, pentru a evita să-i dai sufletul ca să scapi de suferință, este un act de libertate. Sufletul ajunge astfel în locul său de baștină, ia parte la forța celor preafERICIȚI, la o putere liberă de orice piedică, rămâne vie și, asemenea lui Dumnezeu însuși, nevăzută privirii omenești.

Am măsurat forța ispitei pe care o exprima.

De la moartea Ledei, Ben Zakkai se gândea probabil să-și încheie socotelile cu viața, să se descotorosească de această greutate de carne și de disperare, spre a-și regăsi odihna.

– De ce să ne temem de moarte? a mai spus el cu glas scăzut. Oare nu-i o nesăbuiță să cauți libertatea în viața de aici și să o refuzi pe cea eternă?

Am tăcut îndelung. Nu aveam ce să răspund. Cunoșcusem și eu această ispită.

– De cele două femei și cei cinci copii, am reluat eu într-un sfârșit, acești supraviețuitori de la Massada, pe care Dumnezeu a ales să-i cruce și să-i aduc până la tine, cine se va ocupa? Cine le va transmite credința poporului lor, credința ta, Ben Zakkai?

M-a privit câteva clipe, apoi a început să dea ocol fântânii, cu mâinile la spate, parcă legate, ca ale unui prizonier, dar cu capul ridicat spre cer.

43

Ca și Ben Zakkai, am privit cerul și am încercat să evadez de pe acest pământ gălgâind de sânge.

Părăsisem Alexandria împreună cu Anan și am mers călare pe drumul care, prin deșertul Iudeei, apoi de-a lungul țărmului, duce în portul Cezareea. Nu exista nici un sat sau nici un oraș care să nu fi fost un loc de suferință.

La Heliopolis, i-am văzut pe soldații pe care îi comanda Lupus, guvernator de Egipt, spărgând ușile templului evreiesc și jefuind.

Am pus mâna pe umărul lui Anan, împărtășindu-i durerea.

Un centurion s-a apropiat de noi, și-a proptit vârful sulitei în pieptul lui Anan și a trebuit să urlu cu glasul cu care dau comenzi că omul îmi aparține, că acela care îl va ofensa sau răni va fi răspunzător în fața tribunalelor împăratului.

Am fost înconjurați de niște soldați, apoi tribunii și Lupus s-au îndreptat spre noi.

Lupus, care mă primise la palatul său din Alexandria, m-a recunoscut, i-a îndepărtat pe soldați și s-a mirat că mă vede acolo, iar când i-am explicat că mergeam la Cezareea ca să mă imbarc pentru Italia, a râs batjocoritor.

Aveam o minte la fel de încâlcită ca a unui evreu! Cum puteam să nu știu că în fiecare zi plecau din Alexandria mai multe galere și voliere către Ostia și Puteoli? Erau de-ajuns șase zile, dacă vântul era prielnic, ca să ajungi în Italia. Nu exista în Mediterana port mai bine situat cum este cel de-al doilea oraș al

Imperiului. Veneau din toate provinciile Asiei și Africii, chiar din Grecia, ca să se îmbarce.

– Iar tu, Serenus, tu care ai făcut această călătorie, traversezi deșertul în compania unui evreu ca să mergi la Cezareea?

Ironie și bănuitor, i-a luat ca martori pe tribuni:

– Chiar îți place atât de mult Iudeea, Serenus? Și fără îndoială că și evreii. Faci cumva parte dintre acei cetățeni care preferă superstițiile și profețiile Orientului față de respectul datorat divinităților noastre, Cezarului nostru?

A clătinat din cap, apoi m-a avertizat.

Bande de sicari continuau să dea târcoale între Gaza și Cezareea. Păduchernița asta se răspândise în tot Orientul.

Guvernatorul Libiei, Catullus, fusese nevoit să facă față unui atac din partea acestor tâlhari. A ucis peste trei mii, îl capturase pe unul dintre ei, un oarecare Ionathan, iar acesta mărturisise că avea complici printre evreii care se pretindeau romani, cetățeni și chiar magistrați ai Imperiului. Le mărturisise numele.

Am vrut să mă îndepărtez, însă Lupus era dintre acei acuzaatori și delatori care își descarcă veninul asupra tuturor celor pe care îi întâlnesc.

M-a oprit, strângându-mă de braț, zicând pe un ton mios că nu mă așeza – a râs: „Încă nu, Serenus!“ – printre acei trădători de la Roma, cei pe care evreii, sirienii sau egiptenii ori acei discipoli ai lui Hristos îi corupseseră.

– Dar ai să fii surprins, Serenus, când vei afla numele complicilor sicarilor!

A mai adăugat că guvernatorul Catullus socotea să meargă la Roma pentru a-l aduce în fața împăratului pe acest Ionathan. Trebuia ca acesta să audă cu urechile sale numele aliaților criminalilor din Iudeea și va avea surpriza să-i recunoască pe mulți evrei pe care îi primește la palat.

– Și tu, Serenus, ești prietenul unora dintre aceștia. O cunoști pe acea regină evreică despre care se spune că se pregătește să se mărite cu Titus. Crede-mă, îndepărtează-te de evrei, chiar de cei care pretind că și-au renegat credința. Un evreu rămâne un evreu. Dacă i-ai fi văzut, ca mine, refuzând sub tortură, cu un fier roșu băgat în ochi, să recunoască autoritatea Cezarului nostru, ai ști ce demoni sunt. Iar copiii, bătrânii, femeile sunt la fel de hotărâți, în minte cu aceleași puteri ale răului. Urăsc tot ceea ce noi respectăm și cinstim: zeii noștri, împăratul. Refuză să aducă sacrificii la picioarele statuielor divinităților noastre. Ei și toate sectele lor sunt dușmanii seminției omenești.

S-a întors, l-a măsurat pe Anan cu dispreț.

– Nu există evreu sclav, Serenus. Ei se cred superiori tuturor celorlalte popoare. Iar tu – a întins brațul, degetul arătător atingându-mi pieptul –, tu îi salvezi, îi eliberezi. Vei deveni evreu? Va trebui să accepți să ți se taie capătul falusului. Sau fii creștin: se zice că evreii ăștia nu sunt circumciși. Pentru mine, toți aceștia sunt copii ai forțelor întunericului și îi răstignesc, îi ard sau îi dau de mâncare fiarelor sălbatice. La Roma însă sunt protejați și ascultați. Îl sfătuiesc pe împăratul nostru, iar tu, aici...

M-a împins, mi-a poruncit să părăsesc orașul cât mai repede, altfel îmi pierde sclavul și poate chiar viața.

Mi-am reluat drumul, mergând spre Iavne, oraș despre care Anan îmi spusese că era unul dintre ultimele refugii ale evreilor. Un rabin, Gamaliel, adunase în jurul său supraviețuitori și învățăcei. Citeau împreună Tora. Încercau să înțeleagă voia lui Dumnezeu, ce anume aștepta de la poporul evreu și de ce îi lăsase pe romani să distrugă Templul și Orașul Sfânt.

Îl ascultam pe Anan.

Știam că, odată ajuns la Roma, nu mă voi mai întoarce în Iudeea. Nu voi mai păși sub cerul ei. Nu voi mai contempla

această întindere de un albastru atât de intens, atât de strălucitor încât, uneori, părea albă.

Nu o voi mai vedea, la lăsarea serii, acoperindu-se de aur, apoi inundată de roșu, însângerată, înainte de a se înfășura în văluri de doliu nocturn.

Însă am ajuns la Iavne tocmai pe când se sfâșia această mantie funebră, și o lumină vie renăștea din mare.

Era în zori, iar străzile forfoteau deja de o mulțime activă. L-am văzut pe Anan ridicând capul, aruncând povara umilinței și a servituții pentru a merge drept, ca un om liber.

El a fost acela care m-a condus la Gamaliel.

Am ascultat. În jurul rabinului, lumea se jeluia, se acuza, se întreba dacă poporului evreu a fost părăsit de Dumnezeu, despre penitența și pedeapsa ce trebuia să și-o primească pentru a-i regăsi iubirea, spre a se căi pentru sacrilegiile comise. I-am auzit pe cei mai exaltați spunând că, întrucât Templul era distrus, trebuia refuzată orice bucurie, lumea să nu mai iubească, să nu mai dea viață, să acționeze precum cei...

Glasul îi scădea, dar nu aveam nevoie să pronunțe numele Massada pentru a ști că era în mintea tuturor. Aceia, ultimii luptători, după ce s-au luptat, aleseseră să moară.

De ce să nu li se urmeze exemplul dacă Sanctuarul și Ierusalimul nu mai erau decât ruine?

– Copiii mei, ascultați-mă, spunea Gamaliel. Nu se poate să nu plângem ceea ce am pierdut, dar să plângem prea mult, să alegem moartea e la fel de imposibil. Trebuie să trăim!

Aceste ultime cuvinte le spunea apăsător repetându-le apoi. Îi sfătuia să aibă răbdare. Vorbea cu glas scăzut și fiecare se apleca, vrând să-l asculte:

– Evreule, ai clădit Templul și a fost distrus. Nu-l reconstrui înainte de a auzi un glas venit din Cer. Dar nu înceta să amintești

ceea ce era, continuă să-ți amintești ceea ce ai pierdut. Păstrează doliul în ziua distrugerii sale. În noua ta casă, nu netezi toți pereții, lasă-l pe unul ca la început, netencuit, ca pielea să se zgârie în memoria Templului care a fost distrus. Iar dacă oferi un banchet, renunță la un fel de bucate pentru a te priva de o plăcere în memoria celor pierdute. Iar femeia să-și dea jos una dintre podoabe pentru ca, în bucuria ei, să existe un pic de tristețe pe care orice evreu trebuie să-l resimtă în amintirea Sanctuarului de la Ierusalim.

Am urmat timp de câteva zile învățăturile lui Gamaliel.

Am privit chipul acelor oameni, adesea tineri, care îl ascultau atenți, în reculegere.

Am dobândit certitudinea că nu se poate distruge credința unui popor când fiecare suflet devine un templu, un loc de rugăciune.

Ce poate, în acest caz, soldatul care aruncă torța în sanctuar și ce berbec, ce catapultă poate zdruncina temelia credinței?

Vor trebui exterminați întregul popor și toți urmașii săi. Dar întotdeauna unul va reuși să scape din acest masacru. Iar sufletul său va fi un nou templu de la care se va răspândi credința.

I-am împărtășit lui Anan aceste gânduri. L-am văzut zâmbind pentru întâia oară și a început să-mi vorbească despre Moise.

L-am întrebat despre religia lui Hristos care, după spusele discipolilor săi – câțiva locuiau în Iavne –, scăpase din măcelărirea nou-născuților poruncită de Irod.

– Dumnezeu este Unul, a murmurat Anan.

– Dar fiul, cine-i el?

– Pe fiu îl așteptăm, încă nu a venit.

– Iar cel care a murit pe cruce?

– Atâția frați de-ai noștri au murit răstigniți. I-ai văzut suferind pe dealurile Ierusalimului.

– El, Hristos, a înviat, am murmurat eu contemplând cerul Iudeei.

Când, la Roma, am evocat pentru Flavius Iosif cerul scântei-
ietor și pământul de un galben-închis al Iudeei, acesta mai întâi
a închis ochii ca și cum voia să le regăsească în el, uitând o clipă
atmosfera lipicioasă și urât mirositoare a orașului din aceste zile
de vară.

Am continuat, povestind ce văzusem și auzisem în sinagoga
din Iavne. Am repetat cuvintele rabinului Gamaliel și cele ale lui
Anan. I-am spus că îl eliberasem pe acest sclav și îl lăsasem prin-
tre ai săi, în Iudeea.

Flavius Iosif m-a privit și am văzut cum pe chip îi apare
amărăciunea.

El mă primea totuși în casa care fusese a lui Vespasian până
a ajunge împărat. Vespasian voise ca Flavius Iosif să se instaleze
în ea, semn evident de stimă, sentiment pe care i-l purta și înalta
protecție de care beneficia Iosif.

La Roma, încă de la sosirea mea, mi se spusese că Flavius
Iosif era evreul pe care împăratul și Titus îl ascultau cu precădere.
Primea o rentă de o sută de mii de sesterți. Trăia înconjurat de o
puzderie de sclavi. Își repudiasse soția și se căsătorise cu o tânără
evreică provenind dintr-o bogată familie din Creta. O ținea ascunsă.

Lumea bârfea, zicând că procedase înțelept, întrucât la Roma
domneau dezmațul și desfrânarea. Femeile ilustre se purtau ca
niște târfe, luându-și ca amanți gladiatori sau sclavi. Vespasian
însuși a trebuit să dea o lege condamându-le pe cele care

aduceau un servitor în patul lor să fie tratate ca niște servitoare. Dar cui îi păsa? Nu se putea aplica această lege, altfel toate soțiile romanilor ar fi devenit tot atâtea slujnice!

Înțelesesem ce voia să-mi spună Flavius Iosif când îmi spusese orgolios: „Părinții noii mele soții sunt de cea mai pură noblețe, una dintre cele mai bine văzute din Creta. Calitățile soției mele fac din ea o femeie superioară dintr-o mie...”

Repetasem această frază scriitorilor, retorilor, acelor istorici care, asemenea lui Tacit, Juvenal sau Marțial veniseră să mă viziteze încă de a doua zi de la sosirea mea în locuința lui Seneca unde stăteam. Pentru ei, eu eram deja un „bătrân roman“, deci un om care le putea înțelege ranchiuna, mânia.

Evreii, mi-au spus ei, și-au extins din nou puterea. Flavius Iosif își ține închisă femeia pe care și-a dorit-o virgină, dar îi este sfetnic acelei regine evreice, acea Berenice care a fost măritată de trei ori și despre care se știe că aspiră la căsătoria cu Titus. Acesta a instalat-o în palatul imperial! O regină orientală care a avut relații incestuoase cu fratele său Agrippa! Era aceasta o viitoare împărăteasă demnă de Roma?

Deja auzisem astfel de zvonuri. Numai că deveneau tot mai virulente.

Cartierul evreiesc de pe malul drept al Tibrului era descris ca fiind cel mai murdar din Roma. De acolo veneau toți cerșetorii care infestau străzile orașului.

– Evreii sunt descendenții leproșilor alungați din Egipt, repeta Tacit.

După părerea lui, aceștia stricau Roma cu superstițiile lor, cu profețiile, cu refuzul lor de a cinsti cultul împăratului, cu impietatea lor, ceea ce, prin urmare, îi făcea să condamne toate sacrificiile aduse divinităților Imperiului. Oare Templul din Ierusalim

fusese distrus, rebelii din Galileea și din Iudeea măcelăriți pentru ca influența evreilor să se facă și mai simțită la Roma?

Și mai trebuiau puși la socoteală și discipolii acestui evreu, Hristos!

I-am auzit chiar pe unii cetățeni regretând domnia lui Nero, când creștinii erau schingiuiți, iar împăratul cântăreț din țiteră îl trimitea pe Vespasian în Galileea pentru a-i zdrobi pe sicari și pe zeloți. Aceștia însă, odată învinși, găsiseră complici la Roma printre acești evrei de care se înconjurau Vespasian și Titus.

Mi se șoptea că în curând vor fi demascați, iar împăratul va fi obligat să-i alunge.

Îmi făceam griji pentru Flavius Iosif.

Păstram amintirea persecuțiilor. Vedeam ridicându-se zidurile unui mare amfiteatru a cărui construcție fusese ordonată de Vespasian. Oare într-o zi aici evrei și creștini vor fi dați hrană fiarelor?

L-am revăzut pe Flavius ca să-l avertizez despre pericolele care îl amenințau.

Mi-a spus că începea să scrie o istorie a războiului din Iudeea. Era singurul care îi cunoștea toate aspectele.

– Am să iau ca punct de plecare, mi-a spus, perioada la care s-au oprit istoricii și profeții noștri.

Apoi a ridicat tonul.

Voia să termine odată cu calomniile. Nu își trădase poporul, credința, ci, dimpotrivă, alegând să treacă în tabăra romană, apăruse viitorul împotriva acestor sicari, zeloți, acestor tâlhari care nu avuseseră ca singură soluție decât uciderea femeilor și a copiilor, apoi uciderea între ei, lăsând ca moștenire doar moartea lor.

Puteau, oare, exterminarea mamelor și fiilor, sinuciderea bărbaților să reconcilieze poporul evreu cu Dumnezeu?

S-a ridicat și mi-a citit cu voce tare primele rânduri ale cărții sale:

– „Eu, Iosif Ben Matthias, preot la Ierusalim, care m-am războit cu romanii și care, prin forța împrejurărilor, am urmat restul operațiunilor alături de ei, mi-am propus să-i scriu povestea într-o folosință tuturor cetățenilor Imperiului și a celor care, din neamul meu, vor dori să cunoască adevărul...”

Am zis că, făcând acest lucru, va trezi resentimentul evreilor, care îl vor considera drept trădător, și al romanilor, care îl vor invidia și vor încerca să-l compromită.

Am citat numele guvernatorului Libiei, Catullus, și am evocat mărturisirile pe care le storsese de la acel sicar, Ionathan, jubilația cu care Lupus, guvernatorul Alexandriei, îmi vorbise despre acea conjurație așteptând condamnarea lui Iosif și a anturajului lui Vespasian și Titus.

– Împăratul va dejuca acest complot urzit împotriva mea, a fost răspunsul lui Flavius Iosif.

Am urmărit cu sufletul la gură desfășurarea acestei afaceri, sosirea la Roma a lui Catullus și a prizonierului său pus în fiare.

L-am văzut pe acest Ionathan venind în fața judecătorilor, repetându-și acuzațiile cu glas șovăitor. Și i-am văzut pe împărat și pe Titus intrând în sala de audiență, ascultând, ordonând să se deschidă o anchetă și să fie interogat din nou Ionathan folosindu-se toate mijloacele necesare.

A mărturisit, i-a disculpat pe Flavius Iosif, pe regina Berenice, cât și pe alții. A dezvăluit că nu făcuse altceva decât să i se supună lui Catullus spunând aceste calomnii.

Titus a cerut expres ca acuzații să fie achitați și nici o bănuială să nu mai planeze asupra lor și să li se sărbătorească fidelitatea față de împărat.

Ionathan a fost torturat, apoi ars de viu.

Cât despre Catullus, guvernatorul, magistrat al Romei, acesta nu a primit decât un simplu blam.

– Dumnezeu îl va pedepsi, mi-a repetat Flavius Iosif.

Câteva luni mai târziu, mi-a povestit sfârșitul cumplit al celui pe care el îl califica drept scelerat.

Catullus fusese doborât de o boală, incurabilă. Dar nu i-a fost pedepsit numai trupul.

– Dumnezeu i-a lovit și sufletul, dorea să accentueze Flavius Iosif. În fiecare noapte, Catullus este trezit de vedenii înspăimântătoare. A poruncit uciderea a peste trei mii de evrei. Fiecare dintre victimele sale îi apare în față. Urlă de parcă ar fi schingiuit. Și este!

Boala continuând să se agraveze, Catullus și-a scos intestinale, murind.

– Dumnezeu, Serenus, își ia sarcina de a-i pedepsi pe sclerați.

Roma însă continua să fie străbătută de zvonuri pline de invidie și de ură.

Vorbeau despre Berenice: prea frumoasă, prea mândră, orientală, evreică.

Se zicea că împăratul îi tot repeta lui Titus că nu va putea accede la tron dacă era bănuie că vrea să o ia în căsătorie pe regina Iudeei.

Unii șopteau că se căsătoriseră deja.

Într-o seară, Flavius Iosif a intrat în locuința mea și s-a întins pe pat, aproape de masă, în fața mea.

– Berenice se va imbarca mâine la Ostia pe o triră imperială, mi-a spus. Titus a trimis-o în Iudeea. În pofida vrerii lui și a ei.

A adăugat:

– Nimeni, în afară de Dumnezeu, nu poate schimba realitatea lumii.

PARTEA A ȘAPTEA

45

În lunile care au urmat plecării reginei Berenice am pierdut orice dorință de a cunoaște realitatea lumii.

Trăisem destul pentru a-mi imagina durerea lui Titus, a-mi da seama de înțelepciunea deciziei sale și a ghici ceea ce anunța: moartea apropiată a împăratului Vespasian și ascensiunea la tron a fiului său.

Eram ca un spectator așezat pe cea mai înaltă gradină a amfiteatrului și care a văzut atâtea cruci înălțate, atâtea trupuri devorate de fiare, gladiatori uciși, femei lăsate în seama furiei unui taur, încât nu mai poate fi surprins, chiar dacă încă mai este dezgustat.

Îmi era suficient să mă uit la Domițian, fratele mai mic al lui Titus, pentru a ghici amploarea invidiei.

Îi deforma trăsăturile. Fața lui schimonosită de invidie și cruzime îmi amintea de Nero. Omul acesta va domni, fără îndoială, într-o zi asupra Imperiului și va ucide înainte de a fi ucis.

Se șoptea că în fiecare zi se închidea într-o cameră a palatului și, timp de mai multe ore, se ocupa doar cu prinderea muștelor pe care le străpungea cu un ac foarte ascuțit. Unii pretindeau că în felul acesta le sodomiza. Se aminteau moravurile depravate, termenii unei scrisori în care Domițian i se oferea pentru o noapte pretorului Clodius Pollion; se mai prostituase și cu consulul Nerva care, ni se spunea, stătea la pândă gata să preia puterea dacă împrejurările erau favorabile.

Ce mai aveam eu de-a face cu aceste comploturi ale viciului, ambiției și ale invidiei la un loc?

Nu eram decât un cavaler roman care îi supraviețuise lui Nero, care văzuse atâția oameni schingiuiți, atâtea trupuri aruncate grămadă în râpele Cedronului și Gheenei sau în ruinele de la Massada, care era sătul de jocurile lumii.

Mă gândeam, așadar, să părăsesc Roma, să mă retrag în vila strămoșului meu Gaius Fuscus Salinator, la Capua.

Dar cum aș fi putut să nu asist la funeraliile împăratului, mort, așa cum prevăzusem la câteva luni după ce Titus, „în pofida vrerii lui și a ei“, se despărțise de Berenice?

Acesta fusese un om chibzuit, care nu ordonase niciodată moartea pentru plăcere sau din cruzime – ce să sperii mai mult de la un împărat care deținea puterea asupra seminției omenești!

Detestasem faptul că retorii și cei care își ziceau filosofi îl luaseră în derâdere pe acest soldat și țaran zgârcit, cam necioplit, cu trup greoi, ale cărui grimase îi schimonoseau fața. Se tot repetau acele vorbe zise de un saltimbanc căruia împăratul îi ceruse să-și bată joc de el și care răspunsese: „Am s-o fac când o să vă terminați de ușurat pânțele!“

E greu de crezut că preferă frica în fața nesăbuiințelor și a cruzimii lui Nero decât respectarea unui om pe care plebea însăși, pe care totuși Nero o flatase, îl numise „Adamato“ – Vespasian Preaiubitul.

Cum să nu cinstești rămășițele sale pământești, știind că, pătrunzându-i moartea în trup, răsucindu-i măruntaiele și lăsând să se împrăstie în așternutul său excrementele și sângele pe care nu le mai putea reține, se ridicase cu demnitatea și curajul unui soldat care, rănit, își așteaptă lovitura fatală, și spusese: „Un împărat trebuie să moară în picioare“.

Vespasian nu antrenase pe nimeni în moartea sa. Iar Titus i-a urmat fără a fi necesară mituirea gărzii pretoriene.

Soldații îl aclamaseră. Era învingătorul de la Ierusalim. Fusesem martorul încercărilor sale de a obține capitularea rebelilor. Oare nu va fi dorit incendierea și distrugerea Templului, a orașului sfânt al evreilor?

Era de datoria mea să asist la întronarea lui.

M-am înclinat dinainte-i.

Chipul îi era liniștit. A murmurat:

– Destinul este cel care dă puterea supremă. Apoi, aplecându-se spre mine, a adăugat, cu jumătate de gură:

Știu ce gândești, Serenus. Dar să știi că mi-ar plăcea să mor decât să fac să moară cineva doar pentru a-mi proteja puterea. Voi fi nemilos cu dușmanii Romei. Ai fost cu mine în Iudeea, știi, m-ai văzut luptând și pedepsind. Însă Imperiul nu se confundă cu împăratul. După ce moartea mă va lua, Roma va continua să dăinuie. Pentru ce ar trebui de acum să-i masacrez pe cei care îmi sunt numai mie dușmani și care nu amenință Imperiul?

Mi s-a părut că, pentru o clipă, privirea i se opriase asupra fratelui său, Domițian, despre care se știa că deja uneltește, visând să-i succeadă lui Titus, iar delatorii veneau în fiecare clipă să-i spună împăratului ce aflaseră despre intențiile fratelui său mai mic.

Mă aflam încă la Roma când Titus a pus să fie urmăriți și arestați prin tot orașul cei care, sub diferite domnii, trăiau din spionarea cetățenilor, din raportarea faptelor și a vorbelor la palat, din calomnierea în schimbul unei recompense, din răspândirea zvonurilor pentru a da naștere la uneltiri, rivalități, găsind în felul acesta materie pentru delațiunea lor.

Soldații puseseră în lanțuri mai multe sute.

L-am văzut pe Titus apropiindu-se de unul dintre ei în timp ce îi cereau îndurare, iar fiecare mimică, fiecare gest le arăta lașitatea.

A dat ordin să fie introduși în imensul amfiteatru început de Vespasian și a cărui construcție o încheiase. Gradenele acestui Colosseum fiind umplute cu o mulțime care urla. Și m-am temut ca nu cumva să-i arunce pe acești delatori fiarelor, ca nu cumva cruzimea să murdărească astfel justiția hotărârii sale.

Au fost numai bătuți, apoi trimiși în insule sălbatice, iar poporul Romei a fost debarasat pentru câteva luni de aceste scursori.

Îmi tot amânam plecarea la Capua.

Flavius Iosif, care îl vedea în fiecare zi pe Titus, insista să rămân la Roma, lângă el.

După cum zicea, împăratul ar avea nevoie de ajutorul tuturor celor care se temeau de comploturile lui Domițian și de ascensiunea la tron a acestei ființe pline de cruzime și de fantasmă, poate chiar mai pervers decât Nero.

Flavius Iosif mi-a spus că Domițian avea o ură nezdruincinată față de cei pe care îi numea „demoni orientali“, evrei și discipoli ai lui Hristos, despre care era convins că făcuseră tot ce le stătea în putință pentru a-l pierde sfătuindu-l pe Vespasian, iar acum pe Titus.

Am fost sensibil la motivele lui Iosif.

Titus nu numai că nu îi persecuta nici pe evrei și nici pe creștini, ci chiar îi asculta și își proteja pe unul dintre veri, Flavius Clemens, despre care umbla vorba că intrase în secta lui Hristos.

Pe parcursul acestor săptămâni, am simțit renăscând în mine un pic de speranță. Era, oare, posibil ca oamenii noii credințe să poată schimba realitatea lumii?

Mă gândeam la Anan, la rabinul Gamaliel, la Flavius Iosif, la acest popor evreu căruia îi aparținea Hristos și a cărui suferință îi marcase destinul. Flavius Iosif îmi spunea mereu:

– Serenus, am studiat și meditat asupra destinului poporului meu. Dintre toate națiunile, de la începuturile lumii, mi se pare că evreii au avut parte de cel mai nefericit dintre toate...

Părea să mă aprobe atunci când îi aminteam soarta lui Hristos, răstignit, ale cărui chinuri le anunțau pe cele ale tuturor prizonierilor ținuiți pe sute de cruci, în fața zidurilor de la Ierusalim.

Oare nefericirea, suferința erau semne ale alegerii?

Dar, fără îndoială, Dumnezeu își pedepsise destul poporul.

Așa speram.

Domnia lui Titus se anunța, în fine, liniștită. El, bărbatul tânăr și viguros, chibzuit, generos, era cel pe care plebea îl numea „dragostea și deliciul seminției omenești“.

În Colosseum, le oferise lupte de gladiatori, dar ținând degetul în sus, evitând astfel ca învinșii să fie uciși.

Pusese să se între în arenă, într-o singură zi, cinci mii de animale sălbatice de toate soiurile fără a li se da ca hrană oameni.

Iar plebea aclamase spectacolul.

Disperarea și tristețea care mă cuprinseseră de când o pierdusem pe Leda mai slăbiseră.

Am părăsit Roma îndreptându-mă spre Capua având în adâncul sufletului, pentru prima dată după atâtea luni, o fărâmbă de vioiciune.

M-am gândit la sclavele tinere.

Chiar mi-am imaginat că aș putea elibera una și să o fac soție și mamă.

Cât prețuia viața fără urmași?

Am mers printre portocali și migdali.

Am mușcat din carnea smochinelor, deseori revenindu-mi amintirea buzelor Ledei, simțind imediat o durere trecătoare ce mă îmboldea în stomac, făcută dintr-un amestec de angoasă și dorință.

Ezitam totuși să aleg o sclavă, mulțumindu-mă să privesc aceste tinere slujnice ale căror văluri mă atingeau în treacăt.

Dorința nu mai era atât de vie în mine ca să mă comport ca un animal de pradă.

Fusesem martorul a prea multor cruzimi pentru a nu șovăi în privința viitorului și a aduce pe lume o nouă viață.

Îmi aduceam aminte de mama din Ierusalim care își devorase copilul.

Îmi aduceam aminte de copiii cărora li se tăia gâtul la Massada. Știam că moartea stă la pândă.

Am recitit scrierea strămoșului meu Gaius Fuscus Salinator pe care o intitulase *Istoria războiului sclavagist al lui Spartacus*.

Trecuse vremea crucilor înălțate de-a lungul viei Appia, de la Capua la Roma, sau Dumnezeu se pregătea să supună seminția umană la o nouă încercare?

Am regăsit scrisorile lui Seneca și mai multe manuscrise pe care le luasem din biblioteca sa de la Roma aducându-le aici, la Capua, nu mult după moartea sa, când așteptam să vină un mesager de la Nero să-mi aducă ordinul împăratului de a-mi tăia venele.

Într-o dimineață a lunii lui august, am citit cu o emoție pe care nu mi-o explicam aceste rânduri de început dintr-un manuscris:

„O trombă de foc va cădea peste voi; torțe aprinse vă vor arde veșnic, însă cei care l-au adorat pe adevăratul Dumnezeu,

nemărginit și unic, vor avea parte de viață, trăind pentru totdeauna în vesela grădină celestă, mâncând pâinea cea bună ce pogoară din cerul înstelat“.

Am ridicat capul, am privit cerul și am văzut orizontul închis de o imensă perdea întunecată.

Am știut atunci că, acolo, moartea lucrează.

46

Nu mă înșelasem.

Am văzut apărând oameni plini de un praf negru. Înaintau descumpăniți, clătinându-se, poticnindu-se pe sub portocali, unii rămânând cu fața căzută la pământ.

Unul a ajuns clătinându-se până la mine. Sclav sau cetățean? Era doar un om care povestea că din munte țâșniseră fum și flăcări, acoperind mai multe orașe: Pompei, Herculenum. Focul înaintase chiar și în mare.

Lumea murea sufocată de acest praf negru.

Își trecea degetele peste obraji, arătându-mi mâinile.

Mai târziu, niște curieri care galopau către Roma s-au oprit, confirmând că mii de locuitori dispăruseră sub cenușă, că nu te puteai apropia de locurile unde fuseseră orașe prospere ale căror nume îl repetau cutremurați: Pompei, Herculenum, Stabies, Oplontis și altele.

Unele fuseseră înghițite de un torent de pământ fierbinte care alunecase de-a lungul pantelor Vezuviului, acel munte de foc a cărui coastă părea despicață.

M-am închis în mine.

Domnia lui Titus, despre care se spunea că este „dragostea și deliciul seminției omenești“, începea cu moarte.

Acum eram sigur că va continua să lovească.

Am așteptat, ghemuit, pândind în fiecare zi noi nenorociri.

Au venit.

Mii de alți oameni au căzut, unii umflați ca un burduf, alții palizi precum ceara.

Moartea luase chipul ciumei.

Începeau vremuri de grele încercări.

Administratorul mi-a spus că la Capua plebea șoptea că Nero supraviețuise, că aduna o armată undeva departe, dincolo de Eufrat, și că se va răzbuna cu ajutorul celor mai umili. Odată reinstaurat pe tron, va împărți bogățiile, pământurile celor mai sărmani dintre cetățeni.

Au exultat când au aflat că flăcările răvășeau mai multe cartiere din Roma. Așadar, zeii îl părăsiseră pe Titus și protejau, călăuzeau armata lui Nero!

Văzusem trupul mort al lui Nero. Nu credeam în învierea lui. Moartea însă lua chipul amintirii sale, îi uzurpa numele ca să lovească puternic.

Nu am fost surprins când am aflat că Titus, după numai doi ani, două luni și douăzeci de zile de domnie, decedase în vila unde își dăduse sufletul și tatăl său.

Am primit o veste de la Flavius Iosif care deplângea – „ca toți oamenii care nu sunt niște scelerați“, spunea el – dispariția împăratului.

Îmi spunea că ultimele cuvinte ale defunctului îi emoționaseră până la lacrimi pe cei care îl înconjurau.

Titus se plânsese cu amărăciune.

– Mi se ia viața în pofida nevinovăției mele, spusese el. Nici o faptă de a mea nu-mi dă remușcări, cu excepția uneia singure.

Care era acea faptă?

Unii credeau că regreta faptul de a fi întreținut relații vinovate cu soția fratelui său Domițian. Iar alții șopteau că acesta se răzbunase, otrăvindu-l.

Dai poate că Titus regreta mai degrabă faptul că nu putuse împiedica distrugerea Templului din Ierusalim?

Nu m-am mai întors la Roma. Domițian era la tron. Îi cunoșteam cruzimea.

Mă plimbam printre portocali și migdali.

Am citit, apoi m-am hotărât să încep să scriu *Analele vieții mele*.

Le termin. Moartea se apropie. Mă rog lui Dumnezeu cel răstignit și înviat.

Într-o zi, mi-a parvenit un înscris.

Omul care îl lăsase nu m-a așteptat. Era, după spusele administratorului meu, un călător care venea din Iudeea sau poate din Alexandria, orașul care pentru mine păstra chipul Ledei Ben Zakkai.

M-am gândit că putea fi Anan.

Scrisese, oare, el textul sau fusese numai purtătorul lui? În numele cui? Al unui discipol al lui Hristos care îmi cunoștea credința?

L-am citit și mi l-am însușit la capătul vieții și al acestor *Anale*.

Îl copiez pentru cei care vor fi ajuns până aici, la capătul destinului meu:

„O, sărmani muritori, schimbați-vă purtarea, nu-l împingeți pe marele Dumnezeu până la capătul furiei!

Lăsând săbiile, certurile, crimele, violențele, scăldați-vă în ape curgătoare întregul trup; întinzându-vă mâinile voastre spre

cer, cereți iertare pentru ceea ce ați făcut în trecut și vindecați-vă prin rugăciuni funesta voastră impietate.

Atunci, Dumnezeu va reveni asupra hotărârii sale și nu vă va pierde.

Mânia lui se va potoli, dacă în sufletul vostru creșteți smerenia.

Dar dacă, persistând în felul vostru hain, nu vă supuneți și, îndrăgindu-vă nesăbuința, veți primi cum nu trebuie aceste avertismente, focul se va răspândi pe pământ și iată care vor fi semnele.

La răsăritul soarelui, se vor arăta săbii pe cer și glas ascuțit de trâmbițe. Lumea întreagă va auzi mugete și un vuiet îngrozitor. Focul va pârloli pământul. Întreaga seminție omenească va pieri. Iar lumea va fi o pulbere neagră.

Când totul va fi cenușă, iar Dumnezeu va fi stins focul cel mare pe care l-a aprins, Atotputernicul va da din nou forme oaselor și pulberii oamenilor și-i va reface pe muritori așa cum erau înainte.

Atunci va avea loc judecata prin care Dumnezeu însuși va cântări lumea. Pe cei care se vor fi lăsat pradă nelegiuirilor îi va acoperi țărâna și vor fi azvârliți în adâncimile întunecate ale Styxului.

Dimpotrivă, cei care vor fi fost smeriți vor retrăi în lumea marelui Dumnezeu etern, în sânul fericirii veșnice, Dumnezeu dându-le drept răsplată pentru smerenia lor minte, viață și iertare.

Atunci se vor vedea pe sine, cu ochii țintă la lumina blândă a unui soare ce nu va mai apune.

O, ferice de omul care va trăi până la asemenea vremuri“.

În seria
ROMANII
de
Max Gallo
au apărut

Spartacus. Revolta sclavilor
Nero. Domnia Antihristului

va apărea

Marc Aureliu.
Martiriul creștinilor

Acum, cartea RAO vine și prin SMS!
septembrie 2010 – septembrie 2011

Comandați prin SMS cărți RAO, urmând pașii de mai jos:

1. Trimiteți un SMS cu textul „RAO” la numărul 1771 (tarif normal).
2. Noi vă vom suna și vă vom prelua comanda.
3. Cărțile vă vor fi livrate gratuit prin intermediul Poștei Române sau, contra unei taxe de transport, prin curier rapid.

Numărul de SMS este valabil în rețelele Orange, Vodafone și Cosmote.
Pentru toate cărțile comandate prin SMS, beneficiați de 15% reducere.

Fiecare volum din seria ROMANII aduce în prim-plan o perioadă legendară, un moment cheie din istoria Romei.

A supus poporul evreu și a distrus cetatea Ierusalimului pe care cu toții, odinioară, generali, regi și popoare, fie eșuaseră în încercarea lor de a o cuceri, fie renunțaseră să o mai cucerească.

Serenus, un cavaler roman, a fost martorul ultimelor zile ale lui Nero. Se aliază cu Vespasian și Titus, succesorii acestui tiran. Dar izbucnește războiul în Iudeea, căci evreii vor să lupte, nu să fie slugi, și legiunile romane dau dovadă de o cruzime nemaiîntâlnită. Orașele sunt incendiate, oamenii, crucificați. Templul din Ierusalim este distrus, dar nu și poporul evreu care este, el în sine, un templu care nu poate fi distrus. Dacă există un Dumnezeu – al evreilor și al apostolilor lui Hristos –, va pedepsi Roma pentru nelegiuirile ei?

editura rao

COMANDĂ CĂRȚI RAO PRIN SMS

Trimite un SMS

cu textul „RAO” la 1771

Detalii pe www.raobooks.com

SEPTEMBRIE 2010 – SEPTEMBRIE 2011

ISBN 978-606-8251-66-0

9 786068 251660

www.rao.ro
www.raobooks.com